

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำ: กรณีศึกษาเส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยาระหว่าง
กรุงเทพมหานครถึงพระนครศรีอยุธยา

The Development of Waterway Tourism: A Case Study of the Chao Phraya River,
Bangkok – Ayutthaya Route

โดย

นายศรายุทธ ผลโพธิ์

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พืชสวน)

พ.ศ. 2549

ISBN 974-16-1328-8

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาศาสตร์คชภูมิบัณฑิต (พืชสวน)

ปริญญา

พืชสวน

พืชสวน

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำ: กรณีศึกษาเส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยาระหว่าง
กรุงเทพมหานครถึงพระนครศรีอยุธยา

The Development of Waterway Tourism: A Case Study of the Chao Phraya River,
Bangkok-Ayutthaya Route

นามผู้วิจัย นายศรายุทธ ผลโพธิ์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อลิศรา มีนะกนิษฐ, Ph.D.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์เอี่ยมพร วิสมหมาย, M.A.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์เอกกรินทร์ อนุกุลยุทธธน, Ph.D.)

หัวหน้าภาควิชา

(รองศาสตราจารย์สุรศักดิ์ นิลนนท์, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์วินัย อางคงหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ ๒๖ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๙

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.อลิศรา มีนะกนิษฐ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รศ.เอื้อมพร วิสมหมาย กรรมการที่ปรึกษาวิชาเอก และ รศ.ดร.เอกรินทร์ อนุกุลยุทธชน กรรมการวิชาการ ที่ให้คำปรึกษาในการเรียน การค้นคว้า วิจัย ตลอดจนแก้ไขวิทยานิพนธ์ และกราบขอบพระคุณ ดร.อรสา สุกสว่าง ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัยที่กรุณาให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ แนะนำ ตลอดจนตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้แล้วงานวิจัยชิ้นนี้จักสำเร็จลุล่วงลงมิได้หากไม่ได้ทุนสนับสนุนจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตลอดจนข้อมูลและความช่วยเหลือจากท่านผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงาน ททท. ภาคกลาง เขต6 ท่านผู้อำนวยการศูนย์การกีฬา นันทนาการและการท่องเที่ยว ปทุมธานี คณะจารย์ประจำภาควิชา การท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชชมงคลธัญบุรี ปทุมธานี เจ้าหน้าที่ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี นายกองค้การบริหารส่วนตำบลกะแซง และเจ้าหน้าที่ทุกท่าน ท่านปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสามโคก และเชียงรากน้อย ผู้นำชุมชนวัดสิงห์และวัดศาลาแดงเหนือ รวมทั้งท่านผู้จัดการบริษัทเรือค่วนเจ้าพระยาและเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือดำเนินงานภาคสนามและรวบรวมข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

ขอขอบคุณ อาจารย์นवलพรรณ สุบรรณรัตน์ อาจารย์กัญญา แซ่เตียว คุณวนิดา ดวงกั้งแสน รวมทั้งพี่น้องๆทุกคนที่ช่วยเหลือให้คำแนะนำต่างๆแก่ข้าพเจ้า อีกทั้งยังเป็นกำลังใจให้แก่ข้าพเจ้าเสมอมา

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับคุณพ่อ คุณแม่ คุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณยาย พี่สาว น้องสาว และน้องชายที่ให้ความรัก กำลังใจ และให้การสนับสนุนในการศึกษาตลอดมา

ศรายุทธ ผลโพธิ์

มีนาคม 2549

ศรายุทธ ผลโพธิ์ 2549: การพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำ: กรณีศึกษาเส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยาระหว่าง กรุงเทพมหานครถึงพระนครศรีอยุธยา ปริญญาวิทยาศาสตรคุษฎีบัณฑิต (พืชสวน) สาขาพืชสวน ภาควิชาพืชสวน ปรธานกรรมการที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์อติศรา มีนะกนิษฐ, Ph. D. 265 หน้า

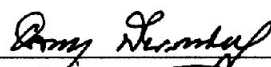
ISBN 974-16-1328-8

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำอย่างยั่งยืนบนเส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยาระหว่างกรุงเทพมหานครถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ทำการศึกษาถึง 1) ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวริมน้ำตลอดเส้นทางและจัดลำดับศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว 2) โครงสร้างทัศนคติ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริการ 3) ปัญหาและความพร้อมในด้านการบริการของหน่วยงานรัฐบาลและเอกชนรวมทั้งชุมชนท้องถิ่น 4) ศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ที่มีศักยภาพในการพัฒนา จากนั้นจึงนำข้อมูลทั้งหมดดังกล่าวมาวิเคราะห์และกำหนดแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำอย่างยั่งยืน ขึ้นตอนการศึกษา ใช้วิธีการสำรวจและการออกแบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ส่วนข้อมูลทุติยภูมิใช้วิธีการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและสถิติเชิงพรรณนา

ผลการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวริมน้ำทั้งสิ้น 23 แห่ง ตั้งอยู่ในจังหวัดนนทบุรี 8 แห่ง ปทุมธานี 12 แห่ง และพระนครศรีอยุธยา 3 แห่งจากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวพบว่า สามารถแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวตามระดับศักยภาพได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพระดับสูง 4 แห่ง ระดับปานกลาง 7 แห่ง และระดับต่ำ 12 แห่ง ปัญหาหรืออุปสรรคที่มีต่อการท่องเที่ยว แบ่งได้เป็น 3 องค์ประกอบสำคัญได้แก่ 1) ปัญหาด้านทรัพยากรท่องเที่ยวที่ขาดการบูรณปฏิสังขรณ์ ปรับปรุงภูมิทัศน์ และการดูแลที่ต่อเนื่อง 2) ด้านการตลาด ได้แก่ เส้นทางท่องเที่ยวไม่หลากหลายและขาดการประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว และ 3) ปัญหาด้านการบริการของหน่วยงานของรัฐบาล เอกชนและชุมชนท้องถิ่นพบว่าปัญหาที่สำคัญก็คือ การขาดการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ทางวิชาการในด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งขาดการร่วมมือในการทำงานเพื่อปรับปรุงงานบริการร่วมกัน ในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนา 3 องค์ประกอบหลักดังกล่าวได้แก่ 1) การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรม ให้มีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยว มีการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง วางแผนอนุรักษ์สภาพแวดล้อมบริเวณภายในและภายนอกแหล่งท่องเที่ยว และดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว 2) การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว โดยพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำเป็น 2 รูปแบบด้วยกันคือรูปแบบที่ 1 เป็นเส้นทางท่องเที่ยวในช่วงสั้นๆ มี 3 เส้นทาง รูปแบบที่ 2 เส้นทางท่องเที่ยวโดยเรือทัวร์มี 2 เส้นทาง นอกจากนี้ควรมีการเพิ่มการประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยวให้มากขึ้น 3) การพัฒนาด้านการบริการของแต่ละหน่วยงานนั้นควรมีการปรับปรุงจุดคือยในการบริการของตนเองและควรมีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น ในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน จะช่วยทำให้เกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึงและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อประธานกรรมการ

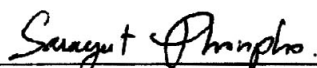
20 / มี.ค. / 49

Sarayut Phonpho 2006: The Development of waterway Tourism: A Case Study of the Chao Phraya River, Bangkok-Ayutthaya Route. Doctor of Philosophy (Horticulture), Major Field: Horticulture, Department of Horticulture. Thesis Advisor: Assistant Professor Alisara Menakanit, Ph. D. 265 pages.

ISBN 974-16-1328-8

The objective of this study is to propose the guidelines for sustainable waterway tourism development along the Chao Phraya River, Bangkok-Ayutthaya Route. The studies include: 1) the potential of tourist destinations along the route 2) personal information of tourists including attitudes and satisfactions with the services 3) problems and readiness of the existing services provided by private sectors, government sectors and local communities and 4) studying the new potential tourist destinations and route trips. The results were analyzed and create the guidelines for sustainable development of waterway tourism. The research methods compose of surveying and questionnaires to acquire primary data, and literature review for secondary data. The data are statistically and descriptively analyzed.

The survey results show that there are 23 waterway tourist destinations, 8 in Nonthaburi, 12 in Pathumthani and 3 in Ayutthaya. The results of potential evaluation are: 4 tourist destinations are of high potential, 7 of medium potential and 12 of low potential. The problems of waterway tourism compose of 3 factors: 1) tourist attraction: the lack of continuous maintenance of tourist destinations 2) tourist marketing: the problems of tourism marketing, which are the limited and inefficient provision for dissemination of tourist information 3) tourist services: the problem of services of government sector, private sectors and local communities such as the staff's lack of tourism knowledge and the lack of cooperation among involved parties. The guidelines for sustainable development of waterway tourism are separated into three factors accordingly: 1) tourism resources development by improving the deteriorated tourist destinations, continuous maintenance, planning for environmental conservation both inside and outside tourist destinations, and providing security for tourists 2) tourism marketing development by creating two patterns of waterway route trips: the first one is the short 3 route trips and the second one is the long 2 route trips by private company boat services. Moreover tourist information should be widely disseminated and 3) service development from each sector by the improvement of weak points and closer cooperation among government sector, private sector and local communities for sustainable tourism development.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

20 | Mar | 2006

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ.....	(1)
สารบัญตาราง.....	(3)
สารบัญภาพ.....	(8)
คำนำ.....	1
วัตถุประสงค์.....	4
การตรวจเอกสาร.....	5
นิยามและความหมายของศัพท์ด้านการท่องเที่ยว...	7
ระบบการท่องเที่ยว.....	9
ผลกระทบจากการท่องเที่ยว.....	14
การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว.....	18
ระบบการท่องเที่ยวทางน้ำ.....	23
การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.....	24
การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว.....	33
แผนและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว.....	40
อุปกรณ์และวิธีการ.....	51
อุปกรณ์.....	51
วิธีการ.....	51
ผลและวิจารณ์.....	61
ผลการสำรวจสถานที่ท่องเที่ยวทางน้ำของพื้นที่ศึกษา.....	62
ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ.....	121
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว พฤติกรรมการท่องเที่ยวและทัศนคติของนักท่องเที่ยวต่อการบริการของเรือท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวจากแบบสอบถาม.....	147
ผลการศึกษาปัญหาและความพร้อมในการบริการการท่องเที่ยวของหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน.....	193
ผลการศึกษามีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว.....	194
เป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำอย่างยั่งยืน.....	201

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
สรุป.....	226
ผลการสำรวจและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ.....	226
สภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการท่องเที่ยว.....	230
แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำแบบยั่งยืน.....	233
เอกสารและสิ่งอ้างอิง.....	240
ภาคผนวก.....	248

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดเขมาภิรตาราม.....	69
2 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร.....	71
3 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในอุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก.....	73
4 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในตลาดน้ำวัดแสงสิริธรรม.....	75
5 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดกลางเกร็ด.....	77
6 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในเกาะเกร็ด.....	80
7 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจของกลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมาก บริเวณชุมชนวัดตำหนักเหนือ.....	82
8 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดกุฎี.....	84
9 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดชินวรารามวรวิหาร.....	88
10 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดศาลเจ้า.....	90
11 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจบริเวณศาลากลางจังหวัดปทุมธานีหลังเก่า.....	92
12 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดโบสถ์.....	94
13 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดหงส์ปทุมมาวาส.....	96
14 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดบางนา.....	98
15 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดสิงห์และโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง.....	100
16 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดจันทร์กะพ้อ.....	102
17 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดไผ่ล้อม.....	104
18 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดเจดีย์ทอง.....	106
19 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดสองพี่น้อง.....	107
20 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดศาลาแดงเหนือ.....	109
21 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในศูนย์ศิลปาชีพบางไทร.....	113
22 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในพระราชวังบางปะอิน.....	116
23 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดนิเวศธรรมประวัติ.....	118
24 ผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว.....	123
25 ผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเรียงลำดับตามคะแนนและศักยภาพ จากสูงไปต่ำ.....	124

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
26 ผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้วิธีวิเคราะห์ทางสถิติแบบ Multivariate Analysis ด้วยเทคนิค Cluster Analysis.....	126
27 แสดงการเปรียบเทียบผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวระหว่างวิธีการลำดับช่วงคะแนนกับการวิเคราะห์ทางสถิติแบบ Multivariate Analysis ด้วยเทคนิค Cluster Analysis.....	128
28 แสดงผลการศึกษาความแตกต่างระหว่างกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวตามระดับศักยภาพกับระดับคะแนนของตัวแปรในแต่ละกลุ่ม.....	129
29 ผลการประเมินระดับคะแนนหมวดคุณภาพภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว.....	131
30 แสดงผลการศึกษาความแตกต่างของระดับคะแนนระหว่างกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวในหมวดคุณภาพภูมิทัศน์.....	132
31 ผลการประเมินระดับคะแนนหมวดการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว.....	133
32 แสดงผลการศึกษาความแตกต่างของระดับคะแนนระหว่างกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวในหมวดการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่ง.....	134
33 ผลการประเมินระดับคะแนนหมวดข้อจำกัดในการขยายตัวของแหล่งท่องเที่ยว.....	136
34 แสดงผลการศึกษาความแตกต่างของระดับคะแนนระหว่างกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวในหมวดข้อจำกัดในการขยายตัว.....	137
35 ผลการประเมินระดับคะแนนหมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว.....	138
36 แสดงผลการศึกษาความแตกต่างของระดับคะแนนระหว่างกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวในหมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว.....	139
37 ผลการประเมินระดับคะแนนทั้ง 4 หมวดและระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว..	143
38 สรุปผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 จังหวัดโดยวิธีวิเคราะห์ทางสถิติ.....	145
39 ระดับอายุของนักท่องเที่ยวชาวไทย.....	148
40 สถานภาพของนักท่องเที่ยวชาวไทย.....	148
41 อาชีพของนักท่องเที่ยวชาวไทย.....	149
42 ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวชาวไทย.....	150

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
43 รายได้ของนักท่องเที่ยวชาวไทย.....	151
44 ผู้ร่วมเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวไทย.....	152
45 ประเภทของสื่อหรือหน่วยงานที่ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวชาวไทย.....	153
46 จำนวนครั้งที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย.....	153
47 สาเหตุที่นักท่องเที่ยวมาซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวไทย.....	154
48 ความคิดเห็นต่อการกลับมาเที่ยวอีกหรือไม่ของนักท่องเที่ยวคนไทย.....	154
49 ทักษะติดต่อบริการของธุรกิจจذبนำเที่ยว ของนักท่องเที่ยวชาวไทย.....	156
50 คะแนนทักษะติดต่อบริการของธุรกิจจذبนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย.....	157
51 ทักษะติดต่อข้อมูลการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในสถานที่ท่องเที่ยว ในภาพรวมของนักท่องเที่ยวไทย.....	159
52 คะแนนทักษะติดต่อข้อมูลการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในสถานที่ท่องเที่ยวในภาพรวมของนักท่องเที่ยวชาวไทย.....	161
53 ทักษะต่อการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว (Route trip) ของธุรกิจนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย.....	162
54 ทักษะต่อประเภทของแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำที่นักท่องเที่ยวชาวไทยชอบมากที่สุด.....	162
55 สรุประดับคะแนนทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวทางน้ำ.....	164
56 แสดงการจัดกลุ่มทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการบริการนำเที่ยวและข้อมูลการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในสถานที่ท่องเที่ยวในภาพรวมตามระดับคะแนน.....	166
57 สัญชาติของนักท่องเที่ยวต่างชาติจากกลุ่มตัวอย่าง.....	169
58 ระดับอายุต่างๆ ของนักท่องเที่ยวตัวอย่างชาวต่างประเทศ.....	170
59 สถานภาพของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ.....	170
60 อาชีพของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ.....	171
61 ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ.....	171
62 รายได้ของนักท่องเที่ยวต่างชาติ.....	172
63 ผู้ร่วมเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ.....	173

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
64 ประเภทของสื่อหรือหน่วยงานที่ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ.....	173
65 จำนวนครั้งที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ.....	174
66 สาเหตุที่มาซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ.....	175
67 ความคิดเห็นต่อการกลับมาเที่ยวอีกหรือไม่ของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ.....	175
68 ทักษะคตินักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต่อบริการของธุรกิจจันทน์เที่ยว.....	176
69 คะแนนทัศนคตินักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต่อการบริการของธุรกิจจันทน์เที่ยว	177
70 ทักษะคตินักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต่อข้อมูลการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในสถานที่ท่องเที่ยว ในภาพรวม.....	178
71 คะแนนทัศนคตินักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต่อข้อมูลการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในสถานที่ท่องเที่ยวในภาพรวม.....	179
72 ทักษะคตินักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต่อการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว (Route trip) ของธุรกิจจันทน์เที่ยว.....	180
73 ทัศนคติต่อประเภทของแหล่งท่องเที่ยวทางเรือที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศชอบมากที่สุด.....	180
74 สรุประดับคะแนนทัศนคตินักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต่อการท่องเที่ยวทางน้ำ	182
75 แสดงการจัดกลุ่มทัศนคตินักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต่อการบริการนำเที่ยวและข้อมูลท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในสถานที่ท่องเที่ยวในภาพรวมตามระดับคะแนน.....	184
76 ตารางเปรียบเทียบสรุประดับคะแนนทัศนคติระหว่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติต่อการท่องเที่ยวทางน้ำ.....	188
77 แสดงการจัดกลุ่มทัศนคตินักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศต่อการบริการนำเที่ยวและข้อมูลท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในสถานที่ท่องเที่ยวในภาพรวมตามระดับคะแนน.....	191
78 แสดงนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศในแต่ละกลุ่ม.....	192
79 สรุปปัญหาและแนวทางการแก้ไขของแหล่งท่องเที่ยววัดเฉลิมพระเกียรติ.....	206
80 สรุปปัญหาและแนวทางการแก้ไขของแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ด.....	206

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า	
81	สรุปปัญหาและแนวทางการแก้ไขของแหล่งท่องเที่ยวบริเวณศาลากลางจังหวัด ปทุมธานีหลังเก่า.....	207
82	สรุปปัญหาและแนวทางการแก้ไขของแหล่งท่องเที่ยววัดสิงห์และโบราณสถานเตา โอ่งอ่าง.....	208
83	สรุปปัญหาและแนวทางการแก้ไขแหล่งท่องเที่ยววัดไผ่ล้อม.....	208
84	สรุปปัญหาและแนวทางการแก้ไขของแหล่งท่องเที่ยวกลุ่มที่ 3.....	209
85	สรุปปัญหาและแนวทางในการแก้ไขของแหล่งท่องเที่ยวกลุ่มเครื่องหอมไทยบาง ตะไนย์.....	210
86	สรุปปัญหาและแนวทางในการแก้ไขภายในแหล่งท่องเที่ยวบ้านข้าวหมากบริเวณ ชุมชนวัดตำหนักเหนือ.....	210
87	สรุปปัญหาและแนวทางการแก้ไขภายในแหล่งท่องเที่ยววัดศาลเจ้า.....	211
88	แสดงประเภทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำที่ได้ทำการสำรวจ.....	228

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กระบวนการวางแผนด้านการท่องเที่ยว.....	22
2	แสดงองค์ประกอบการท่องเที่ยว.....	49
3	กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	50
4	พื้นที่ศึกษาบริเวณลำน้ำเจ้าพระยาตั้งแต่ท่ามหาราชกรุงเทพมหานครจนถึง พระนครศรีอยุธยา.....	53
5	ขั้นตอนการศึกษา.....	60
6	แผนที่จังหวัดนนทบุรี.....	63
7	แผนที่จังหวัดปทุมธานี.....	64
8	แผนที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	65
9	แผนที่แสดงที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวทางเรือที่น่าสนใจของจังหวัดนนทบุรี.....	67
10	แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวทางเรือของจังหวัดปทุมธานี.....	86
11	แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวทางเรือของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	111
12	แสดงตำแหน่งและการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวที่ระดับศักยภาพ สูง ปาน กลาง และต่ำ.....	146
13	แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวที่เริ่มต้นจากท่าเรือในจังหวัดกรุงเทพมหานคร.....	214
14	แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำที่เริ่มต้นจากท่าน้ำนนทบุรี.....	215
15	แสดงเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำที่เริ่มต้นจากท่าน้ำเทศบาลปทุมธานี.....	216
16	เส้นทางการท่องเที่ยวแบบเรือทัวร์ระหว่างจังหวัดกรุงเทพมหานครถึงพระราชวัง บางปะอินจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รูปแบบที่ 1.....	218
17	เส้นทางการท่องเที่ยวแบบเรือทัวร์ระหว่างจังหวัดกรุงเทพมหานครถึงศูนย์ศิลปาชีพ บางไทรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รูปแบบที่ 2.....	219

การพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำ: กรณีศึกษา เส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยาระหว่าง
กรุงเทพมหานครถึงพระนครศรีอยุธยา

**The Development of Waterway Tourism: A Case Study of the Chao Phraya River,
Bangkok - Ayutthaya Route**

คำนำ

ธุรกิจท่องเที่ยวถือว่าเป็นธุรกิจชั้นนำที่ทั่วโลกให้การยอมรับเป็นอย่างมากในยุคปัจจุบัน และได้กลายเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา ได้พยายามเข้ามามีส่วนแบ่งในตลาดการท่องเที่ยวมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งเป็นเจ้าของตลาดการท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ก็พยายามที่จะรักษาตลาดของตนเองไว้ (Gunn, 1994 a) เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นเศรษฐกิจภาคบริการที่ลงทุนค่อนข้างน้อยแต่ให้ผลตอบแทนค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับเศรษฐกิจภาคอื่น การท่องเที่ยวได้สร้างงาน และรายได้ให้กับผู้มีส่วนร่วมในวงกว้าง ยิ่งไปกว่านี้รายได้ของประเทศจากการท่องเที่ยวซึ่งอยู่ในระดับสูงยังสามารถช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ก้าวหน้าได้ในภาวะปกติ จากความสำคัญดังกล่าวจึงไม่เป็นที่สงสัยเลยว่าทำไมประเทศต่างๆ จึงหันมาให้ความสนใจส่งเสริม และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในประเทศของตนมากขึ้น (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยถือว่าเป็นรายได้หลักที่ลงทุนน้อย แต่ให้ผลตอบแทนค่อนข้างมาก แต่อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบหลักในด้านรายได้ด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญก็คือทรัพยากรการท่องเที่ยวของประเทศนั่นเอง ซึ่งได้ถูกนำมาเป็นสินค้าเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวโดยหวังรายได้ที่เกิดขึ้นจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก (The National Identity Board, 2004) แต่ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมถูกมองว่ามีความสำคัญเป็นลำดับรอง การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวในอดีตจึงทำให้แหล่งท่องเที่ยวจำนวนหนึ่งเสื่อมโทรม และลดคุณค่าเชิงการท่องเที่ยวลง (McKercher, 1993) ดังนั้นการพัฒนามาตรฐานคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมเกี่ยวเนื่องจึงจัดว่าเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มั่นคง และยั่งยืน เพราะคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรม

เกี่ยวเนื่องไม่ว่าจะเป็นราคาค่าบริการ ความปลอดภัย ความสะดวก การไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ความสะอาด รวมไปถึงการจัดการสภาพแวดล้อม และอื่นๆ ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกเดินทางไปท่องเที่ยวหรือตัดสินใจไม่เดินทางท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวทางน้ำ

เนื่องจากประเทศไทยมีความอุดมไปด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยว และมีความหลากหลาย ซึ่งถือได้ว่าเป็นเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางน้ำ ถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างหนึ่งของประเทศ ทำให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักกันทั่วโลกว่าเป็นประเทศที่มีแม่น้ำลำคลองมากจนได้สมญานามว่า “เมืองเวนิสตะวันออก” (ส.พลายน้อย, 2539) การท่องเที่ยวทางน้ำประเภทแม่น้ำลำคลองของประเทศไทยเริ่มต้นมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวทางน้ำแห่งแรกคือตลาดน้ำ ตลาดน้ำแห่งแรกเป็นตลาดน้ำย่านอำเภอตลิ่งชัน และย่านคลองบางแกว มีชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงพายเรือบรรทุกสิ่งของต่างๆ ทั้งสินค้าบริโภค และอุปโภคมาแลกเปลี่ยนและซื้อขายซึ่งกันและกัน ก่อเกิดเป็นย่านตลาดน้ำขึ้น อันเป็นวิถีทางการดำเนินชีวิตแบบหนึ่งของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณสองฝั่งลำน้ำ ซึ่งไม่มีถนน ต้องอาศัยลำน้ำเป็นเส้นทางสัญจรหลักเพียงอย่างเดียว ต่อมาย่านตลาดน้ำดังกล่าวได้มีการพัฒนาสร้างถนน และตลาดสด ตลอดจนอาคารพาณิชย์ขึ้น บรรดาพ่อค้าแม่ค้าเรือเร่ในย่านนี้พากันขึ้นมาขายบนบกแทน ตลาดน้ำจึงหมดความสำคัญไปจนกระทั่งประมาณปี พ.ศ. 2510 นักท่องเที่ยวได้แสวงหาตลาดน้ำแห่งใหม่ คือ ตลาดน้ำวัดไทร ซึ่งเป็นตลาดช่วงเช้า ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ในช่วงเวลาเดียวกันการล่องเรือชมสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนสองฝั่งลำน้ำคลองประเวศบุรีรมย์ซึ่งเป็นทัวร์ได้เกิดขึ้นช่วงบ่าย ต่อมาในปี พ.ศ. 2514 ได้เกิดตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2533ก) และประมาณปี พ.ศ. 2520 โรงแรมโอเรียนเต็ลได้นำเรือประเภทเรือสำราญแล่นระหว่างท่าเรือ โอเรียนเต็ล ไปถึงพระราชวังบางปะอินจนเป็นที่แพร่หลายในปัจจุบัน (William, 1989) และมีผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวลักษณะนี้เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาถึงการท่องเที่ยวทางเรือโดยใช้เส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยาระหว่างจังหวัดกรุงเทพมหานครและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งแต่พระราชวังบางปะอินลงมาโดยผ่านพื้นที่ท่องเที่ยวจังหวัดนนทบุรี และจังหวัดปทุมธานี ถึงแม้ว่าปัจจุบันเส้นทางท่องเที่ยวดังกล่าวนี้

กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศและชาวไทย เพราะว่าเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางน้ำที่มีเอกลักษณ์ และมีความหลากหลาย เช่น มีทัศนียภาพริมน้ำที่สวยงาม ชมชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนริมน้ำ มีโบราณสถาน โบราณวัตถุและแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัฒนธรรมซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัดที่มีอายุเก่าแก่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันถึงแม้จะมีการท่องเที่ยวบนเส้นทางนี้อยู่แล้วก็ตาม แต่การท่องเที่ยวยังนำทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพมาใช้ไม่เต็มที่ เนื่องจากขาดการวางแผนพัฒนาที่เหมาะสม ทำให้การท่องเที่ยวมีการเติบโตอย่างไร้ทิศทาง เช่น การขาดแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ที่มีศักยภาพสามารถนำมาพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญต่อไปในอนาคต ขาดแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเภทศาสนา ได้แก่ วัด และ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ขาดมาตรการในการควบคุมการบริการเรือท่องเที่ยว ร้านค้า ซึ่งได้แก่ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึก ซึ่งดำเนินการโดยหน่วยงานเอกชนรวมทั้งสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งระบบจำเป็นต้องมีการร่วมมือกันทั้งหน่วยงานของรัฐ เอกชน และที่สำคัญที่ขาดไม่ได้เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวแนวทางที่ยั่งยืน ก็คือประชาชนในท้องถิ่นจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา แต่ในปัจจุบันยังไม่มี的合作ร่วมมือกันอย่างจริงจัง จะเห็นได้ว่าถ้าหากยังไม่มีการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษานี้อย่างเหมาะสมแล้ว ก็อาจทำให้เกิดผลเสียต่อการท่องเที่ยวบนเส้นทางนี้ได้ เช่น การเสื่อมโทรมของทรัพยากรการท่องเที่ยว การขาดความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การขายบริการเรือท่องเที่ยว อาหาร และของที่ระลึกอย่างเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ชุมชนในท้องถิ่นไม่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว และการขาดการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งในอนาคตอาจทำให้นักท่องเที่ยวลดความนิยมลงและมาเที่ยวน้อยลง

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการศึกษา วางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่เหมาะสม เพื่อทำให้เกิดการกระจายรายได้สู่ภูมิภาคอันส่งผลให้เศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในพื้นที่เข้มแข็งยิ่งขึ้น และยังช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวริมน้ำตลอดเส้นทาง จัดลำดับศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว
2. ศึกษาโครงสร้าง ความต้องการ ทัศนคติ ความพึงพอใจ ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริการการท่องเที่ยว เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการบริการที่เหมาะสม
3. ศึกษาปัญหาและความพร้อมในการบริการการท่องเที่ยวของหน่วยงานรัฐบาล เอกชน และชุมชนท้องถิ่น โดยศึกษาจากกรณีศึกษา
4. ศึกษาสถานที่ท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่ที่มีศักยภาพในการพัฒนา
5. ศึกษาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวตามเส้นทางที่ทำการศึกษามากขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และสังคมในส่วนภูมิภาคควบคู่กับการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และโบราณสถานทางประวัติศาสตร์

การตรวจเอกสาร

ในการศึกษาครั้งนี้ได้มีการรวบรวม และตรวจเอกสาร แนวความคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการศึกษา ซึ่งได้ทำการรวบรวมไว้ 8 เรื่อง คือ

1. นิยามและความหมายของศัพท์ด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วยคำศัพท์ดังนี้
 - 1.1 การท่องเที่ยว
 - 1.2 นักท่องเที่ยว
2. ระบบการท่องเที่ยว ส่วนประกอบที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับระบบการท่องเที่ยวมีดังนี้
 - 2.1 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
 - 2.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว
 - 2.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยว
3. ปัญหาและผลกระทบจากการท่องเที่ยว ประกอบด้วยปัญหาและผลกระทบต่างๆ ดังนี้
 - 3.1 ผลกระทบจากการท่องเที่ยว
4. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ประกอบด้วยเนื้อหาและขั้นตอนการวางแผนดังนี้
 - 4.1 ความหมายของการวางแผน
 - 4.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว
 - 4.3 การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว
5. ระบบการท่องเที่ยวทางน้ำ ประกอบด้วยเนื้อหาและองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้
 - 5.1 ระบบของการท่องเที่ยวทางน้ำ
 - 5.2 รูปแบบการท่องเที่ยวทางน้ำ

6. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ประกอบด้วยเนื้อหาที่สำคัญดังนี้

- 6.1 ความหมายและหลักการพัฒนาแบบยั่งยืน
- 6.2 ตัวชี้วัดการพัฒนาแบบยั่งยืน
- 6.3 ความหมายและหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
- 6.4 การจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

7. การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว ประกอบด้วยเนื้อหาสำคัญดังนี้

- 7.1 ความหมายของการอนุรักษ์
- 7.2 วัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว
- 7.3 การมีส่วนร่วมขององค์กรต่างๆ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว

8. แผนและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ประกอบด้วยแผนและนโยบายที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 8.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- 8.2 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำแบบยั่งยืน

1. นิยามและความหมายของศัพท์ด้านการท่องเที่ยว

1.1 การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรม เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด จากกิจกรรมงานประจำ ของมนุษย์ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้โดยทั่วไป 3 ประการ คือ (ตุ้ย และ ญิบพันธ์, 2527)

- 1) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว
- 2) การเดินทางต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ
- 3) เป็นการเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ได้ที่มีใช่เป็นการประกอบอาชีพ หรือหารายได้

Gunn (1994 b) ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวที่ถือว่าเหมาะสมที่สุดคือคำจำกัดความของ Matherson และ Wall (1982) ที่ว่า การท่องเที่ยว คือการเดินทางของประชาชน จากสถานที่อยู่อาศัยหรือที่ทำงาน ไปยังจุดหมายปลายทางหนึ่งเป็นการชั่วคราว โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้น ในขณะที่พักผ่อน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อตอบสนองความพึงพอใจ และความต้องการของประชาชนที่ได้มาพักผ่อน

Chadwick (1994) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า คือ กิจกรรมต่างๆของมนุษย์หรือกิจกรรมทางธุรกิจของบุคคลซึ่งเกิดจากการเดินทางเพียงชั่วคราว จากชุมชนที่พักอาศัย และจากสถานที่ทำงานในชีวิตประจำวันเพื่อติดต่อกิจ และ โดยเหตุผลส่วนตัว

Burkart (1981) ได้กล่าวถึงแนวคิดของความหมายของการท่องเที่ยวว่าประกอบด้วยลักษณะเฉพาะที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่

- 1) การท่องเที่ยวเกิดจากการเดินทางของประชาชนจากที่พักอาศัยไปยังจุดหมายปลายทางต่างๆ
- 2) องค์ประกอบหลัก 2 ประการของการท่องเที่ยว ได้แก่ การเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางหรือแหล่งท่องเที่ยว และการทำกิจกรรมต่างๆในแหล่งท่องเที่ยว
- 3) การเดินทางเพื่อท่องเที่ยวเกิดขึ้นเมื่อมีการเดินทางออกจากที่พักอาศัย และสถานที่ทำงานในปัจจุบันไปยังสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อที่จะทำกิจกรรมต่างๆที่ต่างจากที่เคยทำอยู่ในที่พักอาศัย และสถานที่ทำงานในชีวิตประจำวัน

4) การเดินทางของนักท่องเที่ยว เป็นการเดินทางเพียงชั่วคราว หรือระยะสั้นๆหลังจากนั้นก็เดินทางกลับบ้านภายในระยะเวลาไม่เกิน 2-3 วัน สัปดาห์ หรือเป็นเดือน

5) การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆนั้นๆ เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะใช้บริการพักผ่อน หรือทำกิจกรรม ที่นอกเหนือจากการใช้ชีวิตประจำวัน หรือการทำงานในปัจจุบัน

จากความหมายของการท่องเที่ยวดังกล่าวข้างต้นเมื่อก้าวโดยสรุปหมายถึง การเดินทางของประชาชนจากสถานที่อยู่อาศัยหรือที่ทำงานในปัจจุบันเพื่อไปยังสถานที่ท่องเที่ยว โดยสมัครใจ ซึ่งกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวก็เพื่อพักผ่อนและการพักผ่อนในแหล่งท่องเที่ยวใช้เวลาเพียงชั่วคราวเท่านั้น

1.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง พื้นที่ สิ่งของ กิจกรรม และ/หรือมิตินใดที่สามารถให้คุณค่าเชิงการท่องเที่ยว เช่น ความสวยงามตามธรรมชาติ คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ แก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้ทรัพยากรการท่องเที่ยวสามารถปรากฏได้ทั้งในลักษณะของรูปธรรมที่สามารถสัมผัสได้ด้วยการจับต้อง เช่น โบราณสถาน สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ของที่ระลึก ถ้ำ น้ำตก เป็นต้น และในลักษณะของนามธรรมที่ไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยการจับต้อง แต่สามารถสัมผัสได้ด้วยทางอื่น เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษา ความเป็นชนเผ่า และการแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544) ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวสามารถแยกตามลักษณะ และความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ 2 ประเภทคือ (สมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2532)

1.2.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทรัพยากรประเภทนี้นับว่าเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ อาจสวยงามหรือแปลกประหลาด เช่น น้ำตก น้ำพุร้อน ถ้ำ ชายหาด ฝั่งทะเล ปะการัง และอุทยานแห่งชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาตินี้จะต้องได้รับการดูแลบำรุงรักษาเป็นอย่างดี มิฉะนั้นอาจจะถูกทำลายได้ ทั้งด้วยตัวธรรมชาติเอง และจากน้ำมือของมนุษย์

1.3.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น จะมีลักษณะตรงข้ามกับทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น เมืองใหญ่ๆ ที่มีสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ เช่น สถานเริงรมย์ ศูนย์การค้า สวนสนุก โรงแรม ตลอดจนเทคโนโลยีที่ทันสมัย แต่ละแห่งจะมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ต่างกัน

ออกไป บางเมืองจะมีสิ่งก่อสร้างที่น่าสนใจ สถาปัตยกรรมต่างๆ พระราชวัง ศาสนสถาน พิพิธภัณฑ์ อาคารที่ทำการของรัฐบาล ตลอดจนศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ซึ่งทรัพยากรประเภทนี้เป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวได้มาก

ทรัพยากรการท่องเที่ยวดังกล่าว ทั้งทรัพยากรท่องเที่ยวที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และทรัพยากรท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมให้การท่องเที่ยวของแต่ละประเทศเจริญก้าวหน้า และเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวที่พัฒนานั้นสามารถที่จะพัฒนา และนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ระบบการท่องเที่ยว

ส่วนประกอบที่เกี่ยวข้องกับระบบการท่องเที่ยวประกอบด้วย

2.1 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

องค์ประกอบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วยธุรกิจหลายอย่างที่ตอบสนองความต้องการและอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ (ฉลองศรี, 2546)

2.1.1 ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวโดยตรง คือ ธุรกิจการขนส่ง (Transportation) ธุรกิจที่พักแรม (Accommodation) ธุรกิจภัตตาคาร (Restaurants) ธุรกิจนำเที่ยว (Travel Expeditors)

2.1.2 ธุรกิจที่สนับสนุนการท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความสะดวกสบาย และพอใจสูงสุด ได้แก่ ธุรกิจเพื่อการบันเทิง พักผ่อน และกิจกรรมการท่องเที่ยว (Recreational Facilities and Tourist Attractions) รวมทั้งธุรกิจสินค้าของที่ระลึก ธุรกิจเหล่านี้ทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลายมากขึ้น นักท่องเที่ยวสามารถเลือกใช้บริการ ตามความพอใจของตน ทั้งที่มีในรายการทัวร์ปกติ และรายการทัวร์เพื่อเลือกซื้อ (Optional Tour)

2.1.3 ธุรกิจการค้าและบริการอื่นๆ (Miscellaneous) เช่น สถานีบริการน้ำมัน ร้านขายของชำ ร้านขายเสื้อผ้า ร้านขายอุปกรณ์กีฬา ธุรกิจการรักษาพยาบาล และเสริมสุขภาพ ธุรกิจ

เสริมความงาม ฯลฯ ซึ่งเป็นธุรกิจที่ตอบสนองลูกค้าทั่วไป รวมทั้งนักท่องเที่ยวด้วย เป็นธุรกิจที่ทำให้การบริการนักท่องเที่ยวสมบูรณ์แบบ และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.1.4 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการวิจัยการท่องเที่ยว (Destination Development and Travel Research) ประกอบด้วย การส่งเสริม และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การวิจัย และพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว การลงทุน และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ให้บริการในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรผู้ให้บริการ ซึ่งร่วมดำเนินงานโดยองค์กรภาครัฐ (Government Offices) และองค์กรพัฒนาภาคเอกชน (Non Government Organization : NGO)

2.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 3 ส่วน คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยว และตลาดการท่องเที่ยวแต่ละองค์ประกอบมีองค์ประกอบย่อยๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน เป็นเหตุผลซึ่งกันและกัน ดังนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540)

2.2.1 แหล่งท่องเที่ยว เป็นทรัพยากรที่สำคัญจัดเป็นอุปทานการท่องเที่ยว (Tourism Supply) ซึ่งแหล่งท่องเที่ยว อาจเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมของท้องถิ่น (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2537) โดยทั่วไปมักแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2539 ก) ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว เป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญ มักเป็นแหล่งที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม หรือแหล่งธรรมชาติที่สวยงาม และความพร้อมในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และการพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวจะพิจารณาด้านที่ตั้ง ขนาด ความดึงดูดใจ ความสะดวกในการเข้าถึง ความพร้อมด้านบริการ ศักยภาพการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยว และปัญหาหรือความต้องการในการพัฒนา (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2537) สภาพทรัพยากรยังมีความสัมพันธ์โดยตรงกับตลาดการท่องเที่ยว นอกจากความดึงดูดใจในทรัพยากรแล้วในบางพื้นที่ยังมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ดังนั้น ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวจึงหมายถึงศักยภาพในการประกอบกิจกรรมของนักท่องเที่ยวด้วย (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540)

2.2.2 บริการการท่องเที่ยว (Tourism Services) บริการที่รองรับการท่องเที่ยวเป็นอุปทาน ประเภทหนึ่ง ถึงแม้ไม่ได้เป็นจุดหมายปลายทางหลักของนักท่องเที่ยว แต่เป็นบริการที่รองรับให้เกิดความสะดวกสบาย และความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในบางโอกาสอาจเป็นตัวดึงดูดใจได้เช่นกัน บริการการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่งกิจกรรม และบริการอื่นๆ ทั้งนี้รวมถึงโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่นๆ ด้วย (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540)

2.2.3 ตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market or Tourists) เป็นการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวหรืออุปสงค์ของการท่องเที่ยว (Tourism Demand) วินิจ (2532) ให้ความหมายว่า ตลาดการท่องเที่ยว คือ ปรัชญาของการจัดการที่มุ่งเน้น ไปสู่ความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยอาศัยการวิจัยตลาด การพยากรณ์ การคัดเลือกทรัพยากรการท่องเที่ยวที่กำลังอยู่ในความต้องการ เพื่อให้ธุรกิจได้รับประโยชน์สูงสุดในการเสนอบริการแก่นักท่องเที่ยวตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายขององค์การท่องเที่ยวแห่งโลก (Coltman, 1989) ที่ว่า เป็นปรัชญาของการจัดการให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยการวิจัย การพยากรณ์ และการเลือกสรรผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับตลาด โดยบรรลุวัตถุประสงค์ และให้ได้ผลประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร

ความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อยทั้งสามเกิดขึ้นเมื่อนักท่องเที่ยวได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ หรือทัศนศึกษา ซึ่งอาจเป็นการใช้ประโยชน์โดยตรงหรือจากบริการที่เกี่ยวข้อง โดยปกติทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรที่ไม่มีวันหมด เพราะรูปแบบการใช้มักเป็นการสัมผัสแต่ภายนอกโดยไม่มีการเคลื่อนย้ายทรัพยากรใด หรืออาจมีการชดเชยได้อยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามในการท่องเที่ยวที่เป็นจริงนั้น การใช้ประโยชน์ของทรัพยากรมักมีการแปรรูปทรัพยากร และอาจไม่มีการคำนึงถึงการสูญเสีย หรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับระบบย่อยต่างๆ รวมทั้งผลต่อสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ในทางกลับกันสิ่งแวดล้อมที่เป็นระบบอื่นๆ เช่น ระบบชุมชน ระบบอุตสาหกรรม ฯลฯ อาจมีผลกระทบมาสู่ระบบท่องเที่ยวด้วย ดังนั้นการท่องเที่ยวที่ขาดระบบการจัดการที่ดีเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงไม่สามารถประสบความสำเร็จได้เลย นอกจากองค์ประกอบภายในระบบแล้ว การท่องเที่ยวยังมีสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอีกหลายประการ เช่น สภาพกายภาพ และระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ และการลงทุน สังคมวัฒนธรรม องค์กร และกฎหมาย เป็นต้น (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2540)

2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการท่องเที่ยว

สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทปัจจัยใหญ่ๆคือ ปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน ซึ่งทั้งปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายในก็มีรายละเอียดเป็นข้อๆดังนี้ (ชูสิทธิ์, 2538)

2.3.1 ปัจจัยภายใน

สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ประเทศไทยนับได้ว่าเป็นประเทศหนึ่งที่มีสิ่งดึงดูดใจต่อการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ซึ่งหมายถึงสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม และวัฒนธรรมประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่น อาจแยกตามประเภททรัพยากรการท่องเที่ยวได้ 3 ประเภท คือ

1) สิ่งดึงดูดใจประเภทธรรมชาติ (Natural Attractions) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงามซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา ป่าไม้ หาดทรายชายทะเล เกาะแก่ง ภูมิทัศน์ และสภาพภูมิศาสตร์อื่นๆ นอกจากนั้นยังรวมบริเวณที่มนุษย์เราเข้าไปปรับปรุง ตกแต่ง เพิ่มเติมในบางส่วนเสริมให้กับความสวยงามของธรรมชาติเด่นชัดยิ่งขึ้น เช่น อ่างเก็บน้ำ เขื่อน และสถานที่ตากอากาศต่างๆ

2) สิ่งดึงดูดใจประเภทประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม (Cultural Attractions) โบราณสถาน โบราณวัตถุ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ ปราสาทหิน อุทยานประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑ์สถาน ศาสนสถาน ประเพณี วิถีชีวิตชาวบ้าน หมู่บ้านชาวเขา ชีวิตริมน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ความเป็นมิตรของเจ้าบ้าน ก็เป็นหนึ่งในสิ่งดึงดูดใจทางวัฒนธรรมด้วย

3) สิ่งดึงดูดใจประเภทพิเศษ (Special Type of Attractions) ได้แก่สิ่งดึงดูดในประเภทความสนุกสนาน และความบันเทิง เช่นสวนสนุกดิสนีย์แลนด์ โอเชียนปาร์ค การจับจ่ายสินค้า (shopping) รวมไปถึงการพนันเสี่ยงโชคด้วย เช่นสถานเสี่ยงโชคที่ลาสเวกัส หรือที่เกาะมาเก๊า เป็นต้น

นอกจากนี้ Edward (1999) ยังให้พิจารณาถึงสิ่งดึงดูดใจด้านอื่นๆเพิ่มเติมอีกด้วย (Other Attraction Considerations) ได้แก่ ศาสนา การจาริกแสวงบุญ (religious) ชาติพันธุ์ (ethnic) การเยี่ยมชมวัดโบราณ และการค้นหาบรรยากาศเก่าๆ ที่เคยสร้างความประทับใจ (nostalgic) ได้แก่

1) ความปลอดภัย ในการตัดสินใจเลือกจุดหมายการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะคำนึงถึงความปลอดภัยต่อชีวิต และทรัพย์สินเป็นประการสำคัญ มาตรการรักษาความปลอดภัยจึงต้องมีประสิทธิภาพและทั่วถึงทุกแหล่งท่องเที่ยว

2) โครงสร้างพื้นฐาน ประกอบด้วยสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ระบบไฟฟ้า ประปา การคมนาคมหรือการเข้าถึง หมายถึงเส้นทางคมนาคมขนส่งนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกและมีหลายรูปแบบ คือ ทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ ถ้าแหล่งท่องเที่ยวใดสามารถเข้าถึงได้ทั้งสามทางก็จะได้รับความนิยมและได้รับการพัฒนาสูง และระบบสื่อสาร เป็นต้น ซึ่งรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องเป็นผู้ลงทุนจัดสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกสบายของนักท่องเที่ยว และคนในท้องถิ่น

3) สิ่งอำนวยความสะดวก เป็นสถานที่หรือบริการที่ส่วนใหญ่เอกชนจะเป็นผู้จัดสร้างและจัดหาไว้สำหรับบริการนักท่องเที่ยว ในรูปของการประกอบการทางธุรกิจ แต่รัฐก็ต้องให้ความช่วยเหลือในบางส่วนด้วย ได้แก่ พิธีกรเข้าเมือง และการบริการข้อมูลข่าวสาร ที่พักร้านอาหาร และการบริการนำเที่ยว เป็นต้น

4) การโฆษณาเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นกรรมวิธีที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จัก และสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ

5) ภาพลักษณ์ของประเทศ เป็นอีกหัวข้อหนึ่งที่เป็นตัวกำหนดนักท่องเที่ยว หากมีภาพลักษณ์ว่าเป็นดินแดนแห่งเพศพาณิชย์ นักท่องเที่ยวที่สนใจก็จะเป็นกลุ่มชายรักสนุก (sex tour) หรือถ้าหากประเทศนั้นมีภาพลักษณ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ กลุ่มนักท่องเที่ยวก็จะเป็นกลุ่มนักศึกษา และผู้ที่สนใจทางด้านวัฒนธรรม เป็นต้น

6) การต้อนรับ ได้แก่ อัยาศัยไมตรีอันดีของผู้คนพื้นถิ่นในสถานที่ท่องเที่ยว เจ้าของธุรกิจและพนักงาน

2.3.2 ปัจจัยภายนอก

สภาวะเศรษฐกิจและการเมือง มีส่วนสำคัญในการกำหนดกระแสการเดินทางของนักท่องเที่ยว สภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำจะทำให้การเดินทางท่องเที่ยวลดน้อยลง โดยเฉพาะการเดินทางท่องเที่ยวระยะไกล เช่นเดียวกับความเคลื่อนไหวทางการเมือง ในบางกรณีอาจจะก่อให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคง เป็นผลให้การเดินทางและการท่องเที่ยวชะลอตัวลงในระยะเวลาสั้นๆ เช่น เมื่อเกิดสงครามติมอร์ ในประเทศอินโดนีเซีย (ในปี ค.ศ. 2000) การท่องเที่ยว

ในเกาะบาหลี่ ก็ได้รับความนิยมนลดลงจนแทบจะไม่เหลือนักท่องเที่ยว เป็นต้น การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ และสภาพมั่นคงทางการเมืองจะเป็นตัวกระตุ้นการเดินทางให้ขยายตัวกว้างขวางขึ้น

ปัจจัยต่างๆข้างต้นเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้มาท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกไปท่องเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความพร้อมในเรื่องปัจจัยเหล่านี้ และยังเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความประทับใจ ต้องการที่จะกลับมาเที่ยวอีกในโอกาสต่อไป โดยเฉพาะในข้อที่ 6 การต้อนรับของเจ้าบ้าน เจ้าถิ่น ในแหล่งท่องเที่ยวนี้ว่ามีส่วนสำคัญมากในการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ของผู้มาท่องเที่ยว ในทางกลับกันผู้มาท่องเที่ยวจะเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่น หากเกิดปัญหา และอุปสรรคในการท่องเที่ยว

3. ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

3.1 ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ นับว่าเป็นผลกระทบที่เห็นได้ชัดที่สุดของการท่องเที่ยว เนื่องจากการท่องเที่ยวได้รับการยอมรับว่า เป็นอุตสาหกรรมที่สามารถเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ประเทศชาติเป็นอย่างดี ดังที่ปรากฏความสำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ได้กำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นฐานทางเศรษฐกิจในส่วนภูมิภาคที่กระตุ้นให้เกิดการลงทุนในทางอุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม ที่ต่อเนื่องกัน เป็นแหล่งสร้างงานกระจายรายได้ และความเจริญไปสู่ภูมิภาค จนถึงปัจจุบันในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้กำหนดให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือในการตอบสนองวัตถุประสงค์หลักของการพัฒนาประเทศเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพ

จะเห็นได้ว่าผลกระทบอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวนี้ ได้มีผลดีทางด้านเศรษฐกิจโดยตรงของประเทศ แต่อย่างไรก็ตามผลเสียที่เกิดขึ้นตามมาก็มีเช่นกันดังนั้น ซึ่งสามารถสรุปผลกระทบทั้ง 2 ด้าน ได้ดังนี้

3.1.1 ผลกระทบด้านบวก (ชยาภรณ์, 2539)

1) การท่องเที่ยวทำให้มาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่นดีขึ้น สืบเนื่องมาจากผลกระทบเชิงเศรษฐกิจ ที่ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ และการกระจายโอกาสจ้างงานไปสู่คนในท้องถิ่นมากขึ้น ทั้งทางตรงเช่น การจ้างงานบุคลากรในโรงแรม การขนส่ง บริการนำเที่ยว หรือทางอ้อม เช่น คนส่งหนังสือพิมพ์โรงแรม คนงานทอผ้า เกษตรกรผู้ผลิตอาหาร เป็นต้น บุคคลเหล่านี้เมื่อมีอาชีพ ทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้

2) การท่องเที่ยวทำให้เกิดความสะดวสบายจากกิจการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เนื่องจากการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการในแหล่งท่องเที่ยว คนในท้องถิ่นจึงย่อมจะได้รับประโยชน์จากกิจการน้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ และอื่นๆ ตามไปด้วย โดยมีข้อที่น่าสังเกตว่า ในประเทศที่พัฒนาแล้ว กิจการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ส่วนใหญ่จะพัฒนาขึ้นมาเพื่อคนในท้องถิ่นนั้นเป็นหลักสำคัญ ส่วนนักท่องเที่ยวจะได้รับประโยชน์จากกิจการในลักษณะของผลพลอยได้แต่สำหรับของประเทศที่ยากจน กำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนา อาจมีลักษณะตรงกันข้าม ท้องที่หลายแห่งชาวบ้านไม่มีอำนาจทางเศรษฐกิจดีพอที่จะลงทุนในกิจการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ แต่หากมีนักท่องเที่ยวไปเยือนจำนวนมาก ก็จะมีแรงกระตุ้นให้รัฐบาลหรือนักธุรกิจลงทุน โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเป็นการสำคัญ ส่วนคนท้องถิ่นมีโอกาสได้ใช้บริการลักษณะของผลพลอยได้

3) การท่องเที่ยวทำให้เกิดสันติภาพแห่งมวลมนุษยชาติ การเดินทางท่องเที่ยวทำให้ผู้คนมีโอกาสสังสรรค์ กระทำกิจกรรมร่วมกัน ย่อมจะทำให้ผู้คนที่มาจากสังคมที่แตกต่างกัน ได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิด ได้เห็น และมีโอกาสถ่ายทอดและรับรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน และนำกลับไปเผยแพร่ยังภูมิภาคของตนเอง จนทำให้คำกล่าวที่ว่า “การท่องเที่ยวทำให้โลกปราศจากพรมแดนทางการเมือง” เป็นจริง นักท่องเที่ยวที่ได้ไปพบเห็นสภาพแท้จริง ก็จะทำให้เกิดความเข้าใจในสถานที่นั้นได้อย่างถูกต้อง ดังที่สหประชาชาติได้เคยประกาศให้ปี พ.ศ. 2510 เป็นปีการท่องเที่ยวสากล และกำหนดคำขวัญว่า “การท่องเที่ยวเป็นหนทางไปสู่สันติภาพ” (Tourism is a passport to peace)

4) การท่องเที่ยวจะชี้ให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรนั้น ทางการหากมองถึงผลกระทบในด้านดี การเดินทางท่องเที่ยวก่อให้เกิดความสนใจความสวยงามของภูมิทัศน์ ศิลปกรรม และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อคุณภาพชีวิต รวมทั้งกระตุ้นให้คนในพื้นที่เกิดความเกิดความร่วมมือร่วมใจกันที่จะค้นคว้า อนุรักษ์ ปั้นฟู มรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในสถานที่อยู่ และสังคมชุมชนของตนเองไว้ ให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม คงความเป็นแหล่งท่องเที่ยว

สืบต่อไป เพื่อรักษารายได้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวในทางที่สัมพันธ์กันนั่นเอง นับว่าเป็นการรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชาติเอาไว้ได้ทางหนึ่งด้วย

5) การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษา การเดินทางท่องเที่ยว ทำให้เป็นผู้ที่มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล เพิ่มความรู้ จากประสบการณ์ที่ได้พบเห็นด้วยตนเองนั้นจะมีประโยชน์ สามารถนำมาปรับใช้กับวิถีชีวิตในสังคมได้ ส่วนในทางแคบนั้น การเดินทางท่องเที่ยว อาจเป็นการจุดชนวนที่กระตุ้นให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาให้ลึกซึ้งเฉพาะเรื่อง เฉพาะแห่งได้ โดยมีแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เปรียบเสมือนห้องปฏิบัติการตามธรรมชาติ และเมื่อมีการพบปะแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการระหว่างนักวิชาการต่างชาติต่างภาษาแล้ว บางครั้งก็เป็นโอกาสที่จะสร้างชื่อเสียง และภาพพจน์ทางวิชาการได้ และเรื่องที่ค้นคว้าก็อาจมีประโยชน์ต่อส่วนรวมได้

6) การท่องเที่ยวจะช่วยลดปัญหาการอพยพของประชาชนเข้าเมืองหลวง เนื่องจากการท่องเที่ยวก่อให้เกิดอาชีพใหม่ และการจ้างงานเพิ่มขึ้นในท้องถิ่นประชาชนจึงไม่ต้องอพยพหนีความยากจนเข้ามาทำงานในเมืองหลวง สามารถประกอบอาชีพรายย่อย หรือทำอุตสาหกรรมท้องถิ่นอยู่ในครอบครัว ไม่ต้องออกจากหมู่บ้านไปหางานที่อื่น

7) การท่องเที่ยวทำให้เกิดมีการใช้ทรัพยากรที่ไร้ค่าให้เกิดประโยชน์ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะช่วยกระตุ้นให้มีการคิดค้นเอาทรัพยากรส่วนเกินหรือไร้ค่ามาประดิษฐ์คิดค้นเป็นของใช้ ของที่ระลึก ในรูปของสินค้าพื้นเมือง จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งนอกจากจะเป็นการหารายได้เพื่อจุนเจือครอบครัวแล้ว ยังเป็นการนำเอาทรัพยากรที่เคยถูกทิ้งขว้างให้ไร้ค่ามาทำให้เกิดประโยชน์เพิ่มคุณค่าเช่น เปลือกไม้ ชิ้นส่วนจากเกวียนเก่า และจะยังเป็นช่องทางในการพัฒนาคุณภาพของการผลิตสินค้าพื้นเมืองให้ดีขึ้น เช่น การออกแบบให้ทันสมัย ออกแบบหีบห่อให้กะทัดรัด

8) การท่องเที่ยวทำให้เกิดทัศนคติที่ดี ความประทับใจในการเดินทางท่องเที่ยว จะทำให้บุคคลเกิดทัศนคติที่ดีต่อสถานที่นั้น และนี่ก็ถึงอยู่ตลอดเวลา กลับมาเที่ยวอีกเมื่อมีโอกาส และเมื่อพบช่องทางที่จะให้ความช่วยเหลือความประทับใจที่เคยมีมาในอดีต ก็อาจเป็นแรงกระตุ้นให้ตัดสินใจในด้านที่เป็นคุณต่อสถานที่นั้นๆ ได้

9) การท่องเที่ยวช่วยลดช่องว่างระหว่างประเทศร่ำรวยกับประเทศยากจน เนื่องจากการท่องเที่ยวทำให้คนมั่งมีในเมือง มีโอกาสเดินทางมาสู่ชนบท ทำให้เกิดความรู้สึกเข้าใจ และเห็นใจซึ่งกันและกัน ปัญหาความตึงเครียดระหว่างประเทศจึงหมดไป

10) การท่องเที่ยวช่วยในการป้องกันการบ่อนทำลายชาติ การท่องเที่ยวทำให้สถานที่เปลี่ยวกลายเป็นสถานที่พลุกพล่าน ยากต่อการก่อการร้าย หลบซ่อนทำกิจการผิดกฎหมาย

หรือ เผยแพร่ลัทธิบ่อนทำลายชาติ และการที่ผู้คนมีความเป็นอยู่ที่ดี ก็ยากที่ผู้ไม่หวังดีจะยุยงให้เกิดความแตกแยกกันในชาติได้

3.1.2 ผลกระทบด้านลบ

1) ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ตลอดช่วงเวลานับตั้งแต่เริ่มมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้น จวบจนการท่องเที่ยวได้พัฒนาเป็นอุตสาหกรรมบริการที่เติบโตรวดเร็วนับขึ้นอย่างมากนี้ ได้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นอย่างมากมายดังนี้

- ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวและมลภาวะ แหล่งท่องเที่ยวมักจะมีสภาพเสื่อมโทรม สกปรก มีขยะและสิ่งปฏิกูลเกลื่อนกลาด องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเสียความสมดุลทางธรรมชาติ พืชพันธุ์ และสัตว์ป่าตามธรรมชาติถูกทำลายจนลดจำนวนลงหรือสูญพันธุ์ไปอย่างรวดเร็ว แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมคุณภาพ และความสวยงาม เกิดผลเสียต่อสภาพร่างกาย และจิตใจ และทำให้ผู้มาเยือนไม่เกิดความประทับใจ

- การบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ มีการบุกรุกจับจองพื้นที่โดยไม่มีเอกสารสิทธิ์ หรือมีเอกสารสิทธิ์ที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น บริเวณเกาะ ชายหาด ริมน้ำ ป่าชายเลน ป่าสงวน พื้นที่อุทยานแห่งชาติ

- ปัญหาการสร้างอาคาร และสิ่งปลูกสร้าง โดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ และได้รับความนิยมนสูง ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านทัศนียภาพ หรือก่อสร้างอาคาร และสิ่งปลูกสร้างที่มีลักษณะทำลายธรรมชาติดั้งเดิมของพื้นที่ จัดวางองค์ประกอบขัดกับสภาพธรรมชาติ ไม่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม เป็นการทำลายภูมิทัศน์อันเป็นความงาม และเสน่ห์ของแหล่งท่องเที่ยวดั้งเดิมไป ปัญหาที่พบอีกก็คือความแออัดในอาคารสิ่งปลูกสร้าง ซึ่งมักจะเป็นไปในรูปของเพิงขายอาหาร เครื่องดื่ม หาบเร่ แผงขายสินค้าที่ระลึก โดยจัดวางไม่เป็นระเบียบ ก่อให้เกิดทัศนอุจาด แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมเร็ว

- การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกโดยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม เช่น การถมที่ ถมทะเล หรือทะเลสาบ การสร้างถนนประชิดชายฝั่งจนกินไป การตัดถนนผ่านพื้นที่ป่าชายเลน การขุดตักดินไปขาย การระเบิดหิน การสร้างเขื่อนในบางแห่ง ซึ่งก่อให้เกิดการพังทลายของดิน เกิดตะกอนในแม่น้ำหรือทะเล เกิดการทำลายสภาพภูมิศาสตร์ทางธรรมชาติ และความสมดุลทางระบบนิเวศ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2536)

McNulty (1985) ได้กล่าวถึงบทสรุปหนึ่งที่เขาได้จากการเขียนบทความ Cultural Tourism: New Opportunities of Wedding Conservation and Economic Development ว่าผลเสียที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวนั้นเป็นเรื่องจริงที่ปรากฏอยู่แต่สามารถควบคุมได้ การวางแผนที่ดีและงบประมาณที่เพียงพอมีส่วนช่วยให้มีสาธารณูปโภคเพื่อจัดการ รองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากและการทะลักเข้ามาของแรงงานนอกท้องถิ่น

การใช้หรือสร้างแหล่งท่องเที่ยวมากเกินไป หรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยขัดแย้งกับศักยภาพของพื้นที่ คือ การสูญเสียในระยะยาวของสถานที่นั้นๆ ทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต และรวมไปถึงคุณภาพชีวิตด้วย

4. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

4.1 ความหมายของการวางแผน

นักบริหาร และนักวิชาการด้านการวางแผนได้ให้ความหมายของการวางแผน (Planning) อย่างสอดคล้องกัน โดยครอบคลุมสาระสำคัญ 3 ประการ คือ (ทวีป, 2544)

- 1) การวางแผนที่เป็นเรื่องของการเตรียมการ
- 2) การวางแผนเป็นเรื่องของการกระทำอย่างจริงจัง
- 3) การวางแผนเป็นเรื่องของการจัดกระทำเพื่อผลในอนาคต

Harold Kerzner และ Cyril O'Donnell (1998) กล่าวว่า การวางแผน คือ การตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร ทำเมื่อใด และใครเป็นผู้กระทำ การวางแผนเป็นสะพานเชื่อมช่องว่างจากปัจจุบันไปสู่อนาคตตามที่ต้องการ และทำให้สิ่งต่างๆเกิดขึ้นตามต้องการ

จากกระบวนการวางแผนที่กล่าวมาแล้วนั้น ผลผลิตที่ได้คือ “ตัวแผน” (plan) ซึ่งเป็นเอกสารที่กำหนดวิธีการ (Means) หรือการปฏิบัติ (Action) ซึ่งผู้บริหารตั้งใจที่จะใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร (สุพาดา และ คณะ, 2543) แผนจะเป็นแนวทางให้ผู้บริหารใช้เป็นหลักในการกำหนดหน้าที่ และความรับผิดชอบตามโครงสร้างองค์กร การสั่งการ การเตรียมการ การจัดหา

บุคคลเข้าทำงาน การประสานกิจกรรมต่างๆตลอดจนการประเมินผลการทำงานของบุคลากร หรือ ฝ่ายต่างๆในทุกระดับขององค์กร

4.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยว คือ การทำนุบำรุงทรัพยากร และจัดการต้อนรับผู้มาเยือนตาม ธรรมเนียมและความต้องการที่แตกต่างกัน โดยได้รับเงินเป็นค่าตอบแทนจากผู้เดินทาง ซึ่งผู้เดินทาง ได้รับความรัก ความเข้าใจ ผูกพันกับเพื่อนมนุษย์ และจากสถานที่ไปเที่ยวพักผ่อน (วีรบุรุษ และ นิคม, 2541)

ชยาภรณ์ (2532) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยว ก็คือการพัฒนาอุปสงค์ และอุปทาน ของการท่องเที่ยวนั่นเอง

4.2.1 การพัฒนาอุปสงค์ของการท่องเที่ยว

ชยาภรณ์ (2532) กล่าวว่า การพัฒนาในส่วนนี้ก็คือการชักจูง สร้างความดึงดูด แรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้นเพิ่มจำนวนมากขึ้น อาจเป็นในรูปของการ สร้างจินตภาพการท่องเที่ยว (Tourist Image) ที่ดีของสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ให้ขยายออกไปในวง กว้างมากขึ้น ในกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยว ก็คือนักท่องเที่ยวนั่นเอง สำหรับ ความหมายของคำว่า จินตภาพการท่องเที่ยว นั้น ราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายไว้ว่า คือ ภาพที่ นึกขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์เป็นหลัก ดังนั้นการเพิ่มจินตภาพการท่องเที่ยวที่ดีในแหล่งท่องเที่ยว ใด คือการเพิ่มประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีในแหล่งท่องเที่ยวนั้นให้นักท่องเที่ยวนั่นเอง โดยที่ เป็นการเพิ่มประสบการณ์การท่องเที่ยวให้แก่ผู้ที่ยังไม่เคยมาท่องเที่ยวในสถานที่จริงนั้น จึงกระทำได้ โดยการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ในสื่อต่างๆ หรือการสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวที่ดีจริงๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์ที่ดี โดยอาศัยการเล่าของนักท่องเที่ยวที่เคยมา เที่ยวแล้ว แก่ผู้อื่นต่อไป

4.2.2 การพัฒนาอุปทานของการท่องเที่ยว

การพัฒนาในส่วนนี้ก็คือการพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับ และให้บริการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอ โดยพัฒนาปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก การเข้าถึง และการต้อนรับ

4.3 การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

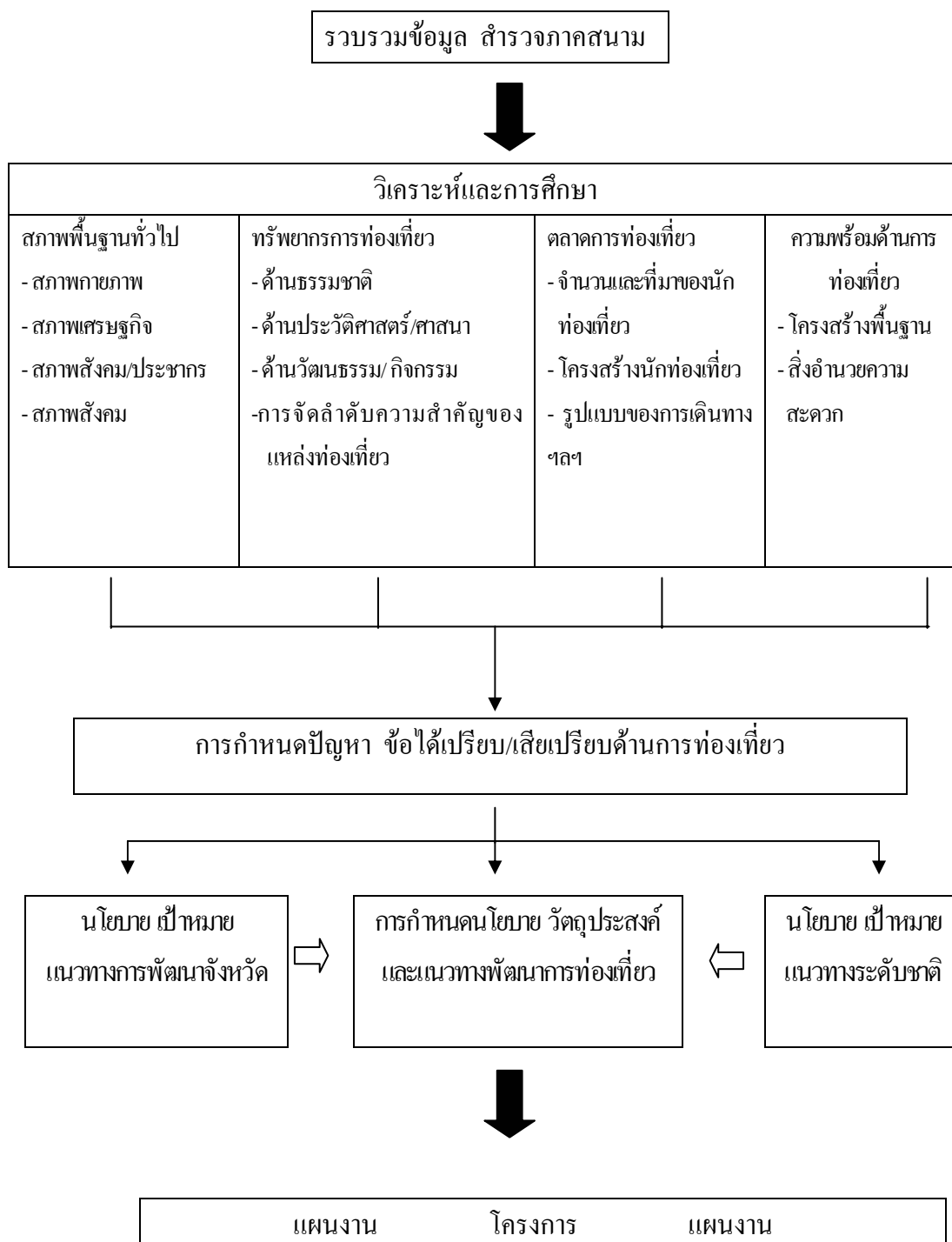
การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องอาศัยทรัพยากรหลายอย่างทั้ง กำลังคน กำลังเงิน และระยะเวลา รวมทั้งต้องพิจารณาถึงปัจจัยด้านต่างๆ เช่นปัจจัยทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านนโยบาย ที่เกี่ยวข้อง ด้านจิตวิทยา ด้านมานุษยวิทยา และเทคโนโลยีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้การวางแผนจะต้องคำนึงถึงประสบการณ์ในอดีต สถานการณ์ปัจจุบัน และสิ่งที่ต้องการให้เกิดในอนาคต (Rose, 1984) การท่องเที่ยวจะพัฒนาไปในทิศทาง และขนาดที่ถูกต้องเหมาะสม จะขัดแย้งหรือสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมในพื้นที่โดยส่วนรวมหรือไม่ เพียงไรก็ขึ้นอยู่กับวางแผนเป็นสำคัญ เนื่องจากแผนเป็นกรอบในการกำหนดทิศทาง และขั้นตอนของการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่สำคัญซึ่งขาดไม่ได้ การท่องเที่ยวก็จะต้องมีการวางแผนพัฒนาเป็นกรอบกำหนดเพื่อมิให้การพัฒนาเป็นไปตามยถากรรม

4.3.1 กระบวนการวางแผนด้านการท่องเที่ยว (Tourism Planning Process) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เสนอแนวทางเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว (กองวิชาการ และฝึกอบรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.) โดยกล่าวไว้ว่า การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่จะมีขบวนการ หรือขั้นตอนไม่แตกต่างจากทฤษฎีการวางแผนทั่วไป โดยแบ่งกระบวนการวางแผนด้านการท่องเที่ยวออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ (ภาพที่ 1)

- 1) การรวบรวมข้อมูล ที่เกี่ยวข้อง และสำรวจภาคสนาม
- 2) การวิเคราะห์ และศึกษาข้อมูลที่ได้
- 3) การกำหนดปัญหาข้อได้เปรียบ และเสียเปรียบด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่
- 4) การกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยว
- 5) การกำหนดแผนงานของโครงการ

ขั้นตอนการวางแผนทั้ง 5 ขั้นตอนนี้ ในความเป็นจริงมิได้แยกกันโดยเด็ดขาด แต่จะมีความสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องกันตลอดตั้งแต่ต้นจนจบแต่สาเหตุที่แยกเป็น 5 ขั้นตอน ก็เพื่ออำนวยความสะดวกการเข้าใจ

กระบวนการวางแผนด้านการท่องเที่ยว

ภาพที่ 1 กระบวนการวางแผนด้านการท่องเที่ยว

ที่มา: กองวิชาการและฝึกอบรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ม.ป.ป.)

5. ระบบการท่องเที่ยวทางน้ำ

การท่องเที่ยวทางน้ำ เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ใช้เส้นทางน้ำเป็นสื่อกลางการท่องเที่ยว ซึ่งอาจเป็นเพียงเส้นทางคมนาคม หรือเป็นการท่องเที่ยวแบบเพลินทาง คือการจัดให้กิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นเป็นความสนุกสนานเพลิดเพลิน และพักผ่อนอยู่ในตัวการเดินทางนั้น (ตุ้ย และ ญิบพันธ์, 2527)

แหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ คือ แหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ ซึ่งตั้งอยู่ในลำน้ำ หรือบนสองฟากฝั่งของลำน้ำ หรือมองเห็นได้จากเรือ เช่น บ้าน วัด เป็นต้น (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2533 ก)

เส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ คือ เส้นทางคมนาคมทางน้ำ ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลองต่างๆ จากจุดเริ่มต้นไปสู่จุดหมายปลายทาง (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2533 ก)

5.1 ระบบของการท่องเที่ยวทางน้ำ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2533 ข) ได้จำแนกระบบของการท่องเที่ยวทางน้ำ และรูปแบบการท่องเที่ยวทางน้ำ ไว้ดังนี้

5.1.1 แหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่หรือบริเวณที่มีเหตุจูงใจให้นักท่องเที่ยวต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชม สัมผัส หรือประกอบกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ เช่น การชมโบราณสถาน การสัมผัสชีวิตของชาวบ้านริมน้ำ การซื้อของที่ระลึกที่ศูนย์ฝึกศิลปาชีพ เป็นต้น

5.1.2 บรรยากาศ และทัศนียภาพลำน้ำ เนื่องจากการท่องเที่ยวทางน้ำมิได้หมายถึงการเดินทางจากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่งเท่านั้น แต่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัส และรับรู้สีกประทับใจจากทัศนียภาพสองฟากฝั่ง อันเป็นการใช้ประโยชน์จากลำน้ำได้ตลอดระยะเวลาการเดินทางทางน้ำ

5.1.3 การบริการ คือ ลักษณะของยานพาหนะ การอำนวยความสะดวกบนเรือ การให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง โดยมีมีคฤเทศก์ และการสร้างกิจกรรมเพื่อทดแทนความเบื่อหน่ายเสริมให้นักท่องเที่ยวในระหว่างการเดินทาง

5.1.4 นักท่องเที่ยว เป็นส่วนของผู้บริโภคหรือผู้ใช้บริการท่องเที่ยวอันมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ ข้อมูลส่วนบุคคล ความต้องการ ทักษะคติ และความสนใจของนักท่องเที่ยว

5.2 รูปแบบการท่องเที่ยวทางน้ำ จำแนกออกตามเงื่อนไขต่างๆ ดังนี้

5.2.1 การท่องเที่ยวกำหนดตามคาบเวลาการท่องเที่ยว (ตุ้ย และ ญิบพัน, 2527 อ้างใน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2533ข) ได้แก่ การท่องเที่ยวคาบเวลา ยาว การท่องเที่ยวคาบเวลาสั้น และการท่องเที่ยวแบบเข้าไปเยือนกลับอย่างที WTO (World Tourism Organization) เรียกว่า Excursion หรือทัศนจร การพักผ่อนอาจพักบนเรือหรือแพ หรืออาจแวะขึ้นบกระหว่างทาง

5.2.2 การท่องเที่ยวกำหนดตามลักษณะของการเดินทาง ได้แก่ การเดินทางโดยใช้เรือตลอดสาย การเดินทางโดยใช้เรือเฉพาะช่วง และการเดินทางทางน้ำ ซึ่งต่อเนื่องกับการเดินทางโดยวิธีอื่นๆ

5.2.3 การท่องเที่ยวที่กำหนดตามลักษณะของพาหนะ ได้แก่ การเดินทางโดยเรือหางยาว เรือเร็ว (ควน) เรือสำราญ เรือลาก แพลาก ซึ่งลักษณะพาหนะแต่ละอย่างจะสนองวัตถุประสงค์และให้บรรยากาศที่แตกต่างกัน

6. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

6.1 ความหมาย และหลักการพัฒนาแบบยั่งยืน

การกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาแบบยั่งยืนมีแนวคิดมาจากแผนปฏิบัติการ (Agenda 21) ของสหประชาชาติ มีประเทศสมาชิกลงนามร่วมกันเมื่อปี 2535 ณ กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ซึ่งถือเป็นแผนแม่บทของโลกสำหรับการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยวางเป้าหมายให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจที่รับผิดชอบต่อสังคม แต่ในขณะเดียวกันต้องให้ความสำคัญคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งคำนึงถึงผลประโยชน์ของชนรุ่นหลัง โดยกำหนดกรอบแนวคิดเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืนไว้สามมิติคือ มิติทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และทางสิ่งแวดล้อม

มีผู้ให้ความหมายของ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ไว้หลายนิยามซึ่งมีลักษณะที่ใกล้เคียงกันแต่ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดก็คือนิยามของ World Commission on Environment and Development (1987) ซึ่งได้เสนอแนะว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ รูปแบบของการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง โดยคำนึงถึงหลักความยุติธรรมอยู่สองด้านด้วยกัน คือ ความยุติธรรมภายในกลุ่มชนรุ่นเดียวกัน (Intrageneration Equity) และความยุติธรรมระหว่างชน 2 รุ่น คือรุ่นปัจจุบันกับรุ่นอนาคต (Intergeneration Equity)”

อาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่าการพัฒนาเพื่อสนองความต้องการของชนรุ่นปัจจุบันนั้นต้องเป็นการสนองความต้องการของผู้ยากไร้ ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ในสังคม การพัฒนาจะต้องให้ความสำคัญสูงสุดแก่คนกลุ่มนี้จึงแสดงถึงความยุติธรรมภายในกลุ่มชนกลุ่มเดียวกัน และชนรุ่นปัจจุบันต้องส่งมอบมรดก แห่งความมั่งคั่งทุกชนิดที่มีอยู่ให้แก่ชนรุ่นอนาคต ในปริมาณ และคุณภาพที่มีระดับไม่ต่ำไปกว่าปัจจุบัน และมรดกที่สำคัญที่สุด คือ สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย ให้อยู่ในสภาพที่ชนรุ่นหลังจะนำมาใช้เพื่อสนองความต้องการของตนเองได้ จึงจะแสดงถึงความยุติธรรมระหว่างชน 2 รุ่น (ปรีชา, 2538)

ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย ได้เกิดจากการจัดทำข้อเสนอของประเทศไทยในการประชุมสุดยอดของโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน ณ นคร โยฮันเนสเบิร์ก ประเทศแอฟริกา เมื่อปี ค.ศ. 2002 คณะอนุกรรมการกำกับการอนุมัติตามแบบปฏิบัติการ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งมีหน้าที่เป็นคณะกรรมการเตรียมการประชุมสุดยอดของประเทศไทยได้ร่วมกับสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย จัดระดมความคิดเห็น และได้ข้อยุติด้านคำนิยามของการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย เป็นการพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุกๆด้านอย่างสมดุล บนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่ม ด้วยความเอื้ออาทรเคารพซึ่งกันและกัน เพื่อความสามารถในการพึ่งตนเอง และคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเท่าเทียมกัน”

6.2 ตัวชี้วัดการพัฒนาแบบยั่งยืน

ตัวชี้วัดการพัฒนาแบบยั่งยืนกำหนดขึ้นด้วยการเชื่อมโยงตัวแปรหลัก 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6.2.1 มิติทางเศรษฐกิจ เป็นเศรษฐกิจที่มีคุณภาพ มีการพัฒนาอย่างมีเสถียรภาพ และมีการกระจายความมั่งคั่ง โดยวัดจากประสิทธิภาพการผลิตโดยรวม การจ้างงาน การแก้ปัญหาความยากจน การก่อกำเนิดสาธารณะ การรักษาคุณภาพชีวิตคนสะอาด การกระจายรายได้ และการเพิ่มขีดความสามารถของประเทศ รวมทั้งการประหยัดจากการใช้ทรัพยากร การนำทรัพยากรใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ การบริหารจัดการที่ดี ซึ่งพัฒนาในลักษณะเชื่อมโยงทั้งในระดับจุลภาค และมหภาค ระดับประเทศและภูมิภาค

6.2.2 มิติทางสังคม เป็นการพัฒนาคน และสังคมให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ซึ่งวัดจากผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิต ทักษะ อาชีพ และการปรับตัวในสังคม รวมทั้งความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน การมีส่วนร่วมทางการเมือง และสังคม

6.2.3 มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่ระบบนิเวศน์สามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้ ซึ่งวัดจากผลกระทบของการใช้ การสงวนรักษา และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสำหรับคนรุ่นหลัง ไม่ว่าจะเป็ป่าไม้ ป่าชายเลน สัตว์น้ำ น้ำใต้ดิน แหล่งน้ำ คุณภาพอากาศ หรือของเสียอันตรายทั้งหลาย

6.3 ความหมาย และหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) ได้หลักการมาจากแนวคิดของ “การพัฒนาแบบยั่งยืน” โดยใส่คำว่า “การท่องเที่ยว” ลงไปในกระบวนการของการพัฒนาที่ยั่งยืนดังกล่าวไว้แล้ว ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงหมายถึงการพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้ยาวนานที่สุดหรือตลอดกาล โดยต้องมีการพัฒนาสังคมในด้านต่างๆ ไปในเวลาเดียวกันด้วย (สุมาลี, 2546)

แนวคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นพื้นฐานสำคัญในปัจจุบันที่ทั่วโลกใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา โดย Henry และคณะ (1996) ได้ให้แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ว่าเป็นการพัฒนาที่ไม่เพียงตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังต้องคำนึงถึงปัจจัยด้าน วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และประชากรอีกด้วย Goodall (1994) กล่าวว่า การพัฒนาให้ยั่งยืนนั้นไม่เพียงเพื่อความคุมอย่างเดียวนั้นแต่ยังเป็นการมุ่งสนับสนุนส่งเสริมในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนในสถานที่ท่องเที่ยว รวมทั้งการเพิ่มศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน Buckley (1995) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะครอบคลุมการท่องเที่ยวที่กว้างขวาง และไม่ถือเป็นเรื่องสำคัญในการที่จะมีการให้การศึกษาเรียนรู้หรือมุ่งเน้นให้เกิดการอนุรักษ์ เพียงแต่ให้มีการจัดการที่ลดหรือปราศจากผลกระทบ และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจเป็นสำคัญ

Hunter (1997) เสนอแนวคิดอีกทางหนึ่งก็คือในการพัฒนา หรือการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของผู้ทำการวิจัย หรือผู้เขียนนโยบาย ซึ่งแนวคิดที่ด้นั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานที่สำคัญได้แก่

- 1) สนองความต้องการของคนในพื้นที่หรือผู้อาศัยในท้องถิ่นให้มีคุณภาพชีวิต และมาตรฐานการมีชีวิตที่ดีขึ้น
- 2) ทำให้เกิดความพึงพอใจต่อนักท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง
- 3) ปกป้องสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวซึ่งประกอบไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งก่อสร้าง วัฒนธรรม

ในการพัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายโดยปัจจัยพื้นฐานทั้ง 3 ข้อดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกัน และพัฒนาไปพร้อมๆกัน ซึ่งแนวคิดนี้สามารถนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาแบบยั่งยืน ทั้งในระดับท้องถิ่น และในระดับชาติ

ในการประชุม Globe 90 ณ ประเทศแคนาดา ได้ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้อง และสงวนรักษาโอกาสต่างๆของอนุชนรุ่นหลังหรือมีความหมายอีกนัยหนึ่งคือการท่องเที่ยวนี้หมายถึง การจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็น

ทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และระบบนิเวศน์ด้วย

Butler (1999) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยว แบบยั่งยืน คือ การท่องเที่ยว ที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่นในขณะเดียวกันยังปกป้อง และส่งเสริมความต้องการในอนาคต

WTO General Assembly ในปี 1999 และ The UN General Assembly ในปี 2001 ได้จัดให้มีประมวลจริยธรรมโลกขึ้น เรียกว่า “The Global Code of Ethics” ซึ่งวางอยู่บนฐานของหลักการเรื่องความยั่งยืน โดยเน้นย้ำเป็นพิเศษให้ชุมชนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมอย่างมากในการวางแผนพัฒนา ซึ่งมีหลักการสำคัญ 10 ประการดังนี้ (Bhirley,1992)

- 1) อนุรักษ์ และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี (Using Resource Sustainably)
- 2) ลดการบริโภค และใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น และลดการก่อของเสีย (Reducing Over-consumption and Waste)
- 3) รักษา และส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติสังคม และวัฒนธรรม (Maintain Diversity)
- 4) ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planning)
- 5) การท่องเที่ยวสนับสนุนการขยายเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting Local Economy)
- 6) การมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกับท้องถิ่น (Involving Local Communities)
- 7) จัดประชุม และปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ (Consulting Stakeholders and the Public)
- 8) การพัฒนาบุคลากร (Training Staff) ให้ความรู้ ฝึกอบรม และส่งไปปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ และยกระดับมาตรฐานการบริการ
- 9) การรับผิดชอบด้านการตลาดท่องเที่ยว (Marketing Tourism Responsibly) โดยมีผู้รับผิดชอบร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องในการจัดเตรียมข้อมูล ข่าวสารท่องเที่ยว และบริการ เพื่อเป็นคู่มือการท่องเที่ยว

10) ประเมินผล ตรวจสอบ และวิจัย (Undertaking Research) โดยมีผู้รับผิดชอบ การประเมินผล ตรวจสอบ ติดตามผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว เพื่อช่วยแก้ปัญหา และเพิ่ม คุณค่า และคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว และนำผลการวิจัยมา ปรับปรุง และแก้ไขการจัดการ การบริการอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการในการพัฒนาแบบยั่งยืนสำหรับประเทศไทย โดยพิจารณาจากมุมมอง ด้านการท่องเที่ยวสามารถสรุปเป็นหลักการได้ 4 ประการ คือ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2539 ข)

- 1) การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถของ ธรรมชาติชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว
- 2) ต้องตระหนักดีต่อการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว
- 3) ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการ ท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน
- 4) ต้องชี้้นำภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่น และชุมชนในพื้นที่ ท่องเที่ยวนั้นๆ

6.4 การจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

จากหลักการของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทั้ง 4 ประการนั้นจะเห็นได้ว่าเป็น การประสานความต้องการทางเศรษฐกิจ การคงอยู่ของสังคม และเป็นการสงวนรักษาสิ่งแวดล้อม ให้ยาวนานที่สุด ซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้นปัจจัยทั้ง 3 ประการต้องมีเท่าเทียมกัน ซึ่ง สอดคล้องกับ Baker และคณะ (1995) ที่กล่าวไว้ว่าวัตถุประสงค์หลักของการพัฒนาแบบยั่งยืนจะ ขาดปัจจัยหลักทั้ง 3 ประการนี้ อย่างไม่อย่างหนึ่งไม่ได้ และต้องมีความสำคัญเท่าเทียมกัน และ สอดคล้องกับ Faulkner และ Tidwell (1997) ซึ่งได้กล่าวถึงการจัดการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ และให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนนั้นจะต้องประกอบด้วยเสาหลักที่สำคัญคือ จะต้องมีนโยบายด้าน การจัดการที่เหมาะสม ซึ่งนโยบายจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลักทั้ง 3 ประการดังกล่าว ก็คือ นโยบาย ด้านนิเวศวิทยา หรือสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมสังคม และนโยบายด้านการจัดการ เพิ่มเข้ามา

ทั้งนี้เพราะเพื่อที่จะนำมาใช้สนับสนุนนโยบายทั้ง 3 ดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งรายละเอียดของนโยบายแต่ละด้านมีดังนี้

1) ความยั่งยืนด้านระบบนิเวศ (Ecological sustainability) หรือสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติซึ่งทำหน้าที่ดึงดูดด้านการท่องเที่ยว ความเป็นเอกลักษณ์ทางธรรมชาติเหล่านี้ ถ้าเสื่อมโทรมลงจะมีผลกระทบอย่างยิ่งต่อการท่องเที่ยว ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จะต้องมีบทบาทในการปกป้องและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเหล่านี้ เพื่อเป็นการรักษาสถานะทางเศรษฐกิจไว้อีกทางหนึ่ง ลักษณะทางธรรมชาติแต่ละพื้นที่จะมีความแตกต่างกัน ฉะนั้นในแต่ละพื้นที่จะมียุทธวิธีในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาที่ต่างกัน

2) ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ (Economic sustainability) การท่องเที่ยวต้องช่วยพัฒนาเพื่อสนับสนุนพื้นฐานทางเศรษฐกิจให้ดีขึ้น เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ ซึ่งยุทธวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องสามารถตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจในระยะยาวของคนในชุมชนได้ ซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจยั่งยืนจะต้องคำนึงถึงก็คือ

- คนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจอันเกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ใช่เพื่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น

- ชนชั้นแรงงานในท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์โดยตรง การพัฒนาการท่องเที่ยวควรส่งผลให้เป็นแหล่งงานที่สำคัญของคนในชุมชน โดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม

- ความมั่นคงของงานที่ทำ เนื่องจากความต้องการด้านการท่องเที่ยวในแต่ละฤดูจะมีความแตกต่างกัน ซึ่งลูกจ้างจะต้องมีงานประจำได้โดยตลอดทั้งในช่วงที่มีคนนิยมเดินทางท่องเที่ยวและช่วงที่นักท่องเที่ยวลดลง

- รายได้ หรือผลประโยชน์ จากการท่องเที่ยวต้องไม่ต่างจากรายได้ด้านอื่นๆ ก็คือแรงงานหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการทำงานก็จะมีรายได้สูงกว่าผู้ที่มีความเชี่ยวชาญน้อยกว่า แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องคำนึงถึงการเพิ่มโอกาสให้แก่ชนชั้นแรงงานที่ขาดความเชี่ยวชาญให้มากขึ้น เช่นอาจมีรายได้พิเศษมากขึ้นจากการได้เงินรางวัล โดยนักท่องเที่ยว

3) ความยั่งยืนทางวัฒนธรรมสังคม (Sociocultural sustainability) ความมั่นคงของคุณภาพชีวิตจะขึ้นอยู่กับการมีเศรษฐกิจที่ดีของชุมชน การมีสังคม และวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง จะช่วยทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดีก่อให้เกิดความสุขต่อชุมชน การท่องเที่ยวอาจมีผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในแง่ลบได้ เช่นการมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันอย่างมาของผู้มาเยือน

และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน Kotler (1993) ได้เสนอยุทธวิธีในการวางแผนด้านการตลาดไว้ 5 ขั้นตอน คือ

- การตรวจสอบพื้นที่ เพื่อจุดอ่อน จุดแข็งของชุมชน ปัจจัยที่ส่งเสริม หรือคุกคามให้เกิดความเสื่อมโทรมของชุมชน
- วิสัยทัศน์ และเป้าหมาย ที่ชุมชนต้องการ หรือเปลี่ยนแปลงไปทางใดทางหนึ่ง
- ยุทธวิธีการวางแผนนโยบายในการพัฒนา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของชุมชน
- การวางแผนปฏิบัติการ เป็นแบบเฉพาะการเพื่อนำไปปฏิบัติการตามยุทธวิธีหรือนโยบายที่วางไว้
- การนำแผนการปฏิบัติการ ไปปฏิบัติจริง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

4) ความยั่งยืนด้านนโยบาย (Political sustainability) นโยบายเพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนนั้นจะต้องสอดคล้องในการแก้ปัญหาในพื้นที่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นก็คือ ในขบวนการวางแผนนโยบายจะต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหาทั้ง 3 ด้านดังที่กล่าวมาแล้วอย่างยั่งยืนและเป็นแนวทางที่ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ยอมรับได้

การประสบความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้นองค์ประกอบทั้ง 4 ประการเป็นสิ่งสำคัญถ้าการพัฒนาสิ่งใดสิ่งหนึ่งล้มเหลวก็จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ล้มเหลวได้ เช่นการพัฒนาไม่คำนึงถึงระบบนิเวศอาจทำในสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ส่งผลให้เศรษฐกิจทรุดโทรมตามไปด้วยเนื่องจากนักท่องเที่ยวลดลง และก็จะส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของระบบสังคม องค์การ WTTC (World Travel and Tourism Council) 1995 ได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ขึ้นในปี 1995 มีการนำเสนอข้อมูล และสร้างมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้ผู้ประกอบการนำไปปฏิบัติให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้ คือ

1) ต้องมีผู้รับผิดชอบทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพ และประสานงานในลักษณะร่วมคิดร่วมทำกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และมีส่วนได้เสียทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนผู้ประกอบการ และประชาชนในท้องถิ่น ทั้งในลักษณะของส่วนบุคคล กลุ่ม และองค์กรชุมชน สถาบันการศึกษา NGOs และสื่อมวลชน

2) ยึดหลักความยั่งยืนในการวางแผน และจัดการแบบบูรณาการ โดยคำนึงถึงองค์ประกอบการท่องเที่ยวเป็นฐาน และผนวกหลัก Ethnicity เข้าไปเป็นหน่วยความคิดเดียวกัน

กล่าวคือ ต้องคำนึงอย่างครบวงจรจนถึงสภาพของแหล่งท่องเที่ยวในแง่ของศักยภาพ จุดแข็ง จุดอ่อน และโอกาส รวมทั้งภัยคุกคามในทางที่เป็นผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว

3) ต้องกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาให้ชัดเจนว่ามุ่งต่อการคงไว้ซึ่ง ทรัพยากรธรรมชาติและเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อสร้างความประทับใจ และประสบการณ์ให้แก่ นักท่องเที่ยวขณะเดียวกันก็เป็นการยกระดับคุณภาพของชุมชนในท้องถิ่น และสร้างรายได้ให้แก่ ผู้ประกอบการในแหล่งท่องเที่ยวด้วย

4) ต้องวางแผนเมือง และจัดการสาธารณูปโภคอย่างชาญฉลาดด้วยการไม่ก่อให้เกิด ผลกระทบต่อภูมิทัศน์ นิเวศ และสุขอนามัยของชุมชน รวมทั้งเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

5) ต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับแผนพัฒนาของท้องถิ่น ทั้งในระยะสั้น และระยะ ยาว

6) ความสำคัญของการพัฒนา คือบุคลากรที่มีความรู้ และความสามารถมีมาตรฐาน การบริการในระดับสากล

7) เน้นความรู้และคุณภาพชีวิต (Knowledge and Quality of Life) เน้นความเข้าใจ เชื่อมโยงระหว่างการเสริมสร้างจิตใจคนในสังคม จริยธรรม เอื้ออาทร เข้ากับประสบการณ์ และการ เรียนรู้ ที่คำนึงถึงความปลอดภัย ความสะอาด และความพึงพอใจ โดยมุ่งให้เกิดความรู้สึถึงคุณค่า ของคุณภาพชีวิตมากกว่าการท่องเที่ยว เพื่อการพักผ่อนเท่านั้น

8) คุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว เน้นถึงการรักษาทรัพยากรธรรมชาติของแหล่ง ท่องเที่ยว และความพร้อมในการบริการของทรัพยากรการท่องเที่ยว

9) การบริหารจัดการที่มีคุณภาพ และจัดกลุ่มการดำเนินการในลักษณะ Cluster ซึ่ง เชื่อมโยงแนวคิดของการเน้นพื้นที่ (Area approach) การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) การดำเนินธุรกิจท่องเที่ยว (Business approach) และการผลิตสินค้าใหม่ๆ (New products approach)

10) การดำเนินการตามกฎหมายการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้น ได้เกิดแนวคิดในการพัฒนาอย่าง มากมาย โดยองค์กร และหน่วยงานต่างๆ ทั้งทางภาครัฐ และเอกชน เช่น Tourism Industry of Canada (T.I.A.C)(1995) ซึ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อม The World Travel and Tourism Council (W.T.T.C.)(1998) ได้ส่งเสริมปรับปรุง และพัฒนาสิ่งแวดล้อมโดย สร้างศูนย์กลางการวิจัยด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นมา Butler and Boyd (2000) ได้กล่าวสรุปไว้ว่าในการ วิจัยด้านพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้นองค์ประกอบหลักที่เกี่ยวข้องในการศึกษาได้แก่ ด้าน สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของแหล่งท่องเที่ยว

จากแนวความคิด และหลักการการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะเห็นได้ว่า มุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวมปรับสภาพการจัดการเพื่อเข้าสู่ยุคใหม่ของกระแสโลก ที่เปลี่ยนไป ซึ่งขอบเขตของการพัฒนาจึงครอบคลุมทุกองค์ประกอบ ทุกส่วนของการท่องเที่ยว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งหมดต้องมุ่งสู่ความยั่งยืน (All Tourism Should be Sustainable Tourism) (กองกรรมาธิการสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2540) กล่าวโดยสรุป กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมอย่างสม่ำเสมอ ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ไม่เสื่อมคลาย กิจกรรมการบริการมีกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม จะต้องไม่มี หรือมีน้อยที่สุด

7. การอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว

7.1 ความหมายของการอนุรักษ์

การอนุรักษ์ (Conservation) หมายถึง “การใช้ทรัพยากรอย่างฉลาด” หรืออาจมีความหมายอีกประเด็นก็คือ “การใช้ทรัพยากรอย่างสมเหตุสมผล” (Rational Use) กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ “ใช้ทรัพยากรวันนี้ต้องคิดถึงว่าวันข้างหน้าต้องมีใช้ด้วย” และอาจรวมความได้ว่า การอนุรักษ์นั้นเป็นแนวทางการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ให้เป็นไปตามหลักวิชาการ นิวัติ (2528) ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างฉลาด และประหยัด โดยใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และสูญเปล่าน้อยที่สุด ยาวนานที่สุด ถูกต้องตามกาลเทศะ รวมทั้งกระจายการใช้ประโยชน์ให้แก่มหาชนโดยทั่วถึงกัน นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เกิดสวัสดิภาพทางสังคม และคงไว้ซึ่งปริมาณ และคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติ (ศิริพรต, 2531)

นิคม (2535) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวว่าเป็นขบวนการเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไข และรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศาสนสถาน ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และกิจกรรมต่างๆ ให้คงความงดงาม และคงคุณค่าเป็นทรัพยากรของประเทศชาติสืบต่อไป พร้อมทั้งหาวิธีการให้ทรัพยากรเหล่านั้นดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังท้องถิ่นของตน ผู้ที่มีบทบาทในการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญก็คือประชาชนทุกคน ไพฑูรย์ (2535) กล่าวว่าประชาชนทุกคน

จำเป็นต้องร่วมมือกันในการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย เช่น ช่วยกันรักษาสภาพธรรมชาติให้คงความสมบูรณ์ หรือคงสภาพเดิมไว้มากที่สุด ช่วยกันปลูกและรักษาต้นไม้ ไม้ดอกไม้ประดับ เพื่อเพิ่มความงดงามของทัศนียภาพ และแหล่งท่องเที่ยว บุรณะ ปฏิสังขรณ์ โบราณสถาน โบราณวัตถุอย่างถูกต้องหลักวิชาการเพื่อดำรงรักษาไว้เป็นมรดกของประเทศชาติสืบต่อไป ส่งเสริม และฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม รักษาศิลปหัตถกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของท้องถิ่น ซึ่งอาจจะกระทำได้โดยส่งเสริมการผลิตเป็นสินค้าพื้นเมือง หรือของที่ระลึกเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ร่วมมือกันปรับปรุง และเสริมสร้างสาธารณูปโภคในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

Roy (1969) ได้เสนอหลักการอนุรักษ์ไว้ดังนี้

- 1) การอนุรักษ์ไม่สามารถที่จะเก็บหรือรักษาทุกสิ่งทุกอย่างไว้ได้
- 2) การอนุรักษ์กับการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินควบคู่ไปด้วยกัน
- 3) การอนุรักษ์อาคาร และสิ่งก่อสร้างควรอยู่บนพื้นฐานของการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจ
- 4) หน่วยงานของท้องถิ่นควรเป็นผู้มีบทบาทในการลงทุน และการใช้กำลังในการควบคุม การลงทุน โดยความร่วมมือของภาคเอกชน
- 5) ความสำเร็จของการอนุรักษ์ส่วนหนึ่งมาจากคนในสังคม

ทรัพยากรการท่องเที่ยวนับว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าอย่างยิ่งอย่างหนึ่ง และเป็นทรัพยากรของชาติที่จำเป็นจะต้องอนุรักษ์ไว้ ทั้งนี้เพราะสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งมักจะเสื่อมสภาพไปตามกาลเวลา เช่น โบราณสถาน หรือทิวทัศน์ต่างๆ ถ้าหากไม่ได้รับการบำรุงรักษาซ่อมแซมจะได้รับความเสียหาย และจะทำให้สถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าวหมดความสวยงาม ทั้งนี้เพราะนักท่องเที่ยวจะเป็นผู้หนึ่งที่ทำลายความสวยงามของสิ่งเหล่านั้น อาจจะโดยเจตนาหรือไม่ก็ได้ (กฤติยากร, 2544)

การอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวมิได้หมายความว่า จะเก็บรักษาสິงดังกล่าวไว้ แต่การอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยว หมายถึง การนำเอาสถานที่ท่องเที่ยวมาใช้อย่างถูกต้อง และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมวลชนมากที่สุด รวมทั้งพยายามที่จะรักษาหรือคงสภาพเดิมของสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้นไว้ให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้

7.2 วัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว (ทัศนีย์ และ ทวี, 2532)

1) เพื่อใช้สถานที่ท่องเที่ยวเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ เนื่องจากประชากรโลกมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ และเทคโนโลยี ทำให้มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงขึ้น มีเวลาว่างมากขึ้น จึงมีโอกาที่จะพักผ่อน และใช้เวลาว่างได้มากขึ้น การท่องเที่ยวไปตามสถานที่ต่างๆ เป็นวิธีการพักผ่อนที่นิยมทำกันเมื่อมีเวลา และฐานะทางเศรษฐกิจเอื้ออำนวย ดังนั้นสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ทั้งทางวัฒนธรรม และธรรมชาติจึงมีประชาชนเข้าไปใช้บริการมากขึ้น เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สถานที่นั้นถูกทำลาย หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ จึงจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์เพื่อให้สถานที่ท่องเที่ยวนั้นคงอยู่ต่อไป

2) เพื่อใช้สถานที่ท่องเที่ยวเป็นแหล่งสร้างงานให้กับประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ เพราะการที่สถานที่ท่องเที่ยวมีผู้นิยมเข้าไปใช้บริการมากทำให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้นมีงานทำมีรายได้พิเศษเพิ่มขึ้น เช่น เป็นมัคคุเทศก์ เป็นผู้จัดการพาหนะในการเดินทาง เป็นผู้ผลิต และจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง ให้บริการด้านที่พักอาศัย ตลอดจนการจำหน่ายอาหาร เป็นต้น

3) เป็นการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวที่แปลก และสวยงาม จะเป็นเครื่องดึงดูดใจนักท่องเที่ยวจากต่างแดนให้เข้ามาท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

4) เพื่อแสดงถึงความเจริญงอกงามทางด้านวัฒนธรรมของสถานที่ท่องเที่ยว เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ตลอดจนทิวทัศน์ตามธรรมชาติที่สวยงาม

7.3 การมีส่วนร่วมขององค์กรต่างๆ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมขององค์กรต่างๆ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น และทรัพยากรทางธรรมชาติรวมทั้งทรัพยากรทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นงานของส่วนรวมมิใช่ของใครผู้หนึ่ง ฉะนั้นการอนุรักษ์ การดูแลรักษาจึงเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกฝ่าย หน่วยงานทุกหน่วย ทั้งของรัฐบาลและเอกชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ในการเข้ามาดำเนินการนั้นต้องเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ จังหวะและช่วงเวลาที่เหมาะสม ดังนั้นจึงต้องมีการประสานงานที่ดีซึ่งต้องมีหน่วยงานที่คอยประสานอีกหน่วยงานหนึ่งด้วยจึงจะทำให้การอนุรักษ์ทรัพยากรดังกล่าวเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้ หน่วยงานที่ต้องร่วมปฏิบัติงานดังนี้

7.3.1 หน่วยงานของรัฐบาล

1) หน่วยงานส่วนกลาง ต้องมีความรู้และความสำนึกในการอนุรักษ์ เนื่องจากมีอำนาจในการกำหนดเป็นนโยบาย เป้าหมาย และมาตรการทั้งการพัฒนา และอนุรักษ์ว่าจะให้ดำเนินการภูมิภาคไหน ระดับใด หน่วยงานในกลุ่ม ได้แก่

- สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ซึ่งมีทั้งระดับภูมิภาคและจังหวัด จะเป็นหน่วยงานที่กำหนดเป็นนโยบายว่าในภูมิภาคต่างๆ นั้น จังหวัดใดจะพัฒนาอย่างไร บางจังหวัดที่มีแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมหรือมีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาควรกำหนดไว้เลยว่าต้องเป็น “การพัฒนาเชิงอนุรักษ์”

- กรมการผังเมือง ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดทำแผนพัฒนาทางด้านกายภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงข่ายการคมนาคมขนส่ง และโครงการกิจการสาธารณูปโภค อีกทั้งสามารถกำหนดนโยบายมาตรการ และวิธีดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาด้วย แผนที่ที่กรมการผังเมืองได้ทำไว้มีหลายระดับ ได้แก่ แผนพัฒนาภูมิภาค จังหวัดและเมือง โดยทำเป็นผังภาค ผังโครงสร้างจังหวัด ผังเมืองรวม ผังเมืองเฉพาะ ผังพัฒนาชุมชน ผังตำบล และผังเฉพาะกิจ

- กรมศิลปากร เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติภายใต้แผนพัฒนาการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในแผนดังกล่าวได้กำหนดแผนงานโครงการต่างๆ ที่จะปกป้องคุ้มครองและรักษามรดกทางวัฒนธรรมทั้งตัวโบราณสถาน และแหล่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมด้วย ซึ่งจะได้จัดทำเป็นแผนแม่บทโครงการนครประวัติศาสตร์ อุทยานประวัติศาสตร์ การอนุรักษ์ โบราณสถาน และการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีต่างๆ

- สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่จัดทำแผนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมชุมชน สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม ได้จัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์ และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าที่มีความสำคัญต่างๆ เพื่อปกป้องคุ้มครองเมืองเก่าให้มีการพัฒนาสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตของคนในเมืองเก่า มิให้มีการพัฒนามากเกินไปจนกระทั่งไปทำลายสภาพแวดล้อมโบราณสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี บรรยากาศ และวิถีชีวิตของคนในเมืองเก่าเหล่านั้น

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้จัดทำแผนการท่องเที่ยวภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นแผนการท่องเที่ยวทั้งประเทศ ภูมิภาค จังหวัด และแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทั้งที่เป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์โบราณคดี และชุมชน แผนดังกล่าวจึงมีความสำคัญ ในการกำหนดนโยบาย เป้าหมายและมาตรการที่จะอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ดังกล่าวมิให้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก และสาธารณูปโภคมากเกินไป จนพื้นที่ไม่สามารถรองรับการพัฒนาได้

- กรมการศาสนา มีหน้าที่สนับสนุนการพัฒนาวัด กำกับผังบริเวณวัด ปกครองดูแลรักษาที่ดินวัดร้าง ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 จึงมีโอกาสนำแนะแนวทางการพัฒนาวัดให้คำนึงถึงคุณค่าในการอนุรักษ์อาคารเก่าที่ทรงคุณค่า โดยการอนุรักษ์รูปแบบอาคาร วัสดุก่อสร้าง เทคนิคการก่อสร้าง ฝีมือช่าง และผังบริเวณด้วย

- หน่วยงานกลางที่ปฏิบัติงานเฉพาะบางเรื่อง ได้แก่ กรมทางหลวงแผ่นดิน กรมโยธาธิการ และสำนักงานเร่งรัดและพัฒนาชนบท มีหน้าที่ตัดถนน และขยายถนนในเขตเมืองเก่าหรือย่านเก่าทำให้ขนาดส่วน (Scale) อาคารแบบแผนถนน (Street Pattern) และเนื้อเมือง (Urban Fabric) ต้องถูกทำลายไป กรมโยธาธิการสามารถใช้กฎกระทรวงที่ออกตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร ควบคุมสิ่งปลูกสร้างในบางบริเวณมิให้มีขนาดใหญ่โต หรือสูงจนข่มโบราณสถานและทำลายสภาพแวดล้อมของบริเวณ โบราณสถาน และย่านประวัติศาสตร์ต่างๆ ต้องเสียไป โดยทำลายเส้นขอบฟ้า (Skyline) และจินตภาพ (Image) ของเมือง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการเคาะแห่งชาติและการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยที่มีหน้าที่จัดหา สถานที่ก่อสร้าง โครงการที่อยู่อาศัย และสถานที่ก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมตามลำดับในการเลือกสถานที่ก่อสร้างต้องระวังมิให้โครงการขนาดใหญ่ดังกล่าวเข้าไปทำลายโบราณสถาน และสภาพแวดล้อม

- หน่วยงานท้องถิ่น เป็นหน่วยงานที่ควบคุมดูแลพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งงานสถาปัตยกรรม และสิ่งแวดลอม จึงมีหน้าที่ปกป้อง คุ้มครอง โบราณสถาน และแหล่งศิลปกรรมโดยตรง และต้องนำแผนแม่บทซึ่งเป็นแผนระดับนโยบายมาพัฒนาให้เป็นแผนปฏิบัติการ หน่วยงานต่างๆ ได้แก่ เทศบาลระดับต่างๆ สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์การบริหารส่วนตำบล วัด (ไทย) โบสถ์ (ฝรั่ง) และมัสยิด (อิสลาม) ซึ่งต้องกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการพัฒนาให้ครอบคลุมถึงการปกป้องคุ้มครองงานสถาปัตยกรรม และสิ่งแวดลอมให้ชัดเจน โดยต้องปรากฏในแผนพัฒนาต่างๆ ว่าบริเวณใดให้มีการพัฒนาลักษณะใด มากหรือน้อยเท่าใด พร้อมทั้งต้องมีมาตรการ และวิธีการในการปกป้องคุ้มครองให้ชัดเจน รวมทั้งสร้างมาตรการจูงใจ ให้รางวัลแก่ผู้ปฏิบัติตาม และมาตรการบังคับลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืน และไม่ร่วมมือปฏิบัติด้วย

7.3.2 องค์กรเอกชนและประชาชน

1) องค์กรพัฒนาเอกชน (Non – Government Organization) คือ องค์กรอิสระมีลักษณะ และวัตถุประสงค์เฉพาะตัว องค์กรดังกล่าวเกิดจากการรวมบุคคล ความคิด และทรัพยากรต่างๆ มาปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์อย่างต่อเนื่อง องค์กรเหล่านี้ ได้แก่ สถาบัน มูลนิธิ สมาคม ชมรม หรือกลุ่มกิจกรรมต่างๆ สมาชิกขององค์กรมีทั้งนักวิชาการจากส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น และประชาชนในท้องถิ่น การปฏิบัติงานขององค์กรมีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีการชัดเจน ส่วนการตัดสินใจมาจากผลการประชุมของกรรมการบริหารองค์กร

ปัจจุบันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ทำให้รัฐบาลเปิดโอกาสให้องค์กรพัฒนาเอกชนได้เข้าร่วมเป็นกรรมการกับองค์กรของรัฐทุกระดับ และทุกงานที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตของคน และสัตว์ งานขององค์กรพัฒนาเอกชนส่วนใหญ่เป็นการประสานงานระหว่างรัฐบาลกับประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชนให้มีความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ให้ความรู้ สร้างจิตสำนึก และเป็นการประชาสัมพันธ์ด้วย บางครั้งองค์กรพัฒนาเอกชนดังกล่าวก็ทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐบาล และนำข้อมูลมาประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจด้วย

2) นักวิชาการอิสระหรือผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้มีความรู้ในท้องถิ่นที่มีได้เป็นสมาชิกขององค์กรพัฒนาเอกชน ส่วนมากมักเป็นผู้อาวุโส ข้าราชการบำนาญ ครู อาจารย์ที่มีความสนใจ และเอาใจใส่ดูแลรักษาท้องถิ่นของตน สำหรับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ โบราณสถาน อาคารสิ่งก่อสร้าง และสิ่งแวดล้อมนั้นต้องประกอบด้วยบุคลากรจากหลายฝ่ายในวงการวิชาการและวิชาชีพ ได้แก่ สถาปนิก และช่างออกแบบชุมชนเมือง วิศวกร นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี นักวิทยาศาสตร์ นักวิชาการด้านต่างๆ และช่างฝีมือด้านต่างๆ ซึ่งบุคลากรดังกล่าวต้องมีการศึกษาอบรมและฝึกฝนทางการอนุรักษ์ และต้องมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมด้วย

7.3.3 การสร้างจิตสำนึกกับประชาชน

จิตสำนึกของประชาชนในการปกป้องคุ้มครอง และอนุรักษ์อาคารที่มีคุณค่าทางศิลปะ และประวัติศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง บางท้องถิ่นประชาชนยังไม่เข้าใจ และยังขาดจิตสำนึกที่จะระลึกถึงว่า อาคารดังกล่าวเหล่านั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องอนุรักษ์ไว้ จึงไม่มีความรู้สึก

หวงแหนหรือเสียดาย จึงปล่อยให้ชำรุดทรุดโทรมลงไป ยิ่งกว่านั้นในท้องถิ่นที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ยิ่งเห็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และศิลปกรรมยิ่งเหลือน้อยลง อาคารเก่าจึงถูกรื้อลงมากขึ้น เปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยก่อสร้างอาคารใหม่ขึ้นมาแทนที่ให้ความแออัดมากขึ้นให้เหมาะสมกับที่ดินที่มีราคาแพงขึ้น จึงต้องใช้ให้คุ้มค่า หากปล่อยให้เกิดสถานการณ์ดังกล่าวนี้ จะทำให้อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และศิลปกรรมมีแต่จะหมดลงสิ่งแวดล้อมต่างๆ ก็จะเปลี่ยนไปด้วย ในที่สุดบริเวณเก่า ย่านเก่า ชุมชนเมืองเก่า และเมืองเก่าที่มีคุณค่าก็จะสลายหายไปด้วย กลุ่มชุมชนก็จะขาดหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไป ทั้งๆ ที่เคยมีอยู่แล้ว พอบุคคลกลุ่มดังกล่าวเติบโตขึ้นแล้วจึงคิดได้มีสำนึกขึ้นว่าควรจะรักษาอาคารดังกล่าวไว้ก็สายไปแล้ว เพราะได้ทำลายลงจนหมดสิ้นแล้ว

การสร้างจิตสำนึก การย้ำเตือนให้เกิดสติ การชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญอย่างมีเหตุผลนั้น ต้องมีการอธิบายซ้ำๆ และทำต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ ผู้สร้างให้ประชาชนมีจิตสำนึกได้ต้องปฏิบัติงานด้วยความอดทน มองการณ์ไกล และมีสำนึกต่อส่วนรวม ท้องถิ่น และประเทศชาติ (ประสงค์, 2543)

7.3.4 การประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ก็ต้องมีแผนที่จะต้องปฏิบัติเป็นระยะ ๆ เพื่อย้ำเตือนให้มีความสำนึก และระลึกถึงแต่สิ่งที่ดีงามอย่างสม่ำเสมอ การปฏิบัติงานต้องบอกกล่าวล่วงหน้าว่ามีแผนจะปฏิบัติอย่างไร มีกี่ขั้นตอน และแต่ละขั้นตอนจะอย่างไร มีใครต้องร่วมปฏิบัติด้วยบ้าง เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ทุกคนทุกฝ่ายเตรียมตัวเข้าร่วมปฏิบัติได้ตามจังหวะ และช่วงเวลา การประชาสัมพันธ์นอกจากจะให้ประโยชน์ดังกล่าวแล้ว ยังช่วยให้ผู้อาวุโส เยาวชน และเด็กมีความเข้าใจการปฏิบัติงานของชุมชนของส่วนรวม ทำให้เกิดจิตสำนึกที่ดีมีความเข้าใจ แม้ว่าในระยะแรกอาจยังไม่ได้เข้าร่วมงานด้วยก็ตาม แต่เมื่อมีความเข้าใจในเรื่องราวต่างๆ แล้ว อาจเข้ามาร่วมภายหลังได้

8. แผนและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

8.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาประเทศฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ. 2503 ซึ่งเป็นเวลาหลังจากที่ได้ประกาศบังคับใช้ “พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว พ.ศ. 2502” ซึ่งกำหนดให้ตั้งองค์กรอิสระขึ้นเรียกว่า “องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” หรือ อ.ส.ท. ซึ่งกระบวนการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1-2 (พ.ศ. 2504-2509, 2510-2514) เพียงแต่เน้นการก่อตั้งโครงสร้างพื้นฐานเพื่อความเติบโตทางเศรษฐกิจตามหลักการ “ความจำเป็นพื้นฐาน” (Basic needs) ในช่วงเวลานี้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังไม่แพร่หลายถึงขนาดสร้างรายได้ให้แก่ประเทศมากนักจึงยังไม่มีกำหนดแผนการท่องเที่ยว มีแต่เพียงการประชาสัมพันธ์ท่องเที่ยวเท่านั้น

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคมและการกระจายรายได้ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเท่าใดนัก เนื่องจากในช่วงเวลานั้นธนาคารโลก (World Bank) ผลักดันให้ประเทศต่างๆ ยึดหลัก “ความเติบโตทางเศรษฐกิจคือการพัฒนาประเทศ” ธนาคารโลกจึงได้กดดันให้ประเทศกำลังพัฒนารวมทั้งประเทศด้วยต้องเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (Export-oriented Industrialization)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2519) อ.ส.ท. ถูกยกเลิกและ “การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” หรือททท. ได้รับการจัดตั้งขึ้นแทน เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2522 โดยอาศัยอำนาจตาม “พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522” เป็นช่วงที่การท่องเที่ยวไทยมีการเติบโตอย่างเห็นได้ชัดเจน และรัฐบาลสนับสนุนอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากคณะรัฐมนตรีประกาศในปี 2523 เป็นปีท่องเที่ยวไทย และบรรจุเรื่องการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาฯ เป็นครั้งแรก โดยให้ความสำคัญด้านการเพิ่มรายได้ประเทศในรูปเงินตราระหว่างประเทศ และกำหนดเป้าหมายนักท่องเที่ยวต่างประเทศให้มีจำนวนเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังกำหนดแนวทางชัดเจนในการรักษาตลาดท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมพร้อมกับการแสวงหาตลาดใหม่ หาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ จัดรูปธุรกิจท่องเที่ยวใหม่และยกมาตรฐานกำลังคนในภาคธุรกิจท่องเที่ยว

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5-6 ช่วงเริ่มต้นแบบพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2524) เป็นช่วงปีของการท่องเที่ยวไทย รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้หลักของประเทศที่สูงเป็นอันดับหนึ่งของการส่งออกทั้งหมด เป็นช่วงที่ประเทศมุ่งเน้นรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และแก้ปัญหาความยากจน และเป็นช่วงที่มีการฟื้นตัวจากเศรษฐกิจโลก ซึ่งส่งผลถึงการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยด้วย แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้กำหนดแผนการท่องเที่ยวไว้ชัดเจน โดยส่งเสริม และชักจูงนักท่องเที่ยวต่างชาติให้พักอาศัยอยู่ในประเทศไทย เป็นเวลานานมากขึ้น ให้ชะลอการเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศของคนไทย ส่งเสริม และสนับสนุนการลงทุนด้านการท่องเที่ยวทั้งในส่วน of ภาครัฐและภาคเอกชนรวมทั้งให้สร้างความมั่นใจ และความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยมีเป้าหมายให้นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 8.4 คือมีจำนวน 2.9 ล้านคนในปี 2529 มีวันพักเฉลี่ย 5.5 วันทำให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 21.5 ต่อปี เป็นจำนวนเงิน 50,000 ล้านบาท รวมทั้งกำหนดมาตรการในการบำรุงรักษา และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาศักยภาพการบริการ ปรับปรุงแนวทางส่งเสริม และจูงใจนักท่องเที่ยว และปรับปรุง “พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522” ให้ททท.มีอำนาจในการควบคุมการใช้ที่ดิน และการก่อสร้างในแหล่งท่องเที่ยว

ช่วงเริ่มต้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2529) รัฐบาลประกาศในปี 2530 เป็นท่องเที่ยวไทย (Visit Thailand Year) และแผนพัฒนาฯ กำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาแห่งชาติ ส่งเสริมความร่วมมือกันพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างภาครัฐ และภาคเอกชน ซึ่งนับว่าเป็นแผนที่ครอบคลุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมาก จึงทำให้เห็นผลของการดำเนินงานตามแผนพัฒนาฯ ได้ชัดเจนว่าประเทศไทยมีการท่องเที่ยวสูงมากขึ้น มีการประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวต่างชาติ ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในประเทศมากถึงกว่าสามล้านคน ซึ่งสร้างรายได้ให้กับประเทศมากถึงกว่าห้าพันล้านบาท แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ยังให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาสังคม คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมด้านการกำหนดแนวทางพัฒนาให้เร่งอนุรักษ์และบูรณะทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แหล่งน้ำ ดิน และป่าไม้ รวมทั้งแหล่งพลังงาน แต่เนื่องจากปัจจัยความไม่สงบทางการเมือง และการขาดความจริงจังในกระบวนการนำแผนไปปฏิบัติจึงทำให้เกิดการเติบโตที่ไม่สมดุล และไม่ยั่งยืนของการพัฒนา มีปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมหลายประการ ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำมาใช้เป็นปัจจัยในการผลิตอย่างไม่เหมาะสม ไม่มีการจัดการดูแลที่ถูกต้อง และไม่มีการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่กำลังจะหมดไป อีกทั้งยังเกิดปัญหา

มลพิษอันส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ และคุณภาพชีวิตของประชาชน ประกอบกับในช่วงเวลานั้น มีความผันผวนทางการเมือง และวิกฤตการณ์น้ำมันโลก จึงทำให้เกิดปัญหาการขาดดุลการค้า และดุลบัญชีเดินสะพัดอย่างรุนแรง และเกิดช่องว่างมากขึ้นระหว่างคนจน และคนรวยหรือคนเมือง และคนชนบท ซึ่งล้วนแต่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งสิ้น

แผนพัฒนาฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2534) เป็นแผนแรกที่ทำให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งรักษาระดับความเติบโต และเสถียรภาพทางเศรษฐกิจพร้อมกับการกระจายรายได้ พัฒนาตลาดเงินและตลาดทุน เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ เน้นการปรับปรุงกลไกการบริหารจัดการมลพิษทางน้ำ ทางอากาศ และกากของเสีย อย่างไรก็ตาม ผลของการดำเนินการไม่เป็นไปตามเป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ทำให้ในช่วงปลายปีของแผนพัฒนาฉบับนี้ สศช. (สภาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) ได้ปรับโครงสร้างองค์กรใหม่โดยคำนึงถึงพื้นที่ และสาขาการพัฒนา มีการแบ่งงานออกเป็น 7 กลุ่มงานอย่างชัดเจน คือ กลุ่มวิชาการ ระดับสำนักงาน กลุ่มงานพัฒนาด้านเศรษฐกิจส่วนรวม กลุ่มงานด้านโครงสร้างพื้นฐานเมือง และพื้นที่เฉพาะกลุ่มงานพัฒนากระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค กลุ่มงานพัฒนาคน และสังคม กลุ่มงานพัฒนาด้านการผลิตเทคโนโลยีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกลุ่มงานบริหารและอำนวยการซึ่งทำให้มองได้ว่าภาครัฐให้ความสำคัญกับการจัดทำแผน โดยคำนึงถึงพื้นที่เฉพาะ และการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นกว่าเดิม

แผนพัฒนาฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2539) วางเป้าหมายชัดเจนเฉพาะเจาะจงในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้มีเสถียรภาพเป็นผู้นำด้วยการปรับฐานเศรษฐกิจให้ขยายตัวอย่างต่อเนื่องอย่างมีเสถียรภาพ และอย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานขององค์ความรู้และการสร้างสรรค์ และกำหนดเรื่องชีวิตความอยู่ดีมีสุขไว้อย่างชัดเจนว่าต้องพัฒนาในเรื่องความจำเป็นพื้นฐานการเติบโตทางเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต สวัสดิการ และการพัฒนาคนเป็นต้น นอกจากนั้นเพื่อนำแผนพัฒนาฯ ไปดำเนินการให้เกิดผล และเพื่อตอบสนองต่อแผนพัฒนาฯ คือ “เศรษฐกิจดี สังคมไม่มีปัญหา การพัฒนายั่งยืน” จึงกำหนดยุทธศาสตร์หลักไว้ 7 ประการ เพื่อดำเนินการตามเป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาศักยภาพของคน สภาพแวดล้อมของสังคม ภูมิภาคและชนบท สมรรถนะทางเศรษฐกิจ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งเป็นแผนพัฒนาชาติฉบับที่ครอบคลุม และเน้นการนำแผนไปปฏิบัติให้เป็นผลมากกว่าฉบับอื่นๆที่ผ่านมา

มา โครงสร้างเศรษฐกิจมีความหลากหลายมากขึ้น โดยไม่เป็นระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพาภาคเกษตรกรรมเป็นหลักเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังมีภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการที่ช่วยทำให้เศรษฐกิจไทยมีความหลากหลายมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ความเติบโตทางเศรษฐกิจดังกล่าวยังขาดความสมดุลในด้านการกระจายรายได้แก่คนส่วนใหญ่ยังยากจน และความเจริญกระจายอยู่แต่ในเขตตัวเมือง ขณะเดียวกันการเร่งใช้ทรัพยากรธรรมชาติทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง และสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544) กำหนดวัตถุประสงค์หลักของการพัฒนาประเทศไว้ว่าเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพ และมีภูมิคุ้มกัน เพื่อวางรากฐานการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็ง ยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้อย่างรู้เท่าทันโลก เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีในสังคมไทยทุกระดับ และเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนไทยในการพึ่งพาตนเอง ดังนั้นแผนพัฒนาฯ จึงได้วางเป้าหมายไว้หลายประการ ได้แก่ เป้าหมายคุณภาพทางเศรษฐกิจให้ขยายตัวโดยเฉลี่ยร้อยละ 4-5 ต่อปี เป้าหมายการยกระดับคุณภาพชีวิต เป้าหมายการบริหารจัดการที่ดี เป้าหมายการลดความยากจน และเป้าหมายให้มีระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ สมดุล มีความโปร่งใส และตรวจสอบได้ซึ่งให้ความสำคัญกับการวางบทบาทการพัฒนาประเทศอย่างเหมาะสมกับศักยภาพ และบทบาททางเศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่ คนในชุมชนจึงมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการพัฒนา

นอกจากนั้น แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้จึงกำหนดแผนยุทธศาสตร์สำหรับวาระแห่งชาติอีกสามเรื่อง คือ การแก้ไขปัญหาความยากจน และการกระจายรายได้ การพัฒนาขีดความสามารถการแข่งขันของประเทศ และ การพัฒนาที่ยั่งยืน และการพัฒนาทุนทางสังคม โดยกำหนดลำดับความสำคัญของการพัฒนาไว้ด้วย ซึ่งล้วนแต่เป็นยุทธศาสตร์อันส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ เป็นตัวสนับสนุนและส่งเสริมอย่างมากต่อการดำเนินการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และเป็นรากฐานของการนำแผนพัฒนาฯ ไปปฏิบัติอันส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วย

8.2 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำแบบยั่งยืน

สภาพปัญหาและความต้องการต่างๆ ข้างต้น ของพื้นที่ท่องเที่ยวที่ได้ทำการศึกษาในครั้งนี้นี้ ได้นำมาพิจารณาร่วมกับนโยบายของภาครัฐ และหลักการหรือแนวทางในการพัฒนาแบบ

ยั่งยืนที่จะกล่าวต่อไปนี้ เพื่อที่จะกำหนดแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับพื้นที่

ปัจจุบันรัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นอย่างมากดังจะเห็นได้จากนโยบายของรัฐ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ซึ่งวางหลักการที่ชัดเจนว่าต้องส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน อีกทั้งยังกำหนดบทบาทหน้าที่ให้แก่หน่วยงานภาครัฐคือกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการให้ นโยบายและแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน สำเร็จตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และได้มีการวางกรอบการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 -2549) ไว้ดังนี้

1) เตรียมความพร้อมให้การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการถ่ายโอนการบริหารการจัดการแหล่งท่องเที่ยวฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การท่องเที่ยวไทยยั่งยืน

2) ยกกระดับมาตรฐานคุณภาพและบริการทั้งในภาครัฐและเอกชน และเน้นการสร้างสมรรถนะของผู้ประกอบการขนาดกลาง ขนาดย่อม และชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งพัฒนาบุคลากรทุกระดับให้สอดคล้องกับความต้องการ ภารกิจและนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลง

3) ประชาสัมพันธ์ร่วมกับหน่วยงานราชการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องและเสนอภาพลักษณ์ของประเทศไทยไปในนานาประเทศในฐานะ “Quality Destination” ซึ่งหมายถึงการเป็นจุดหมายการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546 ก)

4) ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้สอดคล้องและอำนวยความสะดวกต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

8.2.1 นโยบายการท่องเที่ยวของรัฐบาล ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ได้กำหนดไว้ดังนี้

1) ด้านการพัฒนาการบริการ

- ปรับปรุงและพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน อันจำเป็นต่อการเพิ่มประสิทธิภาพและส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการของไทย ทั้งด้านการผลิตและพัฒนาบุคลากร ภาคบริการ การพัฒนารูปแบบการให้บริการและการพัฒนาเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน

- จัดให้หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องร่วมกันพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อให้มีการใช้ศักยภาพภาคบริการอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นแหล่งสร้างรายได้เงินตราต่างประเทศ และรายได้ท้องถิ่น อาทิ การท่องเที่ยว การศึกษา การรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพ การกีฬา และนันทนาการ

- เร่งรัดพัฒนาผู้ประกอบการด้านบริการให้มีความรู้และทักษะทั้งด้านภาษา มาตรฐานการบริการ และการจัดการ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของความต้องการระหว่างประเทศด้านการค้าและการบริการ

2) ด้านส่งเสริมการท่องเที่ยว

- เร่งฟื้นฟูระดับความสัมพันธ์และร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ไทยเป็นประตูทางผ่านหลักของการท่องเที่ยวในภูมิภาคทั้งด้านการตลาด การขนส่ง การลงทุน การบริหารจัดการ รวมถึงการจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยว

- บริหารการท่องเที่ยว โดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวทั้งระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ เชื่อมโยงกับวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดเล็ก และธุรกิจชุมชน พัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยว และยกระดับประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการประชุมการสัมมนา และการแสดงสินค้าของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

- เร่งพัฒนา บุรณะ พื้นฟูมรดกและทรัพยากรทางวัฒนธรรม ทั้งในเขตเมืองและนอกเมืองเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นใหม่ สร้างแหล่งจำหน่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว โดยจะส่งเสริมบทบาทเอกชนร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง

- เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการจัดสหกรณ์การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

- เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยวรวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

8.2.2 นโยบายการท่องเที่ยวของรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาเร่งด่วนของชาติ

รัฐบาลมีนโยบายที่จะแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ โดยเร่งด่วนเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการนำเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศไทยมากขึ้น โดยได้กำหนดให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์เชิงรุก เพื่อแก้ไขปัญหาเร่งด่วนของชาติ โดยรัฐบาลได้มอบหมายให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกำหนดมาตรการเร่งด่วนในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) เร่งทำรายได้เข้าสู่ประเทศ เพื่อกระตุ้นและแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชาติ โดยเพิ่มค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่อคนต่อวัน
- 2) กระตุ้นให้เกิดรายได้กระจายไปสู่ชนบทและสังคมเมือง โดยกระตุ้นให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศ ชะลอการเดินทางไปเที่ยวต่างประเทศ

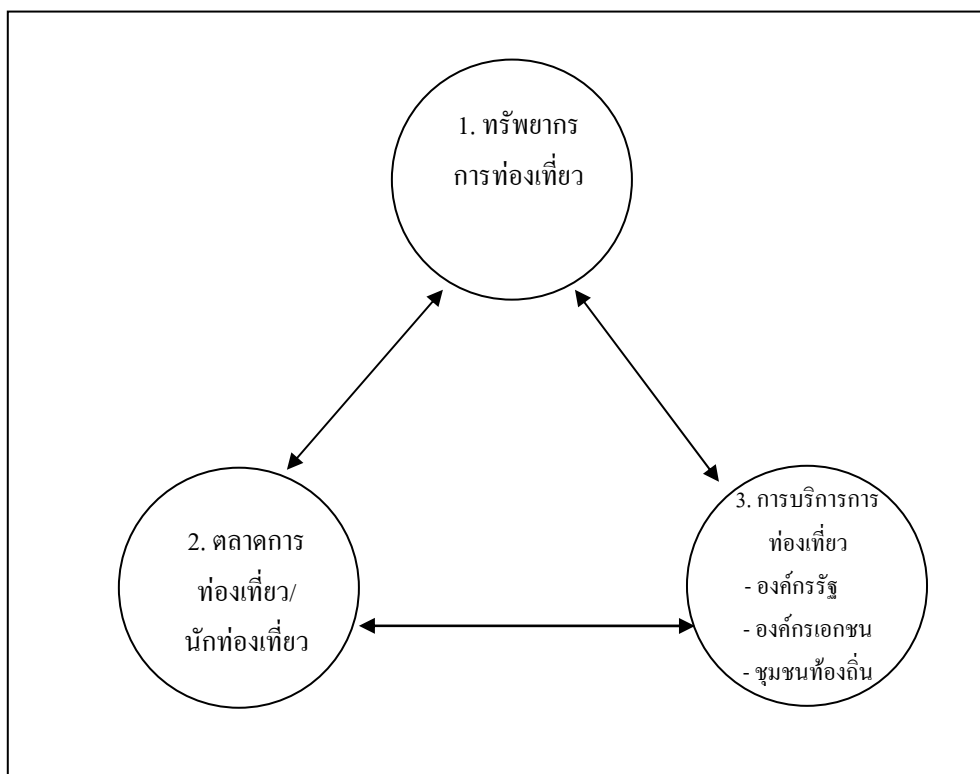
จะเห็นได้ว่ากรอบของนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 9 ครอบคลุมถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกๆด้าน ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานต่างๆในการอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวของประเทศ ทรัพยากรการท่องเที่ยว กฎหมายและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ธุรกิจการท่องเที่ยว การบริการต่างๆ การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ซึ่งนโยบายนี้ครอบคลุมไปถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำ เพราะการท่องเที่ยวทางน้ำเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งจะดำเนินไปได้ดีก็ต้องอาศัยการเอื้ออำนวยจากองค์ประกอบดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น เพิ่มความหลากหลายของรูปแบบของการท่องเที่ยวและช่วยสร้างเอกลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของไทย

8.3 กรอบและวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำในแนวทางที่ยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำเป็นการประสานบทบาทและหน้าที่ขององค์ประกอบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางน้ำเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดผลการพัฒนาเป็นรูปแบบ หรือระบบ ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในส่วนต่างๆ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว การ

บริการการท่องเที่ยวขององค์กรของรัฐ ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว และตัวนักท่องเที่ยวเอง ดังภาพที่ 2 องค์กรประกอบเหล่านี้มีบทบาทในตัวเองซึ่งในแต่ละบทบาทจะมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นๆ กล่าวคือ ผู้ประกอบการจัดนำเที่ยวจะนำเอาทรัพยากรท่องเที่ยว หรือแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่มาเสนอขายแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบบริการต่างๆ ในขณะที่นักท่องเที่ยวเป็นผู้บริโภคบริการของผู้ประกอบการจัดนำเที่ยว และจ่ายค่าบริการตอบแทนให้ ในส่วนขององค์กรของรัฐจะทำหน้าที่ควบคุมและสนับสนุนให้การท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสะดวกและคล่องตัว เช่นการออกกฎหมายควบคุมเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย การสนับสนุนทางด้านบริการพื้นฐานต่างๆ การประชาสัมพันธ์ และการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นต้น ชุมชนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่สำคัญอีกองค์กรหนึ่งที่เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในการวางแผนในการควบคุม ดูแลสภาพแวดล้อม และการบริการ ภายในสถานที่ท่องเที่ยว รวมทั้งวัฒนธรรมและสังคมภายในชุมชนของตน เป็นต้น ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำจะต้องพัฒนาแต่ละองค์ประกอบไปพร้อมๆ กันเป็นองค์รวม และการพัฒนานั้นต้องสัมพันธ์กันเป็นระบบ เพื่อก่อให้เกิดผลอย่างจริงจัง และสอดคล้องกับความเป็นจริง ดังนั้นกรอบของการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำในแนวทางยั่งยืนจะเกิดจากการพัฒนาองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

- 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยว ต้องดำรงอยู่ในสภาพที่ดีมีการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมไม่เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อม สามารถสืบทอดให้คนรุ่นต่อไปได้ และสามารถใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน
- 2) ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ต้องมีการพัฒนาการบริหาร การบริการ และพัฒนาบุคลากรให้รองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่ นักท่องเที่ยว
- 3) องค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องต้องสนับสนุนและเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกด้าน
- 4) ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับดูแลควบคุมการท่องเที่ยวเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงท้องถิ่นกับหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการท่องเที่ยว ระดับต่างๆ
- 5) นักท่องเที่ยวพึงพอใจมากที่สุด อันเกิดจากการบริการที่ดีซึ่งประกอบด้วย ความสะอาด (Sanitation) ความปลอดภัย (Safety) และสร้างความประทับใจ (Satisfaction) แก่ นักท่องเที่ยวซึ่งจะช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวอีก

ภาพที่ 2 แสดงองค์ประกอบการท่องเที่ยว

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2538 ข)

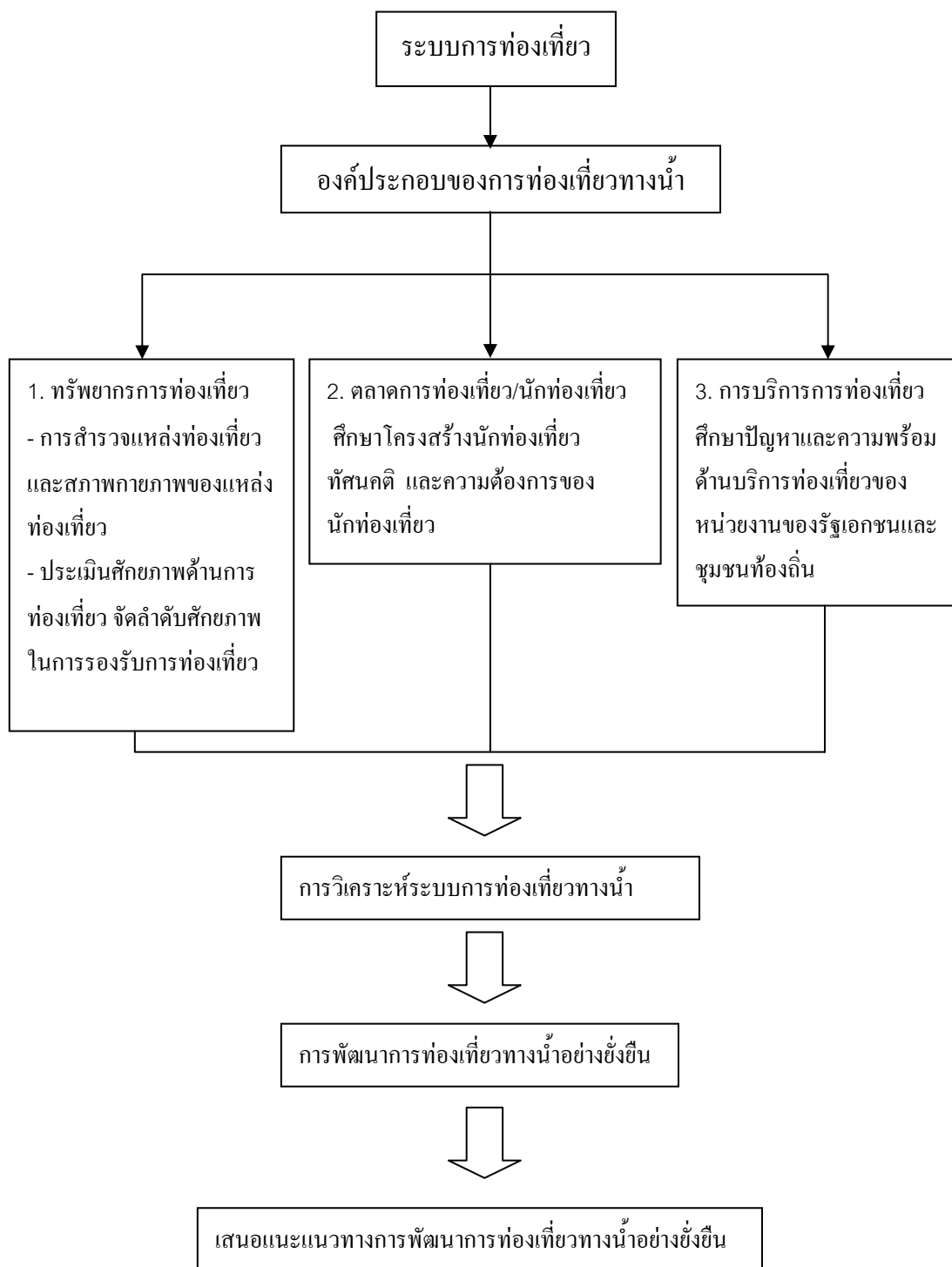
การพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำจะสำเร็จ ลุล่วงไปได้นั้นจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับแผนและนโยบายระดับชาติในปัจจุบัน โดยแผนและนโยบายด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ผ่านมา นั้น รัฐบาลได้มองเห็นความสำคัญและเริ่มบรรจุเข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 4 เป็นต้นมา ถึงแม้จะมีการส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง แต่ส่วนใหญ่แผนและนโยบายที่ผ่านมาเน้นในการเพิ่มรายได้จากธุรกิจการท่องเที่ยว จากการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศให้มากขึ้น เพิ่มตลาดการท่องเที่ยวแห่งใหม่ รมรงค์ให้คนไทยเที่ยวในประเทศ และเพิ่มแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ให้มากขึ้น รวมทั้งการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภค สาธารณูปการ เพื่อรองรับการท่องเที่ยว ส่งผลให้ประเทศไทยมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจที่ดีขึ้น แต่ผลที่ตามมาคือความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุดิบในด้านการท่องเที่ยว ปัญหาทางสังคมที่เกิดจากอิทธิพลทางวัฒนธรรมของตะวันตกที่มีต่อสังคมในพื้นที่ท่องเที่ยว รวมทั้งการกระจายความเจริญ และรายได้ยังรวมตัวกันอยู่ในเมือง เช่น กรุงเทพมหานคร ปริมณฑล ตามเมืองใหญ่ๆ และบริเวณชายฝั่งทะเล

ตะวันออก ทำให้ประชาชนในภูมิภาคมีปัญหาด้านคุณภาพบริการที่ไม่ได้มาตรฐาน คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมเมืองที่วิกฤติ โดยเฉพาะในเขตเมืองใหญ่ ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีแผนและนโยบายในการควบคุม และแก้ปัญหาต่างๆเหล่านี้ก็ตาม แต่เป็นลักษณะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเสียส่วนใหญ่ และการละเลยที่จะพัฒนาบุคลากรในองค์กรของรัฐเองทำให้เกิดจุดอ่อนของการพัฒนาที่ยังขาดประสิทธิภาพไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ อันเนื่องมาจากการขาดทักษะของบุคลากรในด้านการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติมีข้อขัดข้อง

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้รัฐบาลได้พยายามที่จะแก้ไขปัญหา โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน จะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักของการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็ง ยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองได้อย่างรู้เท่าทันโลก เพื่อให้เกิดการจัดการที่ดีในสังคมไทยทุกระดับ และเพื่อแก้ปัญหาคอมพิวเตอร์และเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนไทยในการพึ่งพาตนเอง

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ก็คือ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำอย่างยั่งยืนในพื้นที่ศึกษา ซึ่งสามารถสรุปกรอบแนวคิดในการศึกษาได้ดังภาพที่ 3

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดในการศึกษา

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. อุปกรณ์ที่ใช้ในการสำรวจพื้นที่

- 1.1 แผนที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี และ พระนครศรีอยุธยา
- 1.2 อุปกรณ์และเครื่องมือในการเขียนแบบ
- 1.3 กล้องถ่ายรูป
- 1.4 แบบสัมภาษณ์

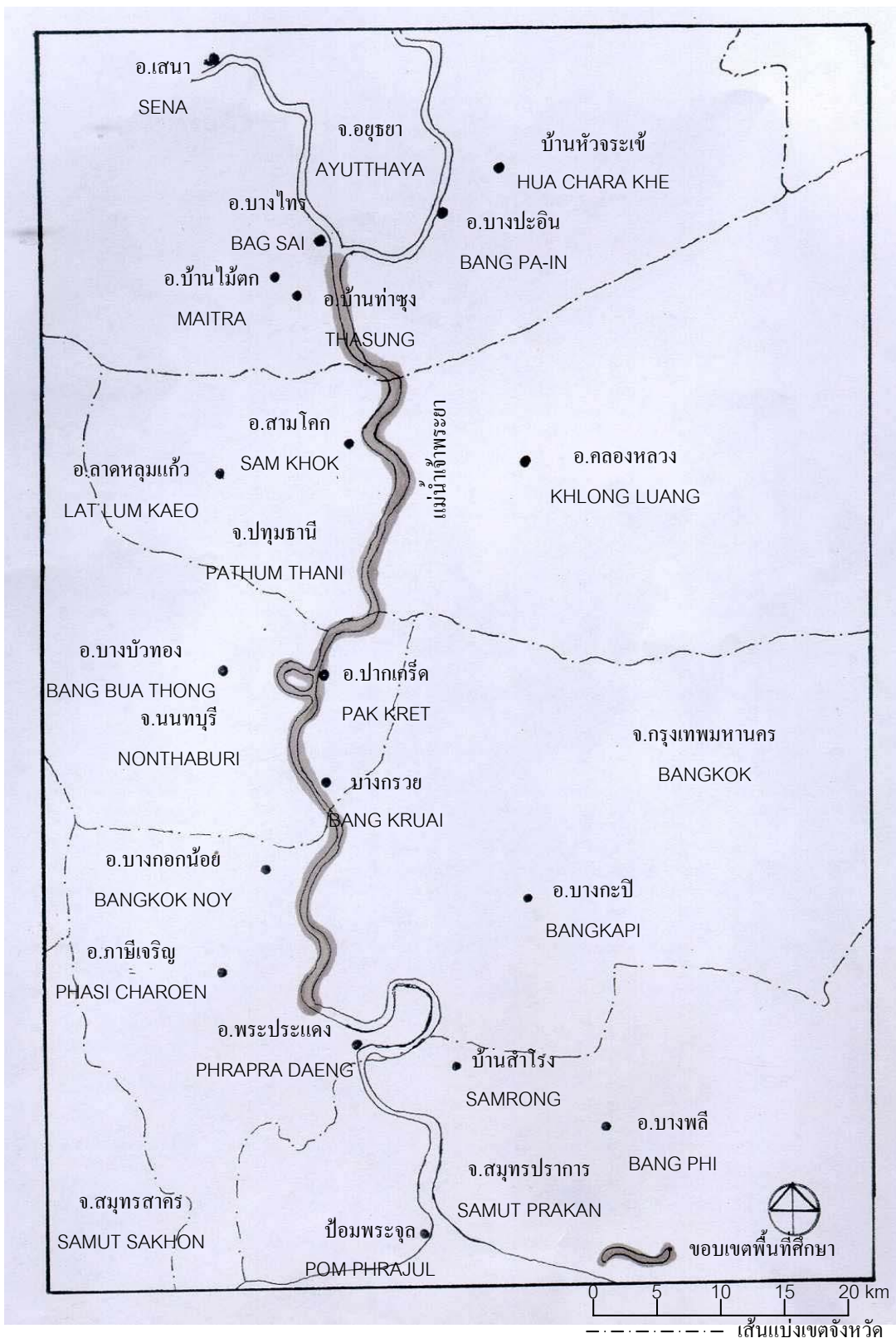
วิธีการ

1. การกำหนดพื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยเลือกเส้นทางทางท่องเที่ยวทางเรือบนเส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยาระหว่างจังหวัด กรุงเทพมหานคร จนถึงพระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผ่านจังหวัดนนทบุรี และ ปทุมธานี มีความยาวประมาณ 90 กิโลเมตร

เนื่องจาก ปัจจุบันเส้นทางทางท่องเที่ยวดังกล่าวนี้กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้ง ชาวต่างประเทศและชาวไทย เพราะว่าเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความ หลากหลายและเป็นเอกลักษณ์ เช่น มีทัศนียภาพริมน้ำที่สวยงาม มีวิถีชีวิตของชุมชนริม น้ำ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และมีวัดที่มีอายุเก่าแก่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา รวมทั้งพระราชวังที่ สวยงาม อย่างไรก็ตาม การนำทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพมาใช้ยัง ไม่เต็มที่ นอกจากนี้การขาดการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาอย่างเหมาะสม อาจ ทำให้เกิดผลเสียต่อการท่องเที่ยวบนเส้นทางนี้ได้ เช่น การเสื่อมโทรมของทรัพยากรการท่องเที่ยว การขาดความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การขายบริการเรือท่องเที่ยว อาหาร และของที่ระลึกอย่าง เอาเปรียบนักท่องเที่ยว ชุมชนในท้องถิ่นไม่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว และการขาดการ อนุรักษ์วัฒนธรรมที่งดงามของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งในอนาคตอาจทำให้นักท่องเที่ยวลดความนิยม และ มาที่เขื่อนน้อยลง จึงจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีการศึกษา วางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน การศึกษานี้ทำการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวต่างๆที่ตั้งอยู่ริมน้ำ ซึ่งเริ่มตั้งแต่ จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และสิ้นสุดที่พระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4 พื้นที่ศึกษาระยะต้นน้ำเจ้าพระยาตั้งแต่ท่ามหาราช กรุงเทพมหานครจนถึงพระนครศรีอยุธยา
ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540)

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยการรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท คือ

2.1 การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ

2.1.1 ข้อมูล แนวคิดของนักวิชาการ ตำรา ทฤษฎีต่างๆ รายงาน และการวิจัย จากเอกสารทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ

2.1.2 ข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยว สภาพโดยทั่วไปของพื้นที่ เช่น ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประวัติ การบริการ โครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และธุรกิจบริการต่างๆในด้านท่องเที่ยว

2.1.3 ข้อมูลทางสถิติ เกี่ยวกับนักท่องเที่ยว

2.1.4 ข้อมูลนโยบาย และแผนที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการท่องเที่ยวของพื้นที่ศึกษา

2.2 การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

2.2.1 การเก็บข้อมูลสภาพกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวโดยการสำรวจภาคสนาม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

2.2.2 การเก็บข้อมูลโดยการใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์

แบบสอบถามแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนได้แก่

1) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา รวมไปถึงความต้องการ ทักษะคติ ความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยว และการบริการต่างๆ (ภาคผนวก ก และ ข) เพื่อศึกษาเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางในเส้นทางที่ทำการศึกษา

ประชากรเป้าหมาย (Population) คือนักท่องเที่ยวที่ใช้บริการท่องเที่ยวทางเรือของบริษัทเรือด่วนเจ้าพระยา ซึ่งเป็นบริษัทเดินเรือที่มีขนาดใหญ่ที่สุดบนเส้นทางศึกษาในวันอาทิตย์ช่วงเวลา 08.00 น. - 18.00 น. เส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่ท่ามหาราช จังหวัด

กรุงเทพมหานคร ถึงพระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเดินทางแบบเข้าไปเย็น กลับ จำนวนนักท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยต่อครั้งประมาณ 150 คน มีนักท่องเที่ยวชาวไทยประมาณ 80 เปอร์เซนต์ นักท่องเที่ยวต่างชาติ 20 เปอร์เซนต์

ฉะนั้นจำนวนนักท่องเที่ยว 1 เดือน เท่ากับ $150 \times 4 = 600$ คน

จำนวนนักท่องเที่ยว 1 ปี เท่ากับ $600 \times 12 = 7,200$ คน

การกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตร Yamane (1973)

$$n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

กำหนดให้ $n =$ จำนวนตัวอย่าง (คน)

$N =$ กลุ่มประชากรทั้งหมด(คน)

$E =$ ค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างโดยให้ค่า 0.05

จะได้
$$n = \frac{7200}{1+(7200 \times 0.05^2)}$$

$$= 378.95 \text{ คน} \sim 379 \text{ คน}$$

จำนวนตัวอย่างน้อยที่สุดสามารถใช้เป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรได้ดี คือ 379 คน

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้ตัวแทนของกลุ่มประชากร 405 คน แบ่งเป็นคนไทย 80 เปอร์เซนต์ เท่ากับ 324 คน และเป็นชาวต่างประเทศ 20 เปอร์เซนต์ เท่ากับ 81 คน ซึ่งในการเก็บตัวอย่างแบบสอบถามจริงจากภาคสนาม เก็บตัวอย่างประชากรที่เป็นคนไทย 325 คน และชาวต่างประเทศ 80 คน

การทดสอบแบบสอบถาม ก่อนนำแบบสอบถามไปใช้จริงได้นำแบบสอบถามไปทำการทดสอบ (Pre-test) กับกลุ่มนักท่องเที่ยวทางน้ำในพื้นที่ศึกษา 2 กลุ่มได้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ จำนวนกลุ่มละ 30 คน พบว่า ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับข้อถามบางประการทั้ง 2 กลุ่ม จึงนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงภาษาก่อนนำไปทดสอบอีกครั้งโดยกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้ง 2 กลุ่มในพื้นที่ศึกษา จำนวนกลุ่มละ 30 คน ผลการทดสอบครั้งนี้ปรากฏว่า นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจ และตอบได้ตรงประเด็นของข้อถามกับข้อเท็จจริงที่พึงประสงค์ จึงได้

นำไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 405 คน เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 325 คน และชาวต่างชาติ 80 คน ในช่วง วันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2548 ถึงวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2548

2) แบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง เก็บข้อมูลจากนักวิชาการ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยเนื้อหาของแบบสอบถามจะเกี่ยวข้องกับการให้คะแนนค่าความสำคัญของตัวแปรต่างๆที่นำมาใช้ในการพิจารณาในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว

จำนวนผู้ทำการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จากการศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานีของ นันทนา (2537) ได้ทำการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้แบบสอบถามทั้งหมด 6 ชุด (คน) โครงการศึกษาเพื่อจัดทำดัชนีวัดคุณภาพมาตรฐาน แหล่งท่องเที่ยว (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544) ได้ใช้ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว 7 ชุด (คน) ในการศึกษาถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวครั้งนี้ ได้มีผู้เชี่ยวชาญ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ ทำการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจากแบบสอบถามทั้งหมด 10 ชุด ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ส่วนภูมิภาคสำนักงานที่ 6 ซึ่งตั้งอยู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 1 ชุด นักวิชาการซึ่งเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม และภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จำนวน 5 ชุด เจ้าหน้าที่ธุรการ 3 องค์การบริหารส่วนตำบลกระแซงจังหวัดปทุมธานี และเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น 1 ชุด เจ้าหน้าที่ศูนย์ท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ จังหวัดปทุมธานี 1 ชุด นักวิชาการวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี 1 ชุด และ เลขานุการศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน โบราณสถานเตาโอ่งอ่าง 1 ชุด

ในการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ เกณฑ์หรือตัวแปร (Criteria) ที่ใช้ในการประเมินในครั้งนี้ได้ดัดแปลงจากวิธีการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำของ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2533 ข) ซึ่งได้ใช้วิธีดังนี้

1) คัดเลือกตัวแปรหรือเกณฑ์ (Criteria) ที่จะใช้วัดความสามารถในการดึงดูดนักท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ไว้ ตัวแปรจะเป็นอิสระต่อกัน โดยจัดตัวแปรเหล่านี้รวมกันเป็น 4 หมวดด้วยกัน ซึ่งแต่ละหมวด จะประกอบด้วยตัวแปรย่อย เมื่อรวมทั้ง 4 หมวดประกอบด้วย 15 ตัวแปรย่อยดังนี้

หมวดที่ 1 คือ คุณภาพของภูมิทัศน์ คุณภาพขององค์ประกอบด้านภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 4 ตัวแปรย่อย ได้แก่ 1) คุณภาพทางธรรมชาติ 2) คุณภาพของสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น 3) คุณภาพของสภาพแวดล้อมรอบแหล่งท่องเที่ยว และ 4) คุณภาพในด้านการใช้ที่ดินโดยรอบในการส่งเสริมคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว

หมวดที่ 2 คือ บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 4 ตัวแปรย่อย ได้แก่ 1) การบริการท่าเรือ ที่จอดเรือ ที่จอดรถ 2) การคมนาคม การเข้าถึง 3) การให้บริการ ร้านค้าต่างๆ สุขา และ 4) ความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

หมวดที่ 3 คือ ข้อจำกัดในการขยายตัว ประกอบด้วย 2 ตัวแปรย่อย ได้แก่ 1) ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว และ 2) ความไวต่อผลกระทบจากการท่องเที่ยว

หมวดที่ 4 คือ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ตัวแปรย่อย ได้แก่ 1) ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ 2) ลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ 3) ความสามารถ และความพร้อมในการดูแล 4) ความง่ายในการลงทุนส่งเสริม และ 5) โครงการในการพัฒนาแก้ไขปัญหาที่จะมีผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว

2) ประเมินค่าศักยภาพของสถานที่ท่องเที่ยว โดยการให้คะแนน แก่ตัวแปรแต่ละตัวแปรทั้ง 15 ตัวแปร โดยใช้เกณฑ์ให้การให้คะแนนแต่ละตัวแปร เป็น 3 ระดับ คือ

สูง	ได้รับ	3	คะแนน
กลาง	ได้รับ	2	คะแนน
ต่ำ	ได้รับ	1	คะแนน

3) การจัดกลุ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว มี 2 วิธี คือ

วิธีที่ 1. การจัดกลุ่มโดยการจัดลำดับความสำคัญของศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมา เมื่อนำคะแนนของตัวแปรทั้ง 15 ตัว ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยวมารวมกัน ซึ่งคะแนน

สูงสุดที่แหล่งท่องเที่ยวจะได้รับเท่ากับ 45 คะแนน ได้จาก คะแนนของตัวแปรแต่ละตัวแปรที่ได้รับ สูงสุดคือ 3 คะแนน และมีทั้งหมด 15 ตัวแปร เมื่อคิดคะแนนรวม เท่ากับ $15 \times 3 = 45$ คะแนน

ฉะนั้นเมื่อได้คะแนนรวมของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งแล้ว ได้นำมาจัดลำดับ ตามความสำคัญออกเป็น 3 ระดับ คือ สูง กลาง และต่ำ โดยกำหนดให้มีค่าคะแนนดังนี้

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงได้รับ	36-45	คะแนน
แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพกลางได้รับ	31-35	คะแนน
แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่ำได้รับ	24-30	คะแนน

วิธีนี้เป็นวิธีที่ใช้กันอยู่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น สถาบันวิจัย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

วิธีที่ 2. การจัดกลุ่มโดยการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Window แบบ Multivariate Analysis ด้วยเทคนิค Cluster Analysis และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิง จำแนกเพื่อวัดความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร

2.3 การสัมภาษณ์

เก็บข้อมูลความพร้อมและปัญหาในการบริหารจัดการ และพัฒนาการท่องเที่ยวของ ทั่วหน่วยงานรัฐบาล เอกชนและชุมชนท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาทั้งหน่วยงานของรัฐ เอกชน และผู้นำชุมชนในท้องถิ่น เพื่อ ทราบปัญหาด้านการวางแผน การบริหาร และการจัดการในด้านการท่องเที่ยวทางน้ำของพื้นที่ ศึกษา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

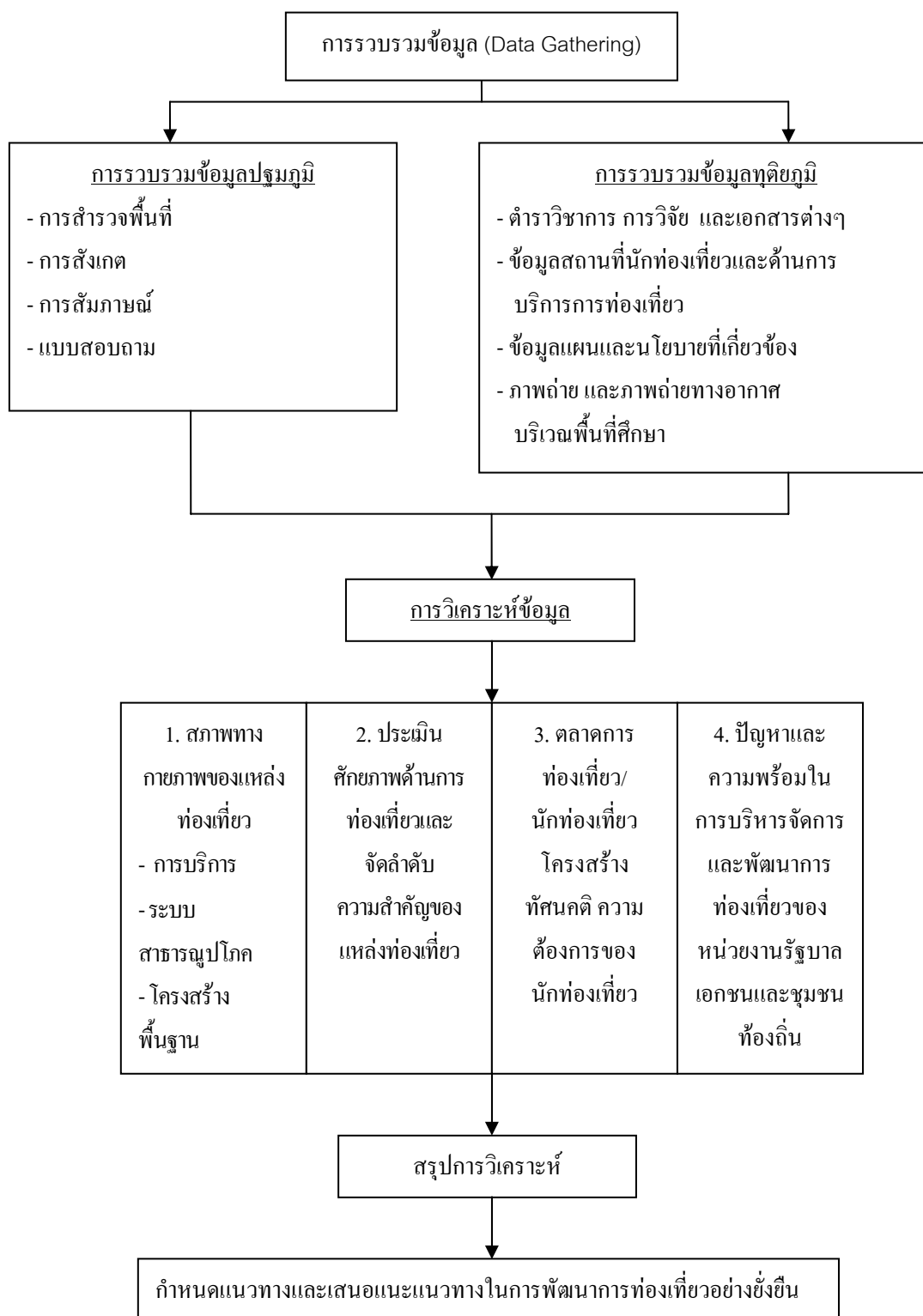
1) สภาพทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว วิเคราะห์โดยการบรรยายให้เข้าใจภาพรวม ตลอดจนข้อมูลด้านการบริการ ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการและโครงสร้างพื้นฐานด้านการ ท่องเที่ยว

2) ในการวิเคราะห์ตลาดการท่องเที่ยว หรือนักท่องเที่ยว จะใช้วิธีการบรรยายพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและการวิเคราะห์แบบสอบถามด้วยวิธีการทางสถิติแบบร้อยละ (percentage) และการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Window แบบ Multivariate Analysis ด้วยเทคนิค Cluster Analysis รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงจำแนกเพื่อวัดความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร

3) การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจะวิเคราะห์หัตถบาท สถานภาพ และความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวจากแบบสอบถามนักวิชาการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยจะใช้วิเคราะห์ด้วย 2 วิธีเพื่อเปรียบเทียบกันคือ 1) วิธีการจัดลำดับความสำคัญ (Rating) และ 2) การวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Window แบบ Multivariate Analysis ด้วยเทคนิค Cluster Analysis รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงจำแนกเพื่อวัดความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร ประกอบกับผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนาจากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว

4) การวิเคราะห์ปัญหาและความพร้อมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของหน่วยงาน รัฐบาล เอกชนและชุมชนท้องถิ่น (Stakeholders) ที่ได้ทำการศึกษาจากกรณีศึกษาด้วยวิธีบรรยาย

ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ทั้งหมดจะถูกนำมาวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎี แผนและนโยบายที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาพิจารณากำหนดแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ศึกษาได้อย่างเหมาะสมตามหลักการพัฒนาแบบยั่งยืน จากกระบวนการต่างๆดังกล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ สามารถสร้างเป็นผังขั้นตอนการศึกษา ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ขั้นตอนการศึกษา

ผลและวิจารณ์

เพื่อให้ได้คำตอบของการศึกษาค้างนี้ ดังนั้นในส่วนของผลและวิจารณ์ จึงได้ทำการศึกษารวบรวมเนื้อหาและทำการวิเคราะห์ โดยได้แสดงผลการศึกษา เป็น 5 ส่วนด้วยกัน คือ

1. การสำรวจและรวบรวมสถานที่ท่องเที่ยวทางน้ำของพื้นที่ศึกษา ได้แก่ พื้นที่ท่องเที่ยวทางน้ำของจังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ลึ้นสุดที่พระราชวังบางปะอิน ผลการสำรวจ ประกอบด้วย สภาพทางภูมิประเทศของพื้นที่ศึกษา แผนที่แสดงที่ตั้งสถานการณ์ทั่วไปของการท่องเที่ยวทางเรือของพื้นที่ศึกษาในปัจจุบัน ภาพถ่ายของสถานที่ท่องเที่ยวและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยว

2. ผลการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ โดยผู้เชี่ยวชาญซึ่งได้แก่เจ้าหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคกลาง เขต 6 คณะอาจารย์ประจำภาควิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณบุรี ผู้อำนวยการศูนย์ท่องเที่ยวและนันทนาการจังหวัดปทุมธานี เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลกระแชง และเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โดยผู้เชี่ยวชาญที่ได้ทำการประเมินศักยภาพเหล่านี้มีความคุ้นเคยและมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆภายในพื้นที่ศึกษาเป็นอย่างดี สามารถประเมินเนื้อหาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและสามารถนำมาพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งประกอบไปด้วยข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว พฤติกรรมการท่องเที่ยว และทัศนคติของนักท่องเที่ยวต่อการบริการของเรือท่องเที่ยวและในแหล่งท่องเที่ยวเฉพาะในพื้นที่ที่จัดนำเที่ยวโดยเรือนำเที่ยวเท่านั้น

4. ปัญหาและความพร้อมในการบริการการท่องเที่ยวของหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัญหาในด้านการบริหารจัดการ และพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการแก้ปัญหาและพัฒนาการบริการการท่องเที่ยวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้ทำการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นกรณีศึกษา 2 แห่งโดยโดยมีเกณฑ์หลักในการคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวทั้ง2แห่ง คือ

1) มีศักยภาพระดับปานกลางขึ้นไป 2) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ชุมชนท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมบริหารจัดการได้ ได้แก่ วัดสิงห์และโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง และวัดศาลาแดงเหนือ ตั้งอยู่ในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

จากผลการศึกษาทั้ง 5 ส่วนดังกล่าวทำให้ทราบถึงสภาพที่เป็นอยู่และปัญหา นำผลทั้งหมดไปทำการวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆในพื้นที่และกำหนดแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำอย่างยั่งยืนต่อไป ผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

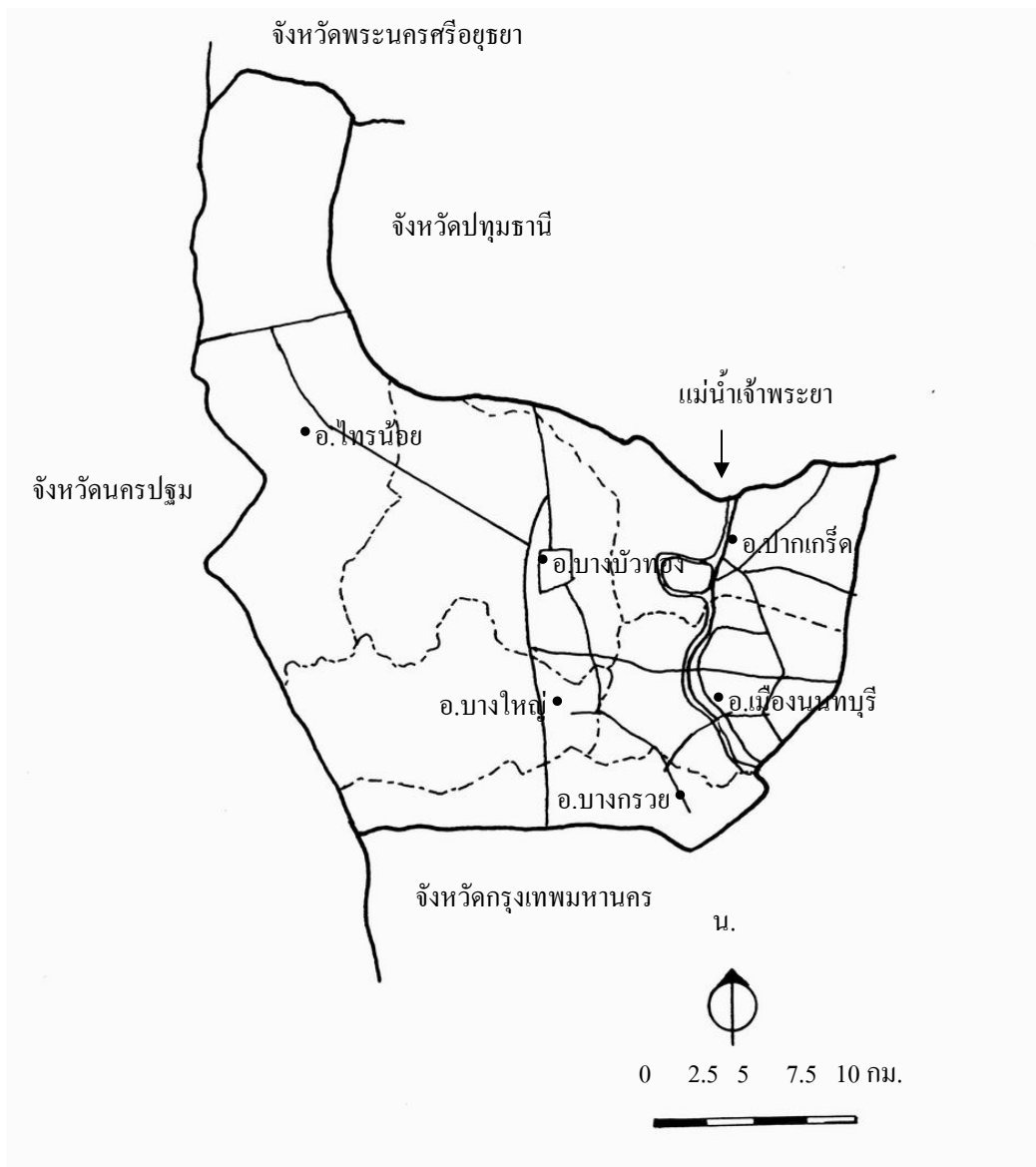
ผลการสำรวจสถานที่ท่องเที่ยวทางน้ำของพื้นที่ศึกษา

การสำรวจและรวบรวมสถานที่ท่องเที่ยว โดยได้ศึกษาถึง สภาพภูมิประเทศ สภาพปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ และสถานการณ์โดยทั่วไปของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ซึ่งแสดงผลได้ดังนี้

1. สภาพทางภูมิประเทศ

1.1 จังหวัดนนทบุรี

ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของกรุงเทพมหานครมีระยะทางจากกรุงเทพมหานครถึงนนทบุรีประมาณ 20 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 622.303 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งแม่น้ำเจ้าพระยาแบ่งพื้นที่จังหวัดออกเป็นสองส่วน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีคลองทั้งตามธรรมชาติและขุดขึ้นใหม่จำนวนมาก เชื่อมโยงติดต่อกัน (สำนักงานจังหวัดนนทบุรี, 2544) ดังภาพที่ 6

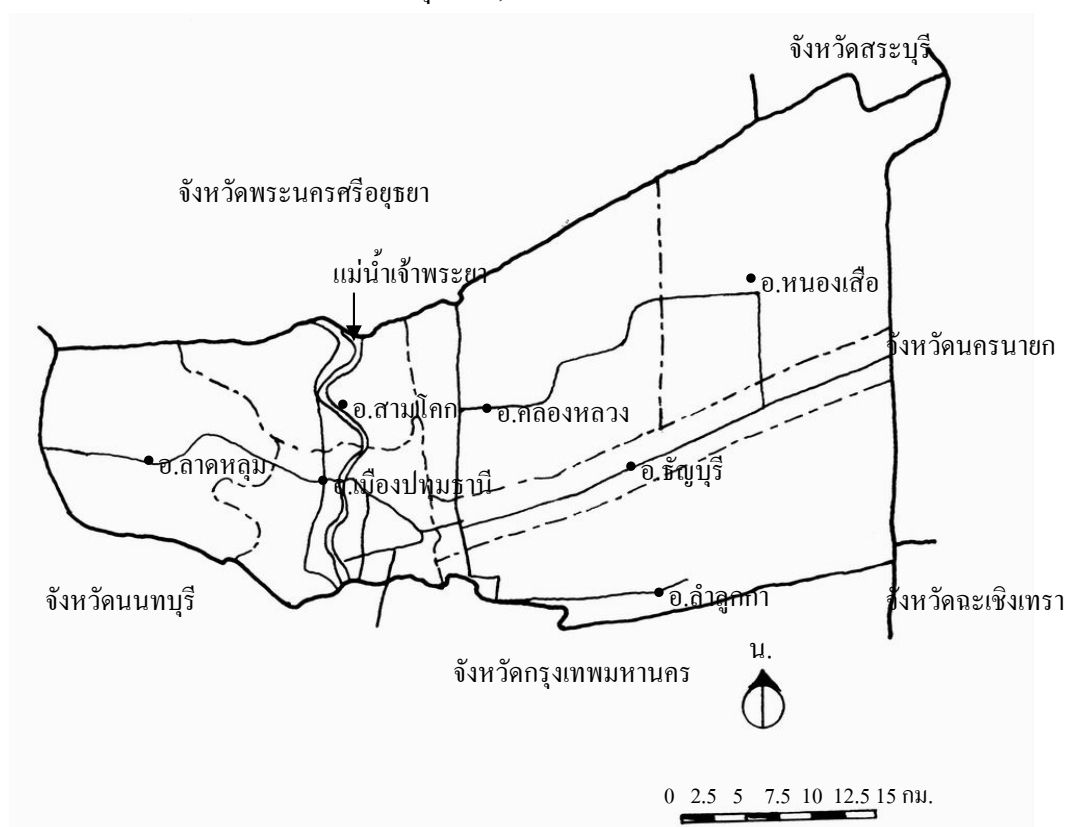

ภาพที่ 6 แผนที่จังหวัดนนทบุรี

ที่มา: ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2546)

1.2 จังหวัดปทุมธานี

ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของกรุงเทพมหานครมีระยะทางจากกรุงเทพมหานครถึงปทุมธานี ประมาณ 46 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 1,525.856 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มริมสองฝั่งแม่น้ำ โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านกลางจังหวัดในเขตอำเภอเมืองและอำเภอสามโคก (สำนักงานจังหวัดปทุมธานี, 2544) ดังภาพที่ 7

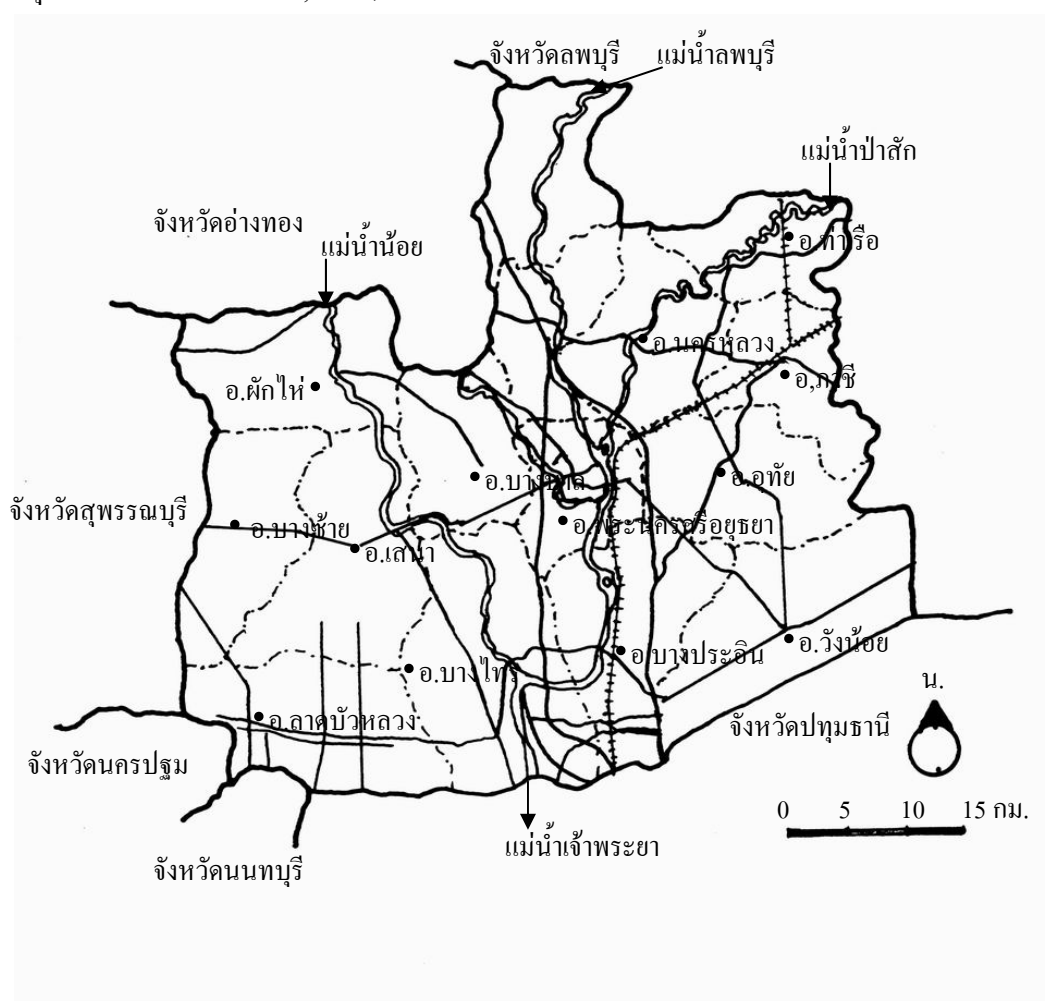

ภาพที่ 7 แผนที่จังหวัดปทุมธานี

ที่มา: ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2546)

1.3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของกรุงเทพมหานครมีระยะทางจากกรุงเทพมหานครถึงพระนครศรีอยุธยาประมาณ 76 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 2,556.640 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ไม่มีภูเขา มีแม่น้ำหลายสายไหลผ่านซึ่งได้แก่ แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำเจ้าพระยา ไหลมาบรรจบกันในลักษณะล้อมรอบพื้นที่แผ่นดินส่วนใหญ่ของตัวเมืองไว้ ตัวจังหวัดจึงเป็นเกาะที่มีบ้านเรือนปลูกเรียงรายหนาแน่นตามสองข้างฝั่งแม่น้ำ (ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546) ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 แผนที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่มา: ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2546)

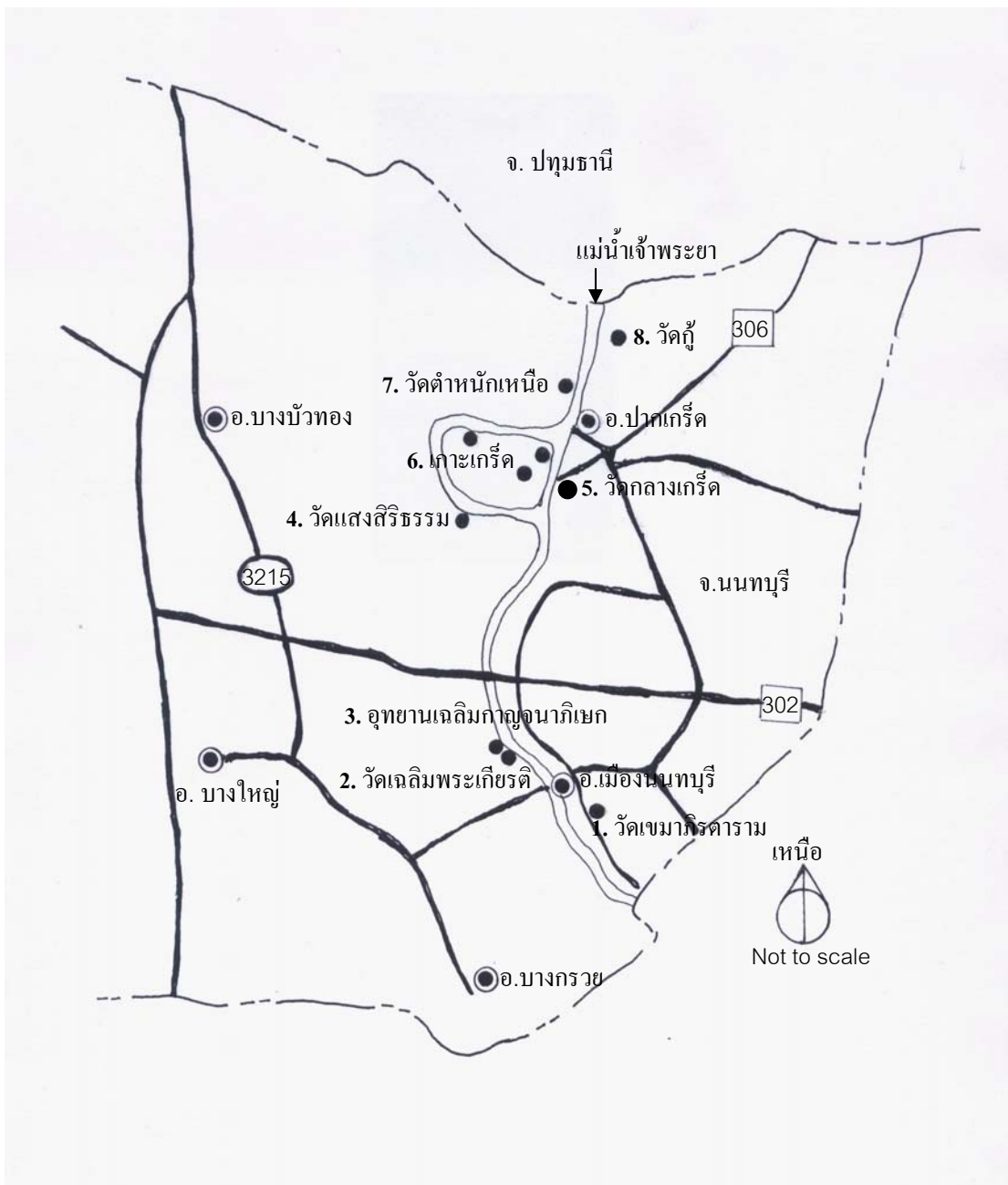
2. แหล่งท่องเที่ยวทางเรือของพื้นที่ศึกษา

2.1 จังหวัดนนทบุรี

จากการศึกษาพบว่าแหล่งท่องเที่ยวทางเรือที่น่าสนใจของจังหวัดนนทบุรีมีทั้งหมด 8 แห่ง เรียงลำดับจากทิศใต้ขึ้นไปทางทิศเหนือตามลำดับ (ภาพที่ 9) ได้แก่

- แหล่งที่ 1 วัดเขมาภิรตารามวรวิหาร
- แหล่งที่ 2 วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร
- แหล่งที่ 3 อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก
- แหล่งที่ 4 ตลาดน้ำวัดแสงศิริธรรม
- แหล่งที่ 5 วัดกลางเกร็ด
- แหล่งที่ 6 เกาะเกร็ด
- แหล่งที่ 7 กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมาก
บริเวณชุมชนวัดตำหนักเหนือ
- แหล่งที่ 8 วัดกู่

การกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่จะเกาะกลุ่มกันเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่อยู่บริเวณ อ.เมืองนนทบุรี ซึ่งประกอบด้วย วัดเขมาภิรตารามวรวิหาร วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร และอุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก กลุ่มที่สองจะเกาะกลุ่มกับอยู่บริเวณอำเภอปากเกร็ด ประกอบด้วย เกาะเกร็ด วัดกลางเกร็ด ตลาดน้ำวัดแสงศิริธรรม กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมากบริเวณชุมชนวัดตำหนักเหนือ และวัดกู่

ภาพที่ 9 แผนที่แสดงที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวทางเรือที่น่าสนใจของจังหวัดนนทบุรี
ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540)

รายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยว

2.1.1 วัดเขมาภิรตารามราชวรวิหาร

ประเภท: ประวัติศาสตร์

ที่ตั้ง: อำเภอเมืองนนทบุรี

สิ่งที่น่าสนใจ: เป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิดราชวรวิหาร สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ภายในวัดมีพระมหาเจดีย์สูง 30 เมตร ตั้งอยู่ด้านหลังโบสถ์ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระประธานเป็นพระพุทธรูปหล่อเก่าแก่ ศิลปะสมัยอยุธยาอันเชิญมาจากพระราชวังจันทร์เกษม ภายในวัดยังมีพระตำหนักแดงและพระที่นั่งมณเฑียร (ตารางที่ 1)

ช่วงเวลาการทำกิจกรรม: ช่วงกลางวัน ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ การเยี่ยมชมโบราณสถาน นมัสการพระพุทธรูปภายในพระอุโบสถและบริการนวดแผนโบราณแก่นักท่องเที่ยว
ปัญหาที่พบ:

- ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่สนับสนุนการท่องเที่ยว

พบว่าโบราณสถานบางพื้นที่ เช่น รอบบริเวณพระที่นั่งมณเฑียรมีน้ำท่วมขังสภาพดูทรุดโทรม ไม่มีป้ายบอกทิศทางและที่ตั้งของสถานที่ภายในแหล่งท่องเที่ยว จุดเก็บขยะมีไม่เพียงพอต่อการบริการ และไม่มีศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว

- สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

ท่าเรือติดกับแม่น้ำเจ้าพระยามีเรือประจำทางบริการแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวจึงทำให้มีผู้คนเข้ามาใช้ท่าเรืออยู่เป็นประจำ เนื่องจากท่าเรือมีขนาดเล็กและแคบจึงอาจเป็นอันตรายต่อผู้ใช้บริการได้ ลักษณะสิ่งก่อสร้างของร้านค้าเป็นแบบชั่วคราวดูไม่เป็นระเบียบห้องน้ำที่มีบริการในพื้นที่มีไม่เพียงพอต่อการใช้งานและสกปรก

- ปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อมที่กระทบกับการท่องเที่ยว

การดูแลรักษาสถานที่และสภาพภูมิทัศน์โดยทั่วไปไม่ดีเท่าที่ควร บางพื้นที่มีวัชพืชขึ้นรกไม่เป็นระเบียบและบางพื้นที่มีน้ำท่วมขัง

ตารางที่ 1 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดเขมาภิรตาราม

ลำดับที่	สถานที่
1. มหาเจดีย์สูง 30 เมตร	
2. พระตำหนักแดง	
3. พระที่นั่งมณเฑียร	
4. ท่าเรือ	

2.1.2 วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร

ประเภท: ประวัติศาสตร์

ที่ตั้ง: อำเภอเมืองนนทบุรี

สิ่งที่น่าสนใจ: เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหารที่ รัชกาลที่ 3 ทรงสร้าง วัดนี้ได้รับรางวัลอาคารอนุรักษ์ดีเด่นประจำปี พ.ศ. 2536 จากสมาคมสถาปนิกสยาม สถาปัตยกรรม สิ่งที่น่าสนใจได้แก่ พระอุโบสถ เป็นศิลปะแบบพระราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ 3 (คือศิลปะที่ได้รับ อิทธิพลจากจีนมาผสม) มีการอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมรูปแบบเดิมไว้ สิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นใหม่ ก็มีความกลมกลืนกับสถาปัตยกรรมเดิม มีถาวรวัตถุที่สำคัญที่หาชมได้ยาก เช่น การเปรียญหลวง เป็นอาคารแบบผสมระหว่างอาคารทรงไทยกับเครื่องบนหลังคาแบบจีน กุฏิทรงไทยเป็นเรือนไทย ภาคกลางใต้ถุนสูง กำแพงแก้วและป้อมปราการเป็นกำแพงก่ออิฐถือปูนมีใบเสมาเหมือนกับกำแพง พระบรมมหาราชวังมีป้อมปราการทั้งสี่มุม และพระศรีมหาโพธิ์ต้น โพธิ์พันธุ์พุทธรักษาที่ได้มาสมัย รัชกาลที่ 4 (ตารางที่ 2)

ช่วงเวลาการทำกิจกรรม: ช่วงกลางวัน ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ การเยี่ยมชม โบราณสถานนมัสการพระพุทธรูปภายในพระอุโบสถและให้อาหารปลาหน้าวัด

ปัญหาที่พบ:

- ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่สนับสนุนการท่องเที่ยว

บริเวณหน้าพระอุโบสถขาดระบบการป้องกันน้ำท่วมจึงทำให้มีน้ำท่วมขังในฤดู ฝน จุดบริการถึงขยะมีไม่เพียงพอต่อการบริการ ไม่มีป้ายบอกทิศทางและตำแหน่งของสถานที่ ท่องเที่ยวและไม่มีศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว

- สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

ร้านค้าที่มีบริการในพื้นที่มีสินค้าไม่หลากหลายเป็นร้านขนาดเล็ก ไม่มีห้องน้ำ สาธารณะการเดินทางเข้าถึงพื้นที่ได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือ มีเรือโดยสารประจำทางจากท่าน้ำ นนทบุรีใช้เวลาประมาณ 20 นาทีในแต่ละเที่ยวหรือสามารถใช้บริการจ้างเหมาเรือ

- ปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อมที่กระทบกับการท่องเที่ยว

สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปค่อนข้างดีมีบางพื้นที่ที่ดูแลไม่ทั่วถึงมีวัชพืชขึ้นรกไม่ เป็นระเบียบ

ตารางที่ 2 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร

ลำดับที่	สถานที่
1. พระอุโบสถสถาปัตยกรรมจีนผสมไทย	
2. กุฏิเรือนไทยภาคกลางใต้ถุนสูง	
3. กำแพงป้อมปราการมีใบเสมา	
4. ฝูงปลาหน้าวัด	

2.1.3 อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก

ประเภท: วิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น

ที่ตั้ง: อำเภอเมืองนนทบุรี

สิ่งที่น่าสนใจ: มีเนื้อที่ประมาณ 100 ไร่ อยู่ห่างจากวัดเฉลิมพระเกียรติ กรมธนารักษ์เป็นผู้จัดสร้างขึ้นด้วยงบประมาณ 900 ล้านบาท เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี และเพื่อเป็นที่พักผ่อนของประชาชนและเป็นศูนย์รวมพันธุ์ไม้น้ำ ไม้ชายน้ำ พืชสวนและสัตว์น้ำต่างๆ นอกจากนี้ยังมีอาคารเป็นจุดเด่น คือ วิมานสราญนวมินทร์เป็นพลับพลาโถงเครื่องยอดแหลมตั้งอยู่กลางสระน้ำ เรือนไทยหมู่สำหรับพักผ่อนและบริการเรือนไม้สักทั้งหลัง พลับพลาโถงจัตุรมุขอยู่ริมน้ำบริเวณท่าเรือรับเสด็จและศาลาบริวารทั้งสามหลังเป็นงานไม้เครื่องลายของรูปแบบโบราณ (ตารางที่ 3)

ช่วงเวลาการทำกิจกรรม: ตั้งแต่เวลา 5.30-18.30 น. ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ การเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมที่สวยงาม พักผ่อนและออกกำลังกาย

ปัญหาที่พบ:

เนื่องจากมีความพร้อมในด้านบริการของระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ประกอบกับมีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิทัศน์ที่ดีจึงมีปัญหาไม่มากนัก ปัญหาที่พบคือไม่มีบริการร้านค้าแก่นักท่องเที่ยว การเข้าถึงพื้นที่ทำได้ทั้งทางเรือและทางรถยนต์ การเดินทางทางเรือไม่มีเรือโดยสารประจำทางต้องใช้บริการจ้างเหมาเรือจากท่าหน้านนทบุรี หรือสามารถใช้เรือโดยสารประจำทางขึ้นแวะชมวัดเฉลิมพระเกียรติจากนั้นจึงเดินมายังอุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษกซึ่งอยู่ติดกัน

ตารางที่ 3 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในอุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก

ลำดับที่	สถานที่
1. วิมานสราญนวมินทร์	
2. เรือนไทยภาคกลางทำด้วยไม้สัก	
3. ศาลาไทยรับเสด็จ	
4. พื้นที่รวบรวมพันธุ์ไม้ผลเมืองร้อน	
5. ท่าเรือ	

2.1.4 ตลาดน้ำวัดแสงศิริธรรม

ประเภท: ศิลปวัฒนธรรม

ที่ตั้ง: อำเภอ ปากเกร็ด

สิ่งที่น่าสนใจ: ตลาดน้ำซึ่งเป็นโครงการส่งเสริมให้ผู้ผลิตสินค้ารอบบริเวณวัดและเกาะเกร็ดนำสินค้ามาแสดงและจำหน่ายและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของนักท่องเที่ยว (ตารางที่ 4)

ช่วงเวลาการทำกิจกรรม: ช่วงเวลากลางวัน ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ การเยี่ยมชมและซื้อสินค้าชาวบ้านที่นำมาจำหน่าย และนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในโบสถ์

ปัญหาที่พบ:

- ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่สนับสนุนการท่องเที่ยว

ปัญหาที่พบไม่มากนักเนื่องจากมีความพร้อมในด้านระบบสาธารณูปการโภคและสาธารณูปการบริการในพื้นที่

- สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ไม่มีความหลากหลายของร้านอาหารและสินค้า
- ปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อมที่กระทบกับนักท่องเที่ยว ร้านค้าและนักท่องเที่ยวบางคนทิ้งขยะลงแม่น้ำทำให้สกปรก

ตารางที่ 4 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในตลาดน้ำวัดแสงสิริธรรม

ลำดับที่	สถานที่
1. ตลาดน้ำหน้าวัดแสงสิริธรรม	
2. พระอุโบสถ	

2.1.5 วัดกลางเกร็ด

ประเภท: ประวัติศาสตร์

ที่ตั้ง: อำเภอปากเกร็ด

สิ่งที่น่าสนใจ: ภายในพระอุโบสถมีพระนอนปางไสยาสน์มีความยาว 11 วา เป็นที่เคารพสักการะของคนทั่วไป ด้านหน้าวัดติดริมแม่น้ำเจ้าพระยามีพันธุ์ปลาต่างๆมากมาย และมีท่าเรือข้ามไปเที่ยวเกาะเกร็ดได้อีกทางหนึ่ง (ตารางที่ 5)

ช่วงเวลาการทำกิจกรรม: ช่วงกลางวัน ลักษณะของกิจกรรม ได้แก่ การนมัสการพระนอน ชมและให้อาหารปลาริมแม่น้ำหน้าวัด

ปัญหาที่พบ:

- สาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่สนับสนุนการท่องเที่ยว
ไม่มีป้ายบอกทิศทางและตำแหน่งของสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ และไม่มีศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว
- สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว
ร้านค้าที่อยู่ภายในวัดไม่เป็นระเบียบ ห้องน้ำสาธารณะที่บริการแก่นักท่องเที่ยวมีสภาพสกปรก ที่นั่งพักผ่อนและรับประทานอาหารมีไม่เพียงพอ การเดินทางเข้าถึงพื้นที่ได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือ ไม่มีเรือโดยสารประจำทางต้องใช้บริการเรือเช่า ท่าเรือมีขนาดเล็กเกินไปไม่ปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว
- ปัญหามลพิษและสภาพแวดล้อมที่กระทบกับการท่องเที่ยว
ปัญหาที่พบที่สำคัญก็คือ สภาพภูมิทัศน์โดยรอบดูไม่เป็นระเบียบ

ตารางที่ 5 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดกลางเกร็ด

ลำดับที่	สถานที่
1. พระนอนปางไสยาสน์ยาว 11 วา	
2. ฝูงปลาหน้าวัด	
3. พระอุโบสถสมัยกรุงศรีอยุธยา	
4. ท่าเรือ	

2.1.6 เกาะเกร็ด

ประเภท: ประวัติศาสตร์

ที่ตั้ง: อำเภอปากเกร็ด

สิ่งที่น่าสนใจ: เป็นเกาะขนาดใหญ่กลางแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นชุมชนที่เจริญมาตั้งแต่ปลายสมัยอยุธยา วัดต่างๆ ที่สร้างขึ้นบนเกาะเป็นโบราณสถานที่สวยงามสร้างขึ้นในสมัยอยุธยา ตอนปลายทั้งสิ้น เกาะเกร็ดเกิดขึ้นจากการขุดคลองลัดลำน้ำเจ้าพระยาตรงส่วนที่เป็นแหลมยื่นไปตามความโค้งของแม่น้ำเจ้าพระยาในสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระแห่งกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2265 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546 ก) สถานที่ที่ที่น่าสนใจบนเกาะ (ตารางที่ 6)

- วัดปรมัยยิกาวาส ในวัดมีสิ่งน่าชมอยู่หลายอย่าง ได้แก่ ปราสาทไม้ห้ายอดเป็นที่ตั้งของหม่อม (โลงศพมอญ) ของอดีตเจ้าอาวาส พระอุโบสถมีการตกแต่งด้วยวัสดุนำเข้าจากอิตาลี ศิลปะยุโรปแบบพระราชนิยมในสมัยรัชการที่ 5 พระประธานในพระอุโบสถปางมารวิชัยฝัพระหัตถ์ของพระองค์เจ้าประดิษฐวรการผู้สร้างพระสยามเทวาธิราช รัชกาลที่ 5 ทรงยกย่องว่าพระประธานองค์นี้งามด้วยมีพระพักตร์ผู้มีชีวิตชีวาเหมือนคนจริง เอกลักษณ์ของมอญอีกอย่างก็คือเจดีย์ทรงรามัญที่จำลองแบบมาจากพระธาตุเจดีย์มูเตา เมืองหงสาวดีตั้งอยู่ด้านเหนือของวัดติดกับแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งคนมอญนับถือมาก ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปประจำจังหวัดนนทบุรี “พระนันทมุนินท์” เป็นพระพุทธรูปสมัยอยุธยาตอนปลาย

- พิพิธภัณฑ์วัดปรมัยยิกาวาส จัดแสดงวัตถุต่างๆ เช่น พระพิมพ์ เครื่องแก้ว เครื่องถ้วยชาม เหมซึ่งชาวมอญดัดแปลงลักษณะของหม่อมมาจากโลงของพระพุทธเจ้า มีก้นสอบปากบานข้างแคบ

- วัดเสาชงทอง ด้านหลังโบสถ์เป็นที่ประดิษฐานเจดีย์ที่สูงที่สุดของอำเภอปากเกร็ด พระเจดีย์เป็นศิลปะอยุธยาอมุขไม้สิบสอง มีเจดีย์องค์เล็กเป็นบริวารโดยรอบ 2 ชั้น ภายในโบสถ์มีลายเพดานเขียนลายทองกรวยเชิงอย่างสวยงาม

- วัดไผ่ล้อม สร้างสมัยอยุธยาตอนปลาย มีโบสถ์ทั้งดงาม

- วัดฉิมพลีสุทธาวาส มีโบสถ์ขนาดเล็ก สวยงาม และยังมีสภาพสมบูรณ์แบบดั้งเดิม ฐานโบสถ์โค้งแบบเรือสำเภา

- กวานอาม่าน พิพิธภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา เป็นศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านชาวมอญจัดแสดงเครื่องปั้นดินเผาอยุธยาโบราณ สองข้างทางเดินบนเกาะมีบางบ้านที่ทำเครื่องปั้นดินเผา ภาชนะของใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น กระถาง ครก โองน้ำ อาหาร ฯลฯ

- คลองขนมหวาน ชาวบ้านที่อาศัยอยู่สองฝั่งคลองอื่นๆ รอบเกาะเกร็ดจะทำขนมหวานจำพวกทองหยิบ ทองหยอด ขายส่งและสาธิตให้นักท่องเที่ยวได้ชม

ช่วงเวลาการทำกิจกรรม: ช่วงกลางวัน ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ การเยี่ยมชม โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์วัดปรมัยยิกาวาส วัดนันทธรรมชุมชนชาวมอญ รับประทานอาหารของท้องถิ่น ซื่อของที่ระลึกและนั่งเรือเที่ยวรอบเกาะ

ปัญหาที่พบ:

- ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่สนับสนุนการท่องเที่ยว
เนื่องจากเกาะเกร็ดมีพื้นที่ท่องเที่ยวขนาดใหญ่และหลากหลายแต่ไม่มีป้ายบอกเส้นทางจึงทำให้นักท่องเที่ยว สับสนและไม่มีศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว
- สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว
สภาพของร้านอาหารและร้านขายของที่ระลึกบางพื้นที่ดูไม่เป็นระเบียบและไม่สะอาด โดยเฉพาะบริเวณหน้าวัดปรมัยยิกาวาส ห้องน้ำสาธารณะที่บริการแก่นักท่องเที่ยวมีไม่เพียงพอและสกปรก จุดบริการทิ้งขยะมีน้อย การเดินทางเข้าถึงพื้นที่โดยทางเรือเท่านั้น ถ้าต้องการเดินทางท่องเที่ยวรอบเกาะมีเรือโดยสารประจำทางหรือใช้บริการเรือเช่า ปัญหาที่พบคือเจ้าของเรือบางคนเรียกเก็บค่าโดยสารแพงเกินจริงและขาดความปลอดภัย
- ปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อมที่กระทบกับการท่องเที่ยว
พบค่อนข้างน้อยมีบางพื้นที่เท่านั้นที่กำลังซ่อมแซมและปรับปรุงพื้นที่ซึ่งทำให้ดูไม่เป็นระเบียบ ได้แก่ บริเวณวัดปรมัยยิกาวาส

ตารางที่ 6 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในเกาะเกร็ด

ลำดับที่	สถานที่
1. วัดปรมัยยิกาวาส	
2. พิพิธภัณฑ์วัดปรมัยยิกาวาส	
3. เจดีย์มูเตา	
4. วัดไผ่ล้อม	
5. ศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านชาวมอญ	

2.1.7 กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมากบริเวณชุมชนวัดตำหนักเหนือ

ประเภท: วิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น

ที่ตั้ง: อำเภอปากเกร็ด

สิ่งที่น่าสนใจ: ศูนย์ผลิตและจำหน่ายเครื่องหอมสูตรชาววังของครูจินตนา บุญจรัส โดยผลิตเครื่องหอมจากดอกไม้สดของไทยซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และชุมชนในหมู่บ้านยังมีสินค้าที่มีชื่อเสียงอีกอย่างหนึ่งก็คือ การทำข้าวหมากที่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของจังหวัดนนทบุรี (ตารางที่ 7)

ช่วงเวลาการทำกิจกรรม: ช่วงกลางวัน ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ การเยี่ยมชมและซื้อสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของจังหวัดนนทบุรี ได้แก่ ข้าวหมากและเครื่องหอมไทย

ปัญหาที่พบ:

- สาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่สนับสนุนการท่องเที่ยว

ถนนที่เชื่อมต่อภายในพื้นที่จากวัดไปยังสถานที่ท่องเที่ยวก่อนข้างแคบและด้านหน้าวัดติดกับแม่น้ำเจ้าพระยามีน้ำท่วมขัง ไม่มีศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว

- สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ของจังหวัดนนทบุรีที่มีสินค้าที่ผลิตจากภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เครื่องหอมจากดอกไม้สดสูตรชาววังและผลิตข้าวหมาก ซึ่งได้รับการสนับสนุนให้เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของจังหวัดนนทบุรี สิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่พร้อมเท่าที่ควรปัจจุบันกำลังดำเนินการก่อสร้างศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ ซึ่งคาดว่าจะแล้วเสร็จจะมีความพร้อมมากยิ่งขึ้น การเดินทางเข้าถึงพื้นที่ทำได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือ แต่ไม่มีเรือโดยสารประจำทางต้องเช่าเรือมาจากท่าหน้าปากเกร็ด สภาพของท่าเรือมีขนาดเล็กไม่ปลอดภัย

- ปัญหามลพิษและสิ่งแวดล้อมที่กระทบกับการท่องเที่ยว

ปัญหาที่พบได้แก่ บริเวณทางเดินเชื่อมต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวขาดการดูแลรักษาที่ดีมีวัชพืชขึ้นรกและมีน้ำท่วมขังดูไม่เป็นระเบียบ

ตารางที่ 7 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจของกลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมาก บริเวณ
ชุมชนวัดตำหนักเหนือ

ลำดับที่	สถานที่
1. ศูนย์ผลิตและจำหน่ายเครื่องหอมไทย	
2. บ้านข้าวหมาก	
3. ท่าเรือหน้าวัดตำหนักเหนือ	

2.1.8 วัดกู่

ประเภท: ประวัติศาสตร์

ที่ตั้ง: อำเภอปากเกร็ด

สิ่งที่น่าสนใจ: บริเวณริมหน้าน้ำวัดเป็นจุดที่เรือพระที่นั่งของสมเด็จพระนางเจ้าสุฉันทกุมารีรัตนพระมเหสีในรัชกาลที่ 5 ประสบอุบัติเหตุเรือล่มสิ้นพระชนม์ วัดนี้สร้างในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี เป็นศิลปะแบบมอญ ด้านข้างวิหารเป็นที่เก็บเรือพระที่นั่งของสมเด็จพระนางเจ้าสุฉันทกุมารีรัตน มีพระตำหนักที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์สถานที่สมเด็จพระนางเจ้าสุฉันทกุมารีรัตนสิ้นพระชนม์เมื่อคราวเรือล่มได้อัญเชิญพระศพมาไว้ที่วัดนี้ชั่วคราว มีศาลพระนางเรือล่มซึ่งจำลองแบบจากศาลจตุรมุขของพระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์ที่พระราชวังบางปะอิน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546 ก) (ตารางที่ 8)

ช่วงเวลาการทำกิจกรรม: ช่วงกลางวัน ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ การเยี่ยมชมโบราณสถาน ศาลพระนางเรือล่มและนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ปัญหาที่พบ:

- สาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่สนับสนุนการท่องเที่ยว
 - ไม่มีป้ายบอกทิศทางและที่ตั้งของสถานที่ท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยว ไม่มีศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว
 - สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว
 - สภาพของห้องน้ำที่บริการนักท่องเที่ยวสกปรก ไม่มีร้านค้าบริการและถังขยะมีไม่เพียงพอ
 - ปัญหามลพิษและสภาพแวดล้อมที่กระทบกับการท่องเที่ยว
 - สภาพของอาคารสถานที่ทรุดโทรมดูไม่สะอาดตา สภาพภูมิทัศน์โดยรอบไม่เป็นระเบียบเนื่องจากขาดการดูแลรักษา

ตารางที่ 8 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดกู่

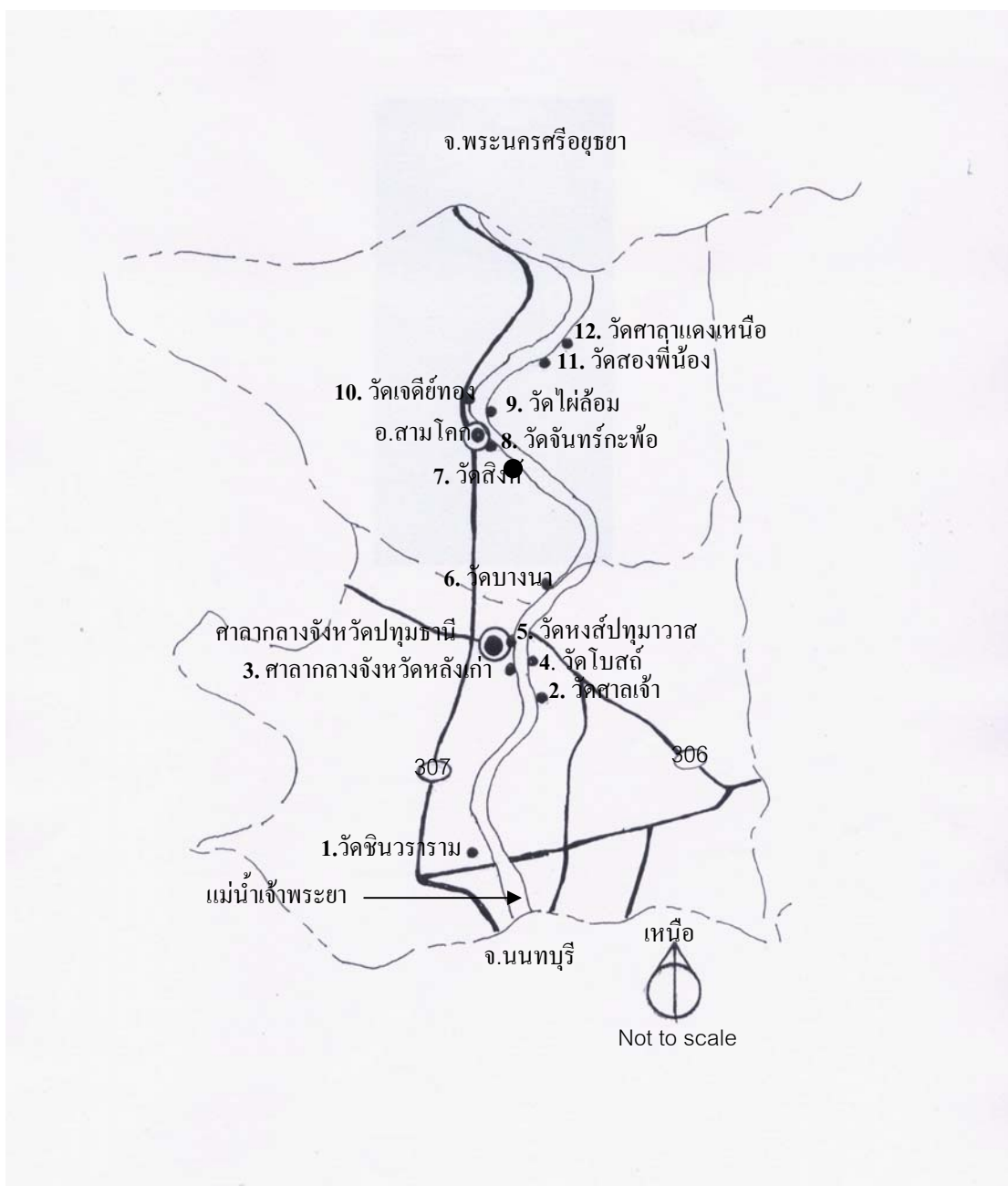
ลำดับที่	สถานที่
1. พระตำหนักอนุสรณ์สถานสมเด็จพระนางเจ้าสุชนันทาทกุมารีรัตน์	
2. ศาลพระนางเรือล่ม	
3. เรือพระที่นั่ง	
4. ท่าเรือ	

2.2 แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดปทุมธานี

จากการศึกษาพบว่าแหล่งท่องเที่ยวทางเรือที่น่าสนใจของจังหวัดปทุมธานีทั้งหมด 12 แห่ง (ภาพที่ 10) เรียงลำดับจากทิศใต้ขึ้นไปทางเหนือ ได้แก่ (สำนักงานจังหวัดปทุมธานี, 2544)

- แหล่งที่ 1 วัดชินวรารามวรวิหาร
- แหล่งที่ 2 วัดศาลเจ้า
- แหล่งที่ 3 ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี (หลังเก่า)
- แหล่งที่ 4 วัดโบสถ์
- แหล่งที่ 5 วัดหงส์ปทุมवास
- แหล่งที่ 6 วัดบางนา
- แหล่งที่ 7 วัดสิงห์และโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง
- แหล่งที่ 8 วัดจันทร์กะพ้อ
- แหล่งที่ 9 วัดไผ่ล้อม
- แหล่งที่ 10 วัดเจดีย์ทอง
- แหล่งที่ 11 วัดสองพี่น้อง
- แหล่งที่ 12 วัดศาลาแดงเหนือ

จากภาพที่ 10 แสดงให้เห็นถึงการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวได้เป็น 2 กลุ่ม และมีแหล่งท่องเที่ยว 1 แห่ง ที่อยู่แยกออกจากแหล่งท่องเที่ยวทั้งสองกลุ่มคือ วัดชินวรารามวรวิหาร จะอยู่ใกล้กับจังหวัดนนทบุรี ในส่วนของแหล่งท่องเที่ยวกลุ่มแรก จะเกาะกลุ่มอยู่บริเวณศาลากลางจังหวัดปทุมธานีซึ่งประกอบไปด้วย วัดศาลเจ้า ศาลากลางจังหวัดปทุมธานีหลังเก่า วัดโบสถ์ วัดหงส์ปทุมवास และวัดบางนา กลุ่มที่สองจะเกาะกลุ่มอยู่ด้านบนบริเวณใกล้เคียงกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยาตั้งอยู่บริเวณอำเภอสามโคก ประกอบไปด้วย วัดสิงห์และโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง วัดจันทร์กะพ้อ วัดไผ่ล้อม วัดเจดีย์ทอง วัดสองพี่น้อง และวัดศาลาแดงเหนือ

ภาพที่ 10 แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำของจังหวัดปทุมธานี
ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540)

2.2.1 วัดชินวรารามวรวิหาร

ประเภท: ประวัติศาสตร์

ที่ตั้ง: อำเภอเมืองปทุมธานี

สิ่งที่น่าสนใจ: เป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิดวรวิหาร ภายในพระอุโบสถมีจิตรกรรมฝาผนังที่สวยงามพร้อมคำอธิบายเกี่ยวกับเรื่องพระเจ้าสิบชาติ นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่น่าสนใจอื่นๆ เช่น พระวิหาร มณฑป หอระฆัง ศาลาการเปรียญ และตำหนักชินวรสิริวัฒน์ (ตารางที่ 9)

ช่วงเวลาการทำกิจกรรม: ช่วงกลางวัน ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ การเยี่ยมชมโบราณสถาน จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถและนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ปัญหาที่พบ:

- สาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่สนับสนุนการท่องเที่ยว

ไม่มีป้ายบอกทิศทางและตำแหน่งของสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆและไม่มีศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว

- สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

ไม่มีร้านค้าบริการแก่นักท่องเที่ยวและมีห้องน้ำซึ่งต้องใช้ร่วมกับพระสงฆ์ การเดินทางเข้าถึงสถานที่ได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือ แต่ไม่มีเรือโดยสารประจำทางต้องใช้บริการเรือเช่า ท่าเรือหน้าวัดริมแม่น้ำเจ้าพระยากำลังดำเนินการปรับปรุง ปัจจุบันจึงไม่มีท่าเรือบริการแก่นักท่องเที่ยว

- ปัญหามลพิษและสภาพแวดล้อมที่กระทบกับการท่องเที่ยว

ปัญหาที่สำคัญก็คือ สภาพภูมิทัศน์ของพื้นที่ดูไม่เป็นระเบียบ บางพื้นที่ดูแลไม่ทั่วถึงมีวัชพืชรกและมีน้ำท่วมขัง

ตารางที่ 9 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดชินวรารามวรวิหาร

ลำดับที่	สถานที่
1. พระอุโบสถ	
2. พระวิหาร	
3. จิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ	
4. จิตรกรรมฝาผนังเรื่องพระเจ้าสิบชาติ	

2.2.2 วัดศาลเจ้า

ประเภท: วิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น

ที่ตั้ง: อำเภอเมืองปทุมธานี

สิ่งที่น่าสนใจ: บริเวณวัดเป็นศูนย์รวมสินค้าชุมชน อาทิ อาหารและขนมไทยโบราณที่มีชื่อเสียงเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ (ตารางที่ 10)

ช่วงเวลาการทำกิจกรรม: ช่วงกลางวัน ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ การบริการร้านอาหาร ขนมและสินค้าประจำท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงของจังหวัดปทุมธานี

ปัญหาที่พบ:

- สาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่สนับสนุนการท่องเที่ยว

เนื่องจากวัดศาลเจ้าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีจุดขายสำคัญคือ เป็นศูนย์รวมอาหารและสินค้าชุมชนฉะนั้นปัญหาที่สำคัญก็คือการรักษาความสะอาดของพื้นที่ ซึ่งยังไม่ดีเท่าที่ควรและจุดบริการถึงขยะมีไม่เพียงพอ ทั้งยังไม่มีศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว

- สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

ห้องน้ำสาธารณะที่บริการแก่นักท่องเที่ยวมีไม่เพียงพอ และสภาพของห้องน้ำสกปรก ที่นั่งพักผ่อนและรับประทานอาหารมีน้อย การเดินทางเข้าถึงพื้นที่ได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือ ไม่มีเรือโดยสารประจำทางต้องใช้บริการเรือเช่า ทำเรือมีขนาดเล็กเกินไปไม่ปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

- ปัญหามลพิษและสภาพแวดล้อมที่กระทบกับการท่องเที่ยว

ปัญหาที่พบที่สำคัญก็คือขาดร่มเงาในบริเวณลานขายสินค้าทำให้มีสภาพอากาศร้อน บริเวณริมน้ำติดแม่น้ำเจ้าพระยาไม่เป็นระเบียบเนื่องจากมีผักตบชวาติดอยู่เป็นจำนวนมากทำให้ดูรกไม่สะอาดตาและเป็นอุปสรรคต่อการเทียบท่าจอดเรือ

ตารางที่ 10 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดศาลเจ้า

ลำดับที่	สถานที่
1. ร้านขายขนมภายในลานวัด	
2. ร้านอาหารริมแม่น้ำ	
3. ร้านขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของชาวบ้าน	
4. ท่าเรือ	

2.2.3 ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี (หลังเก่า)

ประเภท: ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม

ที่ตั้ง: อำเภอเมืองปทุมธานี

สิ่งที่น่าสนใจ: อาคารเรือนไทยโบราณปั้นหยาขนาดใหญ่ชั้นเดียวสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 มีการตกแต่งลวดลายที่สวยงาม ซึ่งทางกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถานแห่งชาติ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2543) ด้านหน้าเป็นลานขายอาหารในตอนเย็น (ตารางที่ 11)

ช่วงเวลาการทำกิจกรรม: ช่วงกลางวัน ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ การเยี่ยมชมโบราณสถาน คืออาคารเรือนไทยปั้นหยาขนาดใหญ่ชั้นเดียว ในช่วงเย็นด้านหน้าอาคารเป็นลานโล่งริมแม่น้ำเจ้าพระยามีร้านอาหารที่มีชื่อเสียงของจังหวัดปทุมธานีเปิดบริการ

ปัญหาที่พบ:

- สาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่สนับสนุนการท่องเที่ยว

ด้านหน้าของศาลากลางจังหวัดปทุมธานีหลังเก่าเป็นลานโล่งพื้นแข็งขนาดใหญ่ซึ่งใช้เป็นลานจอดรถและเป็นที่ตั้งของร้านอาหารเฉพาะในช่วงตอนเย็น ถือว่าเป็นที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดปทุมธานี นักท่องเที่ยวชมศาลากลางจังหวัดปทุมธานีหลังเก่าแล้วในช่วงตอนเย็นยังสามารถนั่งรับประทานอาหาร ซึ่งร้านอาหารเหล่านี้ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ปัญหาที่สำคัญก็คือ ถนนทางเข้าพื้นที่จอดรถชำรุดเสียหายและสกปรกเวลาฝนตกมีน้ำท่วมขัง จุดบริการถังขยะมีไม่เพียงพอทำให้มีขยะล้นถัง และผู้ใช้พื้นที่บางคนทิ้งขยะไม่เป็นที่ เป็นทาง ไม่มีศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว โดยที่บริเวณดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นศูนย์กลางของเมืองปทุมธานีที่สำคัญ ฉะนั้นถ้ามีศูนย์ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ภายในจังหวัดปทุมธานีจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อนักท่องเที่ยวและเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดปทุมธานีได้อีกด้วย

- สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

บริเวณดังกล่าวนี้มีร้านอาหารและร้านค้าเป็นจำนวนมาก มีผู้เข้ามาใช้พื้นที่เป็นจำนวนมากจึงทำให้ที่จอดรถไม่เพียงพอในบางช่วงเวลา โดยเฉพาะตอนเย็นที่มีร้านอาหารบริการการเดินทางเข้าถึงพื้นที่ได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือแต่ไม่มีเรือโดยสารประจำทางต้องใช้บริการเรือเช่า

- ปัญหามลพิษและสภาพแวดล้อมที่กระทบต่อการท่องเที่ยว

เนื่องจากบริเวณดังกล่าวนี้เป็นศูนย์รวมของร้านค้าและร้านอาหารทำให้มีขยะเป็นจำนวนมาก ระบบการกำจัดขยะไม่มีประสิทธิภาพจึงมีขยะกองทิ้งไว้ บางครั้งมีกลิ่นเหม็นรบกวน รวมทั้งเศษอาหารและไขมันที่เกิดจากร้านอาหารทำให้พื้นที่คูสกรปรกและส่งกลิ่นเหม็น

ตารางที่ 11 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจบริเวณศาลากลางจังหวัดปทุมธานีหลังเก่า

ลำดับที่	สถานที่
1. ศาลากลางจังหวัดปทุมธานีหลังเก่า	
2. ท่าเรือด้านหน้าศาลากลางจังหวัดปทุมธานีหลังเก่า	

2.2.4 วัดโบสถ์

ประเภท: ประวัติศาสตร์

ที่ตั้ง: อำเภอเมืองปทุมธานี

สิ่งที่น่าสนใจ: เป็นวัดที่สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2164 โดยชาวมอญอพยพมาจากเมืองหงสาวดี มีเสนาหังส์สร้างขึ้นไว้เป็นสัญลักษณ์แห่งเมืองหงสาวดี สิ่งสำคัญในโบสถ์ คือ พระแสงอาญาสิทธิ์ของเก่าแก่จากรามัญ ช้างสี่เศียรใช้ติดตั้งประดับหัวเสาอายุเก่าแก่ถึง 150 ปี สร้างด้วยทองคำสัมฤทธิ์ พระทรงเครื่องอยู่ในโบสถ์เก่าของวัด และรูปปั้นสุนัขย่าเหล หล่อด้วยตะกั่วที่เจ้าอาวาสได้รับพระราชทานมาจากรัชกาลที่ 6 (ตารางที่ 12)

ช่วงเวลากิจกรรม: ช่วงกลางวัน ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ การเยี่ยมชมโบราณสถาน โบราณวัตถุและนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ปัญหาที่พบ:

- สาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่สนับสนุนการท่องเที่ยว

ไม่มีป้ายบอกทิศทางและตำแหน่งของสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆภายในแหล่งท่องเที่ยวและไม่มีศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว

- สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

ไม่มีร้านค้าบริการแก่นักท่องเที่ยว ห้องน้ำไม่เพียงพอต่อการบริการ การเดินทางเข้าถึงพื้นที่ได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือ การเดินทางทางเรือไม่มีเรือโดยสารประจำทางต้องใช้บริการเรือเช่า

- ปัญหามลพิษและสภาพแวดล้อมที่กระทบต่อการท่องเที่ยว

ปัญหาที่พบก็คือ ขาดร่มเงาในพื้นที่ทำให้ขณะเดินชมสถานที่ที่มีสภาพอากาศค่อนข้างร้อน

ตารางที่ 12 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดโบสถ์

ลำดับที่	สถานที่
1. พระอุโบสถเก่าแก่ภายในวัดโบสถ์	
2. ศาลาทำน้ำ	

2.2.5 วัดหงส์ปทุมवास

ประเภท: ประวัติศาสตร์

ที่ตั้ง: อำเภอเมืองปทุมธานี

สิ่งที่น่าสนใจ: เป็นวัดที่สร้างโดยชาวมอญที่อพยพตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ปุณนิยวัตถุสำคัญของวัดคือ พระพุทธรชินราชจำลองปางมารวิชัย เจดีย์มอญจำลองแบบมาจากเจดีย์จัตตะกองในเมืองหงสาวดี และรูปหล่อหลวงปู่เฒ่าที่ชาวบ้านนับถือ วัดแห่งนี้ได้รับรางวัลชนะเลิศโครงการอนุรักษ์พันธุปลาหน้าวัด มีพันธุ์ปลาต่างๆมากมายที่อาศัยอยู่ในแม่น้ำเจ้าพระยา (ตารางที่ 13)

ช่วงเวลาการทำกิจกรรม: ช่วงกลางวัน ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในพระอุโบสถและให้อาหารปลาหน้าวัด

ปัญหาที่พบ:

เนื่องจากวัดหงส์ปทุมवासมีพื้นที่ไม่กว้างนักมีการดูแลบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวอย่างสวยงามและปลอดภัยโดยเฉพาะบริเวณจุดให้อาหารปลาริมแม่น้ำเจ้าพระยา ปัญหาที่พบจึงมีไม่มากนัก ซึ่งได้แก่ จุดบริการถังขยะและห้องน้ำมีไม่เพียงพอ การเข้าถึงพื้นที่ได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือ แต่ไม่มีเรือโดยสารประจำทางต้องใช้บริการเรือเช่า

ตารางที่ 13 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดหงส์ปทุมवास

ลำดับที่	สถานที่
1. ศาลาริมแม่น้ำ	
2. สถานที่ให้อาหารปลาหน้าวัด	
3. ฝูงปลาหน้าวัด	

2.2.6 วัดบางนา

ประเภท: ประวัติศาสตร์

ที่ตั้ง: อำเภอสองแคว

สิ่งที่น่าสนใจ: สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2310 ภายในวัดมีพระพุทธรูปปางป่าเลไลย์ เจดีย์ย่อมุขสิบสอง 2 องค์ เสาหงส์ และรูปหงส์ ฤๅษี 3 หลัง นอกจากนี้ยังมีการขุดพบ กระเบื้องดินเผาโบราณ และหลังคาโบสถ์อายุกว่า 100 ปี นอกจากนี้ยังมีสระของหลวงปู่เสื่อที่ไม่เน่าเปื่อยอยู่ใน โลงแก้ว (ตารางที่ 14)

ช่วงเวลาการทำกิจกรรม: ช่วงกลางวัน ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ เชื่อมชม โบราณสถาน โบราณวัตถุและนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ปัญหาที่พบ:

- สาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่สนับสนุนการท่องเที่ยว

ไม่มีป้ายบอกทิศทางและที่ตั้งของสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆภายในพื้นที่และไม่มี ศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว

- สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

เนื่องจากวัดบางนาเป็นวัดขนาดเล็กมีนักท่องเที่ยวแวะเยี่ยมชมสถานที่ไม่มากนัก จึงไม่มีร้านค้าบริการแก่นักท่องเที่ยว ห้องน่านักท่องเที่ยวต้องใช้ร่วมกับพระสงฆ์บนศาลาการเปรียญจึงไม่สะดวก การเข้าถึงพื้นที่ได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือแต่ไม่มีเรือโดยสารประจำทางต้อง ใช้บริการเรือเช่า

- ปัญหามลพิษและสภาพแวดล้อมที่กระทบต่อการท่องเที่ยว

ในช่วงน้ำลดเรือขนาดใหญ่ไม่สามารถจอดเทียบท่าเรือได้และท่าเรือมีขนาดเล็กเกินไปทำให้เกิดอันตรายขณะมีคลื่นกระแทกท่าเรือ

ตารางที่ 14 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดบางนา

ลำดับที่	สถานที่
1. ศาลาหน้าวัดติดแม่น้ำ	
2. สรีระหลวงปู่เสื่อไม้เน่าเปื่อย	

2.2.7 วัดสิงห์และโบราณสถานเตาโองอ่าง

ประเภท: ประวัติศาสตร์

ที่ตั้ง: อำเภอสามโคก

สิ่งที่น่าสนใจ: ในบริเวณวัดมีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และศิลปะ มีหลวงพ่อโตเป็นพระพุทธรูปปางรักปิดทองปางสะดุ้งมาร สมัยกรุงศรีอยุธยา นอกจากนี้บนกุฏิของวัดยังมีโบราณวัตถุที่เก็บรวบรวมไว้ เช่น แท่นบรรทมของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (ตารางที่ 15)

โบราณสถานเตาโองอ่าง ตั้งอยู่ใกล้กับวัดสิงห์เป็นเตาเผาโบราณในการผลิตภาชนะเครื่องปั้นดินเผาจากเตาสามโคกนี้ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ภาชนะที่มีชื่อเสียงคือนู ก็คือ คู่มสามโคก ซึ่งภาชนะบรรจุที่ใหญ่ที่สุดจากเตาแห่งนี้ผลิตกันมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 แล้วจึงเลิกผลิตย้ายแหล่งการผลิตมาอยู่ที่เกาะเกร็ดแทน

ช่วงเวลาการทำกิจกรรม: ช่วงกลางวัน ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ เยี่ยมชมโบราณสถาน โบราณวัตถุและนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ปัญหาที่พบ:

- สาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่สนับสนุนการท่องเที่ยว

ไม่มีป้ายบอกทิศทางและที่ตั้งสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆภายในแหล่งท่องเที่ยว และไม่มีศูนย์ข้อมูลข่าวสารบริการแก่นักท่องเที่ยว

- สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

ไม่มีร้านค้าบริการแก่นักท่องเที่ยว ไม่มีห้องน้ำสาธารณะบริการแต่ต้องใช้ห้องน้ำนศาลาการเปรียญ จุดบริการถังขยะมีไม่เพียงพอ สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือ โดยใช้บริการเรือเช่า ในช่วงเวลาน้ำลดปัญหาที่พบคือ เรือขนาดใหญ่ไม่สามารถจอดเทียบท่าเรือได้

- ปัญหามลพิษและสภาพแวดล้อมที่กระทบต่อการท่องเที่ยว

เนื่องจากวัดสิงห์และโบราณสถานเตาโองอ่างมีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีคุณค่าอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ยังไม่ได้มีการบูรณะ ปฏิสังขรณ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะสภาพภูมิทัศน์ให้สวยงามซึ่งจะช่วยทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและมีคุณค่ามากยิ่งขึ้นของจังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 15 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดสิงห์และโบราณสถานเตาโองอ่าง

ลำดับที่	สถานที่
1. พระอุโบสถ โบราณ	
2. หลวงพ่อโตสมัยกรุงศรีอยุธยา	
3. โบราณวัตถุ	
4. แท่นบรรทมพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	
5. อาคารแสดงโบราณสถานเตาโองอ่าง	

2.2.8 วัดจันทร์กะพ้อ

ประเภท: ประวัติศาสตร์

ที่ตั้ง: อำเภอสามโคก

สิ่งที่น่าสนใจ: สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 โดยชาวมอญ ภายในวัดมีหอวัฒนธรรมซึ่งเก็บรวบรวมศิลปวัตถุมอญและยังมีโครงการอนุรักษ์พันธุ์ปลาหน้าวัด จนได้รับการแต่งตั้งให้เป็นวัดพัฒนาดีเด่น นอกจากนี้ยังเป็นวัดที่ประกอบพิธีสำคัญของชาวปทุมธานี เช่น พิธีแข่งธงตะขาบ (ตารางที่ 16)

ช่วงเวลาการทำกิจกรรม: ช่วงกลางวัน ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ เชื่อมชมโบราณวัตถุของชาวมอญ ให้อาหารปลาหน้าวัดและเป็นสถานที่ประกอบพิธีแข่งธงตะขาบซึ่งเป็นพิธีที่สำคัญของชาวจังหวัดปทุมธานี

ปัญหาที่พบ:

เดิมเป็นวัดที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของจังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีความพร้อมทั้งในด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการท่องเที่ยว มีประเพณีที่มีชื่อเสียงของชุมชนชาวมอญก็คือ พิธีแข่งธงตะขาบซึ่งต่อมามีปัจจุบันเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้นำในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้อาพาธจึงทำให้ขาดผู้บริหารที่สำคัญที่จะเข้ามาพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ ปัจจุบันแทบจะไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยว ไม่มีร้านค้าและสิ่งอำนวยความสะดวกบริการแต่อย่างใด

ตารางที่ 16 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดจันทร์กะพ้อ

ลำดับที่	สถานที่
1. พระอุโบสถ	
2. ลานจัดกิจกรรม	
3. ศาลาริมน้ำและท่าเรือหน้าวัด	

2.2.9 วัดไผ่ล้อม

ประเภท: ธรรมชาติ

ที่ตั้ง: อำเภอสามโคก

สิ่งที่น่าสนใจ: เป็นวัดโบราณที่สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากบริเวณวัดมีสภาพทางธรรมชาติที่สวยงาม เป็นที่อาศัยของนกปากห่างจำนวนมากที่เริ่มอพยพเข้ามาอาศัยสภาพธรรมชาติภายในวัดในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมิถุนายนของทุกปี (ตารางที่ 17)

ช่วงเวลาการทำกิจกรรม: ช่วงกลางวัน ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ การชมนกปากห่างที่อพยพมาอาศัยอยู่บนต้นไม้ภายในวัดและนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ปัญหาที่พบ:

- สาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่สนับสนุนการท่องเที่ยว

วัดไผ่ล้อมเป็นวัดที่พื้นที่กว้างและมีบริษัทนำเที่ยวพานักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมทั้งทางรถและทางเรือ ซึ่งจุดขายของสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ก็คือการชมนกปากห่างที่อพยพมาอาศัยอยู่บนต้นไม้ภายในบริเวณวัด ปัญหาที่พบก็คือไม่มีป้ายบอกทิศทางและตำแหน่งของสถานที่ท่องเที่ยวทางเดินระหว่างแหล่งท่องเที่ยวไม่มีความต่อเนื่องกันบางจุดไม่มีทางเดินเชื่อมต่อถึงกันทำให้นักท่องเที่ยวสับสนและหาแหล่งท่องเที่ยวไม่พบ ไม่มีศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว

- สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

ไม่มีร้านค้าบริการแก่นักท่องเที่ยว ห้องน้ำสาธารณะมีจำนวนมากพอแต่มีสภาพสกปรก การเดินทางเข้าถึงพื้นที่ได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือ การเดินทางโดยทางเรืออาจใช้บริการเรือเช่าหรือใช้บริการของบริษัทนำเที่ยว

- ปัญหามลพิษและสภาพแวดล้อมที่กระทบต่อการท่องเที่ยว

เนื่องจากจุดขายของวัดไผ่ล้อมก็คือ เป็นแหล่งชมนกปากห่างที่อพยพมาอาศัยอยู่บนต้นไม้ภายในวัด เนื่องจากปัจจุบันปัญหาที่สำคัญของประเทศก็คือไข้หวัดนก ซึ่งสันนิษฐานว่านกปากห่างเป็นนกชนิดหนึ่งที่เป็นพาหะที่สำคัญของเชื้อโรคดังกล่าว จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวลดจำนวนลง

ตารางที่ 17 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดไผ่ล้อม

ลำดับที่	สถานที่
1. สะพานเดินชมนก	
2. ท่าเรือขนาดใหญ่รองรับนักท่องเที่ยว	

2.2.10 วัดเจดีย์ทอง

ประเภท: ประวัติศาสตร์

ที่ตั้ง: อำเภอสามโคก

สิ่งที่น่าสนใจ: ภายในวัดมีเจดีย์ทรงรามัญสร้างประมาณ 160 ปีที่แล้ว เป็นสถาปัตยกรรมมอญที่เลียนแบบมาจากเจดีย์จัตตะกองของพม่า และยังมีพระพุทธรูปปางมารวิชัยสร้างขึ้นด้วยหยกขาวเป็นที่เคารพสักการะของชาวไทยรามัญ (ตารางที่ 18)

ช่วงเวลาการทำกิจกรรม: ช่วงกลางวัน ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ การเยี่ยมชมโบราณสถานและนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์คือ พระพุทธรูปปางมารวิชัยสร้างขึ้นด้วยหยกขาว

ปัญหาที่พบ:

เนื่องจากเป็นวัดที่มีขนาดเล็กมีจุดสนใจเพียงไม่กี่แห่ง ปัญหาที่พบมีไม่มากนัก ได้แก่ สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปเป็นที่โล่งขาดร่มเงาทำให้อากาศร้อนขณะเดินชมสถานที่ภายในวัด การเข้าถึงพื้นที่ทำได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือ โดยบริการเรือเช่า

ตารางที่ 18 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดเจดีย์ทอง

ลำดับที่	สถานที่
1. พระพุทธรูปปางมาวิชัยสร้างด้วยหยกสีขาว	
2. เจดีย์เลียนแบบเจดีย์จัตตะกองของพม่า	
3. เจดีย์ทรงรามัญ	

2.2.11 วัดสองพี่น้อง

ประเภท: ประวัติศาสตร์

ที่ตั้ง: อำเภอ สามโคก

สิ่งที่น่าสนใจ: มีพระพุทธรูปศิลาที่สร้างขึ้นสมัยสุโขทัย คือหลวงพ่อเพชร เป็นศิลปะอุทองปางมารวิชัย และหลวงพ่อพลอยเป็นพระพุทธรูปศิลปะอุทองจำหลักด้วยศิลา (ตารางที่ 19)

ช่วงเวลาการทำกิจกรรม: ช่วงกลางวัน ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์คือหลวงพ่อพลอยและหลวงพ่อเพชร ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย

ปัญหาที่พบ:

วัดสองพี่น้องเป็นวัดขนาดเล็กจุดสนใจของนักท่องเที่ยวมีน้อย ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาแวะชมไม่มากนัก ไม่มีการบริการหรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในพื้นที่เหมือนกับวัดธรรมดาโดยทั่วไป การเข้าถึงพื้นที่ทำได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือโดยใช้บริการเรือเช่า

ตารางที่ 19 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดสองพี่น้อง

ลำดับที่	สถานที่
1. หลวงพ่อเพชรสร้างขึ้นในสมัยสุโขทัย	
2. พระอุโบสถ	

2.2.12 วัดศาลาแดงเหนือ

ประเภท: ประวัติศาสตร์

ที่ตั้ง: อำเภอสามโคก

สิ่งที่น่าสนใจ: ชมธรรมาสน์ลายจำหลักไม้ ศาลาการเปรียญ กุฏิ หอไตร และเครื่องกรองน้ำสมัยโบราณ ซึ่งมีแห่งเดียวในจังหวัดปทุมธานี ที่วัดนี้มีการสวดมนต์ด้วยภาษามอญ ทุกวันเวลาประมาณ 15.00 น. นอกจากนี้ชุมชนวัดศาลาแดงเหนือตั้งเป็นชุมชนโดยรอบวัดเป็นชุมชนที่เป็นตัวอย่างในการรักษาความสะอาดของหมู่บ้านไว้อย่างดีเยี่ยมจนเป็นหมู่บ้านที่ชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยาดีเด่นของกระทรวงสาธารณสุขปี พ.ศ. 2541 และยังมี การปลูกบ้านเรือนไทยผสมผสานแบบมอญที่หาชมได้ยาก (ตารางที่ 20)

ช่วงเวลาการทำกิจกรรม: ช่วงกลางวัน ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ การเยี่ยมชม โบราณวัตถุและศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนชาวมอญวัดศาลาแดง

ปัญหาที่พบ:

เป็นวัดขนาดเล็ก จุดสนใจของวัดแห่งนี้ก็คือ มีโบราณวัตถุเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันไม่มีอาคารจัดแสดงโบราณวัตถุ ควรสร้างอาคารเพื่อจัดแสดงโบราณวัตถุที่มีคุณค่าและเป็น ศูนย์ข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยวรวมทั้งบริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวต่างๆ พร้อมกัน การเข้าถึงพื้นที่สามารถเดินทางได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือโดยใช้บริการเรือเช่า

ตารางที่ 20 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดศาลาแดงเหนือ

ลำดับที่	สถานที่
1. ศาลาริมแม่น้ำหน้าวัด	
2. หิ้งบูชาพระสมัยโบราณ	
3. เครื่องกรองน้ำสมัยโบราณ	
4. บ่อคักไขมันของชาวบ้านในชุมชน	

2.3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

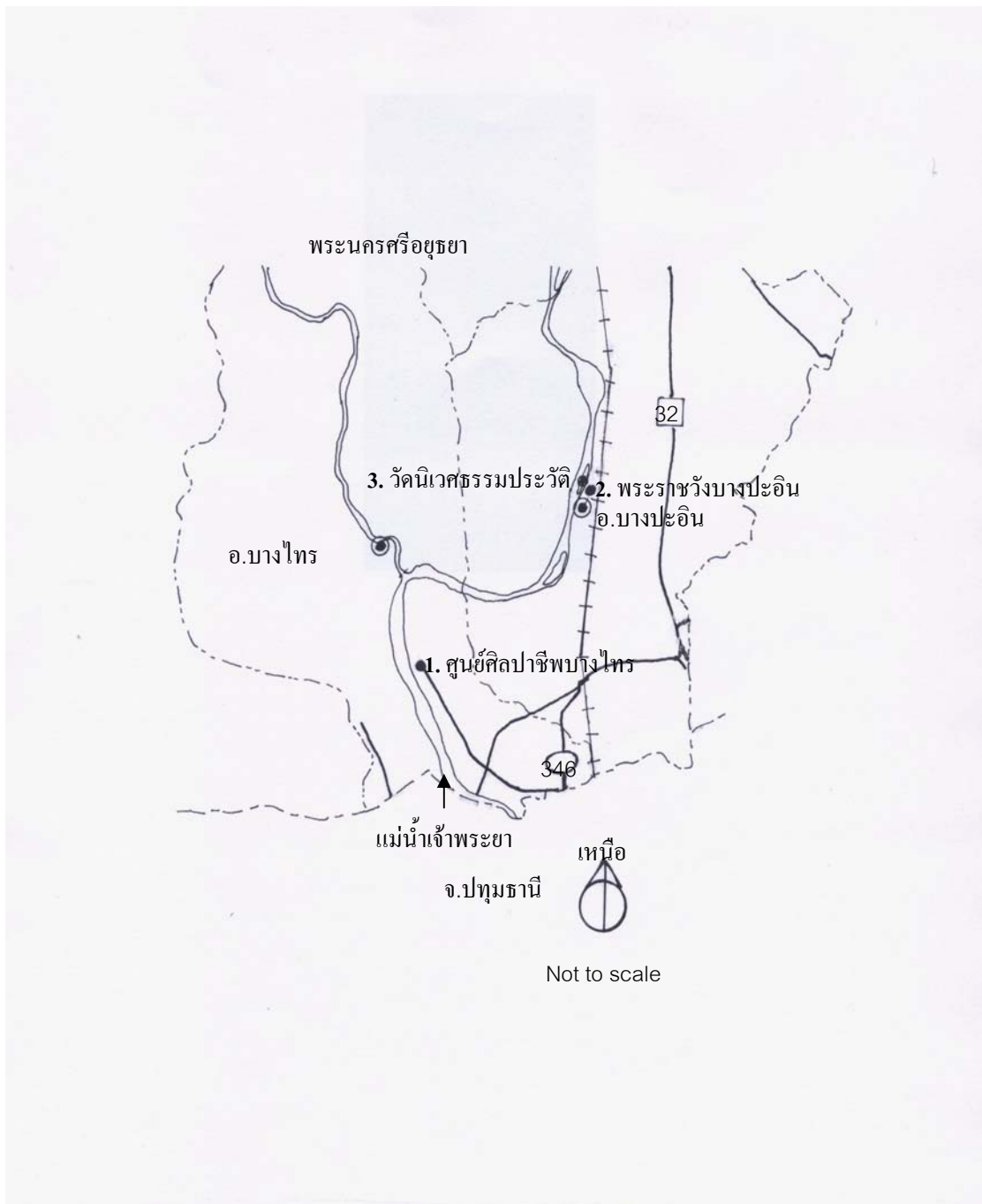
จากการศึกษาพบว่าแหล่งท่องเที่ยวทางเรือที่น่าสนใจของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งแต่พระราชวังบางปะอินจนถึงจังหวัดปทุมธานี มีทั้งหมด 3 แห่ง (ภาพที่ 11) ดังนี้ (สถาบันวิจัย สังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531)

แหล่งที่ 1 ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร

แหล่งที่ 2 พระราชวังบางปะอิน

แหล่งที่ 3 วัดนิเวศธรรมประวัติ

จากภาพที่ 11 จะเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แห่ง อยู่ไม่ไกลกันมากนักโดยเฉพาะ พระราชวังบางปะอินกับวัดนิเวศธรรมประวัติ ตั้งอยู่ตรงกันข้ามกันคนละฝั่งแม่น้ำ มีกระเช้าสำหรับให้นักท่องเที่ยวข้ามไปยังวัดนิเวศธรรมประวัติไว้บริการ ส่วนศูนย์ศิลปาชีพบางไทรตั้งอยู่ทางใต้ ใกล้เคียงกับจังหวัดปทุมธานี แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แห่ง จะตั้งอยู่ก่อนมาทางตอนล่างของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพที่ 11 แผนที่แสดงแหล่งท่องเที่ยวทางเรือของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540)

2.3.1 ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร

ประเภท: วิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น

ที่ตั้ง: อำเภอบางไทร

สิ่งที่น่าสนใจ: ศูนย์ศิลปาชีพบางไทรในพระบาทสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มีเนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ มุ่งฝึกอาชีพเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมต่างๆ ให้แก่เกษตรกร และมีการจัดจำหน่ายสินค้าจากการผลิตของนักเรียนฝึกอาชีพในหลายสาขา นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่น่าสนใจอยู่ในศูนย์ศิลปาชีพบางไทรแห่งนี้ ซึ่งได้แก่ (ตารางที่ 21)

- หมู่บ้านศิลปาชีพ สร้างด้วยไม้สักและไม้แดงประกอบด้วยเรือนไทยทั้งหมด 21 หลัง เป็นหมู่บ้านเรือนไทยทั้งสี่ภาค ภาคเหนือ กลาง ใต้ อีสาน ทุกวันมีการสาธิตการแสดง และงานหัตถกรรมของแต่ละภาค สถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำวังปลา ขึ้นอยู่กับกรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นสถานแสดงปลาน้ำจืดชนิดต่างๆที่เป็นพันธุ์ปลาพื้นเมืองของไทยรวมทั้งปลาที่หายากใกล้สูญพันธุ์ สวนนกบางไทร เป็นกรงนกขนาดใหญ่ที่จำลองสภาพธรรมชาติให้เป็นที่อยู่อาศัยของนกหลายชนิดกว่า 300 ตัวในเนื้อที่ 1,600 ตารางเมตร มีทั้งนกในท้องถิ่นและหายากชนิดต่างๆ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2546 ข)

ปัญหาที่พบ:

เนื่องจากศูนย์ศิลปาชีพบางไทรเป็นสถานที่ที่มีความพร้อมในด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ทั้งระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ แต่เนื่องจากมีพื้นที่ขนาดใหญ่ทำให้นักท่องเที่ยวไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ การเข้าเยี่ยมชมเฉพาะสถานที่ที่ตนสนใจค่อนข้างหายาก เนื่องจากป้ายบอกทิศทางไม่เด่นชัด เพราะจุดแสดงแผนที่มีไม่มาก การเดินทางเข้าถึงพื้นที่ได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือ อาจใช้บริการเรือเช่าหรือใช้บริการบริษัทนำเที่ยวซึ่งเดินทางจากจังหวัดกรุงเทพมหานครมาแวะชมศูนย์ศิลปาชีพบางไทร ช่วงเวลาการทำกิจกรรม ตั้งแต่เวลา 08.30 – 17.00 น. ในวันจันทร์-ศุกร์ ช่วงเวลา 08.30 – 18.00 น. ในวันเสาร์ อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ลักษณะของกิจกรรม ได้แก่ การเยี่ยมชมศูนย์ฝึกวิชาชีพศิลปหัตถกรรมต่างๆ ชมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากศูนย์ฝึกวิชาชีพ สถานที่แสดงพันธุ์สัตว์น้ำวังปลา สวนนกบางไทร หมู่บ้านเรือนไทยทั้ง 4 ภาค เหนือ กลาง ใต้ อีสาน และมีการสาธิตการแสดงงานหัตถกรรมของแต่ละภาค งานประเพณีประจำปีศูนย์ศิลปาชีพบางไทร จัดเป็นประจำทุกปี ช่วงปลายเดือนมกราคม มีการแสดงและประกวดผลงานด้านศิลปาชีพ มีการจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองทั่วไป งานประเพณีลอยกระทงตามประเพณีและแข่งเรือยาวประเพณี ประมาณปลายเดือนพฤศจิกายน มีการประกวดนางนพ

มาศ ประกวดขบวนแห่ ประกวดกระทง ประกวดโคมแขวน การแสดงการละเล่นพื้นบ้าน การแข่งเรือยาวประเพณี เรือยาวนานาชาติ

ตารางที่ 21 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในศูนย์ศิลปาชีพบางไทร

ลำดับที่	สถานที่
1. อาคารจัดแสดงนิทรรศการและสินค้า	
2. ภายในอาคารจัดแสดงนิทรรศการและสินค้า	
3. สวนนก	
4. หมู่บ้านศิลปาชีพ	

2.3.2 พระราชวังบางปะอิน

ประเภท: ประวัติศาสตร์

ที่ตั้ง: อำเภอบางปะอิน

สิ่งที่น่าสนใจ: สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าปราสาททอง ได้รับการบูรณะฟื้นฟูอีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ 4 พระราชวังแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ เขตพระราชฐานชั้นนอก ใช้เป็นที่สำหรับการออกมหาสมาคมและพระราชพิธีต่างๆ ส่วนเขตพระราชฐานชั้นในเป็นที่ประทับส่วนพระองค์ ช่วงเวลาการทำกิจกรรม ตั้งแต่เวลา 08.00-17.00 น. ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ การเยี่ยมชมโบราณสถานและโบราณวัตถุ สิ่งที่น่าสนใจในเขตพระราชวังชั้นนอกของพระราชวังบางปะอิน มีดังนี้คือ (ตารางที่ 22)

- หอเหมมณเฑียรเทวราช เป็นปราสาทศิลาจำลองแบบจากปราสาทขอม รัชกาลที่ 5 ทรงโปรดฯ ให้สร้างเพื่อทรงอุทิศถวายแด่พระเจ้าปราสาททอง ภายในเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปฉลองพระองค์สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

- พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์ เป็นพระที่นั่งปราสาทโถงทรงจตุรมุขอยู่กลางสระน้ำ รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบไทย

- พระที่นั่งวโรภายพิमान สร้างแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก ก่อด้วยอิฐทรงวิหารกรีกแบบคอร์ินเธียรอร์เดอร์ ใช้เป็นที่ตั้งพระโรงสำหรับออกงานพระราชพิธี ภายในพระที่นั่งมีสิ่งที่น่าสนใจได้แก่ อวรุทโบราณ ตุ๊กตาหินสลัก และภาพเขียนสีน้ำมันเป็นเรื่องราวภาพชุดพระราชพงศาวดาร ภาพวรรณคดีไทยอิเหนา พระอภัยมณี สังข์ทอง และจันทรถิคร และเป็นที่เก็บเครื่องราชบรรณาการต่างๆ

- สภาคารราชประยูร เป็นตึกสองชั้นริมน้ำใช้สำหรับเป็นที่ประทับของเจ้านายฝ่ายหน้าและข้าราชการ

- พระที่นั่งอุทยานภูมิเสถียร เป็นพระที่นั่งคอนกรีตสองชั้นตามแบบชาเลต์ของสวิส ภายในประดับตกแต่งด้วยเครื่องเรือนไม้มะฮอกกานีสลัวยุโรป นอกจากนี้มีสิ่งของหายากในประเทศซึ่งเป็นเครื่องราชบรรณาการจากหัวเมืองต่างๆ

- พระที่นั่งเวหาศน์จำรูญ เป็นพระที่นั่งสำหรับประทับในฤดูหนาวมีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบจีนมีลวดลายแกะสลักที่สวยงาม โถงด้านหน้าปูด้วยกระเบื้องแบบกังไสเขียนด้วยมือทุกชิ้น

- เก๋งบุปผาประพาส เป็นตึกหน้าเก๋งเล็กอยู่กลางสระน้ำ

- หอวิฑูรทัศนา เป็นพระที่นั่งหอสูงยอดมน ตั้งอยู่กลางเกาะน้อย เป็นพระที่นั่ง 3 ชั้น มีชั้นบันไดเวียนเป็นหอส่องกล้องชมภูมิประเทศบ้านเมืองโดยรอบ

- อนุสาวรีย์สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ หรืออนุสาวรีย์พระนางเรือล่ม ก่อสร้างด้วยหินอ่อนก่อเป็นแท่ง 6 เหลี่ยมสูง 3 เมตร บรรจุพระสรีรังคารของสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์
- อนุสาวรีย์พระอัครชายาเธอพระองค์เจ้าเสาวภาคย์นารีรัตน์และเจ้าฟ้าสามพระองค์หรืออนุสาวรีย์ราชานุสรณ์ ในปีพ.ศ. 2430 รัชกาลที่ 5 ทรงสูญเสียพระอัครชายาเธอฯ พระราชโอรสและพระราชธิดา ถึง 3 พระองค์ ในปีเดียว คือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าเสาวภาคย์นารีรัตน์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าพาหุรัตมณีมัย และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าตรีเพ็ชรุตม์ธำรง จึงโปรดเกล้าให้สร้างอนุสาวรีย์ที่ระลึกทำด้วยหินอ่อน

ปัญหาที่พบ:

เนื่องจากพระราชวังบางปะอินมีความพร้อมทุกด้านและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ ปัญหาที่พบจึงมีน้อยมากเช่นพระราชวังบางปะอินมีพื้นที่ขนาดใหญ่ทำให้เดินชมสถานที่ได้ไม่ทั่วถึง ปัจจุบันมีรถไฟฟ้าขนาดเล็กบริการให้เช่า การเดินทางเข้าถึงพื้นที่ได้ทั้งทางรถยนต์และทางเรือ การเดินทางทางเรืออาจใช้บริการเรือเช่าหรือบริษัทนำเที่ยว

ตารางที่ 22 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในพระราชวังบางปะอิน

ลำดับที่	สถานที่
1. พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์	
2. พระที่นั่งเวหาศน์จำรูญ	
3. หอวิฑูรทัศนา	
4. ประตูกุเวรราชครรไล	
5. สภาการราชประยูร	

2.3.3 วัดนิเวศธรรมประวัติ

ประเภท: ประวัติศาสตร์

ที่ตั้ง: อำเภอบางปะอิน

สิ่งที่น่าสนใจ: ตั้งอยู่บนเกาะกลางแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตรงข้ามกับพระราชวังบางปะอิน วัดนี้มีลักษณะพิเศษคือ มีการตกแต่งแบบตะวันตก พระอุโบสถคล้ายกับโบสถ์ฝรั่งในศาสนาคริสต์มีหลังคายอดแหลม และช่องหน้าต่างเจาะโค้งแบบโกธิค ผนังอุโบสถเหนือหน้าต่างด้านหน้าพระประธานประดับกระจกสีเป็นพระบรมฉายาลักษณ์ของรัชกาลที่ 5 ฐานชุกชีที่ประดิษฐานพระประธาน “พระพุทธนฤมลธรรโมภาส” ทำเหมือนที่ตั้งไม้กางเขนในโบสถ์ศาสนาคริสต์ นอกจากนี้ยังมีหอประดิษฐานพระคันธารราชู ตรงข้ามหอคันธารราชูเป็นหอประดิษฐานพระพุทธศิลาเก่าแก่ปางนาคปรกเป็นพระพุทธรูปสมัยลพบุรีอายุกว่าพันปีและมีสวนหิน “ดิศกุลอนุสรณ์” ซึ่งรวบรวมหินชนิดต่างๆ เช่น หินปูน หินทราย หินกรวด หินชนวน (ตารางที่ 23)

ช่วงเวลาการทำกิจกรรม: ช่วงกลางวัน ลักษณะของกิจกรรมได้แก่ การเยี่ยมชมโบราณสถาน โบราณวัตถุและนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในพระอุโบสถ

ปัญหาที่พบ:

วัดนิเวศธรรมประวัติตั้งอยู่บนเกาะซึ่งอยู่ตรงข้ามกับพระราชวังบางปะอินซึ่งมีความพร้อมของระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ จึงไม่พบปัญหาแต่อย่างใด การเข้าถึงพื้นที่โดยนั่งกระเช้าข้ามแม่น้ำซึ่งอาจมีปัญหาสำหรับนักท่องเที่ยวบางคนทีกลัวจึงไม่ใช้บริการ

ตารางที่ 23 แสดงสถานที่ที่น่าสนใจในวัดนิเวศธรรมประวัติ

ลำดับที่	สถานที่
1. พระบรมฉายาลักษณ์ของรัชกาลที่ 5	
2. พระอุโบสถหลังคายอดแหลมคล้ายโบสถ์ฝรั่ง	
3. พระพุทธรูปมณฑลธรรมโมภาสพระประธาน	
4. สวนหินดิศกุลอนุสรณ์	

จากการสำรวจพบว่าแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด 23 แห่ง แบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ตามการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539 ก) ได้ดังนี้ แหล่งท่องเที่ยว ประเภทประวัติศาสตร์ 17 แห่งคิดเป็น 73.91 เปอร์เซ็นต์แหล่งท่องเที่ยวประเภทวิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น 5 แห่งคิดเป็น 21.74 เปอร์เซ็นต์ และแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ 1 แห่งคิดเป็น 4.35 เปอร์เซ็นต์ จะเห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ประเภทวัด ทั้งนี้เนื่องจากบริเวณ พื้นที่ศึกษามีประวัติศาสตร์ที่ต่อเนื่องกับสมัยอยุธยาโดยแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญในสมัยนั้น วัดต่างๆที่อยู่ในบริเวณนี้ส่วนใหญ่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยา ชุมชนชาวมอญที่อพยพมาจากประเทศพม่าก็ได้กระจายตัวตั้งชุมชนสองฟากฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาโดยมีวัดเป็นจุด ศูนย์กลางของชุมชน แต่ละวัดจะมีลักษณะที่คล้ายกันก็คือมีศิลปะ สถาปัตยกรรม และวัฒนธรรม แบบมอญ แหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นพบบ้างแต่ไม่มาก ส่วนใหญ่สร้างขึ้นมาภายหลังเช่นศูนย์ ศิลปะบางไทร กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมากบริเวณชุมชนวัดคำหนักเหนือ เป็นต้น

สถานการณ์ทั่วไปของการท่องเที่ยวทางน้ำของพื้นที่ศึกษาในปัจจุบัน

ผลการศึกษาข้อมูลจากภาคสนาม และตรวจเอกสารถึงสภาพทั่วไปของการท่องเที่ยวทาง เรือในปัจจุบันในพื้นที่ศึกษา พบรูปแบบของการท่องเที่ยวทางน้ำ 2 แบบ ซึ่งสอดคล้องกับ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2541) คือ 1) การท่องเที่ยวในช่วงสั้นๆ และ 2) การท่องเที่ยวโดยเรือทัวร์ มีรายละเอียดดังนี้

1) การท่องเที่ยวในช่วงสั้นๆ เพื่อแวะชมสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวแต่ละบุคคล หรือ เป็นกลุ่มสนใจเป็นพิเศษ การท่องเที่ยวลักษณะนี้นักท่องเที่ยวจะว่าจ้างเรือที่ทำเรือโดยไม่มี การจอง มาก่อน เช่น นักท่องเที่ยวสามารถเช่าเรือจากท่าช้างมายังเกาะเกร็ดเพื่อชมวิถีชีวิตชุมชนมอญ และ ซื้อสินค้า ของที่ระลึกที่ผลิตโดยชุมชนบนเกาะเกร็ด หรืออาจเช่าเรือมายังจังหวัดปทุมธานี เพื่อชมทัศนียภาพชุมชนบ้านเรือนและธรรมชาติที่สวยงาม นักท่องเที่ยวยังสามารถแวะชมวัดเก่าแก่ริมน้ำ หลายแห่งในอำเภอสามโคก นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวยังสามารถเช่าเรือจากท่าบ้านนทบุรี ไปยังเกาะ เกร็ดหรือแหล่งท่องเที่ยวริมน้ำต่างๆในจังหวัดนนทบุรี เช่น วันเฉลิมพระเกียรติ อุทยานเฉลิม กาญจนภิเษก และไปจนถึงศูนย์ศิลปะบางไทร จังหวัดอยุธยา หรือ อาจเช่าเรือจากท่าน้ำเทศบาล ปทุมธานีไปยังศูนย์ศิลปะบางไทร พระราชวังบางปะอิน และพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น ซึ่งมีการบริการเรือเช่าแก่นักท่องเที่ยวทุกวัน

2) การท่องเที่ยวโดยเรือทัวร์ โดยจัดเป็นคณะและมีการจองที่นั่งล่วงหน้า เส้นทางการเดินทางเรือจะเริ่มจากท่าเรือในจังหวัดกรุงเทพมหานครไปสิ้นสุดที่พระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จุดเริ่มต้นจะแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริษัททัวร์ เช่น บริษัทเรือควานเจ้าพระยา จะเริ่มต้นที่ท่าเรือมาหาราช เรือ โอเรียนเต็ลควีน ออกจากท่าเรือ โรงแรมโอเรียนเต็ลบางรัก และเรือ ริเวอร์ซันครีซ ออกจากท่าเรือศูนย์การค้าริเวอร์ซิตี้ ซึ่งรูปแบบการเดินทางมี 3 รูปแบบก็คือ นั่งเรือทั้งไปและกลับ นั่งเรือไปกลับโดยรถยนต์ และไปโดยรถยนต์กลับทางเรือ

ราคาค่าบริการมีลักษณะแตกต่างกันคือถ้าเดินทางแบบเข้าไปเย็นกลับโดยเรือไม่รวมค่าอาหาร ราคาก็จะถูกลงกว่ามีอาหาร คือ ประมาณ 350 บาทต่อคน เรือท่องเที่ยวที่มีอาหารพร้อมเครื่องดื่มราคาประมาณ 1,200 บาทต่อคน และ บางบริษัทจะเดินทางออกจากกรุงเทพมหานคร โดยจะค้างคืนบนเรือ 1 คืนหลังจากนั้นก็เดินทางกลับกรุงเทพมหานคร ราคาค่าบริการ ประมาณ 4,500 บาทต่อคน สำหรับการเดินทางโดยเรือแบบเข้าไปเย็นกลับ ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวจะจัดเฉพาะทุกวันอาทิตย์ และวันหยุดราชการ ส่วนรูปแบบอื่นๆนั้นมีการจัดให้มีการบริการแก่นักท่องเที่ยวทุกวันซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมากกว่า

จะเห็นว่าการท่องเที่ยวในช่วงสั้นๆนั้น ข้อดีก็คือ นักท่องเที่ยวสามารถเลือกเส้นทางหรือแหล่งท่องเที่ยวที่ตนสนใจได้ และสามารถกำหนดเวลาได้เองตามความเหมาะสม ซึ่งต่างจากการท่องเที่ยวโดยเรือทัวร์ คือ เส้นทางท่องเที่ยวและจุดแวะชมจะมีลักษณะที่เหมือนกันในแต่ละครั้ง ซึ่งนักท่องเที่ยวไม่สามารถกำหนดจุดแวะชมตามความต้องการของตนเองได้ และไม่สามารถแวะชมแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งได้นานนัก หรือแวะชมได้น้อยจุดทั้งนี้เนื่องจากการเดินทางโดยเรือจะใช้ความเร็วได้ไม่มากนักเมื่อเทียบกับรถยนต์ ข้อดีสำหรับการท่องเที่ยวโดยเรือทัวร์ ก็คือ มีความสะดวกสบายและสิ่งอำนวยความสะดวกในเรือค่อนข้างดี และมีมัคคุเทศก์สามารถให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และราคาเป็นมาตรฐาน ต่างจากการท่องเที่ยวในช่วงสั้นๆ มีข้อเสียก็คือ นักท่องเที่ยวอาจถูกเอาเปรียบจากค่าโดยสารที่มีราคาแพงเกินจริง สิ่งอำนวยความสะดวกในเรือบางลำอาจไม่ได้มาตรฐาน เช่น ไม่มีร่มชูชีพ การขาดความปลอดภัยในทรัพย์สินและชีวิต เช่น การบรรทุกเกินปริมาณ และการขับเรือโดยประมาท รวมทั้งยังขาดมัคคุเทศก์ที่เชี่ยวชาญที่มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวอยให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น

ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ

1. ผลการประเมินศักยภาพโดยการจัดลำดับความสำคัญของช่วงคะแนน

การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น จะต้องทำการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในแต่ละแห่งเสียก่อน เพื่อให้ทราบข้อดีและข้อด้อยของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งได้อย่างถูกต้อง ทำให้สามารถคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่จะนำมาพัฒนา ก่อนและหลังตามลำดับความสำคัญ และช่วยให้เกิดความเหมาะสมในการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

แหล่งท่องเที่ยวทางน้ำที่ทำการศึกษารุ่นนี้ ได้จากผลการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำเส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งมีทั้งสิ้น 23 แห่ง อยู่ในจังหวัดนนทบุรี 8 แห่ง ได้แก่ 1) วัดเขมาภิรตารามวรวิหาร 2) วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร 3) อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก 4) เกาะเกร็ด 5) วัดกลางเกร็ด 6) ตลาดน้ำวัดแสงศิริธรรม 7) กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมากบริเวณชุมชนวัดตำหนักเหนือ และ 8) วัดกุฎี อยู่ในจังหวัดปทุมธานี 12 แห่ง ได้แก่ 1) วัดชินวรารามวรวิหาร 2) วัดศาลเจ้า 3) วัดโบสถ์ 4) ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี(หลังเก่า) 5) วัดหงส์ปทุมวาส 6) วัดบางนา 7) วัดสิงห์ และ โบราณสถานเตาโอ่งอ่าง 8) วัดไผ่ล้อม 9) วัดจันทร์กะพ้อ 10) วัดสองพี่น้อง 11) วัดเจดีย์ทอง และ 12) วัดศาลาแดงเหนือ อยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 3 แห่ง ได้แก่ 1) ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร 2) พระราชวังบางปะอิน และ 3) วัดนิเวศธรรมประวัติ

เกณฑ์ที่นำมาใช้ในการประเมินพิจารณาจากตัวแปร ทั้งหมด 4 หมวด ได้แก่ หมวดที่ 1 คุณภาพภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว หมวดที่ 2 บริการและสิ่งอำนวยความสะดวก หมวดที่ 3 ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และหมวดที่ 4 คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ในแต่ละหมวดจะมีตัวแปรย่อย รวมกันทั้งสิ้น 15 ตัวแปร (รายละเอียดดังภาคผนวก ค) วิธีการประเมินโดยการให้คะแนนตัวแปรแต่ละตัวแปรซึ่งมีระดับคะแนนดังนี้ คือ 3 คะแนน = สูง 2 คะแนน = ปานกลาง และ 1 คะแนน = ต่ำ จากนั้นจึงนำผลการให้คะแนนมาจัดลำดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว เป็น 3 กลุ่มคือ

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง มีคะแนนอยู่ในช่วง 36-45 คะแนน

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลาง มีคะแนนอยู่ในช่วง 31-35 คะแนน

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่ำ มีคะแนนอยู่ในช่วง 24-30 คะแนน

ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว จากตารางที่ 24 พบว่า จังหวัดนนทบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวทางเรือที่มีศักยภาพ ระดับสูง 3 แห่ง ได้แก่ 1) วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร 2) เกาะเกร็ด และ 3) อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก ระดับปานกลาง 4 แห่ง ได้แก่ 1) วัดเขมาภิรตารามวรวิหาร 2) วัดกลางเกร็ด 3) กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์ และบ้านข้าวหมากบรีเวณชุมชนวัดค่านักเหนือ และ 4) วัดกุฎี ศักยภาพระดับต่ำ 1 แห่ง คือ ตลาดน้ำวัดแสงสิริธรรม จังหวัดปทุมธานีมีแหล่งท่องเที่ยวศักยภาพระดับสูง 1 แห่ง คือ วัดศาลาแดงเหนือ แหล่งท่องเที่ยวระดับปานกลาง 10 แห่ง ได้แก่ 1) วัดชินวรารามวรวิหาร 2) วัดศาลเจ้า 3) วัดโบสถ์ 4) ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี (หลังเก่า) 5) วัดหงส์ปทุมมาวาส 6) วัดบางนา 7) วัดสิงห์และโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง 8) วัดไผ่ล้อม 9) วัดจันทร์กะพ้อ และ 10) วัดเจดีย์ทอง แหล่งท่องเที่ยวศักยภาพระดับต่ำ 1 แห่ง คือ วัดสองพี่น้อง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีแหล่งท่องเที่ยวระดับสูง 2 แห่ง ได้แก่ 1) ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร และ 2) พระราชวังบางปะอิน ศักยภาพระดับปานกลาง 1 แห่ง คือ วัดนิเวศธรรมประวัติ

ตารางที่ 24 ผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยว	หน่วย: คะแนน					ระดับ ศักยภาพ
	คุณภาพ ภูมิทัศน์	การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก	ข้อจำกัด ในการรองรับ นักท่องเที่ยว	คุณค่า ของแหล่ง ท่องเที่ยว	รวม	
คะแนนเต็ม	12	12	6	15	45	
จังหวัดนนทบุรี						
1. วัดเขมาภิรตารามวรวิหาร	9.7	9.5	3.9	9.9	33.0	ปานกลาง
2. วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร	10.5	9.7	4.2	11.5	36.0	สูง
3. อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก	10.9	11.1	5.5	11.8	39.3	สูง
4. เกาะเกร็ด	9.8	10.4	3.7	12.3	36.2	สูง
5. วัดกลางเกร็ด	8.9	9.6	3.7	9.4	31.6	ปานกลาง
6. ตลาดน้ำวัดแสงศิริธรรม	8.1	8.9	4.0	8.5	29.5	ต่ำ
7. กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์ และบ้านข้าวหมากฯ	9.4	8.7	4.2	8.9	31.2	ปานกลาง
8. วัดคู	8.7	9.9	3.8	10.0	32.5	ปานกลาง
จังหวัดปทุมธานี						
1. วัดชินวรารามวรวิหาร	9.2	9.8	4.9	9.3	33.2	ปานกลาง
2. วัดศาลเจ้า	8.5	9.6	3.9	9.9	31.9	ปานกลาง
3. วัดโบสถ์	8.5	8.7	4.6	10.6	32.5	ปานกลาง
4. ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี (หลังเก่า)	8.7	9.9	4.9	11.2	34.7	ปานกลาง
5. วัดหงส์ปทุมवास	10.0	10.1	4.6	10.2	34.9	ปานกลาง
6. วัดบางนา	9.2	8.8	4.6	9.9	32.5	ปานกลาง
7. วัดสิงห์ และ โบราณสถานเตาโอ่ง อ่าง	9.2	8.1	5.0	12.2	34.5	ปานกลาง
8. วัดไผ่ล้อม	9.2	10.7	4.5	11.1	35.5	ปานกลาง
9. วัดจันทร์กะพ้อ	9.1	9.6	4.2	10.4	33.3	ปานกลาง
10. วัดสองพี่น้อง	8.8	8.3	4.0	8.8	29.9	ต่ำ
11. วัดเจดีย์ทอง	10.0	9.2	4.5	10.9	34.6	ปานกลาง
12. วัดศาลาแดงเหนือ	11.5	10.0	4.3	11.6	37.4	สูง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา						
1. ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร	11.2	11.7	5.5	13.3	41.7	สูง
2. พระราชวังบางปะอิน	11.0	11.4	4.5	13.5	40.4	สูง
3. วัดนิเวศธรรมประวัติ	9.2	9.3	4.3	12.5	35.3	ปานกลาง

ตารางที่ 25 ผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเรียงลำดับตามคะแนนและศักยภาพจากสูงไปต่ำ

แหล่งท่องเที่ยว	หน่วย : คะแนน					ระดับ ศักยภาพ
	คุณภาพ ภูมิทัศน์	การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก	ข้อจำกัด ในการรองรับ นักท่องเที่ยว	คุณค่า ของแหล่ง ท่องเที่ยว	รวม	
คะแนนเต็ม	12	12	6	15	45	
1. ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร, อโยธยา	11.2	11.7	5.5	13.3	41.7	สูง
2. พระราชวังบางปะอิน, อโยธยา	11.0	11.4	4.5	13.5	40.4	สูง
3. อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก, นนทบุรี	10.9	11.1	5.5	11.8	39.3	สูง
4. วัดศาลาแดงเหนือ, ปทุมธานี	11.5	10.0	4.3	11.6	37.4	สูง
5. เกาะเกร็ด, นนทบุรี	9.8	10.4	3.7	12.3	36.2	สูง
6. วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร, นนทบุรี	10.5	9.7	4.2	11.5	36.0	สูง
7. วัดไผ่ล้อม, ปทุมธานี	9.2	10.7	4.5	11.1	35.5	ปานกลาง
8. วัดนิเวศธรรมประวัติ, อโยธยา	9.2	9.3	4.3	12.5	35.3	ปานกลาง
9. วัดหงส์ปทุมवास ปทุมธานี	10.0	10.1	4.6	10.2	34.9	ปานกลาง
10. ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี (หลังเก่า), ปทุมธานี	8.7	9.9	4.9	11.2	34.7	ปานกลาง
11. วัดเจดีย์ทอง, ปทุมธานี	10.0	9.2	4.5	10.9	34.6	ปานกลาง
12. วัดสิงห์ และ โบราณสถานเตาโอ่ง อ่าง, ปทุมธานี	9.2	8.1	5.0	12.2	34.5	ปานกลาง
13. วัดจันทร์กะพ้อ, ปทุมธานี	9.1	9.6	4.2	10.4	33.3	ปานกลาง
14. วัดชินวรารามวรวิหาร, ปทุมธานี	9.2	9.8	4.9	9.3	33.2	ปานกลาง
15. วัดเขมาภิรตารามวรวิหาร, นนทบุรี	9.7	9.5	3.9	9.9	33.0	ปานกลาง
16. วัดโบสถ์, ปทุมธานี	8.5	8.7	4.6	10.6	32.5	ปานกลาง
17. วัดคู่นนทบุรี	8.7	9.9	3.8	10.0	32.5	ปานกลาง
18. วัดบางนา, ปทุมธานี	9.2	8.8	4.6	9.9	32.5	ปานกลาง
19. วัดศาลเจ้า, ปทุมธานี	8.5	9.6	3.9	9.9	31.9	ปานกลาง
20. วัดกลางเกร็ด, นนทบุรี	8.9	9.6	3.7	9.4	31.6	ปานกลาง
21. กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์ และบ้านข้าวหมกฯ, นนทบุรี	9.4	8.7	4.2	8.9	31.2	ปานกลาง
22. วัดสองพี่น้อง, ปทุมธานี	8.8	8.3	4.0	8.8	29.9	ต่ำ
23. ตลาดน้ำวัดแสงสิริธรรม, นนทบุรี	8.1	8.9	4.0	8.5	29.5	ต่ำ

2. การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้วิธีวิเคราะห์ทางสถิติ แบบ Multivariate Analysis ด้วยเทคนิค Cluster Analysis

เนื่องจากการวิเคราะห์แบบสถิติสามารถจัดกลุ่มตัวแปรย่อยแต่ละหมวดได้ โดยในการประเมินศักยภาพในครั้งนี้ ได้มีตัวแปรย่อย 4 หมวดด้วยกันได้แก่ 1) หมวดคุณภาพภูมิทัศน์ 2) หมวดบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว 3) หมวดข้อจำกัดในการขยายตัว และ 4) หมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งประโยชน์ของการจัดกลุ่มตัวแปรจะช่วยทำให้ทราบว่าแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีจุดเด่นหรือจุดด้อยในตัวแปรใดบ้าง เพื่อนำผลไปใช้ในการวางแผนพัฒนาจุดเด่นและจุดด้อยของพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม ในขณะที่วิธีการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยวิธีการจัดลำดับความสำคัญตามช่วงคะแนนไม่สามารถแสดงผลในรายละเอียดได้ ฉะนั้นในการศึกษาครั้งนี้จะนำเอาผลเฉพาะการประเมินศักยภาพโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ทางสถิติเท่านั้นไปใช้ประกอบในการวางแผนพัฒนาการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาต่อไป

ผลการวิเคราะห์พบว่า สามารถจัดกลุ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวได้ 3 กลุ่ม (ตารางที่ 26) ได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง 4 แห่ง ได้แก่ 1) อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก 2) วัดศาลาแดงเหนือ 3) ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร และ 4) พระราชวังบางปะอิน

กลุ่มที่ 2 แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพปานกลาง 7 แห่ง ได้แก่ 1) วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร 2) เกาะเกร็ด 3) ศาลากลางจังหวัดปทุมธานีหลังเก่า 4) วัดสิงห์และโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง 5) วัดไผ่ล้อม 6) วัดเจดีย์ทอง และ 7) วัดนิเวศธรรมประวัติ

กลุ่มที่ 3 แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่ำ 12 แห่ง ได้แก่ 1) วัดเขมาภิตารามวรวิหาร 2) วัดกลางเกร็ด 3) ตลาดน้ำวัดแสงสิริธรรม 4) กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์ และบ้านข้าวหมากบริเวณชุมชนวัดตำหนักเหนือ 5) วัดกู่ 6) วัดชินวรารามวรวิหาร 7) วัดศาลเจ้า 8) วัดโบสถ์ 9) วัดหงส์ปทุมवास 10) วัดบางนา 11) วัดจันทร์กะพ้อ และ 12) วัดสองพี่น้อง

ตารางที่ 26 ผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้วิธีวิเคราะห์ทางสถิติแบบ
Multivariate Analysis ด้วยเทคนิค Cluster Analysis

แหล่งท่องเที่ยว	ระดับศักยภาพ
จังหวัดนนทบุรี	
1. วัดเขมาภิรตารามวรวิหาร	ต่ำ
2. วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร	ปานกลาง
3. อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก	สูง
4. เกาะเกร็ด	ปานกลาง
5. วัดกลางเกร็ด	ต่ำ
6. ตลาดน้ำวัดแสงสิริธรรม	ต่ำ
7. กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมากฯ	ต่ำ
8. วัดกู่	ต่ำ
จังหวัดปทุมธานี	
1. วัดชินวรารามวรวิหาร	ต่ำ
2. วัดศาลเจ้า	ต่ำ
3. วัดโบสถ์	ต่ำ
4. ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี(หลังเก่า)	ปานกลาง
5. วัดหงส์ปทุมवास	ต่ำ
6. วัดบางนา	ต่ำ
7. วัดสิงห์ และ โบราณสถานเตาโอ่งอ่าง	ปานกลาง
8. วัดไผ่ล้อม	ปานกลาง
9. วัดจันทร์กะพ้อ	ต่ำ
10. วัดสองพี่น้อง	ต่ำ
11. วัดเจดีย์ทอง	ปานกลาง
12. วัดศาลาแดงเหนือ	สูง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
1. ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร	สูง
2. พระราชวังบางปะอิน	สูง
3. วัดนิเวศธรรมประวัติ	ปานกลาง

จากผลการประเมินศักยภาพทั้ง 2 แบบ ได้ผลการประเมินที่แตกต่างกันก็คือ การประเมินศักยภาพในแบบแรกโดยการจัดลำดับตามช่วงคะแนนพบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง 6 แห่ง ระดับปานกลาง 15 แห่ง และระดับต่ำ 2 แห่ง ซึ่งจะให้ผลที่แตกต่างจากการประเมินโดยใช้วิธีวิเคราะห์ทางสถิติโดยผลการวิเคราะห์พบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพระดับสูง 4 แห่ง ระดับกลาง 7 แห่ง และระดับต่ำ 12 แห่ง โดยแสดงการเปรียบเทียบตามความแตกต่างของการประเมินได้ดังตารางที่ 27

2.1 การแบ่งกลุ่มของตัวแปร(Criteria)ที่ใช้ในการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

ผลการวิเคราะห์การกระจายตัวของระดับคะแนนของตัวแปรหรือเกณฑ์ (Criteria) ทั้ง 4 ข้อ ได้แก่ 1) คะแนนคุณภาพของภูมิทัศน์ 2) บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว 3) ข้อจำกัดในการขยายตัว และ 4) คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว พบว่ากลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงมีคะแนนอยู่ในระดับสูงทั้ง 4 ตัวแปร กลุ่มที่มีศักยภาพระดับกลางมีคะแนนทั้ง 4 ตัวแปรต่ำกว่ากลุ่มแรกทั้ง 4 ตัวแปร และ กลุ่มที่มีศักยภาพต่ำทั้ง 4 ตัวแปรมีคะแนนต่ำที่สุด ตามลำดับ

นอกจากนี้ยังได้ทำการศึกษาถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 กลุ่ม ตามระดับศักยภาพถึงตัวแปร ทั้ง 4 ดังกล่าว พบว่า ระดับคะแนนภายในแต่ละกลุ่มในหมวดคุณภาพของภูมิทัศน์ บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว และคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ในส่วนของหมวดข้อจำกัดในการขยายตัวไม่มีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มด้วยความเชื่อมั่น 99% (ตารางที่ 28)

ตารางที่ 27 แสดงการเปรียบเทียบผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวระหว่างวิธีการลำดับช่วงคะแนนกับการวิเคราะห์ทางสถิติแบบ Multivariate Analysis ด้วยเทคนิค Cluster Analysis

แหล่งท่องเที่ยว	การจัดลำดับตามช่วงคะแนน	การวิเคราะห์ทางสถิติ
จังหวัดนนทบุรี		
1. วัดมหาจักรทราวมวรวิหาร	ปานกลาง	ต่ำ
2. วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร	สูง	ปานกลาง
3. อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก	สูง	สูง
4. เกาะเกร็ด	สูง	ปานกลาง
5. วัดกลางเกร็ด	ปานกลาง	ต่ำ
6. ตลาดน้ำวัดแสงสิริธรรม	ต่ำ	ต่ำ
7. กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมากฯ	ปานกลาง	ต่ำ
8. วัดคู	ปานกลาง	ต่ำ
จังหวัดปทุมธานี		
1. วัดชินวรารามวรวิหาร	ปานกลาง	ต่ำ
2. วัดศาลเจ้า	ปานกลาง	ต่ำ
3. วัดโบสถ์	ปานกลาง	ต่ำ
4. ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี(หลังเก่า)	ปานกลาง	ปานกลาง
5. วัดหงส์ปทุมवास	ปานกลาง	ต่ำ
6. วัดบางนา	ปานกลาง	ต่ำ
7. วัดสิงห์ และ โบราณสถานเตาโอ่งอ่าง	ปานกลาง	ปานกลาง
8. วัดไผ่ล้อม	ปานกลาง	ปานกลาง
9. วัดจันทร์กะพ้อ	ปานกลาง	ต่ำ
10. วัดสองพี่น้อง	ต่ำ	ต่ำ
11. วัดเจดีย์ทอง	ปานกลาง	ปานกลาง
12. วัดศาลาแดงเหนือ	สูง	สูง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา		
1. ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร	สูง	สูง
2. พระราชวังบางปะอิน	สูง	สูง
3. วัดนิเวศธรรมประวัติ	ปานกลาง	ปานกลาง

ตารางที่ 28 แสดงผลการศึกษาค่าความแตกต่างระหว่างกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวตามระดับศักยภาพ กับระดับคะแนนของตัวแปรในแต่ละกลุ่ม

ตัวแปร (Criteria)	กลุ่มของระดับคะแนน (คะแนนเฉลี่ย)			Sig.
	สูง	กลาง	ต่ำ	
1. คุณภาพภูมิทัศน์	11.15	9.51	9.01	0.000*
2. บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว	11.05	9.61	9.25	0.001*
3. ข้อจำกัดในการขยายตัว	4.95	4.44	4.20	0.029 ^{ns}
4. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว	12.55	11.67	11.67	0.000*

* = ค่าเฉลี่ยของระดับคะแนนที่ต่างกันทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % เปรียบเทียบโดยวิธี Multivariate Analysis ด้วยเทคนิค Cluster Analysis

ในการศึกษาข้างต้นได้ทำการวิเคราะห์ถึงระดับของคะแนนของตัวแปรในแต่ละหมวดโดยใช้วิธีวิเคราะห์ทางสถิติ แบบ Multivariate Analysis ด้วยเทคนิค Cluster Analysis ได้ทำการแบ่งกลุ่มในแต่ละหมวดของตัวแปร ทั้ง 4 หมวด โดยแต่ละหมวดจะถูกแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มตามระดับคะแนน และยังได้ศึกษาค่าความแตกต่างระหว่างคะแนนภายในกลุ่มทั้ง 3 ของ 4 หมวดตัวแปร ผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

2.1.1 หมวดที่ 1: คุณภาพภูมิทัศน์

ประกอบด้วย 4 ตัวแปรย่อย ได้แก่ 1) คุณภาพทางธรรมชาติ 2) คุณภาพของสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น 3) คุณภาพของสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และ 4) คุณภาพในการใช้ที่ดิน โดยรอบในการส่งเสริมคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว โดยได้วิเคราะห์เพื่อแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวตามระดับคะแนนของตัวแปรย่อยทั้ง 4 ตัวแปรภายในหมวดที่ 1 ได้ผลดังนี้คือ

สามารถแบ่งกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวตามระดับคะแนนเฉลี่ยของหมวดที่ 1 ได้ เป็น 3 กลุ่ม (ตารางที่ 29) ได้แก่

1. กลุ่มที่มีระดับคะแนนสูง 5 แห่ง ได้แก่ 1) วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร 2) อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก 3) วัดศาลาแดงเหนือ 4) ศูนย์ศึกษาชีพบางไทร และ 5) พระราชวังบางปะอิน

2. กลุ่มแหล่งท่องเที่ยวที่มีคะแนนปานกลาง 9 แห่ง ได้แก่ 1) วัดเขมาภิรตารามวรวิหาร 2) เกาะเกร็ด 3) วัดชินวรารามวรวิหาร 4) วัดหงส์ปทุมवास 5) วัดสิงห์และโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง 6) วัดไผ่ล้อม 7) วัดจันทร์กะพ้อ 8) วัดเจดีย์ทอง และ 9) วัดนิเวศธรรมประวัติ

3. แหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับคะแนนต่ำ 9 แห่ง ได้แก่ 1) วัดกลางเกร็ด 2) ตลาดน้ำวัดแสงสิริธรรม 3) กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมากบริเวณชุมชนวัดค่านักเหนือ 4) วัดกู่ 5) วัดศาลเจ้า 6) วัดโบสถ์ 7) ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี(หลังเก่า) 8) วัดบางนา และ 9) วัดสองพี่น้อง

การศึกษาความแตกต่างระหว่างระดับคะแนนของตัวแปรย่อยภายในกลุ่มทั้ง 3 พบว่า ในกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับคะแนนหมวดคุณภาพภูมิทัศน์ ระดับสูง จะมีคะแนนเฉลี่ยในแต่ละตัวแปรย่อยทั้ง 4 ด้านสูงทั้งหมด รองลงมาในกลุ่มระดับปานกลาง มีคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรย่อยในกลุ่มต่ำกว่าระดับสูงทั้งหมด และในกลุ่มที่มีระดับคะแนนต่ำ มีคะแนนเฉลี่ยของแต่ละตัวแปรย่อยทั้ง 4 ด้านต่ำกว่าระดับปานกลางทั้งหมด โดยคะแนนในแต่ละกลุ่มทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งมี 4 ตัวแปรย่อย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้ง 3 กลุ่ม และทั้ง 4 ตัวแปรย่อย แสดงผลวิเคราะห์ที่ได้ดังตารางที่ 30

ตารางที่ 29 ผลการประเมินระดับคะแนนหมวดคุณภาพภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยว	ระดับคะแนน
จังหวัดนนทบุรี	
1. วัดเขมาภิรตารามวรวิหาร	ปานกลาง
2. วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร	สูง
3. อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก	สูง
4. เกาะเกร็ด	ปานกลาง
5. วัดกลางเกร็ด	ต่ำ
6. ตลาดน้ำวัดแสงศิริธรรม	ต่ำ
7. กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมากฯ	ต่ำ
8. วัดคู	ต่ำ
จังหวัดปทุมธานี	
1. วัดชินวรารามวรวิหาร	ปานกลาง
2. วัดศาลเจ้า	ต่ำ
3. วัดโบสถ์	ต่ำ
4. ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี(หลังเก่า)	ต่ำ
5. วัดหงส์ปทุมवास	ปานกลาง
6. วัดบางนา	ต่ำ
7. วัดสิงห์ และ โบราณสถานเตาโอ่งอ่าง	ปานกลาง
8. วัดไผ่ล้อม	ปานกลาง
9. วัดจันทร์กะพ้อ	ปานกลาง
10. วัดสองพี่น้อง	ต่ำ
11. วัดเจติย์ทอง	ปานกลาง
12. วัดศาลาแดงเหนือ	สูง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
1. ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร	สูง
2. พระราชวังบางปะอิน	สูง
3. วัดนิเวศธรรมประวัติ	ปานกลาง

ตารางที่ 30 แสดงผลการศึกษาความแตกต่างของระดับคะแนนระหว่างกลุ่ม ของแหล่งท่องเที่ยวใน
หมวดภูมิทัศน์

ตัวแปรย่อยในหมวดคุณภาพภูมิทัศน์	ระดับคะแนน (คะแนนเฉลี่ย)			Sig.
	สูง	กลาง	ต่ำ	
1. คุณภาพของธรรมชาติ	2.82	2.51	2.26	0.000*
2. คุณภาพของสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น	2.90	2.44	2.20	0.000*
3. คุณภาพของสภาพแวดล้อมที่มีมนุษย์สร้างขึ้น	2.68	2.23	2.22	0.000*
4. คุณภาพการใช้ที่ดินโดยรอบ	2.66	2.26	1.97	0.000*

* = ค่าเฉลี่ยของระดับคะแนนที่ต่างกันทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % เปรียบเทียบ โดยวิธี

Multivariate Analysis ด้วยเทคนิค Cluster Analysis

2.2.2: หมวดที่ 2 บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว

ประกอบด้วย 4 ตัวแปรย่อย ได้แก่ 1) การบริการท่าเรือ ที่จอดเรือ ที่จอดรถ 2) การคมนาคมและการเข้าถึง 3) การให้บริการร้านค้าต่างๆและสุขา และ 4) ความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว โดยได้วิเคราะห์เพื่อแบ่งกลุ่ม แหล่งท่องเที่ยวตามระดับคะแนนของตัวแปรย่อยทั้ง 4 ตัวแปรภายในหมวดที่ 2 ได้ผลดังนี้

สามารถแบ่งกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวตามระดับคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรย่อยทั้ง 4 ตัวแปรภายในหมวดที่ 2 ได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้ (ตารางที่ 31)

1. กลุ่มที่มีระดับคะแนนสูง 4 แห่ง ได้แก่ 1) อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก 2) วัดไร่ลือม 3) ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร และ 4) พระราชวังบางปะอิน

2. กลุ่มที่มีระดับคะแนนปานกลาง 12 แห่ง ได้แก่ 1) วัดเขมาภิตรารามวรวิหาร 2) วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร 3) เกาะเกร็ด 4) วัดกรงเกร็ด 5) ตลาดน้ำวัดแสงศิริธรรม 6) วัดกุฎี 7) วัดชินวรารามวรวิหาร 8) วัดศาลเจ้า 9) ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี(หลังเก่า) 10) วัดหงส์ปทุมมาวาส 11) วัดจันทร์กะพ้อ และ 12) วัดศาลาแดงเหนือ

3. กลุ่มที่มีระดับคะแนนต่ำ 7 แห่ง ได้แก่ 1) กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมากบริเวณชุมชนวัดตำหนักเหนือ 2) วัดโบสถ์ 3) วัดบางนา 4) วัดสิงห์และโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง 5) วัดสองพี่น้อง 6) วัดเจดีย์ทอง และ 7) วัดนิเวศธรรมประวัติ

ตารางที่ 31 ผลการประเมินระดับคะแนนหมวดบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยว	ระดับคะแนน
จังหวัดนนทบุรี	
1. วัดเขมาภิรตารามวรวิหาร	ปานกลาง
2. วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร	ปานกลาง
3. อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก	สูง
4. เกาะเกร็ด	ปานกลาง
5. วัดกลางเกร็ด	ปานกลาง
6. ตลาดน้ำวัดแสงศิริธรรม	ปานกลาง
7. กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมากฯ	ต่ำ
8. วัดกู่	ปานกลาง
จังหวัดปทุมธานี	
1. วัดชินวรารามวรวิหาร	ปานกลาง
2. วัดศาลเจ้า	ปานกลาง
3. วัดโบสถ์	ต่ำ
4. ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี(หลังเก่า)	ปานกลาง
5. วัดหงส์ปทุมवास	ปานกลาง
6. วัดบางนา	ต่ำ
7. วัดสิงห์ และ โบราณสถานเตาโอ่งอ่าง	ต่ำ
8. วัดไผ่ล้อม	สูง
9. วัดจันทร์กะพ้อ	ปานกลาง
10. วัดสองพี่น้อง	ต่ำ
11. วัดเจดีย์ทอง	ต่ำ
12. วัดศาลาแดงเหนือ	ปานกลาง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
1. ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร	สูง
2. พระราชวังบางปะอิน	สูง
3. วัดนิเวศธรรมประวัติ	ต่ำ

การศึกษาความแตกต่างระหว่างคะแนนของตัวแปรย่อยภายในกลุ่มทั้ง 3 พบว่า กลุ่มแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับคะแนน บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวสูง จะมีคะแนนเฉลี่ยในตัวแปรย่อยทั้ง 4 ด้านสูงทั้งหมด รองลงมาในกลุ่มที่มีคะแนนระดับปานกลางก็จะมีคะแนนเฉลี่ยของแต่ละตัวแปรย่อยในกลุ่มต่ำรองลงมาทั้งหมด และในกลุ่มที่มีคะแนนระดับต่ำมีคะแนนเฉลี่ยของแต่ละปัจจัยย่อยทั้ง 3 ด้านต่ำกว่าระดับปานกลางทั้งหมด ยกเว้นปัจจัยด้านความปลอดภัยที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าระดับปานกลางแต่ต่ำกว่าระดับสูง โดยคะแนนในแต่ละกลุ่มทั้ง 3 กลุ่มพบว่ามี 3 ตัวแปรย่อยที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ 1) การบริการทำเรือ ที่จอดเรือและที่จอดรถ 2) การคมนาคม และการเข้าถึง และ 3) การให้บริการร้านค้าต่างๆ และสุขภาพ ในส่วนตัวแปรด้านความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวพบว่าไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติด้วยความเชื่อมั่น 99% แสดงผลการวิเคราะห์ได้ ดังตารางที่ 32

ตารางที่ 32 แสดงผลการศึกษาความแตกต่างของระดับคะแนนระหว่างกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวในหมวดบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว

ตัวแปรย่อยในหมวดบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว	ระดับคะแนน (คะแนนเฉลี่ย)			Sig.
	สูง	กลาง	ต่ำ	
1. การบริการทำเรือ ที่จอดเรือ และที่จอดรถ	2.80	2.38	1.99	0.000*
2. การคมนาคมการเข้าถึง	2.80	2.57	2.19	0.000*
33 การให้บริการร้านค้าต่างๆ และสุขภาพ	2.78	2.33	1.80	0.000*
4. ความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว	2.80	2.48	2.54	0.049 ^{ns}

* = ค่าเฉลี่ยของระดับคะแนนที่ต่างกันทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % เปรียบเทียบโดยวิธี

Multivariate Analysis ด้วยเทคนิค Cluster Analysis

2.2.3 หมวดที่ 3: ข้อจำกัดในการขยายตัว

ประกอบด้วย 2 ตัวแปรย่อย ได้แก่ 1) ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว และ 2) ความไวต่อผลกระทบจากการท่องเที่ยว โดยได้วิเคราะห์เพื่อแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวตามระดับคะแนนของตัวแปรย่อย ทั้ง 2 ได้ผลดังนี้

สามารถแบ่งกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวตามระดับคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรย่อยทั้ง 2 ตัวแปรภายในหมวดที่ 3 ได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้ (ตารางที่ 33)

1. กลุ่มที่มีระดับคะแนนสูง 3 แห่ง ได้แก่ 1) อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก 2) วัดสิงห์ และ โบราณสถานเตาโอ่งอ่าง และ 3) ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร

2. กลุ่มที่มีระดับคะแนนปานกลาง 7 แห่ง ได้แก่ 1) วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร 2) วัดชินวรารามวรวิหาร 3) วัดหงส์ปฐมवास 4) วัดไผ่ล้อม 5) วัดเจดีย์ทอง 6) วัดศาลาแดงเหนือ และ 7) พระราชวังบางปะอิน

3. กลุ่มที่มีระดับคะแนนต่ำ 13 แห่ง ได้แก่ 1) วัดเขมาภิรตารามวรวิหาร 2) เกาะเกร็ด 3) วัดกลางเกร็ด 4) ตลาดน้ำวัดแสงสิริธรรม 5) กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมาก บริเวณชุมชนวัดตำหนักเหนือ 6) วัดกู่ 7) วัดศาลเจ้า 8) วัดโบสถ์ 9) ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี (หลังเก่า) 10) วัดบางนา 11) วัดจันทร์กระทู้ 12) วัดสองพี่น้อง 13) วัด นิเวศธรรมประวัติ

การศึกษาความแตกต่างระหว่างคะแนนของตัวแปรย่อยภายในกลุ่มทั้ง 3 พบว่า ในกลุ่มคะแนนข้อจำกัดในการขยายตัวที่ระดับสูง จะมีคะแนนเฉลี่ยในแต่ละตัวแปรย่อยทั้ง 2 ด้าน สูงทั้งหมด รองลงมาในกลุ่มระดับปานกลางก็จะมีคะแนนเฉลี่ยของแต่ละตัวแปรย่อยในกลุ่มต่ำกว่าระดับสูงทั้งหมด และในกลุ่มที่มีคะแนนระดับต่ำมีคะแนนเฉลี่ยของแต่ละตัวแปรย่อยทั้ง 2 ด้านต่ำกว่าระดับปานกลางทั้งหมด โดยคะแนนในแต่ละกลุ่มทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งมี 2 ตัวแปรย่อย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้ง 3 กลุ่ม และทั้ง 2 ปัจจัยย่อย แสดงผลการวิเคราะห์ได้ดังตารางที่ 34

ตารางที่ 33 ผลการประเมินระดับคะแนนหมวดข้อจำกัดในการขยายตัวของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยว	ระดับคะแนน
จังหวัดนนทบุรี	
1. วัดเขมาภิรตารามวรวิหาร	ต่ำ
2. วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร	ปานกลาง
3. อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก	สูง
4. เกาะเกร็ด	ต่ำ
5. วัดกลางเกร็ด	ต่ำ
6. ตลาดน้ำวัดแสงศิริธรรม	ต่ำ
7. กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมากฯ	ต่ำ
8. วัดคู	ต่ำ
จังหวัดปทุมธานี	
1. วัดชินวรารามวรวิหาร	ปานกลาง
2. วัดศาลเจ้า	ต่ำ
3. วัดโบสถ์	ต่ำ
4. ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี(หลังเก่า)	ต่ำ
5. วัดหงส์ปทุมवास	ปานกลาง
6. วัดบางนา	ต่ำ
7. วัดสิงห์ และ โบราณสถานเตาโอ่งอ่าง	สูง
8. วัดไผ่ล้อม	ปานกลาง
9. วัดจันทร์กะพ้อ	ต่ำ
10. วัดสองพี่น้อง	ต่ำ
11. วัดเจดีย์ทอง	ปานกลาง
12. วัดศาลาแดงเหนือ	ปานกลาง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
1. ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร	สูง
2. พระราชวังบางปะอิน	ปานกลาง
3. วัดนิเวศธรรมประวัติ	ต่ำ

ตารางที่ 34 แสดงการศึกษาความแตกต่างระหว่างกลุ่มของระดับคะแนนของแหล่งท่องเที่ยวในหมวดข้อจำกัดในการขยายตัว

ตัวแปรอยู่ในหมวดข้อจำกัดในการขยายตัว	ระดับคะแนน (คะแนนเฉลี่ย)			Sig.
	สูง	กลาง	ต่ำ	
1. ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว	2.73	2.23	1.87	0.000*
2. ความไวต่อผลกระทบจากการท่องเที่ยว	2.70	2.26	2.08	0.000*

* = ค่าเฉลี่ยของระดับคะแนนที่ต่างกันทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % เปรียบเทียบ โดยวิธี

Multivariate Analysis ด้วยเทคนิค Cluster Analysis

2.2.4 หมวดที่ 4: คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว

ประกอบด้วย 5 ตัวแปรย่อย ได้แก่ 1) ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ 2) ลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ 3) ความสามารถและความพร้อมในการดูแล 4) ความง่ายในการลงทุน และ 5) โครงการในการพัฒนาแก้ไขปัญหาที่จะมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยว โดยได้วิเคราะห์เพื่อแบ่งกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวตามระดับคะแนนของตัวแปรย่อยทั้ง 5 ตัวแปรภายในหมวดที่ 4 ได้ ผลดังนี้(ตารางที่ 35)

สามารถแบ่งกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวตามระดับคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรย่อยทั้ง 5 ตัวแปรภายในหมวดที่ 4 ได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้

1. กลุ่มที่มีระดับคะแนนสูง 2 แห่ง ได้แก่ 1) ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร และ 2) พระราชวังบางปะอิน

2. กลุ่มที่มีระดับคะแนนปานกลาง 9 แห่ง ได้แก่ 1) วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร 2) อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก 3) เกาะเกร็ด 4) วัดกุฎี 5) วัดสิงห์และโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง 6) วัดไผ่ล้อม 7) วัดเจดีย์ทอง 8) วัดศาลาแดงเหนือ และ 9) วัดนิเวศธรรมประวัติ

3. กลุ่มที่มีระดับคะแนนต่ำ 12 แห่ง ได้แก่ 1) วัดเขมาภิรตารามวรวิหาร 2) วัดกลางเกร็ด 3) ตลาดน้ำวัดแสงสิริธรรม 4) กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมากบริเวณชุมชนวัดตำหนักเหนือ 5) วัดชินวรารามวรวิหาร 6) วัดศาลเจ้า 7) วัดโบสถ์ 8) ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี (หลังเก่า) 9) วัดหงส์ปทุมवास 10) วัดบางนา 11) วัดจันทร์กะพ้อ และ 12) วัดสองพี่น้อง

ตารางที่ 35 ผลการประเมินระดับคะแนนหมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยว	ระดับคะแนน
จังหวัดนนทบุรี	
1. วัดเขมาภิรตารามวรวิหาร	ต่ำ
2. วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร	ปานกลาง
3. อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก	ปานกลาง
4. เกาะเกร็ด	ปานกลาง
5. วัดกลางเกร็ด	ต่ำ
6. ตลาดน้ำวัดแสงศิริธรรม	ต่ำ
7. กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมากฯ	ต่ำ
8. วัดคู	ปานกลาง
จังหวัดปทุมธานี	
1. วัดชินวรารามวรวิหาร	ต่ำ
2. วัดศาลเจ้า	ต่ำ
3. วัดโบสถ์	ต่ำ
4. ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี(หลังเก่า)	ต่ำ
5. วัดหงส์ปทุมवास	ต่ำ
6. วัดบางนา	ต่ำ
7. วัดสิงห์ และ โบราณสถานเตาโอ่งอ่าง	ปานกลาง
8. วัดไผ่ล้อม	ปานกลาง
9. วัดจันทร์กะพ้อ	ต่ำ
10. วัดสองพี่น้อง	ต่ำ
11. วัดเจติยทัตถ	ปานกลาง
12. วัดศาลาแดงเหนือ	ปานกลาง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
1. ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร	สูง
2. พระราชวังบางปะอิน	สูง
3. วัดนิเวศธรรมประวัติ	ปานกลาง

การศึกษาความแตกต่างระหว่างระดับคะแนนของตัวแปรย่อยภายในกลุ่มทั้ง 3 พบว่า ในกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับคะแนนหมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ระดับสูง จะมีคะแนนเฉลี่ยในแต่ละปัจจัยย่อยทั้ง 5 ด้านสูงทั้งหมด รองลงมาในกลุ่มระดับปานกลาง มีค่าคะแนนเฉลี่ยของแต่ละตัวแปรย่อยในกลุ่มต่ำกว่าระดับสูงทั้งหมด และในกลุ่มที่มีระดับคะแนนต่ำมีคะแนนเฉลี่ยของแต่ละตัวแปรย่อยทั้ง 5 ด้านต่ำกว่าระดับปานกลางทั้งหมด โดยคะแนนในแต่ละกลุ่มทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งมี 5 ตัวแปรย่อยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4 ตัวแปรย่อย ได้แก่ 1) ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ 2) ลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ 3) ความสามารถและความพร้อมในการดูแล และ 4) โครงการในการพัฒนาแก้ไขปัญหาที่จะมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยว ในส่วนของตัวแปรด้านความง่ายในการลงทุนส่งเสริม พบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ด้วยความเชื่อมั่น 99% แสดงผลวิเคราะห์ได้ ดังตารางที่ 36

ตารางที่ 36 แสดงผลการศึกษาความแตกต่างระหว่างกลุ่มของระดับคะแนนของแหล่งท่องเที่ยวในหมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว

ตัวแปรย่อยในหมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว	ระดับคะแนน (คะแนนเฉลี่ย)			Sig.
	สูง	กลาง	ต่ำ	
1. ความสำคัญทางประวัติศาสตร์	2.90	2.38	1.72	0.000*
2. ลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์	2.95	2.38	1.74	0.000*
3. ความสามารถและความพร้อมในการดูแล	2.50	2.20	1.89	0.000*
4. ความง่ายในการลงทุนส่งเสริม	2.75	2.31	2.18	0.019 ^{ns}
5. โครงการในการพัฒนาแก้ไขปัญหาที่จะมีผลกระทบต่อ การท่องเที่ยว	2.65	2.24	1.79	0.000*

* = ค่าเฉลี่ยของระดับคะแนนที่ต่างกันทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % เปรียบเทียบโดยวิธี

Multivariate Analysis ด้วยเทคนิค Cluster Analysis

จากการจัดระดับคะแนนที่ 3 ระดับของตัวแปรทั้ง 4 หมวด ที่ระดับสูง ปานกลาง และต่ำ ทำให้ทราบถึง ข้อดีและข้อเด่นของปัจจัยต่างๆทั้ง 4 หมวด ภายในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว สามารถนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวต่อไป โดยนำไปพิจารณาถึงการปรับปรุงจุดดี และส่งเสริมจุดเด่นของพื้นที่ที่มีอยู่เดิม เพื่อที่จะยกระดับของศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของแหล่ง

ท่องเที่ยวแต่ละแห่งต่อไป ซึ่งสามารถสรุปผลของระดับคะแนนทั้ง 23 แห่ง (ตารางที่ 37) ได้ดังนี้
คือ

แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนนทบุรี

แห่งที่ 1 วัดเขมาภิรตารามวรวิหาร พบว่ามีจุดด้อยที่สำคัญได้แก่หมวด ข้อจำกัดในการ
รองรับนักท่องเที่ยวและหมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ในส่วนของหมวดคุณภาพภูมิทัศน์และ
การบริการสิ่งอำนวยความสะดวก มีระดับปานกลาง

แห่งที่ 2 วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร พบว่ามีจุดเด่นในหมวด คุณภาพของภูมิทัศน์ ใน
หมวดการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก หมวดข้อจำกัดในการรองรับการท่องเที่ยว และหมวด
คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง

แห่งที่ 3 อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก พบว่ามีจุดเด่น 3 หมวด ได้แก่ หมวดคุณภาพภูมิทัศน์
หมวดบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก และหมวดข้อจำกัดในการรองรับการท่องเที่ยว ในส่วน
ของหมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับกลาง

แห่งที่ 4 เกาะเกร็ด พบว่าจุดด้อยที่สำคัญคือ ข้อจำกัดในการรองรับการท่องเที่ยว ที่เหลือ 3
หมวด ได้แก่ หมวดคุณภาพภูมิทัศน์ หมวดบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก และหมวดคุณค่าของ
แหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับกลาง

แห่งที่ 5 วัดกลางเกร็ด พบว่า จุดด้อยของแหล่งท่องเที่ยวมีอยู่ด้วยกัน 3 หมวด ได้แก่ หมวด
คุณภาพภูมิทัศน์ หมวดข้อจำกัดในการรองรับการท่องเที่ยว และหมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว
ในส่วนของหมวดการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับปานกลาง

แห่งที่ 6 ตลาดน้ำวัดแสงสิริธรรม พบว่าจุดด้อยของแหล่งท่องเที่ยวมี 3 หมวด ได้แก่ หมวด
คุณภาพภูมิทัศน์ หมวดข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และหมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวใน
ส่วนของหมวดการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับปานกลาง

แห่งที่ 7 กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมากบริเวณชุมชนวัดคำหนักเหนือ
พบว่าจุดด้อยของแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด 4 หมวด

แห่งที่ 8 วัดกู่ พบว่าจุดค้อยของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ หมวดคุณภาพภูมิทัศน์และข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ในหมวดการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก และหมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง

แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดปทุมธานี

แห่งที่ 1 วัดชินวรารามวรวิหาร พบว่าจุดค้อยที่สำคัญได้แก่ หมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ที่เหลือ 3 หมวด คือ หมวดคุณภาพภูมิทัศน์ หมวดบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก และหมวดข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง

แห่งที่ 2 วัดศาลเจ้า จุดค้อยที่สำคัญมี 3 หมวด ได้แก่ หมวดคุณภาพภูมิทัศน์ หมวดข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ที่เหลือ 1 หมวดคือหมวดการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับปานกลาง

แห่งที่ 3 วัดโบสถ์ พบว่ามีจุดค้อยของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 หมวด

แห่งที่ 4 ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี (หลังเก่า) พบว่าจุดค้อยที่สำคัญมี 3 หมวดได้แก่ หมวดคุณภาพภูมิทัศน์ หมวดข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และหมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ที่เหลือ 1 หมวด คือ หมวดการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับปานกลาง

แห่งที่ 5 วัดหงส์ปทุมवास พบว่าจุดค้อยที่สำคัญได้แก่ หมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ที่เหลือ 3 หมวด ได้แก่ หมวดคุณภาพภูมิทัศน์ หมวดการบริการสิ่งอำนวยความสะดวก และหมวดข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง

แห่งที่ 6 วัดบางนา พบว่ามีจุดค้อยของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 หมวด

แห่งที่ 7 วัดสิงห์และโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง พบว่าจุดเด่นที่สำคัญ 1 หมวด คือ หมวดข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว จุดค้อย 1 หมวดคือ หมวดการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก ที่เหลือ 2 หมวด ได้แก่ หมวดคุณภาพภูมิทัศน์และหมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง

แห่งที่ 8 วัดไผ่ล้อม พบจุดเด่นที่สำคัญ 1 หมวดคือ การบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก ที่เหลือ 3 หมวดคือ หมวดคุณภาพภูมิทัศน์ หมวดข้อจำกัดการรองรับนักท่องเที่ยว และหมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง

แห่งที่ 9 วัดจันทร์กะพ้อ พบจุดด้อยสำคัญ 2 หมวดคือ หมวดข้อจำกัดการรองรับนักท่องเที่ยว และหมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ที่เหลือ 2 หมวด คือ หมวดคุณภาพภูมิทัศน์ และหมวดการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับปานกลาง

แห่งที่ 10 วัดสองพี่น้อง พบว่ามีจุดด้อยของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 หมวด

แห่งที่ 11 วัดเจดีย์ทอง พบว่าจุดด้อยที่สำคัญคือ หมวดการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก ที่เหลือ 3 หมวด คือ หมวดคุณภาพภูมิทัศน์ หมวดข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และหมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง

แห่งที่ 12 วัดศาลาแดงเหนือ พบว่าจุดเด่นที่สำคัญคือ หมวดคุณภาพภูมิทัศน์ ที่เหลือ 3 หมวด คือ หมวดการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก หมวดข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และหมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง

แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แห่งที่ 1 ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร พบว่าจุดเด่นสำคัญครบทั้ง 4 หมวด

แห่งที่ 2 พระราชวังบางปะอิน พบว่า จุดเด่นที่สำคัญทั้ง 3 หมวด ได้แก่ หมวดคุณภาพภูมิทัศน์ หมวดการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก และหมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ที่เหลือ 1 หมวดคือ หมวดข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง

แห่งที่ 3 วัดนิเวศธรรมประวัติ พบว่าจุดด้อยที่สำคัญ 2 หมวด ได้แก่ หมวดการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก และหมวดข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ที่เหลือ 2 หมวด ได้แก่ หมวดคุณภาพภูมิทัศน์ และหมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 37 ผลการประเมินระดับคะแนนทั้ง 4 หมวด และระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยว	ระดับคะแนน				
	คุณภาพ ภูมิทัศน์	การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก	ข้อจำกัด ในการรองรับ นักท่องเที่ยว	คุณค่า ของแหล่ง ท่องเที่ยว	ระดับศักยภาพ
จังหวัดนนทบุรี					
1. วัดเขมาภิรตารามวรวิหาร	ปานกลาง	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
2. วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
3. อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก	สูง	สูง	สูง	ปานกลาง	สูง
4. เกาะเกร็ด	ปานกลาง	ปานกลาง	ต่ำ	ปานกลาง	ปานกลาง
5. วัดกลางเกร็ด	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
6. ตลาดน้ำวัดแสงสิริธรรม	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
7. กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์ และบ้านข้าวหมากฯ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
8. วัดคู	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ
จังหวัดปทุมธานี					
1. วัดชินวรารามวรวิหาร	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ
2. วัดศาลเจ้า	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
3. วัดโบสถ์	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
4. ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี(หลัง เก่า)	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง
5. วัดหงส์ปทุมवास	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ
6. วัดบางนา	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
7. วัดสิงห์ และ โบราณสถานเตาโอ่ง อ่าง	ปานกลาง	ต่ำ	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง
8. วัดไผ่ล้อม	ปานกลาง	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
9. วัดจันทร์กะพ้อ	ปานกลาง	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
10. วัดสองพี่น้อง	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
11. วัดเจดีย์ทอง	ปานกลาง	ต่ำ	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
12. วัดศาลาแดงเหนือ	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	สูง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา					
1. ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร	สูง	สูง	สูง	สูง	สูง
2. พระราชวังบางปะอิน	สูง	สูง	ปานกลาง	สูง	สูง
3. วัดนิเวศธรรมประวัติ	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	ปานกลาง

จากการวิเคราะห์หาความแตกต่างระหว่างตัวแปรทั้ง 4 หมวด พบว่า หมวดที่ระดับคะแนนไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ความเชื่อมั่น 99% 1 หมวด คือ ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ฉะนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ในการที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งนั้น จะพิจารณาเฉพาะ 3 หมวด ที่สำคัญ ได้แก่ หมวดคุณภาพภูมิทัศน์ หมวดการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก และ หมวดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว โดยพิจารณาถึงจุดเด่น จุดด้อย ในแต่ละหมวดของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำไปวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละแห่งต่อไป

จากการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ทั้ง 23 แห่ง ใน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปผลได้ดังนี้ (ตารางที่ 38)

จังหวัด นนทบุรี

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพระดับสูง 1 แห่ง ได้แก่ อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพระดับปานกลาง 2 แห่ง ได้แก่ 1) วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร และ 2) เกาะเกร็ด

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพระดับต่ำ 5 แห่ง ได้แก่ 1) วัดเขมาภิตารามวรวิหาร 2) วัดกลางเกร็ด 3) ตลาดน้ำวัดแสงสิริธรรม 4) กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมากบริเวณชุมชนวัดตำหนักเหนือ และ 5) วัดกู่

จังหวัดปทุมธานี

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพระดับสูง 1 แห่งคือ วัดศาลาแดงเหนือ

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพระดับปานกลาง 4 แห่ง ได้แก่ 1) ศาลากลางจังหวัดปทุมธานี (หลังเก่า) 2) วัดสิงห์และโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง 3) วัดไผ่ล้อม และ 4) วัดเจดีย์ทอง

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในระดับต่ำ 7 แห่ง ได้แก่ 1) วัดชินวรารามวรวิหาร 2) วัดศาลเจ้า 3) วัดโบสถ์ 4) วัดหงส์ปทุมवास 5) วัดบางนา 6) วัดจันทร์กะพ้อ และ 7) วัดสองพี่น้อง

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพระดับสูง 2 แห่ง ได้แก่ 1) ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร 2) พระราชวังบางปะอิน

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพระดับกลาง 1 แห่ง คือ วัดนิเวศธรรมประวัติ

ตารางที่ 38 สรุปผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 จังหวัดโดยวิธีวิเคราะห์ทางสถิติ

จังหวัด	ระดับศักยภาพ			รวม
	สูง	ปานกลาง	ต่ำ	
นนทบุรี	1	2	5	8
ปทุมธานี	1	4	7	12
พระนครศรีอยุธยา	2	1	-	3
รวม	4	7	12	23

การกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวตามระดับศักยภาพ

จากการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 23 แห่งโดยใช้วิธี ทางสถิติแบบ Multivariate Analysis ด้วยเทคนิค Cluster Analysis จะเห็นว่าที่มีศักยภาพระดับสูงมีลักษณะการกระจายตัวคล้ายกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพระดับปานกลาง คือ กระจายตัวอยู่ในช่วงตอนล่างของจังหวัดนนทบุรี และช่วงตอนบนของจังหวัดปทุมธานีจนถึงตอนล่างของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในส่วนของแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพระดับต่ำส่วนใหญ่จะกระจายตัวอยู่ในตอนกลางของเส้นทางทางท่องเที่ยว แสดงรายละเอียดดังภาพที่ 12

สรุปจากผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 เทคนิค พบว่า การประเมินโดยวิธีวิเคราะห์ทางสถิติแบบ Multivariate Analysis ด้วยเทคนิค Cluster Analysis มีความชัดเจนในเรื่องของการจัดกลุ่มตัวแปร ช่วยทำให้ทราบแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีจุดเด่นหรือจุดด้อยในตัวแปรใดบ้าง เพื่อนำผลไปใช้ในการวางแผนพัฒนาจุดเด่นและจุดด้อยของพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม ในขณะที่การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยวิธีการจัดลำดับความสำคัญตามช่วงคะแนน ไม่สามารถแสดงผลในรายละเอียดได้จึงขอเสนอแนะไว้เป็นทางเลือกในการศึกษาวิจัยในลักษณะนี้ต่อไป

ภาพที่ 12 แสดงตำแหน่งและการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวที่ระดับศักยภาพพระดั่งสูง ปานกลาง และต่ำ

ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว พฤติกรรมการท่องเที่ยวและทัศนคติของนักท่องเที่ยวต่อการบริการของเรือท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวจากแบบสอบถาม

การพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำส่วนหนึ่งที่สำคัญก็คือ การหาแนวทางเพื่อหลีกเลี่ยงหรือขจัดปัญหาอันไม่พึงประสงค์ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยส่วนรวม ซึ่งในกรณีนี้ต้องทราบถึงความต้องการ พฤติกรรม และทัศนคติของนักท่องเที่ยวต่อสิ่งต่างๆเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดวางแนวทางในการพัฒนาต่อไป

จากการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวทางเรือ แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 325 คน นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ 80 คน ที่ใช้บริการเรือท่องเที่ยวกับบริษัทเรือด่วนเจ้าพระยา ในวันอาทิตย์ เดินทางในเส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยาจากกรุงเทพมหานคร ไปพระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยผ่านแหล่งท่องเที่ยวริมน้ำจังหวัดนนทบุรี และปทุมธานี ระหว่างวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2548 ถึง 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2548 ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามทำให้ทราบถึงความต้องการ ทัศนคติต่อสิ่งต่างๆและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวทางเรือโดยทั่วไปซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นักท่องเที่ยวชาวไทย

1. ข้อมูลทั่วไป

1.1 เพศและอายุ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่ได้ทำการสัมภาษณ์ แบ่งเป็นเพศชายจำนวนทั้งสิ้น 124 คนหรือร้อยละ 38.15 นักท่องเที่ยวเพศหญิงจำนวนทั้งสิ้น 201 คน หรือร้อยละ 61.85 ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แบ่ง ระดับอายุของนักท่องเที่ยวออกเป็น 6 ระดับ จากจำนวนตัวอย่างที่เก็บได้กระจายไปตามระดับอายุดังนี้ คือ ระดับอายุ 26-35 ปี มีจำนวนมากที่สุดถึงร้อยละ 36 รองลงมาคือระดับอายุ 36-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.23 ระดับอายุ 46-60 ปี ร้อยละ 16.31 ระดับอายุ 15-25 ปี ร้อยละ 15.69 ระดับอายุ 60 ปีขึ้นไป และระดับอายุต่ำกว่า 15 ปี ร้อยละ 0.012 ตามลำดับ รายละเอียดแสดงในตารางที่ 39

ตารางที่ 39 ระดับอายุของนักท่องเที่ยวยุโรป

ระดับอายุ (ปี)	ร้อยละ	จำนวน (คน)
ต่ำกว่า 15 ปี	0.92	3
15-25 ปี	15.69	51
26-35 ปี	36.00	117
36-45 ปี	25.23	82
46-60 ปี	16.31	53
60 ปี ขึ้นไป	5.85	19
รวม	100	325

1.2 สถานภาพ แบ่งสถานภาพของนักท่องเที่ยวยุโรปเป็น 4 สถานภาพ ซึ่งนักท่องเที่ยวยุโรปกระจายตัวอยู่ในสถานภาพต่างๆ ดังนี้ สถานภาพ โสดมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นจำนวน ร้อยละ 59.08 รองลงมา สถานภาพแต่งงาน ร้อยละ 33.54 สถานภาพหย่าร้าง ร้อยละ 4 และสถานภาพมีคู่ ร้อยละ 3.38 ตามลำดับ ซึ่งแสดงรายละเอียดดังตารางที่ 40

ตารางที่ 40 สถานภาพของนักท่องเที่ยวยุโรป

สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
โสด	192	59.08
แต่งงาน	109	33.54
หย่าร้าง	13	4.00
มีคู่	11	3.38
รวม	325	100

1.3 อาชีพ แบ่งลักษณะอาชีพของนักท่องเที่ยวออกเป็น 7 ประการ คือ นักเรียน ธุรกิจส่วนตัว แม่บ้าน ธุรกิจการเกษตร ข้าราชการ ลูกจ้าง และอาชีพอื่นๆ ซึ่งจากผลการสำรวจจำนวนตัวอย่างที่จัดเก็บกระจายไปตามกลุ่มอาชีพต่างๆดังนี้ กลุ่มอาชีพลูกจ้าง/พนักงาน มีจำนวนสูง ร้อยละ 42.77 รองลงมา ได้แก่ อาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 19.38 อาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 19.08 นักเรียน นักศึกษา ร้อยละ 8.62 แม่บ้านทั่วไป ร้อยละ 6.77 เกษียณอายุ ร้อยละ 3.38 และไม่ปรากฏอาชีพประกอบธุรกิจการเกษตร รายละเอียดดังตารางที่ 41

ตารางที่ 41 อาชีพของนักท่องเที่ยวไทย

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ลูกจ้างบริษัท/พนักงาน	139	42.77
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	63	19.38
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	62	19.08
นักเรียน/นักศึกษา	28	8.62
แม่บ้านทั่วไป	22	6.77
เกษียณอายุ	11	3.38
ประกอบธุรกิจการเกษตร	0	0
รวม	325	100

1.4 ระดับการศึกษา แบ่งระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวออกเป็น 7 ระดับ นักท่องเที่ยวที่เป็นตัวอย่างกระจายไปตามระดับการศึกษาต่างๆ คือ ระดับปริญญาตรี มีจำนวนสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 52.30 รองลงมาในระดับสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 15.08 ระดับอนุปริญญา หรือเทียบเท่า ร้อยละ 11.08 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 8.92 ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 4.62 และระดับอาชีวศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 3.38 ตามลำดับ แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 42

ตารางที่ 42 ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวชาวไทย

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประถมศึกษาและต่ำกว่า	15	4.62
มัธยมศึกษาตอนต้น	15	4.62
มัธยมศึกษาตอนปลาย	29	8.92
อาชีวศึกษาหรือเทียบเท่า	11	3.38
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	36	11.08
ปริญญาตรี	170	52.30
สูงกว่าปริญญาตรี	49	15.08
รวม	325	100

1.5 รายได้ จากการศึกษพบว่า ระดับรายได้ของนักท่องเที่ยวที่อยู่ในระดับ 10,000-14,999 บาท/เดือน มีจำนวนสูงสุด ร้อยละ 24 รองลงมาคือ ระดับรายได้ 5,000-9,999 บาท/เดือน คิดเป็น ร้อยละ 17.54 ระดับรายได้ 15,000-19,999 บาท / เดือน คิดเป็นร้อยละ 12 ระดับรายได้ 20,000-24,999 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 9.54 นอกนั้นกระจายไปตามระดับต่างๆอย่างละเล็กน้อย รายละเอียดดังตารางที่ 43

ตารางที่ 43 รายได้ของนักท่องเที่ยวยชาวไทย

รายได้ (บาท)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5,000 บาท	16	4.92
5,000-9,999	57	17.54
10,000-14,999	78	24.00
15,000-19,999	39	12.00
20,000-24,999	31	9.54
25,000-29,999	22	6.77
30,000-34,999	9	2.77
35,000-39,999	7	2.15
40,000-44,999	7	2.15
45,000-49,999	5	1.54
มากกว่า 50,000	30	9.23
ไม่มีรายได้เป็นของตนเอง	24	7.39
รวม	325	100

2. ข้อมูลพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว

2.1 ผู้ร่วมเดินทาง จากการสอบถามถึงผู้ร่วมเดินทาง พบว่า นักท่องเที่ยวมากับกลุ่มเพื่อนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46.77 รองลงมา ได้แก่แก่นักท่องเที่ยวที่มาพร้อมกับครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 40 มาเป็นเอกเทศ คิดเป็นร้อยละ 7.08 และมากับทัวร์คิดเป็นร้อยละ 6.15 ตามลำดับ ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ 44

ตารางที่ 44 ผู้ร่วมเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวไทย

ผู้ร่วมเดินทาง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
กลุ่มเพื่อน	152	46.77
ครอบครัว	130	40.00
เอกเทศ	23	7.08
มากับทัวร์	20	6.15
รวม	325	100

2.2 ประเภทของสื่อหรือหน่วยงานที่ให้ข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวได้ดีที่สุด

จากการสัมภาษณ์ พบว่า นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลด้านการท่องเที่ยวจากเพื่อนสูงสุด ร้อยละ 54.08 รองลงมา คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ร้อยละ 36.25 วารสารนำเที่ยว ร้อยละ 33.84 ญาติ ร้อยละ 26.89 บริษัทนำเที่ยว ร้อยละ 25.98 นิตยสาร ร้อยละ 24.77 นอกนั้น โทรทัศน์ ร้อยละ 23.26 นอกจากนี้ยังมีสื่อหรือหน่วยงานอื่นๆ ดังรายละเอียดดังตารางที่ 45 ในส่วนของสื่ออื่นๆ ได้แก่ งานแสดงนิทรรศการการท่องเที่ยว ป้ายโฆษณาที่ทำเรือ

ตารางที่ 45 ประเภทของสื่อหรือหน่วยงานที่ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวชาวไทย

สื่อ/หน่วยงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ข้อมูลจากเพื่อน	179	55.08
ข้อมูลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	120	36.92
วารสารนำเที่ยว	112	34.46
ญาติ	89	27.39
ข่าวสารจากบริษัทนำเที่ยว	86	26.46
นิตยสาร	82	25.23
โทรทัศน์	77	23.69
สารสนเทศ(IT)	70	21.54
วิทยุ	58	17.85
ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์	49	15.07
ข้อมูลจากโรงแรม	8	2.46
อื่นๆ	5	1.54

หมายเหตุ นักท่องเที่ยวสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

2.3 จำนวนครั้งที่เคยมาเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวได้เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นครั้งแรกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 84.31 มาเที่ยวครั้งที่ 2 ร้อยละ 13.85 มาเที่ยวครั้งที่ 3 ร้อยละ 6.77 และ มาเที่ยวครั้งที่ 4 ร้อยละ 2.15 ซึ่งรายละเอียดดังตารางที่ 46

ตารางที่ 46 จำนวนครั้งที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย

จำนวนครั้งที่เดินทางท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ครั้งแรก	274	84.31
ครั้งที่สอง	45	13.85
ครั้งที่สาม	22	6.77
ครั้งที่สี่	7	2.15
รวม	325	100

2.4 บริษัทเรือนำเที่ยวที่ใช้บริการ พบว่า นักท่องเที่ยว จำนวน 51 คน ที่เคยมาเที่ยวนี้
ใช้บริการกับบริษัทเรือนำเที่ยวเดิมจำนวน 34 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 66.67 และที่ไม่ได้มากับ
บริษัทนำเที่ยวเดิม 17 คน หรือ คิดเป็นร้อยละ 33.33

2.5 สาเหตุที่มาซ้ำ พบว่า เพื่อมาเที่ยว/พักผ่อน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 49.02
รองลงมา คือ พาเพื่อนมา /พาครอบครัวมา คิดเป็นร้อยละ 43.14 ความประทับใจ ร้อยละ 5.88 และ
พาลูกค้ามา / ทำธุรกิจคิดเป็นร้อยละ 1.96 ซึ่งแสดงรายละเอียดได้ดังตารางที่ 47

ตารางที่ 47 สาเหตุที่นักท่องเที่ยวมาซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวไทย

สาเหตุที่มาซ้ำ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มาเที่ยว/พักผ่อน	25	49.02
พาเพื่อนมา/พาครอบครัวมา	22	43.14
ความประทับใจ	3	5.88
พาลูกค้ามา/ทำธุรกิจ	1	1.96
รวม	51	100

2.6 ความเห็นของนักท่องเที่ยว ต้องการกลับมาเที่ยวอีกหรือไม่ พบว่า นักท่องเที่ยวที่
ต้องการกลับมาเที่ยวอีก ร้อยละ 67.69 ไม่กลับมาเที่ยวอีกคิดเป็นร้อยละ 19.08 และ ไม่แน่ใจ คิดเป็น
ร้อยละ 13.23 ซึ่งแสดงดังรายละเอียดดังตารางที่ 48

ตารางที่ 48 ความคิดเห็นต่อการกลับมาเที่ยวอีกหรือไม่ของนักท่องเที่ยวคนไทย

ความคิดเห็นต่อการกลับมาเที่ยวอีกหรือไม่	จำนวน (คน)	ร้อยละ
กลับ	220	67.69
ไม่กลับ	62	19.08
ไม่แน่ใจ	43	13.23
รวม	325	100

3. ทักษะต่อการท่องเที่ยว

ในการศึกษาถึงทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทย ประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทัศนคติต่อการบริการของธุรกิจจันทนาการ ทักษะต่อข้อมูลการท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในสถานที่ท่องเที่ยวในภาพรวม ความต้องการในการจัดให้มีโปรแกรมการท่องเที่ยว (Route trip) แตกต่างจากเดิมให้เลือก และ ลำดับความชอบของแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสนใจ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีทัศนคติต่อสิ่งดังกล่าวดังนี้

3.1 ทักษะต่อการบริการของธุรกิจจันทนาการ จะเห็นได้จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว จากแบบสอบถามพบว่านักท่องเที่ยวโดยเฉลี่ย ร้อยละ 45.76 ให้ความเห็นว่า การบริการต่างๆ ของธุรกิจจันทนาการอยู่ในระดับดี รองลงมา เห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 39.38 อยู่ในระดับที่ควรปรับปรุง ร้อยละ 9.06 และอยู่ในระดับที่ต่ำกร้อยละ 5.80 ทั้งนี้โดยเห็นว่าสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ทางธุรกิจจันทนาการทำมา เช่น ที่นั่ง ห้องน้ำ เป็นต้น อยู่ในระดับดี ร้อยละ 50.46 ระดับปานกลาง ร้อยละ 38.77 ควรปรับปรุงร้อยละ 6.46 และระดับต่ำกร้อยละ 4.3 ตามลำดับ ทัศนคติต่อความเหมาะสมของระยะเวลาที่ใช้เดินทางของเรือท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวเห็นว่าเหมาะสมระดับดี ร้อยละ 44.69 ระดับปานกลาง ร้อยละ 35.06 อยู่ในระดับที่ควรปรับปรุง ร้อยละ 15.31 และ ระดับต่ำกร้อยละ 4.94 ทัศนคติต่อความเหมาะสมของราคาค่าโดยสารเรือนำเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวเห็นว่าเหมาะสมในระดับปานกลาง ร้อยละ 52 ระดับดี ร้อยละ 28.31 ควรปรับปรุง ร้อยละ 16.62 และอยู่ในระดับต่ำกร้อยละ 3.07 ด้านความคิดเห็นในด้านความปลอดภัยในการท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวได้ให้ความเห็นว่าอยู่ในระดับดี ร้อยละ 56.92 รองลงมาคือ ระดับปานกลาง ร้อยละ 31.69 ระดับต่ำกร้อยละ 8.62 และ ควรปรับปรุง ร้อยละ 2.77 ความคิดเห็นต่อสภาพของท่าเรือที่ให้บริการ พบว่านักท่องเที่ยวเห็นว่าอยู่ในระดับดี ร้อยละ 43.38 ระดับปานกลาง ร้อยละ 40.62 ควรปรับปรุง ร้อยละ 10.15 และระดับต่ำกร้อยละ 5.85 ความคิดเห็นด้านความรู้และความเพลิดเพลินที่ได้รับจากการท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวเห็นว่า อยู่ในระดับดี ร้อยละ 54.46 ระดับปานกลางร้อยละ 34.15 ระดับต่ำกร้อยละ 9.85 และควรปรับปรุง ร้อยละ 1.54 และความคิดเห็นถึงความเหมาะสมของรายการและกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยธุรกิจจันทนาการ พบว่า นักท่องเที่ยวเห็นว่ามีความเหมาะสมระดับปานกลาง ร้อยละ 42.15 ควรปรับปรุงร้อยละ 8.31 และระดับต่ำกร้อยละ 5.85 ดังปรากฏรายละเอียดทั้งหมดใน ตารางที่ 49

ตารางที่ 49 ทักษะคิดต่อบริการของธุรกิจจมน้ำเที่ยว ของนักท่องเที่ยวชาวไทย

ทัศนคติต่อการบริการนำเที่ยว	หน่วย: คน (ร้อยละ)				รวม
	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	ควรปรับปรุง	
1. สิ่งอำนวยความสะดวกในเรือ เป็นอย่างไร(เช่น ที่นั่ง ,ห้องน้ำ ฯลฯ)	14 (4.31)	164 (50.46)	126 (38.77)	21 (6.46)	325 (100)
2. ระยะเวลาที่ท่านเดินทาง ท่องเที่ยวมีความเหมาะสม เพียงไร	10 (3.07)	145 (44.62)	113 (34.77)	57 (17.54)	325 (100)
3. ราคาค่าโดยสารเรือมีความ เหมาะสมเพียงไร	10 (3.07)	92 (28.31)	169 (52.00)	54 (16.62)	325 (100)
4. ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว เป็นอย่างไร	28 (8.62)	185 (56.92)	103 (31.639)	9 (2.77)	325 (100)
5. ท่าเรือที่มีอยู่เป็นอย่างไร	19 (5.85)	141 (43.38)	132 (40.62)	33 (10.15)	325 (100)
6. ได้รับความรู้และความ เพลิดเพลินจากการท่องเที่ยวนี้ อย่างไร	32 (9.85)	177 (54.46)	111 (34.15)	5 (1.54)	325 (100)
7. รายการและกิจกรรมที่จัดขึ้น โดย ธุรกิจจมน้ำเที่ยวเหมาะสม เพียงไร	19 (5.85)	137 (42.15)	142 (43.69)	27 (8.31)	325 (100)
เฉลี่ย	19 (5.80)	149 (45.76)	128 (39.38)	29 (9.06)	325 (100)

เมื่อวิเคราะห์ทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่อธุรกิจจมน้ำเที่ยว โดยการให้คะแนน ดีมาก ดี ปานกลาง และควรปรับปรุง เท่ากับ 4, 3, 2 และ 1 คะแนน ตามลำดับ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของทัศนคติโดยรวมของนักท่องเที่ยวต่อบริการของธุรกิจจมน้ำเที่ยว เท่ากับ 2.48 ซึ่งถือว่านักท่องเที่ยวมีทัศนคติต่อการบริการของธุรกิจจมน้ำเที่ยวอยู่ในระดับสูงกว่าระดับปานกลาง แต่ไม่ถึงขั้นดี ไม่ว่าจะ เป็น สิ่งอำนวยความสะดวกในเรือ ความเหมาะสมของระยะเวลาเดินทาง ราคาค่าโดยสาร ความ

ปลอดภัย ทำเรือ การได้รับความรู้และความพึงพอใจการท่องเที่ยว รายการและกิจกรรมที่จัดขึ้น โดยธุรกิจจันทน์เที่ยว รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 50

ตารางที่ 50 คะแนนทัศนคติต่อบริการของธุรกิจจันทน์เที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย

ทัศนคติต่อการ บริการนำเที่ยว	หน่วย: คะแนน (คนxคะแนน)				รวม/เฉลี่ย
	ดีมาก (4คะแนน)	ดี (3คะแนน)	ปานกลาง (2คะแนน)	ควรปรับปรุง (1คะแนน)	
1.สิ่งอำนวยความสะดวก ในเรือ	56	492	252	21	821 เฉลี่ย 2.53
2.ความเหมาะสม ของระยะเวลา เดินทาง	40	435	226	57	758 เฉลี่ย 2.33
3. ราคาโดยสาร	40	276	338	54	708 เฉลี่ย 2.18
4. ความปลอดภัย	112	555	206	9	910 เฉลี่ย 2.80
5. ทำเรือ	76	423	264	33	796 เฉลี่ย 2.45
6.การได้รับความรู้ และความ พึงพอใจจากการ ท่องเที่ยว	128	531	222	5	886 เฉลี่ย 2.73
7.รายการและ กิจกรรมที่จัดขึ้น โดยธุรกิจจันทน์ เที่ยว	76	411	284	27	798 เฉลี่ย 2.46
รวม/เฉลี่ย	528	3,123	1,792	206	รวม 5,649 เฉลี่ย 2.48

3.2 ทักษะคิดต่อข้อมูลการท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในสถานที่ท่องเที่ยวพบว่านักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นดังนี้ คือ อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 48.54 ระดับดี ร้อยละ 35.66 ควรปรับปรุงร้อยละ 11.15 และ ระดับดีมาก ร้อยละ 4.65 ทั้งนี้ จะเห็นว่าสภาพทั่วไปของแหล่งที่ตั้งร้านขายของที่ระลึกนั้น อยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 54.46 อยู่ในระดับดีร้อยละ 30.77 ควรปรับปรุง ร้อยละ 13.23 และอยู่ในระดับดีมาก ร้อยละ 1.54 ด้านความเห็นเกี่ยวกับราคาของที่ระลึก พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 60.49 ระดับดี ร้อยละ 16.93 ควรปรับปรุง ร้อยละ 15.93 และอยู่ในระดับดีมาก ร้อยละ 0.92 ทักษะคิดต่อสภาพทั่วไปของร้านอาหารและเครื่องดื่ม พบว่า ระดับปานกลาง ร้อยละ 55.07 ระดับดีร้อยละ 25.85 ควรปรับปรุงร้อยละ 17.85 และระดับดีมากร้อยละ 1.23 สำหรับราคาอาหารและเครื่องดื่มในแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่นั้น อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 66.46 ระดับดี ร้อยละ 23.08 ควรปรับปรุง ร้อยละ 9.54 และ ระดับดีมาก ร้อยละ 0.92 สำหรับทักษะคิดต่อข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับนั้น พบว่า อยู่ในระดับดี ร้อยละ 49.54 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 28.61 ระดับดีมาก ร้อยละ 13.54 และอยู่ในระดับที่ควรปรับปรุงร้อยละ 8.31 ทักษะคิดต่อ Street furniture เช่นที่นั่ง ถังขยะ โคมไฟ ฯลฯ ในสถานที่ท่องเที่ยวที่พบว่ามีอยู่ในระดับดี ร้อยละ 46.15 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 42.46 ควรปรับปรุงร้อยละ 6.77 และระดับดีมาก ร้อยละ 4.62 และทักษะคิดต่อสภาพห้องน้ำ ในสถานที่ท่องเที่ยวที่พบว่ามีอยู่ในระดับดี ร้อยละ 43.69 รองลงมา คือ ระดับปานกลางร้อยละ 39.08 ควรปรับปรุงร้อยละ 10.46 และระดับดีมาก ร้อยละ 6.77 ซึ่งรายละเอียดทั้งหมดแสดงดังตารางที่ 51

ตารางที่ 51 ทศนคติต่อข้อมูลการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในสถานที่ท่องเที่ยว ในภาพรวมของนักท่องเที่ยวไทย

ทัศนคติต่อข้อมูลการ ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในสถานที่ ท่องเที่ยวในภาพรวม	หน่วย: คน (ร้อยละ)				รวม
	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	ควรปรับปรุง	
1.สภาพทั่วไปของแหล่งที่ตั้ง ร้านขายของที่ระลึก	5 (1.54)	100 (30.77)	177 (54.46)	43 (13.23)	325 (100)
2.ราคาของที่ระลึก	3 (0.92)	55 (16.93)	217 (66.77)	50 (15.38)	325 (100)
3.สภาพทั่วไปของร้านอาหาร และเครื่องดื่ม	4 (1.23)	84 (25.85)	179 (55.07)	58 (17.85)	325 (100)
4.ราคาอาหารและเครื่องดื่ม ในแหล่งท่องเที่ยว	3 (0.92)	75 (23.08)	216 (66.46)	31 (9.54)	325 (100)
5.ข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยว ที่ได้รับ	25 (7.69)	160 (49.23)	115 (35.39)	25 (7.69)	325 (100)
6.ป้ายบอกทางภายในสถานที่ ท่องเที่ยว	44 (13.54)	161 (49.54)	93 (28.61)	27 (8.31)	325 (100)
7.Street furniture เช่น ที่นั่ง ถังขยะ โคมไฟ ฯลฯ ใน สถานที่ท่องเที่ยว	15 (4.62)	150 (46.15)	138 (42.46)	22 (6.77)	325 (100)
8.สภาพห้องน้ำในสถานที่ ท่องเที่ยว	22 (6.77)	142 (43.69)	12 (3.90)	34 (10.46)	325 (100)
เฉลี่ยรวม	15 (4.65)	116 (35.66)	158 (48.54)	36 (11.15)	325 (100)

การวิเคราะห์ทัศนคติต่อข้อมูลการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในสถานที่ท่องเที่ยวในภาพรวมโดยการให้คะแนน ดีมาก ดี ปานกลาง และควรปรับปรุง เท่ากับ 4, 3, 2 และ 1 คะแนน ตามลำดับ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของทัศนคติโดยรวมของนักท่องเที่ยว เท่ากับ 2.34 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่สูงกว่าระดับปานกลางเล็กน้อย เช่นเดียวกับ สภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งร้านขายของที่ระลึก ราคาของที่ระลึก สภาพทั่วไปของร้านอาหารและเครื่องดื่ม ราคาอาหารและเครื่องดื่มในแหล่งท่องเที่ยว Street furniture เช่นที่นั่ง ถังขยะ โคมไฟ ฯลฯ ในสถานที่ท่องเที่ยว และสภาพห้องน้ำในสถานที่ท่องเที่ยว ในส่วนของข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับและป้ายบอกทางภายในสถานที่ท่องเที่ยว มีคะแนนสูงกว่าระดับปานกลางที่เกินกว่า 2.5 คะแนน แต่ไม่ถึง ระดับดี ซึ่งรายละเอียดแสดงดังตารางที่ 52

ตารางที่ 52 คะแนนทัศนคติต่อข้อมูลการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในสถานที่ท่องเที่ยวในภาพรวมของนักท่องเที่ยวชาวไทย

ทัศนคติต่อข้อมูลการ ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในสถานที่ ท่องเที่ยวในภาพรวม	หน่วย: คะแนน (คนxคะแนน)				
	ดีมาก (4 คะแนน)	ดี (3 คะแนน)	ปานกลาง (2 คะแนน)	ควรปรับปรุง (1 คะแนน)	รวม/ เฉลี่ย
1.สภาพทั่วไปของแหล่งที่ตั้ง ร้านขายของที่ระลึก	50	300	354	43	747/ 2.3
2.ราคาของที่ระลึก	12	165	434	50	661/ 2.03
3.สภาพทั่วไปของร้านอาหาร และเครื่องดื่ม	16	252	358	58	684/ 2.10
4.ราคาอาหารและเครื่องดื่ม ในแหล่งท่องเที่ยว	12	225	432	31	700/ 2.15
5.ข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยว ที่ได้รับ	100	480	230	25	835/ 2.57
6.ป้ายบอกทางภายในสถานที่ ท่องเที่ยว	176	483	186	27	872/ 2.68
7.Street furniture เช่น ที่นั่ง ถังขยะ โคมไฟ ฯลฯ ใน สถานที่ท่องเที่ยว	60	450	276	22	808/ 2.49
8.สภาพห้องน้ำในสถานที่ ท่องเที่ยว	88	426	254	34	802/ 2.47
เฉลี่ยรวม	514	2,781	2,524	290	6,109/ 2.35

ทัศนคติต่อการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว (Route trip) ของธุรกิจนำเที่ยว จากแบบสอบถาม พบว่า นักท่องเที่ยวต้องการให้มีการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว (Route trip) แตกต่างจากเดิม ถึง 293 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 90.15 และที่เหลือ คือ 32 คน หรือร้อยละ 9.85 ให้ความเห็นว่าไม่ควรจัดให้มีโปรแกรมที่แตกต่างไปจากเดิม รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 53

ตารางที่ 53 ทัศนคติต่อการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว (Route trip) ของธุรกิจนำเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย

ทัศนคติต่อการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว (Route trip) ของธุรกิจนำเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ควรมีการจัดโปรแกรมที่แตกต่างจากเดิม	293	90.15
ไม่ควร	32	9.85
รวม	325	100

ทัศนคติต่อประเภทของแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำที่นักท่องเที่ยวชอบมากที่สุด พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยชอบแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติมากที่สุดร้อยละ 60 รองลงมาคือ ประเภทศาสนาประวัติศาสตร์ โบราณคดี ร้อยละ 22.77 และประเภทศิลปะและวัฒนธรรม วิถีชีวิต ท้องถิ่นร้อยละ 17.23 ซึ่งแสดงรายละเอียดดังตารางที่ 54

ตารางที่ 54 ทัศนคติต่อประเภทของแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำที่นักท่องเที่ยวชาวไทยชอบมากที่สุด

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	หน่วย (เปอร์เซ็นต์)			
	ชอบมากที่สุด	ชอบปานกลาง	ชอบน้อย	รวม
ธรรมชาติ	60.00	18.15	21.85	100
ศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี	22.77	40.62	36.62	100
ศิลปะวัฒนธรรม วิถีชีวิตท้องถิ่น	17.23	40.62	41.54	100
รวม	100	100	100	

จากการวิเคราะห์ทัศนคติของนักท่องเที่ยวต่อการบริการของธุรกิจจันทน์เที่ยว ข้อมูลการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในสถานที่ท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ย โดยพิจารณาจากระดับคะแนนความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ 4, 3, 2, และ 1 ตามลำดับ ส่วนช่วงคะแนนเฉลี่ยได้จัดระดับคะแนนดังนี้คือ

ดีมาก	ได้รับคะแนนอยู่ในช่วง	3.51 – 4.00	คะแนน
ดี	ได้รับคะแนนอยู่ในช่วง	2.51 – 3.50	คะแนน
ปานกลาง	ได้รับคะแนนอยู่ในช่วง	1.51 – 2.50	คะแนน
ควรปรับปรุง	ได้รับคะแนนอยู่ในช่วง	1.00 – 1.50	คะแนน

จะเห็นได้ว่า สามารถแบ่งระดับของทัศนคติได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ระดับดี ซึ่งมีระดับคะแนนเฉลี่ย ตั้งแต่ 2.51 ขึ้นไป แต่ไม่ถึง 3.50 ระดับปานกลางจะมีระดับคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 1.51 ขึ้นไปแต่ต่ำกว่า 2.50 ลงมา ซึ่งกลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ย ระดับดี ได้แก่ ทัศนคติต่อความปลอดภัยในการท่องเที่ยวมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.80 การได้รับความรู้และความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยวเท่ากับ 2.73 ป้ายบอกทิศทาง เท่ากับ 2.68 และข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวได้รับ เท่ากับ 2.57 ตามลำดับ ในกลุ่มระดับปานกลางได้แก่ ทัศนคติต่อสิ่งอำนวยความสะดวกในเรื่องที่มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.53 Street furniture เช่น ที่นั่ง ถังขยะ โคมไฟ ฯลฯ ในสถานที่ท่องเที่ยว เท่ากับ 2.49 สภาพห้องน้ำในสถานที่ท่องเที่ยว เท่ากับ 2.47 รายการและกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยธุรกิจจันทน์เที่ยว เท่ากับ 2.46 สภาพของท่าเรือ เท่ากับ 2.45 ความเหมาะสมของระยะเวลาที่เดินทางท่องเที่ยว เท่ากับ 2.33 สภาพทั่วไปของแหล่งที่ตั้งร้านขายของที่ระลึกเท่ากับ 2.21 ความเหมาะสมของราคาค่าโดยสารเรือ เท่ากับ 2.18 ราคาอาหารและเครื่องดื่มในแหล่งท่องเที่ยวเท่ากับ 2.15 สภาพทั่วไปของร้านอาหารและเครื่องดื่ม เท่ากับ 2.10 และราคาของที่ระลึก เท่ากับ 2.03 รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 55

ตารางที่ 55 สรุประดับคะแนนทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวทางน้ำ

ลำดับที่	ทัศนคติ	คะแนน	ระดับ
1	ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร	2.80	ดี
2	ได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน จากการท่องเที่ยวนี้หรือไม่	2.73	ดี
3	ป้ายบอกทางภายในสถานที่ท่องเที่ยว	2.68	ดี
4	ข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับ	2.57	ดี
5	สิ่งอำนวยความสะดวกในเรือเป็นอย่างไร (เช่น ที่นั่ง, ห้องน้ำ ฯลฯ)	2.53	ปานกลาง
6	Street furniture เช่น ที่นั่ง ถังขยะ โคมไฟ ฯลฯ ในสถานที่ท่องเที่ยว	2.49	ปานกลาง
7	สภาพห้องน้ำในสถานที่ท่องเที่ยว	2.47	ปานกลาง
8	รายการและกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยธุรกิจ จัดนำเที่ยวเป็นอย่างไร	2.46	ปานกลาง
9	ท่าเรือที่มีอยู่เป็นอย่างไร	2.45	ปานกลาง
10	ระยะเวลาที่ท่านเดินทางท่องเที่ยว มีความเหมาะสมอย่างไร	2.33	ปานกลาง
11	สภาพทั่วไปของแหล่งที่ตั้งร้านขายของที่ระลึก	2.21	ปานกลาง
12	ราคาค่าโดยสารเรือมีความเหมาะสมเพียงไร	2.18	ปานกลาง
13	ราคาอาหารและเครื่องดื่มในแหล่งท่องเที่ยว	2.15	ปานกลาง
14	สภาพทั่วไปของร้านอาหารและเครื่องดื่ม	2.10	ปานกลาง
15	ราคาของที่ระลึก	2.03	ปานกลาง

การวิเคราะห์ทางสถิติในการจัดกลุ่มทัศนคติต่อการบริการนำเที่ยวและข้อมูลท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในสถานที่ท่องเที่ยวในภาพรวม

จากผลการวิเคราะห์ สามารถจัดกลุ่มทัศนคติของนักท่องเที่ยวคนไทย ได้เป็น 3 กลุ่ม ดังตารางที่ 56 อธิบายได้ว่า การแบ่งกลุ่มทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยได้เป็น 3 กลุ่ม โดย

กลุ่มที่ 1 มีนักท่องเที่ยวให้คะแนนทัศนคติทั้งหมดอยู่ในระดับ 3 คะแนน หรือ ระดับ ดี จำนวนทั้งสิ้น 51 คน

กลุ่มที่ 2 นักท่องเที่ยวให้คะแนนทัศนคติแบบกลางๆ มีทั้ง 2 และ 3 คะแนน คือ อยู่ในระดับปานกลาง และระดับดี จำนวน 179 คน

กลุ่มที่ 3 นักท่องเที่ยวให้คะแนนอยู่ในระดับ 2 หรือ ปานกลางทั้งหมด มีจำนวน 95 คน

จากการทดสอบเพื่อหาความแตกต่างระหว่างกลุ่มของนักท่องเที่ยวทั้ง 3 กลุ่มพบว่ามีความแตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้ง 15 ข้อ นั่นคือนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่จะให้คะแนนทัศนคติแบบกลางๆมากที่สุด รองลงมาให้คะแนนระดับปานกลาง และระดับดีจำนวนน้อยที่สุด สามารถแสดงอัตราส่วนตามลำดับดังนี้ กลุ่มที่ 1 : กลุ่มที่ 2 : กลุ่มที่ 3 = 51 : 179 : 95 (0.16 : 0.55 : 0.29)

การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร คือ ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยวในแต่ละข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการแต่งงาน อาชีพ ระดับการศึกษาและรายได้ กับทัศนคติ พบว่าไม่มีความแตกต่างทางสถิติด้วยความเชื่อมั่น 99% ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าปัจจัยดังกล่าวข้างต้นทั้งหมดไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติ หรือความคิดของนักท่องเที่ยวชาวไทย

ตารางที่ 56 แสดงการจัดกลุ่มทัศนคตินักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการบริการนำเที่ยว และข้อมูลท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในสถานที่ท่องเที่ยวในภาพรวมตามระดับคะแนน

ลำดับที่	ทัศนคติ	ระดับคะแนน			Sig.
		กลุ่มที่1	กลุ่มที่2	กลุ่มที่3	
1	สิ่งอำนวยความสะดวกในเรื่องเป็นอย่างไร (เช่น ที่นั่ง, ห้องน้ำ ฯลฯ)	3	3	2	0.000*
2	ระยะเวลาที่ท่านเดินทางท่องเที่ยว มีความเหมาะสมอย่างไร	3	2	2	0.000*
3	ราคาค่าโดยสารเรือมีความเหมาะสมเพียงไร	3	2	2	0.000*
4	ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร	3	3	2	0.000*
5	ท่าเรือที่มีอยู่เป็นอย่างไร	3	2	2	0.000*
6	ได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน จากการท่องเที่ยวนี้หรือไม่	3	3	2	0.000*
7	รายการและกิจกรรมที่จัดขึ้น โดยธุรกิจ จัดนำเที่ยวเป็นอย่างไร	3	3	2	0.000*
8	สภาพทั่วไปของแหล่งที่ตั้งร้านขายของที่ระลึก	3	2	2	0.000*
9	ราคาของที่ระลึก	3	2	2	0.000*
10	สภาพทั่วไปของร้านอาหารและเครื่องดื่ม	3	2	2	0.000*
11	ราคาอาหารและเครื่องดื่มในแหล่งท่องเที่ยว	3	2	2	0.000*
12	ข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับ	3	3	2	0.000*
13	ป้ายบอกทางภายในสถานที่ท่องเที่ยว	3	3	2	0.000*
14	Street furniture เช่น ที่นั่ง ถังขยะ โคมไฟ ฯลฯ ในสถานที่ท่องเที่ยว	3	3	2	0.000*
15	สภาพห้องน้ำในสถานที่ท่องเที่ยว	3	2	2	0.000*
	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)	51	179	95	325

* = ค่าเฉลี่ยของระดับคะแนนที่ต่างกันทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % เปรียบเทียบโดยวิธี

Multivariate Analysis ด้วยเทคนิค Cluster Analysis

4. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวชาวไทย

จากการสอบถามถึงข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ นักท่องเที่ยวให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจำนวน 169 คน จากจำนวน 325 คน คิดเป็นร้อยละ 52 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเรียงลำดับความสำคัญดังนี้

1) ควรเพิ่มโปรแกรมการจัดนำเที่ยวให้มากกว่านี้ เพื่อเป็นทางเลือกใหม่ให้นักท่องเที่ยวได้เลือกชมสถานที่ที่ตนเองต้องการ เช่น นักท่องเที่ยวบางคน ชอบไปเที่ยวศูนย์ศิลปาชีพบางไทรมากกว่าพระราชวังบางปะอิน เนื่องจาก แหล่งท่องเที่ยวบางแหล่งต้องใช้เวลาในการชมค่อนข้างมาก แต่เวลาเยี่ยมชมแต่ละแห่งนั้นมีจำกัดจึงทำให้นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเป็นพิเศษต่อแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเองชอบเกิดความไม่พอใจ เพราะว่ายังชมสถานที่ที่ไม่ทั่ว นอกจากนี้ยังมีกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สูงอายุที่ต้องการท่องเที่ยวในรูปแบบที่แตกต่างออกไปเนื่องจากไม่สามารถเดินเท้าได้ไกลๆ

2) การปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกบนเรือ โดยเฉพาะ ที่นั่งในเรือ ห้องน้ำ ฝักันแดด เนื่องจากผู้โดยสารต้องใช้เวลาค่อนข้างนานในการเดินทางที่นั่งควรจะนั่งสบายคือ มีพนักพิงที่สูงกว่าเดิมและเบาะควรเป็นเบาะนุ่มทำให้ไม่เจ็บก้น เนื่องจากขณะเดินทางด้านท้ายเรือจะมีแดดส่องเข้ามาโดนผู้นั่งข้างเรือ ฉะนั้น ควรติดตั้งฝักันแดด นอกจากนี้ ห้องน้ำก็เป็นสิ่งสำคัญเพราะในเรือมีผู้โดยสารหลายคน และมีความจำเป็นต้องใช้ห้องน้ำในเรือเพราะระยะเวลาที่อยู่ในเรือค่อนข้างนาน ฉะนั้นห้องน้ำควรสะอาด และมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆอย่างครบถ้วน

3) ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ควรจะมีการแจกแผ่นพับ ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวที่ไปเยี่ยมชม หรือ ควรมีมัคคุเทศก์คอยให้ความรู้ในขณะที่เยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง นอกจากนี้รวมถึงการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวทางน้ำยังมีไม่มากเท่าที่ควร

4) ควรควบคุมราคาค่าบริการ เช่น ค่าบริการเรือนำเที่ยว ค่าอาหาร และของที่ระลึกที่ขายนักท่องเที่ยว เช่น ค่าบริการเรือนำเที่ยวนั้นควรจะรวมค่าอาหาร 1 มื้อ เพื่อรับประทานในเรือซึ่งนอกจากจะช่วยลดค่าใช้จ่ายนักท่องเที่ยวแล้วยังช่วยประหยัดเวลาในการหาอาหารรับประทานเอง จะได้มีเวลาชมสถานที่ท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ราคาของที่ระลึกและอาหารที่บริการแก่นักท่องเที่ยวนั้นมีราคาค่อนข้างสูง และมีสถานที่ไม่ค่อยเป็นระเบียบนัก

5) ควรเพิ่มกิจกรรมต่างๆ ในขณะเดินทาง เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้มีกิจกรรมร่วมกันหรือเปิดเพลงเบาๆ

6) มัคคุเทศก์ควรให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวมากกว่านี้ และรู้จักสถานที่ต่างๆ ทั้งสองฝั่งแม่น้ำขณะที่เรือผ่าน

7) ความปลอดภัยบนเรือ ควรมีการประชาสัมพันธ์ แก่นักท่องเที่ยวถึงวิธีการช่วยเหลือตนเองอย่างไร ขณะเกิดอุบัติเหตุ เช่น ตำแหน่งของร่มชูชีพอยู่ที่ไหน และมีวิธีใช้อย่างไร

8) ป้ายบอกทิศทางต่างๆ ในสถานที่ท่องเที่ยวไม่ชัดเจน และเล็กเกินไปรวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอ เช่น ที่นั่งพักผ่อน เป็นต้น

นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

1. ข้อมูลทั่วไป

1.1 สถิติ นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 80 คน ประกอบด้วยสัญชาติที่สำคัญดังตารางที่ 18 ซึ่งถ้าพิจารณานักท่องเที่ยวแยกตามภูมิภาคต่างๆ ของโลก พบว่ามีนักท่องเที่ยวจากทวีปอเมริกาเหนือ คือ สหรัฐอเมริกา และ แคนาดา รวมทั้งสิ้น คิดเป็นร้อยละ 30 ของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศทั้งหมด นักท่องเที่ยวชาวยุโรป ได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมัน ไอซ์แลนด์ เนเธอร์แลนด์ อังกฤษ นอร์เวย์ รัสเซีย และ สวิตเซอร์แลนด์ รวมทั้งสิ้น คิดเป็นร้อยละ 38.75 นักท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชีย ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ จีน ฮองกง มาเลเซีย และ สิงคโปร์ รวมทั้งสิ้นคิดเป็นร้อยละ 25 นักท่องเที่ยวจากประเทศออสเตรเลีย มีจำนวนทั้งสิ้น คิดเป็นร้อยละ 6.25 ของจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั้งหมด (ตารางที่ 57)

ตารางที่ 57 สัญชาติของนักท่องเที่ยวยุโรปต่างชาตินอกจากกลุ่มตัวอย่าง

สัญชาติ	จำนวน	ร้อยละ
ยุโรป		
ฝรั่งเศส	8	10
เยอรมัน	3	3.75
ไอซ์แลนด์	2	2.50
เนเธอร์แลนด์	5	6.25
นอร์เวย์	1	1.25
รัสเซีย	3	3.75
สวีเดน	2	2.5
อังกฤษ	7	8.75
รวม	31	38.75
อเมริกาเหนือ		
สหรัฐอเมริกา	17	21.25
แคนาดา	7	8.75
รวม	24	30
เอเชีย		
ญี่ปุ่น	5	6.25
เกาหลีใต้	6	7.5
จีน	2	2.5
ฮ่องกง	2	2.5
มาเลเซีย	2	2.5
สิงคโปร์	3	3.75
รวม	20	25
ออสเตรเลีย		
รวม	5	6.25
รวม	80	100

1.2 เพศและอายุ จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติแบ่งเป็นเพศชาย 53 คน หรือ คิดเป็นร้อยละ 66.25 และเป็นเพศหญิง 27 คน คิดเป็นร้อยละ 33.75 และในการศึกษานี้ได้แบ่งระดับอายุ

ของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ออกเป็น 6 ระดับ มีจำนวนนักท่องเที่ยวกระจายไปตามระดับอายุต่างๆ ดังนี้ คือ ระดับอายุ 26-35 ปี มีจำนวนมากที่สุดถึงร้อยละ 41.25 รองลงมา ระดับอายุ 46-60ปี มีจำนวนร้อยละ 15 ระดับอายุ 36-45 ปี มีจำนวนร้อยละ 12 ระดับอายุ 15-25ปี มีจำนวนร้อยละ 10 ระดับอายุ 60ปีขึ้นไป มีจำนวนร้อยละ 9 และระดับอายุต่ำกว่า 15 ปี มีจำนวนร้อยละ 1.25 รายละเอียดแสดง ดังตารางที่ 58

ตารางที่ 58 ระดับอายุต่างๆ ของนักท่องเที่ยวตัวอย่างชาวต่างประเทศ

ระดับอายุ (ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 15 ปี	1	1.25
15-25 ปี	10	12.50
26-35 ปี	33	41.25
36-45 ปี	12	15.00
46-60 ปี	15	18.75
60 ปี ขึ้นไป	9	11.25
รวม	80	100

1.3 สถานภาพ แบ่งสถานภาพของนักท่องเที่ยวออกเป็น 4 สถานภาพ นักท่องเที่ยวกระจายตัวอยู่ในสถานภาพต่างๆดังนี้ สถานภาพแต่งงานมากที่สุด คิดจำนวนเป็นร้อยละ 51.25 รองลงมาคือสถานภาพโสด ร้อยละ 43.75 หย่าร้าง ร้อยละ 3.75 และ ม่าย ร้อยละ 1.25 ตามลำดับรายละเอียดดัง ตารางที่ 59

ตารางที่ 59 สถานภาพของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
โสด	35	43.75
แต่งงาน	41	51.25
หย่าร้าง	3	3.75
ม่าย	1	1.25
รวม	80	100

1.4 อาชีพ แบ่งลักษณะอาชีพของนักท่องเที่ยวออกเป็น 7 ประเภท ซึ่งนักท่องเที่ยวได้กระจายตัวอยู่ในอาชีพต่างๆดังนี้ ประกอบอาชีพลูกจ้างบริษัท/พนักงาน มีจำนวนสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 23.75 รองลงมา ได้แก่ ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ และ เกษียณอายุ มีจำนวนร้อยละ 18.75 อาชีพ นักเรียน/นักศึกษา และแม่บ้านทั่วไป ร้อยละ 10 แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 60

ตารางที่ 60 อาชีพของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ลูกจ้างบริษัท/พนักงาน	19	23.75
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	15	18.75
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	15	18.75
เกษียณอายุ	15	18.75
นักเรียน/นักศึกษา	8	10.00
แม่บ้านทั่วไป	8	10.00
ประกอบธุรกิจการเกษตร	0	0
รวม	80	100

1.5 ระดับการศึกษา จากการศึกษา พบว่า ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวกระจายตัวอยู่ในระดับต่างๆดังนี้ ระดับปริญญาตรีมีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 78.75 รองลงมาได้แก่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 12.50 ระดับสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 6.25 และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและอาชีวศึกษา ร้อยละ 1.25 แสดงรายละเอียดดัง ตารางที่ 61

ตารางที่ 61 ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มัธยมศึกษาตอนต้น	1	1.25
มัธยมศึกษาตอนปลาย	10	12.25
อาชีวศึกษาหรือเทียบเท่า	1	1.25
ปริญญาตรี	63	78.75
สูงกว่าปริญญาตรี	5	6.25
รวม	80	100

1.6 รายได้ จากการศึกษ พบว่า ระดับรายได้ของนักท่องเที่ยวยู่ในระดับ 20,000-24,999 \$US / ปี และมากกว่า 50,000 \$US / ปี มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 18.75 รองลงมาคือ ระดับรายได้ 25,000-29,999 \$US / ปี คิดเป็นร้อยละ 17.50 ระดับรายได้น้อยกว่า 5,000 \$US / ปี ร้อยละ 12.50 นอกนั้นกระจายไปตามระดับต่างๆอย่างละเล็กน้อย รายละเอียดดัง ตารางที่ 62

ตารางที่ 62 รายได้ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

รายได้ (\$US / ปี)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5,000	10	12.50
5,000-9,999	3	3.75
10,000-14,999	5	6.25
15,000-19,999	5	6.25
20,000-24,999	15	18.75
25,000-29,999	14	17.50
30,000-34,999	5	6.25
35,000-39,999	3	3.75
40,000-44,999	2	2.50
45,000-49,999	3	3.75
มากกว่า 50,000	15	18.75
รวม	80	100

2. ข้อมูลพฤติกรรมการท่องเที่ยว

2.1 ผู้ร่วมเดินทาง จากการสอบถามถึงผู้ร่วมเดินทางพบว่า นักท่องเที่ยวด้วยกันเป็นเอกเทศและมากับครอบครัวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.50 รองลงมาคือ มากับกลุ่มเพื่อนร้อยละ 18.75 และมากับทัวร์ ร้อยละ 5 รายละเอียดแสดง ดังตารางที่ 63

ตารางที่ 63 ผู้ร่วมเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

ผู้ร่วมเดินทาง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เอกเทศ	30	37.50
ครอบครัว	30	37.50
กลุ่มเพื่อน	15	18.75
มากับทัวร์	5	5.00
รวม	80	100

2.2 ประเภทของสื่อหรือหน่วยงานที่ให้ข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวได้ดีที่สุด พบว่า นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลจากเพื่อนมีจำนวนสูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ 45.00 รองลงมาคือ จากวารสารนำเที่ยว ร้อยละ 35.00 ข้อมูลจากโรงแรม ร้อยละ 20 จากญาติร้อยละ 12.50 นอกจากนี้ยังมีสื่อหรือหน่วยงานอื่นที่ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งแสดงรายละเอียด ดังตารางที่ 64

ตารางที่ 64 ประเภทของสื่อหรือหน่วยงานที่ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

สื่อ/หน่วยงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ข้อมูลจากเพื่อน	36	45.00
วารสารนำเที่ยว	28	35.00
ข้อมูลจากโรงแรม	16	20.00
ญาติ	10	12.50
บริษัทนำเที่ยว	7	8.75
ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์	6	7.50
สารสนเทศ (IT)	6	7.50

ตารางที่ 64 (ต่อ)

สื่อ/หน่วยงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
นิตยสาร	4	5.00
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	4	5.00
มัคคุเทศก์	4	5.00
วิทยุ	1	1.25

หมายเหตุ: นักท่องเที่ยวสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

2.3 จำนวนครั้งที่เคยมาเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวเคยมาเป็นครั้งแรกมากที่สุด ร้อยละ 71.25 มาเที่ยวเป็นครั้งที่ 2 ร้อยละ 28.75 รายละเอียด ดังตารางที่ 64

ตารางที่ 65 จำนวนครั้งที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

จำนวนครั้งที่เดินทางท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ครั้งแรก	57	71.25
ครั้งที่สอง	23	28.75
รวม	80	100

2.4 บริษัทเรือนำเที่ยวที่ใช้บริการ พบว่า จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เคยมาทั้งหมด 23 คน นั้น ใช้บริการกับบริษัทเรือนำเที่ยวเดิม 4 คน หรือ คิดเป็นร้อยละ 17.39 และเปลี่ยนบริษัทเรือนำเที่ยว 19 คน คิดเป็นร้อยละ 82.61

2.5 สาเหตุที่มาซ้ำ พบว่า จากนักท่องเที่ยวทั้งหมดที่เคยมาแล้ว 23 คน ที่มาซ้ำอีก เพราะว่าการมาเที่ยว/พักผ่อนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 91.30 พาลูกค้าและจากความประทับใจ คิดเป็น ร้อยละ 4.35 ซึ่งแสดงรายละเอียดดัง ตารางที่ 66

ตารางที่ 66 สาเหตุที่มาซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

สาเหตุที่มาซ้ำ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มาเที่ยว/พักผ่อน	21	91.30
พาลูกค้ามา/ทำธุรกิจ	1	4.35
ความประทับใจ	1	4.35
รวม	23	100

2.6 ความเห็นของนักท่องเที่ยวที่ต้องการกลับมาเที่ยวอีกหรือไม่ พบว่า นักท่องเที่ยวที่ต้องการกลับมาเที่ยวอีกมีจำนวนสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 47.05 รองลงมาคือ ไม่กลับร้อยละ 35.00 และไม่แน่ใจร้อยละ 17.50 แสดงรายละเอียดดัง ตารางที่ 67

ตารางที่ 67 ความคิดเห็นต่อการกลับมาเที่ยวอีกหรือไม่ของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

ความคิดเห็นต่อการกลับมาเที่ยวอีกหรือไม่	จำนวน (คน)	ร้อยละ
กลับ	38	47.50
ไม่กลับ	28	28.00
ไม่แน่ใจ	14	14.50
รวม	80	100

3. ทักษะต่อการท่องเที่ยว

การศึกษาถึงทัศนคติของนักท่องเที่ยว มีประเด็นที่เกี่ยวข้อง 4 ประเด็นดังนี้

3.1 ทักษะต่อบริการของธุรกิจจذبนำเที่ยว จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวโดยแบบสอบถาม พบว่า นักท่องเที่ยวให้ความเห็นต่อการบริการของธุรกิจจذبนำเที่ยว อยู่ในระดับดีสูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ 48.57 รองลงมาคือระดับปานกลาง ร้อยละ 30.89 ระดับดีมาก ร้อยละ 15.18 และควรปรับปรุงร้อยละ 5.36 ซึ่งรายละเอียดของทัศนคติของนักท่องเที่ยวต่อด้านต่างๆแสดงดัง ตารางที่ 68

ตารางที่ 68 ทักษะคตินักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต่อบริการของรัฐกิจจาดนำเที่ยว

ทัศนคติต่อการบริการ นำเที่ยว	หน่วย: คน (ร้อยละ)				
	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	ควร ปรับปรุง	รวม/เฉลี่ย
1. สิ่งอำนวยความสะดวก ในเรื่องเป็นอย่างไร (เช่น ที่นั่ง ห้องน้ำ ฯลฯ)	13 (16.25)	39 (48.75)	26 (32.50)	2 (2.50)	80 (100)
2. ระยะเวลาที่ท่่านเดินทาง ท่องเที่ยว มีความ เหมาะสมเพียงไร	10 (12.50)	36 (45.00)	29 (26.25)	5 (6.25)	80 (100)
3. ราคาค่าโดยสารมีความ เหมาะสมเพียงไร	16 (20.00)	44 (55.00)	19 (23.75)	1 (1.25)	80 (100)
4. ความปลอดภัยในการ ท่องเที่ยวเป็นอย่างไร	12 (15.00)	29 (36.25)	36 (45.00)	3 (3.75)	80 (100)
5. ท่าเรือที่มีอยู่เป็น อย่างไร	12 (15.00)	38 (47.50)	20 (25.00)	10 (12.50)	80 (100)
6. ได้รับความรู้และความ เพลิดเพลินจากการ ท่องเที่ยวนี้ได้อย่างไร	14 (17.50)	43 (53.75)	18 (22.50)	5 (6.25)	80 (100)
7. รายการและกิจกรรมที่ จัดขึ้นโดยรัฐกิจจาดนำ เที่ยวเหมาะสมเพียงไร	8 (10.00)	43 (53.75)	25 (31.25)	4 (5.00)	80 (100)
รวม/เฉลี่ย	12 (15.18)	39 (48.57)	25 (30.89)	4 (5.36)	80 (100)

เมื่อวิเคราะห์ทัศนคตินักท่องเที่ยวที่มีต่อรัฐกิจจาดนำเที่ยวโดยการให้คะแนน ดีมาก ดี ปานกลาง และควรปรับปรุง เท่ากับ 4, 3, 2 และ 1 คะแนน ตามลำดับ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของทัศนคติโดยรวมของนักท่องเที่ยวเท่ากับ 2.76 ซึ่งถือว่านักท่องเที่ยวมีทัศนคติต่อการบริการของรัฐกิจจาดนำเที่ยวอยู่ในระดับที่ดี ซึ่งรายละเอียดของการให้คะแนนในด้านต่างๆดังแสดงในตารางที่

ตารางที่ 69 คะแนนทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต่อการบริการของธุรกิจจันทน์เที่ยว

ทัศนคติต่อการ บริการนำเที่ยว	หน่วย: คะแนน (คนxคะแนน)				รวม/เฉลี่ย
	ดีมาก (4 คะแนน)	ดี (3 คะแนน)	ปานกลาง (2 คะแนน)	ควรปรับปรุง (1 คะแนน)	
1. สิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกในเรื่อง	52	117	52	2	223/2.79
2. ความเหมาะสมของ ระยะเวลาเดินทาง	40	108	58	5	211/2.64
3. ราคาค่าโดยสาร	80	132	38	1	251/3.14
4. ความปลอดภัย	48	87	72	3	210/2.63
5. ทำเรื่อง	48	114	40	10	212/2.65
6. การได้รับความรู้และ ความเพลิดเพลินจาก การท่องเที่ยว	56	129	36	5	226/2.83
7. รายการและกิจกรรม ที่จัดขึ้นโดยธุรกิจจันทน์ นำเที่ยว	32	129	50	4	215/2.69
รวม/เฉลี่ย	365	816	346	30	1548/2.76

3.2 ทัศนคติต่อข้อมูลการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในสถานที่ท่องเที่ยวจากการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมีจำนวนสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 45.31 รองลงมาคือระดับปานกลาง ร้อยละ 32.97 ระดับดีมาก ร้อยละ 12.66 และควรปรับปรุงร้อยละ 9.06 ซึ่งรายละเอียดของทัศนคติต่อสภาพทั่วไปของแหล่งที่ตั้งร้านขายของที่ระลึก พบว่า อยู่ในระดับปานกลางสูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมาคือระดับดีร้อยละ 37.5 ระดับดีมาก ร้อยละ 14 และควรปรับปรุง ร้อยละ 5 ในส่วนของราคาของที่ระลึกพบว่าอยู่ในระดับดี ร้อยละ 43.75 ระดับปานกลาง ร้อยละ 35 ระดับดีมากร้อยละ 11.25 และควรปรับปรุงร้อยละ 10 ทัศนคติต่อสภาพทั่วไปของร้านอาหารและเครื่องดื่ม พบว่า อยู่ในระดับดีร้อยละ 47.5 ระดับปานกลางร้อยละ 27.5 ควรปรับปรุงร้อยละ 10.25 และ ระดับดีมากร้อยละ 8.75 ด้านราคาอาหารและเครื่องดื่มในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า อยู่ในระดับดีร้อยละ 52.5 ระดับปานกลาง ร้อยละ 25 ระดับดีมากร้อยละ 16.25 และควรปรับปรุงร้อยละ 6.25 ในส่วนของข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับ พบว่า ระดับดีร้อยละ 43.75 ระดับปานกลาง ร้อยละ 33.75 ระดับดีมากร้อยละ 15 และควรปรับปรุงร้อยละ 7.5 ในด้านป้ายบอกทางภายในสถานที่ท่องเที่ยว พบว่า อยู่ในระดับดีร้อยละ

46.25 ระดับปานกลางร้อยละ 30 ระดับดีมากร้อยละ 16.25 และควรปรับปรุงร้อยละ 7.5 ทักษะคิดต่อ Street furniture เช่น ที่นั่ง ถังขยะ โคมไฟ ฯลฯ ในสถานที่ท่องเที่ยว พบว่า อยู่ในระดับดีร้อยละ 46.25 ระดับปานกลาง 38.75 ระดับดีมาก และควรปรับปรุงร้อยละ 7.5 สถานห้องน้ำในสถานที่ท่องเที่ยว พบว่าอยู่ในระดับดี 45.31 ระดับปานกลาง 32.97 ควรปรับปรุง 12.5 และระดับดีมากร้อยละ 8.75 ซึ่งรายละเอียดดัง ตารางที่ 70

ตารางที่ 70 ทักษะคิดของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต่อข้อมูลการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในสถานที่ท่องเที่ยว ในภาพรวม

ทักษะคิดต่อข้อมูลการ ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก ต่างๆในสถานที่ ท่องเที่ยวในภาพรวม	หน่วย: คน (ร้อยละ)				
	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	ควรปรับปรุง	รวม
1.สภาพทั่วไปของแหล่งที่ตั้งร้าน ขายของที่ระลึก	14 (17.50)	30 (37.50)	32 (40.00)	4 (5.00)	80 (100)
2.ราคาของที่ระลึก	9 (11.25)	35 (43.75)	28 (35.00)	8 (10.00)	80 (100)
3.สภาพทั่วไปของร้านอาหารและ เครื่องดื่ม	7 (8.75)	38 (47.50)	22 (27.50)	13 (16.25)	80 (100)
4.ราคาอาหารและเครื่องดื่มใน แหล่งท่องเที่ยว	13 (16.25)	42 (52.50)	20 (25.00)	5 (6.25)	80 (100)
5.ข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวที่ ได้รับ	12 (15.00)	35 (43.47)	27 (33.75)	6 (7.50)	80 (100)
6.ป้ายบอกทางภายในสถานที่ ท่องเที่ยว	13 (16.25)	37 (46.25)	24 (30.00)	6 (7.50)	80 (100)
7. Street furniture เช่น ที่นั่ง ถัง ขยะ โคมไฟ ฯลฯ ในสถานที่ ท่องเที่ยว	6 (7.50)	37 (46.25)	31 (38.75)	6 (7.50)	80 (100)
8.สภาพห้องน้ำในสถานที่ ท่องเที่ยว	7 (8.75)	36 (45.00)	27 (33.75)	10 (12.50)	80 (100)
เฉลี่ยรวม	10 (12.66)	36 (45.31)	26 (32.97)	8 (9.06)	80 (100)

การวิเคราะห์ทัศนคติต่อข้อมูลการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในสถานที่ท่องเที่ยวในภาพรวมโดยการให้คะแนน ดีมาก ดี ปานกลาง และควรปรับปรุง เท่ากับ 4, 3, 2 และ 1 คะแนนตามลำดับ พบว่า คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.62 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่สูงกว่าระดับปานกลาง ใกล้เคียงกับระดับดี แสดงดังตารางที่ 71

ตารางที่ 71 คะแนนทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต่อข้อมูลการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในสถานที่ท่องเที่ยวในภาพรวม

ทัศนคติต่อข้อมูลการ ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆใน สถานที่ท่องเที่ยวใน ภาพรวม	หน่วย: คะแนน (คนxคะแนน)				
	ดีมาก (4 คะแนน)	ดี (3 คะแนน)	ปานกลาง (2 คะแนน)	ควรปรับปรุง (1 คะแนน)	รวม/ เฉลี่ย
1.สภาพทั่วไปของแหล่ง ที่ตั้งร้านขายของที่ระลึก	56	90	64	4	214/ 2.68
2.ราคาของที่ระลึก	36	105	56	8	205/ 2.56
3.สภาพทั่วไปของงาน อาหารและเครื่องดื่ม	28	114	44	13	199/ 2.49
4.ราคาอาหารและเครื่องดื่ม ในแหล่งท่องเที่ยว	52	126	40	5	223/ 2.79
5.ข้อมูลของสถานที่ ท่องเที่ยวที่ได้รับ	48	105	54	6	213/ 2.66
6.ป้ายบอกทางภายใน สถานที่ท่องเที่ยว	52	111	48	6	217/ 2.71
7.Street furniture เช่น ที่นั่ง ถังขยะ โคมไฟฯลฯ ใน สถานที่ท่องเที่ยว	24	111	62	6	203/ 2.54
8.สภาพห้องน้ำในสถานที่ ท่องเที่ยว	28	108	54	10	200/ 2.50
รวม/เฉลี่ย	324	870	422	58	1674/ 2.62

3.3 ทักษะคิดต่อการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว (Route trip) ของธุรกิจนำเที่ยว จากแบบสอบถามพบว่า ต้องการให้มีการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว (Route trip) แตกต่างจากเดิมคิดเป็นร้อยละ 88.75 ที่เหลือร้อยละ 11.25 ให้ความเห็นว่าไม่ควรจัดให้มีโปรแกรมที่แตกต่างไปจากเดิม รายละเอียดแสดง ดังตารางที่ 72

ตารางที่ 72 ทักษะคิดของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต่อการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว (Route trip) ของธุรกิจนำเที่ยว

ทักษะคิดต่อการจัดโปรแกรม การท่องเที่ยว (Route trip) ของธุรกิจนำเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ควรมีการจัดโปรแกรมที่แตกต่างจากเดิม	71	88.75
ไม่ควร	9	11.25
รวม	80	100

3.4 ทักษะคิดต่อประเภทของแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำที่นักท่องเที่ยวชอบมากที่สุด จากแบบสอบถามพบว่านักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ชอบแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติและประเพณีศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมาคือประเพณีศิลปะ และวัฒนธรรม วิถีชีวิตท้องถิ่นร้อยละ 20 ซึ่งแสดงรายละเอียดดัง ตารางที่ 73

ตารางที่ 73 ทักษะคิดต่อประเภทของแหล่งท่องเที่ยวทางเรือที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศชอบมากที่สุด

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	หน่วย (เปอร์เซ็นต์)			
	ชอบมากที่สุด	ชอบปานกลาง	ชอบน้อย	รวม
ธรรมชาติ	40.00	33.75	26.25	100
ศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี	40.00	30.00	30.00	100
ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตท้องถิ่น	20.00	36.25	43.75	100
รวม	100	100	100	

จากการวิเคราะห์ทัศนคติของนักท่องเที่ยวต่อการบริการของธุรกิจจมน้ำเที่ยว ข้อมูลการท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในสถานที่ท่องเที่ยว พิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยจะเห็นว่า สามารถแบ่งระดับของทัศนคติได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ระดับดี ซึ่งมีระดับคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2.55 ขึ้นไป แต่ไม่ถึง 3.55 ระดับปานกลาง จะมีระดับคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2.00 ขึ้นไปแต่ต่ำกว่า 2.55 ลงมา กลุ่มที่มีคะแนนเฉลี่ยระดับดีเรียงลำดับคะแนนจากมากไปน้อยดังนี้คือ ทัศนคติต่อความเหมาะสมของราคาโดยสารมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 3.14 การได้รับความรู้และความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยว เท่ากับ 2.83 สิ่งอำนวยความสะดวกในเรือ (เช่น ที่นั่ง , ห้องน้ำ ฯลฯ) และราคาอาหารและเครื่องดื่มในแหล่งท่องเที่ยวมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.79 ป้ายบอกทางภายในสถานที่ท่องเที่ยว เท่ากับ 2.71 รายการและกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยธุรกิจจมน้ำเที่ยว มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.69 สภาพทั่วไปของแหล่งที่ตั้งร้านขายของที่ระลึก มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.68 ข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.66 สภาพท่าเรือ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.65 ความเหมาะสมของระยะเวลาในการเดินทางท่องเที่ยว มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.64 ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 และราคาของที่ระลึก มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.56 และทัศนคติต่อ Street furniture เช่น ที่นั่ง ถังขยะ โคมไฟ ฯลฯ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 ส่วนกลุ่มที่คะแนนเฉลี่ยระดับปานกลางเรียงลำดับคะแนนจากมากไปน้อย ได้แก่ สภาพห้องน้ำในสถานที่ท่องเที่ยว มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 และสภาพทั่วไปของร้านอาหารและเครื่องดื่ม เท่ากับมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.49 ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 74

ตารางที่ 74 สรุประดับคะแนนทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต่อการท่องเที่ยวทางน้ำ

ลำดับที่	ทัศนคติ	คะแนน	ระดับ
1	ราคาค่าโดยสารเรือมีความเหมาะสมเพียงไร	3.14	ดี
2	ได้รับความรู้และความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยวนี้ อย่างไร	2.83	ดี
3	สิ่งอำนวยความสะดวกในเรื่องเป็นอย่างไร (เช่น ที่นั่ง, ห้องน้ำ ฯลฯ)	2.79	ดี
4	ราคาอาหารและเครื่องดื่มในแหล่งท่องเที่ยว	2.79	ดี
5	ป้ายบอกทางภายในสถานที่ท่องเที่ยว	2.71	ดี
6	รายการและกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยธุรกิจจันทนาการเป็น อย่างไร	2.69	ดี
7	สภาพทั่วไปของแหล่งที่ตั้งร้านขายของที่ระลึก	2.68	ดี
8	ข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับ	2.66	ดี
9	ท่าเรือที่มีอยู่เป็นอย่างไร	2.65	ดี
10	ระยะเวลาที่ท่านเดินทางท่องเที่ยวมีความเหมาะสมอย่างไร	2.64	ดี
11	ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร	2.63	ดี
12	ราคาของที่ระลึก	2.56	ดี
13	Street furniture เช่น ที่นั่ง ถังขยะ โคมไฟ ฯลฯ ในสถานที่ ท่องเที่ยว	2.54	ดี
14	สภาพห้องน้ำในสถานที่ท่องเที่ยว	2.50	ปานกลาง
15	สภาพทั่วไปของร้านอาหารและเครื่องดื่ม	2.49	ปานกลาง

การวิเคราะห์ทางสถิติในการจัดกลุ่มทัศนคติต่อการบริการนำเที่ยว และข้อมูลท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในสถานที่ท่องเที่ยวในภาพรวม

จากผลการวิเคราะห์ สามารถจัดกลุ่มทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้ 2 กลุ่มดังตารางที่ 8 โดย กลุ่มที่ 1 มีนักท่องเที่ยวให้คะแนนทัศนคติทั้งหมดอยู่ในระดับ 3 หรือระดับดี มีจำนวนของนักท่องเที่ยวทั้งสิ้น 41 คน และกลุ่มที่สอง นักท่องเที่ยวให้คะแนนแบบคละกันที่คะแนนระดับ 2 และ 3 หรืออยู่ในระดับปานกลางและดี จำนวนทั้งสิ้น 39 คน

จากการทดสอบเพื่อหาความแตกต่างระหว่างกลุ่มของนักท่องเที่ยวทั้ง 2 กลุ่ม พบว่ามีความแตกต่างทางสถิติ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ทั้งหมด 14 ข้อ และมี 1 ข้อ คือ ทัศนคติต่อป้ายบอกทางภายในสถานที่ท่องเที่ยว พบว่าไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติด้วยความเชื่อมั่น 99% (ตารางที่ 75) นั่นคือ นักท่องเที่ยวมีความเห็นต่างกันอย่างชัดเจน 14 ข้อ และมีความเห็นไม่ต่างกัน 1 ข้อ คือ ทัศนคติต่อป้ายบอกทางภายในสถานที่ท่องเที่ยว

การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร คือ ความสัมพันธ์ระหว่าง ข้อมูลพื้นฐานของนักท่องเที่ยวในแต่ละข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานที่ สถานภาพการแต่งงาน อาชีพ ระดับการศึกษาและรายได้ กับทัศนคติพบว่า ไม่มีความแตกต่างทางสถิติด้วยความเชื่อมั่น 99% ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าปัจจัยดังกล่าวข้างต้นทั้งหมด ไม่มีอิทธิพลต่อทัศนคติหรือความคิดของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

ตารางที่ 75 แสดงการจัดกลุ่มทัศนคตินักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต่อการบริการนำเที่ยว และ ข้อมูลท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในสถานที่ท่องเที่ยวในภาพรวมตามระดับคะแนน

ลำดับที่	ทัศนคติ	ระดับคะแนน		Sig.
		กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	
1	สิ่งอำนวยความสะดวกในเรือเป็นอย่างไร (เช่น ที่นั่ง, ห้องน้ำ ฯลฯ)	3	2	0.000*
2	ระยะเวลาที่ท่านเดินทางท่องเที่ยว มีความเหมาะสมอย่างไร	3	2	0.000*
3	ราคาค่าโดยสารเรือมีความเหมาะสมเพียงไร	3	3	0.000*
4	ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร	3	2	0.000*
5	ท่าเรือที่มีอยู่เป็นอย่างไร	3	2	0.000*
6	ได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน จากการท่องเที่ยวนี้หรือไม่	3	3	0.000*
7	รายการและกิจกรรมที่จัดขึ้น โดยธุรกิจ จูงใจนักท่องเที่ยวเป็นอย่างไร	3	2	0.001*
8	สภาพทั่วไปของแหล่งที่ตั้งร้านขายของที่ระลึก	3	2	0.000*
9	ราคาของที่ระลึก	3	2	0.000*
10	สภาพทั่วไปของร้านอาหารและเครื่องดื่ม	3	2	0.000*
11	ราคาอาหารและเครื่องดื่มในแหล่งท่องเที่ยว	3	2	0.000*
12	ข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับ	3	2	0.000*
13	ป้ายบอกทางภายในสถานที่ท่องเที่ยว	3	3	0.108 ^{ns}
14	Street furniture เช่น ที่นั่ง ถังขยะ โคมไฟ ฯลฯ ในสถานที่ท่องเที่ยว	3	2	0.000*
15	สภาพห้องน้ำในสถานที่ท่องเที่ยว	3	2	0.000*
	จำนวนนักท่องเที่ยว(คน)	41	39	80

* = ค่าเฉลี่ยของระดับคะแนนที่ต่างกันทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % เปรียบเทียบ โดยวิธี

Multivariate Analysis ด้วยเทคนิค Cluster Analysis

4. ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

จากการสอบถามถึงข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ นักท่องเที่ยวได้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ 52 คน จาก 80 คน คิดเป็นร้อยละ 65 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเรียงลำดับความสำคัญดังนี้

1) ต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว เช่น ควรแจกแผ่นพับรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งขณะอยู่ในเรือปัญหาที่สำคัญคือนักท่องเที่ยวไม่ได้ยินขณะที่มีคฤเทศก์อธิบายแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ และควรมีคฤเทศก์ให้ความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ และตำแหน่งต่างๆของแหล่งท่องเที่ยว

2) ต้องการให้มีการจัดโปรแกรมท่องเที่ยวที่ต่างไปจากเดิมให้เลือกมากกว่านี้ เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีความชอบแหล่งท่องเที่ยวต่างกัน เช่น นักท่องเที่ยวบางคนอยากเที่ยวพระราชวังบางปะอินมากกว่าศูนย์ศิลปาชีพบางไทร หรืออยากให้มีการนำเที่ยวเข้าไปในเกาะพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

3) ไม่ควรจัดท่องเที่ยวแต่วันอาทิตย์วันเดียวควรจัดให้มีมากกว่านี้

4) ไม่ควรเก็บค่าบริการต่างๆ แยกต่างจากคนไทย ควรจะเก็บเท่ากัน เช่นค่าผ่านประตูเข้าพระราชวังบางปะอิน เป็นต้น

สรุปผลการวิเคราะห์แบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถาม ของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ พบว่า จากนักท่องเที่ยวที่ได้ทำการสัมภาษณ์ จำนวน 405 คน เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 325 คน นักท่องเที่ยวต่างชาติ 80 คน นักท่องเที่ยวเป็นเพศชาย 177 คน (43.70%) และเป็นเพศหญิง 228 คน (56.30%) ช่วงอายุของนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากที่สุดทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติดีลักษณะที่เหมือนกันคือ อยู่ในช่วงอายุ 26-35 ปี ทั้งสองกลุ่มรวมกันจำนวนทั้งสิ้น 150 คน (37.04%) แหล่งภูมิลำเนาของนักท่องเที่ยวชาวไทยอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 291 คน หรือร้อยละ 89.5 นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ อยู่ในอเมริกาเหนือ 24 คน หรือร้อยละ 24 ยุโรป 30 คน หรือร้อยละ 38.75 อยู่ในทวีปเอเชีย 20 คน หรือร้อยละ 25 และ ออสเตรเลีย 5 คน หรือร้อยละ 6.25 สถานภาพของนักท่องเที่ยวคนไทยเป็นกลุ่มคนโสดมากที่สุด 192 คน (59.08 %) ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่แต่งงาน ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชาวไทย มา

เกี่ยวกับกลุ่มเพื่อนสูงสุด 152 คน (46.77%) ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาตินั้นจะมาเที่ยวกับครอบครัว และมาเป็นเอกเทศสูงสุด

อาชีพของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติจะมีลักษณะคล้ายกันคือ อาชีพลูกจ้างบริษัท/พนักงาน มีจำนวนสูงสุด ทั้ง 2 กลุ่มรวมกัน 155 คน (38.27%) รองลงมาคือ ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ 77 คน (19.01%) และประกอบธุรกิจส่วนตัว 76 คน (18.76%) เมื่อเปรียบเทียบอาชีพเฉพาะภายในกลุ่มของนักท่องเที่ยวต่างชาติ พบว่า จะมีกลุ่มของคนเกษียณอายุถือว่าเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางการตลาดกลุ่มหนึ่ง มีจำนวนนักท่องเที่ยวเท่ากับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ และประกอบธุรกิจส่วนตัว คือ 15 คน (18.75%) และมีจำนวนมากเป็นอันดับสองรองจากอาชีพลูกจ้างบริษัท/พนักงาน 19 คน (23.75%)

ระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมีจำนวนสูงสุดจะเห็นได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทย มีจำนวน 170 คน (52.30%) ชาวต่างชาติ 63 คน (78.75%) เมื่อรวมกันทั้ง 2 กลุ่ม รวม 223 คน (57.53%) เมื่อรวมนักท่องเที่ยวทั้งสองกลุ่มโดยนักท่องเที่ยวที่มีความรู้ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป พบว่า มีจำนวนทั้งสิ้น 287 คน (70.86%) จะเห็นว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับสูง ด้านรายได้ของนักท่องเที่ยวพบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยมีรายได้ตั้งแต่ 10,000-20,000 / เดือน มีจำนวนสูงสุด คือ 117 คน (36%) เมื่อคิดรวมนักท่องเที่ยวที่มีรายได้ตั้งแต่ 10,000 บาท/ปีขึ้นไป จะมีจำนวนถึง 252 คน (75.54%) ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในระดับปานกลางถึงสูง ในส่วนของนักท่องเที่ยวต่างชาติ มีรายได้ตั้งแต่ 20,000-29,999 \$US / ปี มีจำนวนสูงสุด คือมีทั้งหมด 29 คน (36.25%) เมื่อคิดรวมนักท่องเที่ยวที่มีรายได้ตั้งแต่ 20,000 \$US / ปี ขึ้นไป มีทั้งสิ้น 57 คน (71.25%) จะเห็นว่านักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นกลุ่มที่มีรายได้ค่อนข้างสูง

ประเภทของสื่อหรือหน่วยงานที่ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้ดีที่สุดต่อการมาท่องเที่ยวทางเรือ พบว่า ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติได้รับข้อมูลจากเพื่อนมีจำนวนสูงสุดเหมือนกัน คือ ชาวไทย 179 คน (55.08%) ชาวต่างชาติ 36 คน (45.00%) รองลงมาคือ จากวารสารการท่องเที่ยวชาวไทย 140 (34.46%) ชาวต่างชาติ 28 คน (35.00%) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวทางน้ำบนเส้นทางดังกล่าวนี้ การให้ความสำคัญต่อการประชาสัมพันธ์ยังไม่ดีเท่าที่ควรจะคู่ได้จากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะได้รับคำแนะนำจากเพื่อนที่เคยมาเที่ยวแล้วก่อนหน้านี้ แล้วจึงบอกต่อ ทำ

ให้มีนักท่องเที่ยวจำกัดอยู่ในวงแคบเฉพาะกลุ่ม นอกจากนี้จะเห็นได้อีกว่ามีนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติบางส่วนที่เคยมาเที่ยวแล้วคิดรวมกันทั้งสิ้น 74 คน (18.27%) จากคำถามถึงความ ต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาเที่ยวอีกหรือไม่พบว่า ส่วนใหญ่แล้วนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติต้องการกลับมาอีกจำนวนรวมกันทั้งสิ้น 258 คน (63.70%) และไม่แน่ใจ 57 คน (14.08%) จากผลดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับนักท่องเที่ยวที่ได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวทาง น้ำนี้จากเพื่อนเป็นส่วนใหญ่ ที่เคยมาเที่ยวแล้วเกิดความประทับใจจึงบอกต่อ ฉะนั้นถ้ามีการเผยแพร่ หรือประชาสัมพันธ์ในสื่ออื่นที่ประชาชนทั่วไปและชาวต่างชาติรับรู้ให้มากขึ้นกว่านี้ คาดว่าน่าจะมี จำนวนนักท่องเที่ยวมากขึ้นกว่าเดิม

ในด้านทัศนคติต่อการท่องเที่ยว จะเห็นว่านักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมี ความเห็นที่สอดคล้องกันในความต้องการโปรแกรมการท่องเที่ยว (Route trip) ที่แตกต่างไปจาก เดิมมีจำนวนรวมกันถึง 361 คน (89.14%) ซึ่งถือว่าเป็นสาระสำคัญของการทำวิจัยครั้งนี้ทางหนึ่ง ก็ เพื่อศึกษาเพื่อหาเส้นทางท่องเที่ยวทางเรือให้มีความหลากหลายมากกว่าเดิมเพื่อให้ นักท่องเที่ยว ได้มีโอกาสเลือกเส้นทางท่องเที่ยวที่ตนเองสนใจได้มากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากว่าบริษัทเรือนำเที่ยว ส่วนใหญ่จะมีการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมือนกันและการท่องเที่ยวแต่ละครั้งจะไปที่เดิม คือ เดินทางออกจากท่าเรือจากกรุงเทพมหานคร แล้วแต่ว่าท่าเรือใดขึ้นอยู่กับบริษัทนำเที่ยวเป็นผู้ กำหนด ไปสิ้นสุดที่พระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีจุดแวะชม 3 จุดหลักคือ จุดแรก แวะชมศูนย์ศิลปาชีพบางไทรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากนั้นไปพระราชวังบางปะอิน ใน ที่ียวกลับจะแวะชม วัดเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนนทบุรี จากนั้นจึงเดินทางกลับกรุงเทพมหานคร ในด้านทัศนคติของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวทางน้ำของนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยว ต่างชาติ พบว่า มีบางส่วนที่ให้คะแนนคล้ายกันก็คือ ความเห็นต่อ ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว ของเรือบริการ การได้รับความรู้และความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยว ข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยว ที่ได้รับ และป้ายบอกทางภายในสถานที่ท่องเที่ยว อยู่ในเกณฑ์ที่ดี และในส่วนที่อยู่ในเกณฑ์ระดับ ปานกลางที่เหมือนกัน ก็คือ สภาพของห้องน้ำในสถานที่ท่องเที่ยว สำหรับในส่วนที่เหลือความเห็น ของคนไทยจะอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนชาวต่างชาติจะอยู่ในระดับดี ซึ่งมีทั้งหมด 10 ข้อ ซึ่ง รายละเอียดดังตารางที่ 76

ตารางที่ 76 ตารางเปรียบเทียบสรุประดับคะแนนทัศนคติระหว่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติต่อการท่องเที่ยวทางน้ำ

ลำดับที่	ทัศนคติ	ชาวไทย		ชาวต่างชาติ	
		คะแนน	ระดับ	คะแนน	ระดับ
1	สิ่งอำนวยความสะดวกในเรือเป็นอย่างไร (เช่น ที่นั่ง, ห้องน้ำ ฯลฯ)	2.53	ปานกลาง	2.79	ดี
2	ระยะเวลาที่ท่านเดินทางท่องเที่ยว มีความเหมาะสมอย่างไร	2.33	ปานกลาง	2.64	ดี
3	ราคาค่าโดยสารเรือมีความเหมาะสม เพียงไร	2.18	ปานกลาง	3.14	ดี
4	ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร	2.80	ดี	2.63	ดี
5	ท่าเรือที่มีอยู่เป็นอย่างไร	2.45	ปานกลาง	2.65	ดี
6	ได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน จากการท่องเที่ยวนี้หรือไม่	2.73	ดี	2.83	ดี
7	รายการและกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยธุรกิจ จัดนำเที่ยวเป็นอย่างไร	2.46	ปานกลาง	2.69	ดี
8	สภาพทั่วไปของแหล่งที่ตั้งร้านขายของที่ ระลึก	2.21	ปานกลาง	2.68	ดี
9	ราคาของที่ระลึก	2.03	ปานกลาง	2.56	ดี
10	สภาพทั่วไปของร้านอาหารและเครื่องดื่ม	2.10	ปานกลาง	2.49	ปานกลาง
11	ราคาอาหารและเครื่องดื่มในแหล่ง ท่องเที่ยว	2.15	ปานกลาง	2.79	ดี
12	ข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับ	2.57	ดี	2.66	ดี
13	ป้ายบอกทางภายในสถานที่ท่องเที่ยว	2.68	ดี	2.71	ดี
14	Street furniture เช่น ที่นั่ง ถังขยะ โคมไฟฯ ในสถานที่ท่องเที่ยว	2.49	ปานกลาง	2.54	ดี
15	สภาพห้องน้ำในสถานที่ท่องเที่ยว	2.47	ปานกลาง	2.50	ปานกลาง

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว โดยมีนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 169 คน (52%) และชาวต่างชาติ 52 คน (65%) ได้ให้ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ โดยการจัดลำดับความสำคัญ จากจำนวนของนักท่องเที่ยวที่ให้ความเห็นเหมือนหรือคล้ายกัน พบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติดูคาดหวังในเรื่องการกำหนดทิศทาง (Orientation) มากกว่านักท่องเที่ยวชาวไทย ซึ่งสอดคล้องกับที่ สุนิสา (2535) กล่าวไว้ว่าเป็นผลจากปัญหาเรื่องภาษาในการสื่อสารหรือสอบถาม รวมทั้ง นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้ให้ความสำคัญและสนใจต่อศิลปวัฒนธรรมที่แปลกไปจากที่พวกเขาเคยพบเห็น จึงทำให้มีความกระตือรือร้นที่จะทราบข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จะเห็นได้จากการจัดลำดับความสำคัญของข้อเสนอแนะ โดยนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจะให้ความสำคัญสูงสุดต่อข้อมูลข่าวสารของแหล่งท่องเที่ยว ด้านนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าการให้ความสำคัญของนักท่องเที่ยวไทยก็คือต้องการไปเยี่ยมชมในสถานที่ที่ตนสนใจเพื่อพักผ่อนตามอัธยาศัยเป็นสำคัญ เช่นบางคน อาจชอบซื้อสินค้า (shopping) ก็จะไปเยี่ยมชมศูนย์ศิลปะบางไทร หรือเกาะเกร็ด เป็นต้น นอกจากนี้นักท่องเที่ยวคนไทยยังต้องการให้มีกิจกรรมบนเรือร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยว ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆและวิถีชีวิตของชุมชนทั้งสองฝั่งของแม่น้ำให้มากกว่านี้

นอกจากนี้จะเห็นว่าปัญหาที่แตกต่างกันของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับนักท่องเที่ยวชาวไทยก็คือ วันในการท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาในประเทศเพื่อที่จะท่องเที่ยวดังนั้นไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของวันท่องเที่ยว ส่วนนักท่องเที่ยวชาวไทยสามารถเที่ยวได้เฉพาะวันหยุดงานเท่านั้นคือวันสุดสัปดาห์ และปัญหาที่สำคัญอีกข้อหนึ่งก็คือการเก็บค่าผ่านประตูเข้าชมสถานที่ต่างๆ ที่ไม่เท่ากันระหว่างนักท่องเที่ยวต่างชาติและชาวไทย เช่นพระราชวังบางปะอินจะเก็บค่าผ่านประตูนักท่องเที่ยวต่างชาติสูงกว่าทำให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเกิดความรู้สึกที่ไม่ประทับใจ

การวิเคราะห์ทางสถิติในการจัดกลุ่มทัศนคติต่อการบริการนักท่องเที่ยวและข้อมูลท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในสถานที่ท่องเที่ยวในภาพรวมของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ

จากผลการวิเคราะห์สามารถจัดกลุ่มทัศนคติของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ 3 กลุ่ม ดังตารางที่ 77 โดยกลุ่มที่ 1 มีนักท่องเที่ยวให้คะแนนทัศนคติอยู่ในระดับ 3 หรือระดับดีทั้งหมด จำนวนนักท่องเที่ยวทั้งสิ้น 71 คน แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 36 คน และ

ชาวต่างประเทศ 35 คน กลุ่มที่ 2 นักท่องเที่ยวให้คะแนนทัศนคติแบบคละกันมีทั้ง 2 และ 3 คือ อยู่ในระดับปานกลางและดี จำนวน 223 คน เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 192 คน และชาวต่างประเทศ 31 คน และกลุ่มที่ 3 นักท่องเที่ยวได้ให้คะแนนอยู่ในระดับที่ 2 หรือปานกลางทั้งหมด มีจำนวน 112 คน เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 97 คน และชาวต่างชาติ 14 คน

จากการทดสอบเพื่อหาความแตกต่างระหว่างกลุ่มของนักท่องเที่ยวทั้ง 3 กลุ่มพบว่ามีความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ .01 ทั้ง 15 ข้อ (ตารางที่ 77)

ตารางที่ 77 แสดงการจัดกลุ่มทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศต่อการบริการนำเที่ยวและข้อมูลท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในสถานที่ท่องเที่ยวในภาพรวมตามระดับคะแนน

ลำดับที่	ทัศนคติ	ระดับคะแนน			Sig.
		กลุ่มที่1	กลุ่มที่2	กลุ่มที่3	
1	สิ่งอำนวยความสะดวกในเรือเป็นอย่างไร (เช่น ที่นั่ง, ห้องน้ำ ฯลฯ)	3	3	2	0.000*
2	ระยะเวลาที่ท่านเดินทางท่องเที่ยว มีความเหมาะสมอย่างไร	3	2	2	0.000*
3	ราคาค่าโดยสารเรือมีความเหมาะสมเพียงไร	3	2	2	0.000*
4	ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร	3	3	2	0.000*
5	ท่าเรือที่มีอยู่เป็นอย่างไร	3	2	2	0.000*
6	ได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน จากการท่องเที่ยวนี้หรือไม่	3	3	2	0.000*
7	รายการและกิจกรรมที่จัดขึ้น โดยธุรกิจ จูงใจเที่ยวเป็นอย่างไร	3	3	2	0.000*
8	สภาพทั่วไปของแหล่งที่ตั้งร้านขายของที่ระลึก	3	2	2	0.000*
9	ราคาของที่ระลึก	3	2	2	0.000*
10	สภาพทั่วไปของร้านอาหารและเครื่องดื่ม	3	2	2	0.000*
11	ราคาอาหารและเครื่องดื่มในแหล่งท่องเที่ยว	3	2	2	0.000*
12	ข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับ	3	3	2	0.000*
13	ป้ายบอกทางภายในสถานที่ท่องเที่ยว	3	3	2	0.000*
14	Street furniture เช่น ที่นั่ง ถังขยะ โคมไฟ ฯลฯ ในสถานที่ท่องเที่ยว	3	2	2	0.000*
15	สภาพห้องน้ำในสถานที่ท่องเที่ยว	3	2	2	0.000*
	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)	51	179	95	325

* = ค่าเฉลี่ยของระดับคะแนนที่ต่างกันทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % เปรียบเทียบ โดยวิธี

Multivariate Analysis ด้วยเทคนิค Cluster Analysis

เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศในระหว่างกลุ่มตามอัตราส่วนดังตาราง 78 ระหว่างกลุ่มที่ 1 : 2 : 3 ตามจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศคือ

อัตราส่วนของนักท่องเที่ยวชาวไทย	0.22 : 0.59 : 0.19
อัตราส่วนของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ	0.44 : 0.39 : 0.17

จะเห็นว่านักท่องเที่ยวชาวไทยจะให้คะแนนอยู่ในระดับคละกันมากที่สุด รองลงมาคือระดับดีและปานกลางตามลำดับ นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศให้คะแนนอยู่ในระดับดี มากที่สุด รองลงมาอยู่ในระดับคละกัน และระดับปานกลางต่ำที่สุด

จะนั้นจะเห็นได้ว่าการตัดสินใจในการให้คะแนนของนักท่องเที่ยวชาวไทยจะต่างกับกลุ่มชาวต่างชาติอย่างชัดเจน โดยที่นักท่องเที่ยวชาวไทยจะให้คะแนนที่เป็นกลาง ซึ่งต่างจากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่กล้าตัดสินใจในการให้คะแนนมากกว่า จะเห็นได้จากการแบ่งกลุ่มทัศนคติของเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศแบ่งได้ 2 กลุ่มเท่านั้น (ตารางที่ 75)

ตาราง 78 แสดงจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศในแต่ละกลุ่ม

สัญชาติ	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2	กลุ่มที่ 3
	คะแนนระดับ 3	คะแนนคละกันระหว่างระดับ 2 และ 3	คะแนนระดับ 2
นักท่องเที่ยวชาวไทย	36	192	97
นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ	35	31	14
จำนวนคน	71	223	111

ผลการศึกษาปัญหาและความพร้อมในการบริการการท่องเที่ยวของหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน

1. ปัญหาของหน่วยงานรัฐบาลด้านบริหารจัดการต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ จังหวัดปทุมธานี ตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6 นางไพรวลัย ศรีเทพ เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2547 ทำให้ทราบถึงปัญหาของหน่วยงานราชการต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาที่สำคัญก็คือ การขาดบุคลากรที่มีความรู้และเชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ทำให้เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เพราะแต่เดิมเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่จะมีความรู้หรือทำงานในส่วนของภารกิจมาก่อน ต่อมารัฐบาลได้ตั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาขึ้นมาใหม่ จึงทำให้เจ้าหน้าที่ที่เคยทำงานด้านการพัฒนาการกีฬาต้องมาทำงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอีกด้านหนึ่งพร้อมกัน อย่างไรก็ตามหน่วยงานของรัฐพยายามแก้ไขปัญหาโดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาของรัฐบาลและเอกชน เช่น ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดปทุมธานี ได้ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ในการจัดฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อสร้างบุคลากรในท้องถิ่นให้มีความรู้ด้านการท่องเที่ยว และได้ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ในการสำรวจข้อมูลและปัจจัยพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการจัดทำแผนที่ต้นแบบการท่องเที่ยวและวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามบุคลากรที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวก็ยังไม่เพียงพอ ในขณะที่ผู้นำแผนไปปฏิบัตินั้นคือหน่วยงานราชการ ทำให้การนำแผนไปปฏิบัติไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

2. ปัญหาขององค์กรเอกชนหรือผู้ประกอบการเรือท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์ ผู้จัดการฝ่ายผลประโยชน์ (Business development manager) ของบริษัทสุภัทราจำกัด (เรือควนเจ้าพระยา) คุณพรทิพย์ เปรมกิจพรพัฒนา เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2548 ทำให้ทราบถึงปัญหาของผู้ประกอบการก็คือ การขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐ เอกชน และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในการร่วมมือกันพัฒนาการท่องเที่ยว กำหนดเส้นทางการท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทางน้ำ ซึ่งปัจจุบัน โปรแกรมที่บริษัทจัดนำเที่ยวโดยบริษัทเป็นผู้วางแผนจัดทำเองทั้งหมด นอกจากนี้ปัญหาที่ทำให้บริษัทไม่สามารถแวะเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งได้นั้นเนื่องจากท่าเรือที่ไม่ได้มาตรฐานของกรมเจ้าท่าในแหล่ง

ท่องเที่ยว และปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการเดินเรือ เช่น ผู้ขับเรือที่มีความชำนาญ

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้นองค์ที่ที่สำคัญที่ขาดไม่ได้ก็คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและการจัดการด้านการท่องเที่ยวของชุมชน การศึกษาสภาพปัญหา การมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ศึกษาครั้งนี้ได้เลือกแหล่งท่องเที่ยว 2 แห่งจากแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด 23 แห่งมาเป็นกรณีศึกษาโดยมีเกณฑ์หลักคือ 1) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลการประเมินศักยภาพระดับปานกลางขึ้นไป 2) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ชุมชนท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมบริหารจัดการและมีความเป็นไปได้ในการพัฒนาในแนวทางอย่างยั่งยืน แหล่งท่องเที่ยวแห่งแรกที่ถูกเลือกมาเป็นกรณีศึกษาได้แก่ วัดศาลาแดงเหนือ ตั้งอยู่ในจังหวัดปทุมธานี เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการประเมินศักยภาพในระดับสูง แหล่งที่สองได้แก่ วัดสิงห์และโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง ตั้งอยู่ในจังหวัดปทุมธานีเช่นกัน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลการประเมินศักยภาพระดับปานกลางในการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวทั้งสองแห่งนี้ได้ศึกษาบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานของรัฐ องค์กรส่วนท้องถิ่น และชุมชน ซึ่งมีส่วนในการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น การประสานงานระหว่างหน่วยงาน องค์กร และชุมชน ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านี้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. กรณีศึกษาที่ 1: วัดสิงห์และโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง

ตั้งอยู่ตำบลสามโคก อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี สิ่งที่น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยวนี้ก็คือ โบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในส่วนของโบราณสถานเตาโอ่งอ่างตั้งอยู่ใกล้กับวัดสิงห์เป็นเตาเผาโบราณเป็นแหล่งผลิตภาชนะเครื่องปั้นดินเผาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยามาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์สิ้นสุดที่สมัยรัชกาลที่ 5 จึงเลิกผลิตและได้ย้ายแหล่งการผลิตมาอยู่ที่เกาะเกร็ดแทน

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders)

จากการสัมภาษณ์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสามโคก คุณณรงค์ แก้วนิล เมื่อ วันที่ 28 ตุลาคม 2548 คุณชนิษฐา เมืองเชียงหวาน นักวิชาการวัฒนธรรม 7 ว. คุณวาสนา แสงงาม นักวิชาการวัฒนธรรม 7ว. ประจำศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2548 และ คุณวิเชียร ณะถายะสุด เลขาธิการศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน โบราณสถานเตาโอ่งอ่าง จังหวัดปทุมธานี เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและผู้นำชุมชนภายในแหล่งท่องเที่ยว เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2547 และ วันที่ 1 พฤศจิกายน 2548 ได้ข้อมูลเรื่องผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ ดังนี้

1) องค์การบริหารส่วนตำบลสามโคก เป็นองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงานของรัฐ มีบทบาทและกิจกรรมที่สำคัญก็คือ การปรับปรุงสาธารณูปโภค และพัฒนาแหล่งรายได้เสริมของประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

2) ศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมสายใยชุมชน ได้รับการสนับสนุนการทำงานจากศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานี หน้าที่หลักก็คือ ส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ความรู้แก่ชุมชน และบุคคลที่สนใจ

3) กรมศิลปากร ทำหน้าที่ควบคุมการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานภายในแหล่งท่องเที่ยวและเป็นผู้สนับสนุนให้มีอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลมรดกทางศิลปวัฒนธรรม อาสาสมัครทำหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาดของโบราณสถานเช่น ถางหญ้าและเก็บขยะรอบพื้นที่โบราณสถาน และตรวจดูสภาพโบราณสถานว่ามีส่วนใดชำรุดทรุดโทรมบ้าง จากนั้นจึงทำการแจ้งไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลให้ประสานการทำงานต่อไปยังกรมศิลปากรในการบูรณปฏิสังขรณ์

4) กลุ่มอาชีพของชุมชน กลุ่มผลิตเครื่องจักสาน เกิดขึ้นโดยชุมชนภายในท้องถิ่นได้รวมกลุ่มกันขึ้นมาเองมีบทบาทในด้านการท่องเที่ยวอย่างมาก

ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารและจัดการด้านการท่องเที่ยวของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

1) ปัญหาขององค์การบริหารส่วนตำบลสามโคก

ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากกรมศิลปากรเท่าที่ควร เนื่องจากการบูรณปฏิสังขรณ์ โบราณสถานภายในวัดนั้นกรมศิลปากรเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลด้านการออกแบบและก่อสร้าง ทำงานล่าช้าไม่ทันกับปีงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นผู้ที่ให้งบประมาณในการทำงาน ส่งผลทำให้ไม่สามารถทำการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานได้

งบประมาณประจำปีและรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลไม่เพียงพอที่นำมาใช้พัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง เช่น เงินที่จะนำมาใช้ในการส่งเสริมอาชีพเสริมของชุมชน รวมทั้งโครงการต่างๆที่องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้จัดตั้งเอง เช่น การสร้างโรงงานผลิตเครื่องปั้นดินเผาเพื่อเป็นของที่ระลึกขายแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น

2) ปัญหาการทำงานของศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมสายใยชุมชน

ปัจจุบันศูนย์แห่งนี้ไม่มีบทบาทในด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากขาดงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งยังขาดการประสานงานและวางแผนการทำงานร่วมกัน ทำให้ศูนย์ดังกล่าวนี้ไม่สามารถดำเนินงานได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3) การทำงานของอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลมรดกทางศิลปวัฒนธรรม

เนื่องจากงบประมาณที่กรมศิลปากรสนับสนุนน้อยมากทำให้ไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในการกำกับดูแลรักษาความสะอาดของโบราณสถานในท้องที่ท่องเที่ยว

4) ปัญหาของกลุ่มอาชีพ

ปัญหาที่สำคัญของกลุ่มอาชีพที่มีในปัจจุบันก็คือ ขาดการสนับสนุนในด้านงบประมาณ การให้ความรู้ในด้านการพัฒนาฝีมือจากหน่วยงานของรัฐ ทำให้คุณภาพของสินค้ายังไม่ดีเท่าที่ควร รวมทั้งขาดการส่งเสริมด้านการตลาดทำให้สินค้ายังจำหน่ายอยู่ในเฉพาะท้องถิ่นเท่านั้น

จากการสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชนและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสามโคก ถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำกับดูแล การวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีความสอดคล้องกัน

ก็คือ ปัจจุบันการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลสามโคก ในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวยังไม่มีการหรือกลุ่มของชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมแต่อย่างใด ส่วนใหญ่เป็นโครงการที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดตั้ง เช่น การบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานภายในแหล่งท่องเที่ยว การก่อสร้างเตาเผาเพื่อผลิตเครื่องปั้นดินเผา จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนถึงสาเหตุที่ชุมชนไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับดูแลบริหารจัดการ และวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ของตนเองนั้น เนื่องจากผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นยังไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำงานร่วมกัน ทำให้ไม่มีการสนับสนุนกลุ่มอาชีพที่จะเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนในท้องถิ่น และให้เกิดการกระจายรายได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรมสู่ชุมชน รวมทั้งการให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชนของตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นนโยบายที่สำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในแผนปัจจุบัน จะเห็นว่าโครงการส่วนใหญ่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดทำนั้นจะเน้นที่การทำงานในโครงการในส่วนของตนเองจนละเลยการพัฒนาคน

2. กรณีศึกษาที่ 2: วัดศาลาแดงเหนือ

ตั้งอยู่ตำบลเชียงรากน้อย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี สิ่งที่น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ โบราณวัตถุของชุมชนมอญสมัยกรุงศรีอยุธยา เครื่องกรองน้ำสมัยโบราณ วัฒนธรรมของชุมชนมอญที่เข้มแข็ง เยี่ยมชมหมู่บ้านเรือนไทยผสมผสานแบบมอญ และจุดเด่นของชุมชนอีกอย่างหนึ่งก็คือ การรักษาความสะอาดของหมู่บ้าน หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านตัวอย่างและเป็นหมู่บ้านที่ชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยาดีเด่นของกระทรวงสาธารณสุข ปี พ.ศ. 2541 ทำให้เป็นสถานที่เยี่ยมชมงานที่มีชื่อเสียงทั่วประเทศและมีชาวต่างประเทศเดินทางมาเยี่ยมชมบ่อยครั้ง นอกจากนี้ยังมีการรักษาประเพณีของชุมชนมอญที่เข้มแข็ง เช่น ประเพณีวันสงกรานต์ มีการทำข้าวแช่แจกและเลี้ยงแขกซึ่งปัจจุบันหาได้ยาก

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders)

จากการสัมภาษณ์ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงรากน้อย คุณชูชีพ นิ่มเฉลิม เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2548 และผู้นำชุมชนที่ถือว่าเป็นปราชญ์บุคคลของชุมชนแห่งนี้คือ คุณลุงอ้อด ดอกพิกุล เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2547 และวันที่ 28 ตุลาคม 2548 ทำให้ทราบถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งนี้ ดังนี้

1) องค์การบริหารส่วนตำบลเชียงรากน้อย บทบาทและกิจกรรมที่สำคัญก็คือ การปรับปรุงสาธารณูปโภคและพัฒนารายได้เสริมของประชาชนในพื้นที่รวมทั้งการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และสนับสนุนกิจกรรมต่างๆของชุมชนทำให้เกิดความสามัคคีและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนในท้องถิ่น

2) พัฒนาชุมชน (ฝ่ายพัฒนาชุมชนอำเภอ) ส่งเสริมให้หมู่บ้านวัดศาลาแดงเหนือเป็นหมู่บ้าน OTOP ต้นแบบ โดยได้ทำการสนับสนุนโครงการดังนี้ 1) กลุ่มแม่บ้านผลิตหมี่กรอบ และ 2) กลุ่มผลิตเครื่องปั้นดินเผาอยู่ในระหว่างดำเนินการจัดตั้ง ได้ส่งสมาชิกในกลุ่มที่สนใจไปฝึกอบรมเทคนิคการปั้น และการเผา เพื่อผลิตเป็นสินค้าประจำหมู่บ้านไว้จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว

3) กรมศิลปากร สนับสนุนให้มีอาสาสมัครท้องถิ่นในการกำกับดูแลมรดกทางศิลปวัฒนธรรม อาสาสมัครทำหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาดของโบราณสถานและตรวจสอบสภาพโบราณสถานว่ามีส่วนใดชำรุดทรุดโทรม จากนั้นจึงแจ้งไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลให้ประสานการทำงานต่อไปยังกรมศิลปากร ในการบูรณปฏิสังขรณ์ รวมทั้งคอยทำความสะอาด เช่น ถางหญ้า และเก็บขยะรอบพื้นที่โบราณสถาน

4) กลุ่มแม่บ้านผลิตหมี่กรอบ และกลุ่มผลิตเครื่องปั้นดินเผา ทั้งสองกลุ่มดังกล่าวนี้ได้รับการสนับสนุนจากพัฒนาชุมชนในการลงทุน เพื่อให้เป็นหมู่บ้าน OTOP ต้นแบบแต่ยังไม่มีบทบาทในด้านการท่องเที่ยวแต่อย่างใดเพราะอยู่ระหว่างดำเนินการจัดตั้งโครงการ

5) ชุมชนนิเวศน์ริมน้ำเป็นชุมชนที่มีจุดเด่นและเป็นจุดขายของพื้นที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งมีการกำกับดูแลโดยชุมชนเอง ได้ดำเนินกิจกรรมด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของชุมชน ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมกันรักษาสภาพแวดล้อมโดยการติดตั้งบ่อบำบัดน้ำเสียในบ้านแต่ละหลังของชาวบ้านก่อนที่จะปล่อยน้ำสู่แม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากนี้ยังมีระบบการจัดการสิ่งปฏิกูลจากบ้านเรือนที่มีประสิทธิภาพ มีเตาเผาขยะภายในหมู่บ้านที่ไม่ทำให้เกิดมลพิษจึงทำให้หมู่บ้านได้รับรางวัลชนะเลิศในการประกวดหมู่บ้านอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยาคีเด่นของกระทรวงสาธารณสุข ปี พ.ศ. 2541 ซึ่งถือว่ากลุ่มดังกล่าวนี้มีบทบาทสำคัญด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมากเพราะมีองค์กรของรัฐ เอกชน รวมทั้ง องค์กรจากต่างประเทศเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก

ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารและจัดการด้านการท่องเที่ยวของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่

1) ปัญหาขององค์การบริหารส่วนตำบลเชียงรากน้อย

การทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเชียงรากน้อยมีความสัมพันธ์และมีการทำงานร่วมกับชุมชนเป็นอย่างดี แต่ปัญหาที่สำคัญก็คือ การขาดการประสานงานระหว่างองค์กรของรัฐกันเอง เช่น การเข้ามาส่งเสริมอาชีพในชุมชนของพัฒนาชุมชนยังไม่มีการประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลในท้องถิ่นตั้งแต่แรก ซึ่งมีแนวคิดในการทำงานที่ต่างกัน เช่น พัฒนาชุมชนเข้ามาส่งเสริมในการทำเครื่องปั้นดินเผาโดยที่จริงแล้วประชาชนในพื้นที่ไม่มีพื้นฐานความรู้ในด้านการปั้นและที่มาของชุมชนในสมัยอยุธยาแห่งนี้ไม่ได้เป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาจึงทำให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งกับความเป็นจริง รวมทั้งการเข้าใจปัญหาขององค์กรรัฐเองในด้านการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่ที่มีอยู่ไม่เพียงพอ ทำให้ขาดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น การขาดงบประมาณในการสร้างห้องน้ำ ปัจจุบันนักท่องเที่ยวจำเป็นต้องใช้ห้องน้ำบนศาลาการเปรียญและห้องน้ำของชาวบ้านในชุมชน รวมทั้งการขาดงบประมาณในการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในวัด เป็นต้น

2) การทำงานของอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลมรดกทางศิลปวัฒนธรรม

ได้รับการสนับสนุนจากกรมศิลปากร แต่กรมศิลปากรสนับสนุนงบประมาณน้อยมากทำให้ไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) กลุ่มการผลิตเครื่องปั้นดินเผา

ปัจจุบันอยู่ระหว่างการจัดตั้งและอบรมสมาชิกในด้านเทคนิคการผลิต ปัญหาที่สำคัญก็คือพัฒนาชุมชนขาดการประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงรากน้อยที่รับผิดชอบในพื้นที่ และประชาชนในท้องถิ่น โดยได้จัดทำโครงการดังกล่าวขึ้นมาโดยไม่คำนึงถึงประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น และความถนัดของประชาชนรวมทั้งยังไม่รู้ถึงความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นจริงๆ ในพื้นที่ว่าถนัดหรือต้องการประกอบอาชีพประเภทไหน จึงทำให้การ

พัฒนาโครงการดังกล่าวไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควรเพราะยังขาดกลุ่มคนที่สนใจจริงๆ และองค์การบริหารส่วนตำบลเชิงรายน้อยก็ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานกับพัฒนาชุมชน

4) ชุมชนนิเวศน์ริมน้ำ

เป็นกลุ่มที่มีบทบาทมากที่สุดในด้านการท่องเที่ยว นอกจากจะเป็นชุมชนซึ่งทำหน้าที่ดูแลสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนเองแล้ว ชุมชนดังกล่าวนี้ยังทำหน้าที่ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดั้งเดิมของชุมชนเอาไว้ เช่น ชุมชนจะถือศีล 5 กันทั้งชุมชน ชุมชนดังกล่าวนี้มีความเข้มแข็งมากเพราะมีผู้นำชุมชนที่ดีก็คือ ลุงอ้อด ดอกพิกุล ปัญหาของการทำงาน ยังมีชาวบ้านในชุมชนบางกลุ่มประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์ ที่ไม่ได้ดำเนินการติดตั้งบ่อบำบัดน้ำเสียในบ้านของตนเอง ในด้านการจัดการท่องเที่ยวนี้ผู้ที่ทำหน้าที่หลัก ก็คือผู้นำชุมชนจะเป็นผู้ดำเนินการร่วมกับชาวบ้านที่สนใจบางคนเท่านั้น ทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ รวมทั้งต้อนรับผู้ที่มีมาเยี่ยมชุมชน ในอนาคตถ้าขาดผู้นำที่เข้ามาทำหน้าที่แทน ลุงอ้อด ก็จะทำให้เกิดผลกระทบต่อกรรวมกลุ่มของชุมชน และอาจส่งผลกระทบต่อกรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชน จึงเป็นเรื่องเร่งด่วนอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างคนรุ่นใหม่ให้ขึ้นมาสานต่อบทบาทดังกล่าว นอกจากนี้ ชุมชนเองยังขาดความรู้ทางวิชาการในเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับชุมชนของตนเอง

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการกำกับดูแลพื้นที่ท่องเที่ยว และการวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่าชุมชนวัดศาลาแดงเหนือมีความเข้มแข็งอย่างมากในการกำกับและดูแล สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี และการท่องเที่ยวของตนเอง แต่จุดอ่อนที่สำคัญของชุมชนก็คือ ชุมชนยังขาดหลักวิชาการในด้านการท่องเที่ยวในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ในขณะที่องค์การบริหารส่วนตำบลเชิงรายน้อยเองนั้นก็ทำหน้าที่ในการสนับสนุนงบประมาณต่างๆที่ชุมชนเสนอขึ้นมา แต่สิ่งที่จำเป็นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเชิงรายน้อยควรจะต้องทำควบคู่ไปด้วยนอกจากการสนับสนุนด้านการเงินก็คือ การเข้าไปร่วมกันวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวกับชุมชน จะเห็นได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลเชิงรายน้อยเองนั้นยังขาดความรู้ ความชำนาญ ในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว จึงไม่สามารถให้ความรู้แก่ชุมชนได้ รวมทั้งพัฒนาคนเพื่อเตรียมคนรุ่นใหม่ที่จะขึ้นมาสานการดำเนินงานต่อกรทำงานของรุ่นเก่า ซึ่งจะช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

เป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำอย่างยั่งยืน

เพื่อให้การพัฒนาครั้งนี้ อยู่ในแนวทางการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งมีหลักการที่สำคัญก็คือ มีการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นและธุรกิจที่เกี่ยวข้องทำให้เศรษฐกิจเข้มแข็ง รักษาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรการท่องเที่ยวไว้ไม่ให้เสื่อมสลายเพื่อให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตสามารถใช้ประโยชน์ได้ สภาพสังคมและวัฒนธรรมเข้มแข็ง โดยผู้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความภูมิใจและรักในวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของตน จากหลักการดังกล่าว จึงได้กำหนดเป้าหมายเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำแบบยั่งยืนต่อไป มีดังนี้

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว อนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

1.1 ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรมให้ดีขึ้นเพื่อเพิ่มศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยว

1.2 รักษาสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวให้คงสภาพเดิมมากที่สุด

2. ตลาดการท่องเที่ยว/นักท่องเที่ยว เพิ่มการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และทำให้เศรษฐกิจเข้มแข็ง และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทำได้โดย

2.1 เพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ เพื่อการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวทางน้ำ

2.2 ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ แหล่งใหม่ เพื่อให้เกิดเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ๆ และขยายตลาดนักท่องเที่ยว

3. การบริการการท่องเที่ยว โดยองค์กรรัฐ เอกชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

3.1 ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในพัฒนาการท่องเที่ยว โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการบริหาร การบริการต่างๆ ตลอดจนกำกับดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรม และ สร้างบุคลากรให้รองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว โดยความร่วมมือระหว่างชุมชนท้องถิ่นองค์กรของรัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง

จากผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ผ่านมา จึงได้ทำการกำหนดแนวทางในการพัฒนาองค์ประกอบต่างๆของการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยว พัฒนาด้านกายภาพ และบริการของสถานที่ท่องเที่ยว 2) ตลาดการท่องเที่ยว โดยการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำ (Route trip) เส้นทางใหม่ในพื้นที่ศึกษา และ3) การบริการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย การบริหารจัดการ ด้านการบริการและพัฒนากการท่องเที่ยวของหน่วยงานรัฐบาล องค์กรเอกชนหรือธุรกิจที่เกี่ยวข้อง และชุมชนท้องถิ่นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำ มีรายละเอียดดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาด้านกายภาพและบริการของสถานที่ท่องเที่ยว

จากการศึกษาสภาพปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ทั้งจากการสำรวจและการตรวจค้นเอกสาร พบว่าปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆเหล่านี้มีลักษณะที่คล้ายกันคือ

- 1) ปัญหาขาดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นในแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ห้องสุขา ทางเดิน สถานที่นั่งพักผ่อน ท่าเรือที่ได้มาตรฐาน สื่อความหมายเพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เดินทางมาท่องเที่ยวและทำให้แหล่งท่องเที่ยวน่าสนใจยิ่งขึ้น
- 2) ปัญหาขาดการวางแผนพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว ทำให้สภาพภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยวไม่เป็นระเบียบ สถานที่ไม่สะอาด ไม่สวยงาม
- 3) ปัญหาขาดการดูแลรักษาสถานที่ท่องเที่ยว เช่น โบราณสถาน และโบราณวัตถุ รวมทั้งสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

ระดับของปัญหาในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวจะมีมากน้อยต่างกัน ฉะนั้นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวต่างๆเหล่านี้ จึงไม่ใช่เพียงการลงทุนพัฒนาด้านกายภาพ สิ่งก่อสร้างต่างๆ เพื่อแก้ปัญหา หรืออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นเพียงการตอบสนองที่เป็นพื้นฐานเท่านั้น แต่สิ่งที่สำคัญและถือว่าเป็นสินค้าที่มีมูลค่าด้านการท่องเที่ยวก็คือ ประวัติศาสตร์เรื่องราวในอดีต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยว นั้นๆ ซึ่งสามารถนำมาสร้างแนวทางในการเสนอขายสินค้าที่มีคุณค่าและบริการด้านการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2544) ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้จะสอดคล้อง

กับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ได้ทำการศึกษาในครั้งนี้เพราะว่ามีแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ 10 แห่ง ศิลปวัฒนธรรม 5 แห่ง แบ่งเป็นประเภทประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมในแห่งเดียวกัน 7 แห่ง และประเภทธรรมชาติ 1 แห่ง ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมในพื้นที่ศึกษานี้ ก็คือ นอกจากการพัฒนาทางกายภาพและสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่ไม่เพียงพอตามสภาพของปัญหาในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวแล้ว แนวทางที่สำคัญที่จะช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยว คือ การนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่เดิมได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จัก และเข้าใจถึงความเป็นมาและประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งนอกจากจะช่วยพัฒนาการท่องเที่ยวแล้วยังช่วยทำให้คนในท้องถิ่นมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม วิถีชีวิตของตนเองและช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไปอีกด้วย

การเสนอแนวทางในการพัฒนาด้านกายภาพและการบริการภายในแหล่งท่องเที่ยวครั้งนี้ได้นำข้อมูลจากการสำรวจและการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวมาพิจารณาร่วมกัน โดยจัดกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวตามระดับศักยภาพเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้ดังนี้

1.1 กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงทั้งหมด 4 แห่ง

ได้แก่ อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก จังหวัดนนทบุรี วัดศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร และพระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี และกำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ 2 แห่งที่มียุทธศาสตร์นักท่องเที่ยวแวมเป็นจำนวนมากได้แก่ ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร และพระราชวังบางปะอิน ถึงแม้จะมีปัญหาอยู่บ้าง เช่น ปริมาณของสิ่งอำนวยความสะดวกบางอย่างที่ไม่เพียงพอ เช่น ที่นั่งพักผ่อน ห้องน้ำ ถึงขยะ แต่ก็สามารถแก้ไขได้ไม่ยากนัก ลักษณะที่โดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 แห่งก็คือ รูปแบบการนำเสนอจุดขายของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสมและน่าสนใจ ซึ่งช่วยส่งเสริมคุณค่าด้านการท่องเที่ยวได้อย่างโดดเด่นรวมทั้งความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว และการบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่าศูนย์ศิลปาชีพบางไทรและพระราชวังบางปะอิน มีลักษณะการจัดแสดงหรือสื่อความหมายที่ชัดเจน แต่สิ่งที่ควรปรับปรุงก็คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้มากขึ้นโดยการจัดทำเป็นเอกสารหรือแผ่นพับแจกนักท่องเที่ยว เนื่องจากทั้งสองแหล่งมีการเก็บค่าผ่านประตูในการเข้าชม ซึ่งจะช่วยให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจ และสามารถเข้าเยี่ยมชมได้สะดวกยิ่งขึ้นสำหรับแหล่งท่องเที่ยวอีก 2 แห่งที่เหลือ จะกล่าวถึงโดยเปรียบเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 แห่งที่กล่าวมาแล้วเป็นแม่แบบ เพื่อให้เห็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 แห่งได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ ก็คือ มีสภาพภูมิทัศน์ที่สวยงาม และมีความพร้อมในด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สำหรับจุดเด่นที่ต้องการนำเสนอให้แก่นักท่องเที่ยวของอุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก ก็คือ การใช้เป็นที่พักผ่อนของประชาชน เป็นศูนย์รวบรวมพันธุ์ไม้น้ำ ไม้ชายน้ำ พืชสวน และสัตว์น้ำต่างๆ และสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ที่สวยงาม สิ่งที่ควรปรับปรุง คือ การรวบรวมพันธุ์ไม้น้ำ ไม้ชายน้ำ พืชสวน และสัตว์น้ำต่างๆ ซึ่งปัจจุบันรูปแบบการนำเสนอยังไม่น่าสนใจและสื่อไม่ชัดเจน ฉะนั้นจึงควรปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอให้น่าสนใจมากขึ้น เช่น การสร้างพิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ โรงเรือนแสดงพันธุ์ไม้น้ำ พันธุ์ไม้ที่เป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่น และไม้ชายน้ำที่หายากเพื่อแสดงให้เห็นถึงระบบนิเวศของพันธุ์ไม้เหล่านี้เพื่อให้นักท่องเที่ยวและประชาชนที่สนใจเข้าไปศึกษาเรียนรู้ เป็นต้น เนื่องจากสภาพภูมิทัศน์ของพื้นที่โดยรอบและสถาปัตยกรรมต่างๆ ในพื้นที่มีความสวยงาม มีการดูแลอย่างดี เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว หากมีการปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอ ก็จะช่วยให้คุณนักท่องเที่ยวทั้งภายในท้องถิ่นและภายนอกได้มากขึ้น

วัดศาลาแดงเหนือ จุดเด่นของสถานที่แห่งนี้คือมีวัฒนธรรมชุมชนมอญที่เข้มแข็ง มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีค่าอยู่เป็นจำนวนมาก และสภาพแวดล้อมโดยรอบชุมชนมีบรรยากาศริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่สวยงาม แนวทางการปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอ เพื่อเสริมคุณค่าด้านการท่องเที่ยว ก็คือ การจัดตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ชุมชน โดยไม่ต้องใช้เงินลงทุนในการก่อสร้างอาคารมากนัก เพื่อเป็นศูนย์รวมในการเผยแพร่และให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งยังเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชนเพื่อที่จะช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรมของคนในชุมชน และการปรับปรุง ด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆภายในแหล่งท่องเที่ยว เช่นการปรับปรุงห้องน้ำ รวมทั้งการจัดตั้งร้านไว้บริการนักท่องเที่ยว

สรุปได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศในกลุ่มนี้ ได้แก่ ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร และพระราชวังบางปะอิน มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว สภาพของปัญหาในพื้นที่มีไม่มากนัก สำหรับแหล่งท่องเที่ยวส่วนที่เหลืออีก 2 แห่ง ได้แก่ อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก และวัดศาลาแดงเหนือ ถ้าได้รับการปรับปรุงรูปแบบในการนำเสนอจุดขายของแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมจะทำให้หน้าสนใจมากยิ่งขึ้น

1.2 กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพระดับปานกลาง 7 แห่ง

ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น ในที่นี้จะเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ให้มีศักยภาพในการท่องเที่ยวมากขึ้น แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มนี้ได้แก่ วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร และเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ศาลากลางจังหวัดปทุมธานีหลังเก่า วัดสิงห์และโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง วัดไผ่ล้อม และวัดเจดีย์ทอง จังหวัดปทุมธานี และวัดนิเวศธรรมประวัติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งดังนี้

วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้คือ มีสภาพภูมิทัศน์ที่สวยงาม สิ่งสำคัญที่ควรสื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบคือ คุณค่าทางสถาปัตยกรรมจีนผสมไทยของพระอุโบสถ กำแพงป้อมปราการที่มีใบเสมาเหมือนกับกำแพงพระบรมมหาราชวังที่มีป้อมปราการทั้งสี่มุม และกุฏิทรงไทยเป็นเรือนไทยภาคกลางได้ดูสูง แต่ปัจจุบันนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่แวะชมเพื่อนมัสการพระพุทธรูปในพระอุโบสถเท่านั้น ปัญหาที่สำคัญที่พบในพื้นที่และแนวทางในการแก้ไข สรุปได้ดังตารางที่ 79

ตารางที่ 79 สรุปปัญหาและแนวทางการแก้ไขของแหล่งท่องเที่ยววัดเฉลิมพระเกียรติ

ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหา	
ปัญหา	<ol style="list-style-type: none"> 1. สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานไม่เพียงพอ 2. ขาดสื่อความหมายให้แก่นักท่องเที่ยว เข้าใจจุดขายหรือจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มคุณค่าแก่แหล่งท่องเที่ยว
แนวทางแก้ไข	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดสร้างและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำ ที่นั่งพักผ่อนและร้านค้าเป็นต้น 2. ทำป้าย แผ่นพับเกี่ยวกับประวัติ และรายละเอียดของสถานที่เพื่อสื่อสิ่งที่น่าสนใจของสถานที่แก่นักท่องเที่ยวรวมทั้งการแสดงผังภายในพื้นที่ท่องเที่ยวให้ชัดเจน

เกาะเกร็ด จุดเด่นของพื้นที่ ก็คือวัฒนธรรมของชุมชนมอญและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน และมีรูปแบบการนำเสนอที่เหมาะสม เช่น การนำเสนอโดยจัดตั้งพิพิธภัณฑ์และศูนย์วัฒนธรรม ซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางการนำเสนอ แสดงถึงเอกลักษณ์ของชุมชนมอญที่มีอาชีพในการทำเครื่องปั้นดินเผา แต่หรือปัญหาและแนวทางในการแก้ไขสรุปได้ดังตารางที่ 80

ตารางที่ 80 สรุปปัญหาและแนวทางการแก้ไขของแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ด

ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหา	
ปัญหา	<ol style="list-style-type: none"> 1. สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ไม่เพียงพอ 2. การเสื่อมถอยของวัฒนธรรมดั้งเดิมรวมทั้งรูปแบบของสินค้าที่ขาดความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น
แนวทางแก้ไข	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดสร้างและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำ และที่นั่งพักผ่อน เป็นต้น 2. ควรมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวโดยจัดทำแผนที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในพื้นที่เพื่อเป็นการรักษาจุดขายของแหล่งท่องเที่ยวเอาไว้

ศาลากลางจังหวัดปทุมธานีหลังเก่า เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เป็นโบราณสถานที่อยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร และปัจจุบันเป็นที่ตั้งของ สำนักงานศูนย์วัฒนธรรมของจังหวัดปทุมธานี จุดเด่นของสถานที่แหล่งนี้ก็คือด้านหน้าของศาลากลางเป็นลานกว้างซึ่งปัจจุบันเป็นศูนย์รวมของร้านอาหารที่มีชื่อเสียง และในช่วงคอนเียนจะมีร้านอาหารเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก และถัดจากลานด้านหน้าคือแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นท่าเรือของ จังหวัดปทุมธานี มีเรือเช่าบริการแก่นักท่องเที่ยว และมีเรือข้ามฝากบริการแก่ประชาชนทั่วไป ปัญหาที่สำคัญที่พบในพื้นที่ และแนวทางในการแก้ไขสรุปได้ดังตาราง 81

ตารางที่ 81 สรุปปัญหาและแนวทางการแก้ไขของแหล่งท่องเที่ยวบริเวณศาลากลางจังหวัดปทุมธานีหลังเก่า

ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหา	
ปัญหา	1. ขาดการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้ดูน่าสนใจ เพิ่มประสิทธิภาพในการใช้งานและคุณค่าด้านการท่องเที่ยวให้มากขึ้น
แนวทางแก้ไข	1. จัดตั้งศูนย์บริการท่องเที่ยวภายในอาคารเพื่อใช้ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวต่างๆของจังหวัดและเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางน้ำของจังหวัดปทุมธานี เนื่องจากอยู่ใกล้กับท่าเรือและมีเรือรับจ้างบริการแก่นักท่องเที่ยว 2. พื้นที่ส่วนด้านหน้าทำเป็นศูนย์รวมร้านอาหารที่มีชื่อเสียงของจังหวัดปทุมธานีและจัดเป็นที่แสดงสินค้า เช่น สินค้าหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล เป็นต้น การรวมกลุ่มของกิจกรรมต่างๆดังกล่าวข้างต้น จะช่วยทำให้บริเวณแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้เป็นศูนย์รวมการท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดปทุมธานีอีกแห่งหนึ่ง

วัดสิงห์และโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางการท่องเที่ยวสูงมาก เนื่องจากจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ก็คือมีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจของชุมชนมอญ และมีโบราณสถานและโบราณวัตถุเป็นจำนวนมาก ซึ่งหากได้ทำการพัฒนาที่เหมาะสมก็จะทำให้สามารถยกระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ให้สูงขึ้น และจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดปทุมธานี ปัญหาที่สำคัญและแนวทางในการแก้ไขสรุปได้ดังตาราง 82

ตารางที่ 82 สรุปปัญหาและแนวทางการแก้ไขของแหล่งท่องเที่ยววัดสิงห์และโบราณสถานเตาโองอ่าง

ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหา	
ปัญหา	<ol style="list-style-type: none"> 1. สิ่งก่อสร้างที่เป็น โบราณสถานอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมในปัจจุบัน 2. ขาดการสื่อความหมายสิ่งที่สำคัญและจุดเด่นของพื้นที่แก่นักท่องเที่ยว
แนวทางแก้ไข	<ol style="list-style-type: none"> 1. ควรมีการบูรณะ ปฏิสังขรณ์โบราณสถานที่อยู่ในสภาพที่ทรุดโทรม 2. การสร้างพิพิธภัณฑ์เพื่อที่จะสื่อความหมายสิ่งสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว อาจเริ่มในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ชุมชน โดยนำเสนอประวัติความเป็นมาของชุมชนและการจัดแสดงโบราณวัตถุที่มีอยู่เป็นจำนวนมากให้ดูน่าสนใจมากขึ้น และทำเอกสารเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวแจกแก่นักท่องเที่ยว

วัดไผ่ล้อม เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งเดียวที่จัดอยู่ในประเภทธรรมชาติ จุดเด่นที่สำคัญของสถานที่แห่งนี้ก็คือ มีธรรมชาติที่สวยงาม เป็นที่อาศัยของนกปากห่างจำนวนมากที่จะเริ่มอพยพเข้ามาอาศัยสถานที่ธรรมชาติภายในวัดในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมิถุนายนของทุกปี ข้อด้อยก็คือในช่วงที่นกเริ่มอพยพกลับถิ่นเดิมจะทำให้ให้นักท่องเที่ยวน้อยลง ซึ่งปัญหาที่พบในพื้นที่และแนวทางในการแก้ไขสรุปได้ดังตารางที่ 83

ตารางที่ 83 สรุปปัญหาและแนวทางการแก้ไขแหล่งท่องเที่ยววัดไผ่ล้อม

ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหา	
ปัญหา	<ol style="list-style-type: none"> 1. ช่วงนกอพยพกลับถิ่นเดิมทำให้พื้นที่ท่องเที่ยวลดความน่าสนใจลงและจำนวนนักท่องเที่ยวลดลง
แนวทางแก้ไข	<ol style="list-style-type: none"> 1. สร้างศูนย์การศึกษาทางธรรมชาติเกี่ยวกับนก และให้ความรู้เรื่องนกอื่นๆในท้องถิ่นของจังหวัดปทุมธานี ทำให้นักท่องเที่ยวหรือบุคคลที่สนใจเข้ามาศึกษาค้นคว้าในศูนย์ดังกล่าวนี้ได้ รวมทั้งจัดทำเอกสารหรือแผ่นพับข้อมูลเกี่ยวกับนกในสถานที่ท่องเที่ยวแจกแก่นักท่องเที่ยวก็จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของวัดได้มากขึ้น และทำให้สถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้มีความน่าสนใจมากขึ้นถึงแม้จะเป็นฤดูที่นกอพยพย้ายกลับถิ่นเดิม

วัดเจติยทัตถ และวัดนิเวศธรรมประวัติ มีลักษณะของข้อด้อยที่เหมือนกันคือ การบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยว ที่ไม่เพียงพอต่อการบริการ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ควรทำการปรับปรุง

1.3 กลุ่มที่ 3 ประกอบไปด้วย แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ระดับต่ำ

มีทั้งหมด 12 แห่ง ได้แก่ 1) วัดเขมาภิรตาราม 2) วัดกลางเกร็ด 3) ตลาดน้ำวัดแสงศิริธรรม 4) กลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมากบริเวณชุมชนวัดตำหนักเหนือ 5) และวัดกู่ จังหวัดนนทบุรี 6) วัดชินวรารามวรวิหาร 7) วัดศาลเจ้า 8) วัดโบสถ์ 9) วัดหงส์ปทุมवास 10) วัดบางนา 11) วัดจันทร์กะพ้อ และ 12) วัดสองพี่น้อง จังหวัดปทุมธานี ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น สภาพปัญหาส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่คล้ายกัน คือ ปัญหาในด้านคุณภาพภูมิทัศน์ที่ไม่สวยงาม การบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ และคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวต่ำ สรุปปัญหาและแนวทางในการแก้ไข ของแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มนี้ (ยกเว้นกลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมากบริเวณชุมชนวัดตำหนักเหนือ และวัดศาลเจ้า) ได้ดังตารางที่ 84

ตารางที่ 84 สรุปปัญหาและแนวทางแก้ไขของแหล่งท่องเที่ยวกลุ่มที่ 3

ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหา	
ปัญหา	<ol style="list-style-type: none"> 1. สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานไม่เพียงพอ 2. ขาดสื่อความหมายให้แก่นักท่องเที่ยวเข้าใจในจุดขาย หรือจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มคุณค่าแก่แหล่งท่องเที่ยว 3. แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานบางแห่งถูกรุดโทรมขาดการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่องรวมทั้งสภาพภูมิทัศน์ที่ไม่สวยงาม
แนวทางแก้ไข	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดสร้างและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานต่างๆ ให้เพียงพอ 2. จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ขนาดเล็กในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรวบรวมโบราณวัตถุให้นำสนใจยิ่งขึ้น รวมทั้งควรมีการทำป้ายและผังพื้นที่ให้ความรู้และความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวได้ทราบความเป็นมาและจุดเด่นของพื้นที่ 3. ควรมีการปฏิสังขรณ์โบราณสถานที่ถูกรุดโทรมและมีการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง และปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์

ในกรณีของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัฒนธรรม ได้แก่ วัดศาลเจ้า และกลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์และบ้านข้าวหมากบริเวณชุมชนวัดคำหนักเหนือ นั้น ทั้ง 2 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็น ศูนย์จำหน่ายสินค้า ฉะนั้นจึงมีลักษณะของสภาพปัญหาที่แตกต่างจากกลุ่มดังกล่าวข้างต้นจึงได้แยกทำการพิจารณาดังนี้

แหล่งท่องเที่ยวกลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์ และบ้านข้าวหมากบริเวณชุมชนวัดคำหนักเหนือ จังหวัดปทุมธานี ทั้งสองแห่งนี้อยู่ใกล้กันมาก สามารถเดินทางถึงกันได้และเป็นชุมชนเดียวกัน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทั้งสองแห่งนี้เพิ่งเกิดขึ้นได้ไม่นาน ทำให้ความพร้อมทางด้านกายภาพในการต้อนรับนักท่องเที่ยวยังไม่ดีเท่าที่ควร สามารถสรุปปัญหาและแนวทางแก้ไขของแหล่งท่องเที่ยวทั้งสองแห่งนี้ได้ดังตารางที่ 85 และตารางที่ 86 ตามลำดับ

ตารางที่ 85 สรุปปัญหาและแนวทางในการแก้ไขของแหล่งท่องเที่ยวกลุ่มเครื่องหอมไทยบางตะไนย์

ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหา	
ปัญหา	1. รูปแบบการจัดโชว์สินค้าไม่น่าสนใจ
แนวทางแก้ไข	1. ควรมีการปรับปรุงรูปแบบการจัดแสดงให้ดูน่าสนใจยิ่งขึ้น รวมทั้งอาจมีการสาธิตหรือจัดฝึกอบรมการทำเครื่องหอมต่างๆ ให้ประชาชนทั่วไปที่สนใจ ทั้งเป็นการช่วยอนุรักษ์ภูมิปัญญาของท้องถิ่นและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า

ตารางที่ 86 สรุปปัญหาและแนวทางในการแก้ไขภายในแหล่งท่องเที่ยวบ้านข้าวหมากบริเวณชุมชนวัดคำหนักเหนือ

ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหา	
ปัญหา	1. คนรุ่นใหม่ไม่สนใจที่จะทำข้าวหมากขาย โดยทั่วไปประกอบอาชีพอย่างอื่นมากกว่า ทำให้การผลิตไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาด
	2. ความไม่พร้อมด้านสถานที่ในการรองรับการท่องเที่ยว

ตารางที่ 86 ต่อ

ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหา	
แนวทางแก้ไข	<ol style="list-style-type: none"> 1. ควรมีการผลิตสินค้าชนิดอื่นๆที่ชุมชนสามารถผลิตได้ด้วยตนเอง เป็นการขยายตลาดช่วยให้ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้นและทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีความน่าสนใจมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้คนในชุมชนมีความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตสินค้าและปรับปรุงการผลิตสินค้ามากขึ้น 2. ทำการปรับปรุงและจัดตั้งเป็นศูนย์รวมเพื่อจัดแสดงสินค้าของชุมชนและสาธิตการทำข้าวหมาก รวมทั้งช่วยเพิ่มความสะอาดสบายแก่นักท่องเที่ยว

วัดศาลเจ้า จังหวัดปทุมธานี จุดเด่นของสถานที่แห่งนี้ก็คือเป็นศูนย์รวมสินค้าของชุมชน อาทิ อาหารและขนมไทยโบราณ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จังหวัดปทุมธานีกำลังส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้คนรู้จัก นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่น มีปัญหาที่สำคัญภายในแหล่งท่องเที่ยวและแนวทางแก้ไข ดังตารางที่ 87

ตารางที่ 87 สรุปปัญหาและแนวทางการแก้ไขภายในแหล่งท่องเที่ยววัดศาลเจ้า

ปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหา	
ปัญหา	<ol style="list-style-type: none"> 1. พื้นที่รองรับนักท่องเที่ยวมีจำกัด ไม่เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะบริเวณร้านอาหาร 2. การจัดพื้นที่ของร้านค้ายังไม่เป็นระเบียบ ขาดร่มเงา การรักษาความสะอาดยังไม่ดีเท่าที่ควร
แนวทางแก้ไข	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพิ่มพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น โดยเฉพาะในส่วนของร้านอาหารที่อยู่ริมน้ำมีสภาพบรรยากาศที่ดีและสวยงาม จะช่วยทำให้รองรับนักท่องเที่ยวได้มากขึ้นและทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีความน่าสนใจมากขึ้น 2. จัดร้านค้าให้ดูเป็นระเบียบมากขึ้น จัดระบบการรักษาความสะอาดให้ดียิ่งขึ้นและเพิ่มร่มเงาให้แก่นักท่องเที่ยว

2. แนวทางการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวโดยพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำบนเส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่จังหวัดกรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยาสิ้นสุดที่พระราชวังบางปะอิน

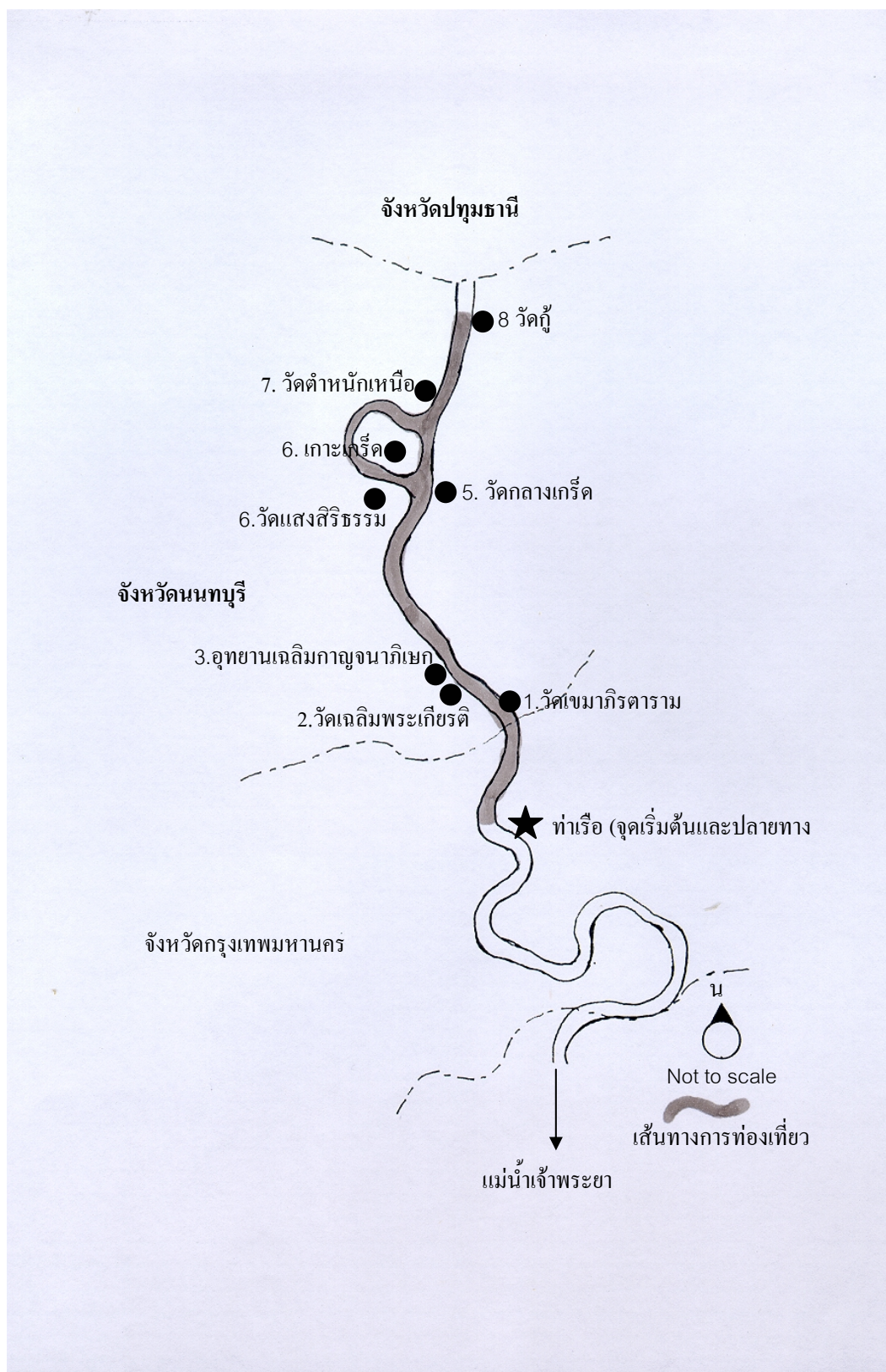
จากการศึกษาสถานภาพการท่องเที่ยวทางน้ำบนเส้นทางนี้พบว่า ถึงแม้เส้นทางการท่องเที่ยวนี้จะมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอยู่เป็นจำนวนมาก แต่มีแหล่งท่องเที่ยวเพียงไม่กี่แห่งเท่านั้นที่นักท่องเที่ยวรู้จักและนิยมเดินทางไปเที่ยวชม เช่น เกาะเกร็ด วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร และพระราชวังบางปะอิน เป็นต้น ทั้งนี้เป็นเพราะแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวมีคุณค่าและความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวมากกว่าแห่งอื่น นอกจากนี้การขาดการประชาสัมพันธ์และขาดการประสานงานในการวางแผนร่วมกันระหว่างองค์กรของรัฐเอง และองค์กรของรัฐกับองค์กรเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ยังส่งผลให้นักท่องเที่ยวและผู้จัดนำเที่ยวเองไม่รู้จักแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่น่าสนใจ ดังนั้นจึงได้นำเสนอแนวทางในการปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยวรูปแบบใหม่เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปดัดแปลงใช้ได้จริงตามความเหมาะสมต่อไป

แนวทางในการปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยวที่นำเสนอนี้จะคำนึงถึงระยะทางของการท่องเที่ยวภายใน 1 วัน ประกอบด้วยรูปแบบของการท่องเที่ยว 2 รูปแบบ คือ 1) การท่องเที่ยวในระยะทางช่วงสั้นๆ โดยนักท่องเที่ยวเป็นผู้จ้างเรือจากท่าเรือโดยไม่มีการจอดล่วงหน้า 2) การท่องเที่ยวโดยเรือทัวร์ ซึ่งจัดเป็นคณะของนักท่องเที่ยวมีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่แน่นอนและมีการจอดที่นั้งล่วงหน้า รูปแบบนี้มีเส้นทางเดินเรือตามระยะทางที่ยาวกว่า โดยเรือจะออกเดินทางจากท่าเรือในจังหวัดกรุงเทพมหานครไปสิ้นสุดที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่เกินพระราชวังบางปะอิน จากนั้นจึงเดินทางกลับกรุงเทพมหานครโดยทางเรือเช่นกัน นอกจากนี้การจัดเส้นทางท่องเที่ยวทั้งในระยะทางสั้นและระยะทางยาวอาจพิจารณาจัดเส้นทางตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดแวะชม ซึ่งมีด้วยกัน 3 ประเภท แบ่งตามการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542) ดังนี้คือ 1) ประเภทประวัติศาสตร์ 2) ประเภทศิลปวัฒนธรรม และ 3) ประเภทธรรมชาติ เพื่อที่จะนำมาจัดเป็นกลุ่มตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยวตามความสนใจของนักท่องเที่ยว

เนื่องจากจำนวนแหล่งท่องเที่ยวบนเส้นทางศึกษามีอยู่ทั้งสิ้น 23 แห่ง ฉะนั้นการนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวในครั้งนี้จะนำเสนอเป็นทางเลือกในการจัดกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวแบบต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดนำเที่ยวไปประยุกต์ใช้นำนักท่องเที่ยวได้ต่อไป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

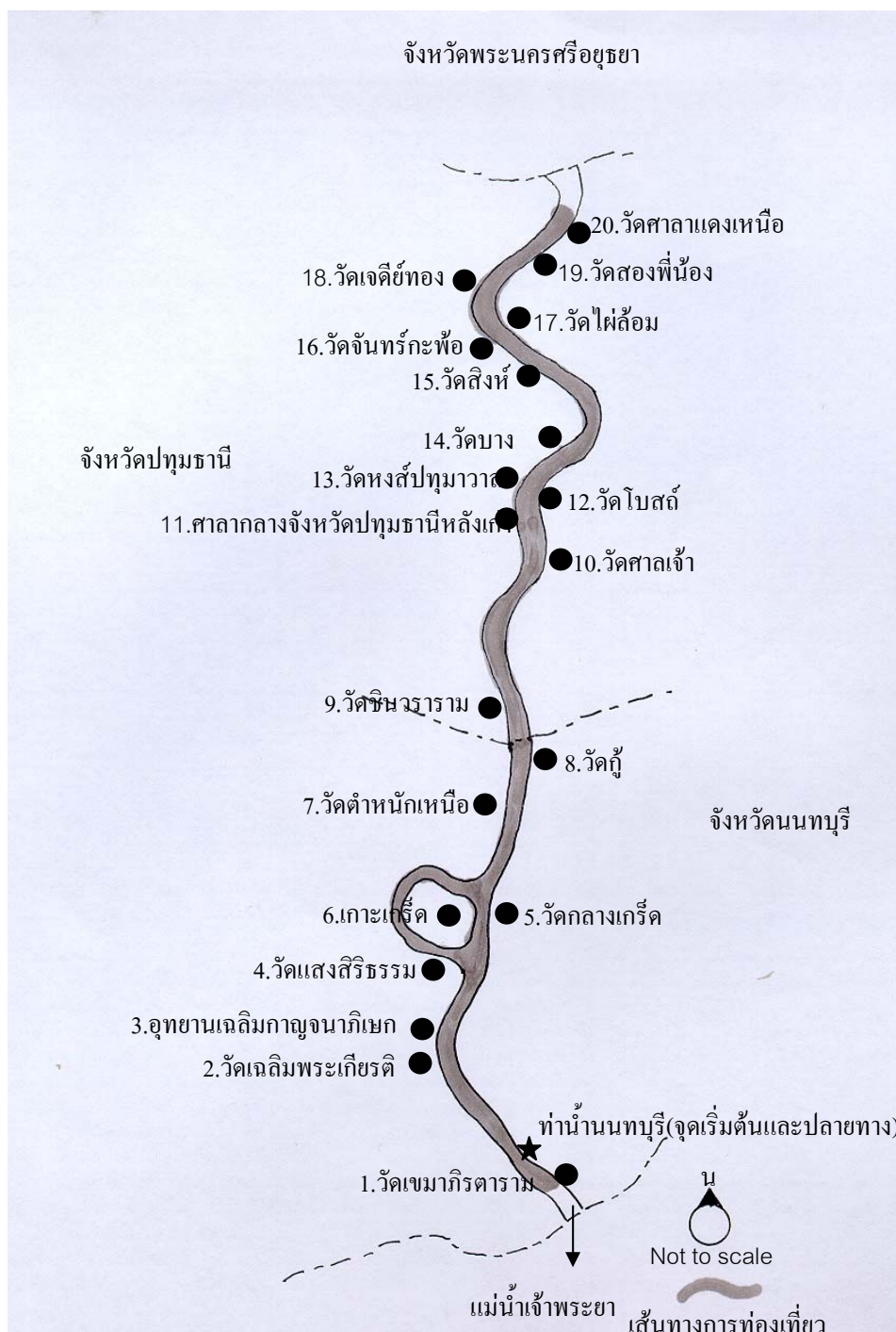
2.1 แนวทางในการจัดเส้นทางท่องเที่ยวในช่วงสั้นๆ

เส้นทางท่องเที่ยวแบบนี้เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็กไม่เกิน 10 คน เดินทางโดยเรือหางยาว ซึ่งจะต้องว่าจ้างเรือแบบเหมาลำจากท่าเรือ โดยท่าเรือที่สำคัญบนเส้นทางศึกษาที่มีเรือบริการเช่น ท่าช้าง ท่าเรือริเวอร์ซิตี้ ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ทำนํ้านนทบุรี ในจังหวัดนนทบุรี และทำนํ้าเทศบาลปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี นอกจากนี้ยังสามารถเช่าเหมาลำจากบริษัทเรือท่องเที่ยว เช่น บริษัทเรือควนเจ้าพระยาเป็นต้น โดยเส้นทางท่องเที่ยวที่จะนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวควรใช้เวลาท่องเที่ยวประมาณครึ่งวันถึงหนึ่งวัน ใช้เวลาเดินทางไม่ไกลนัก คือ ถ้าเริ่มต้นจากท่าเรือจังหวัดกรุงเทพมหานคร แหล่งท่องเที่ยวก็ควรแวะเฉพาะในจังหวัดนนทบุรี แวะชมแหล่งท่องเที่ยวประมาณ 2-3 แห่ง ดังแสดงเส้นทางในภาพที่ 13 ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของเวลา

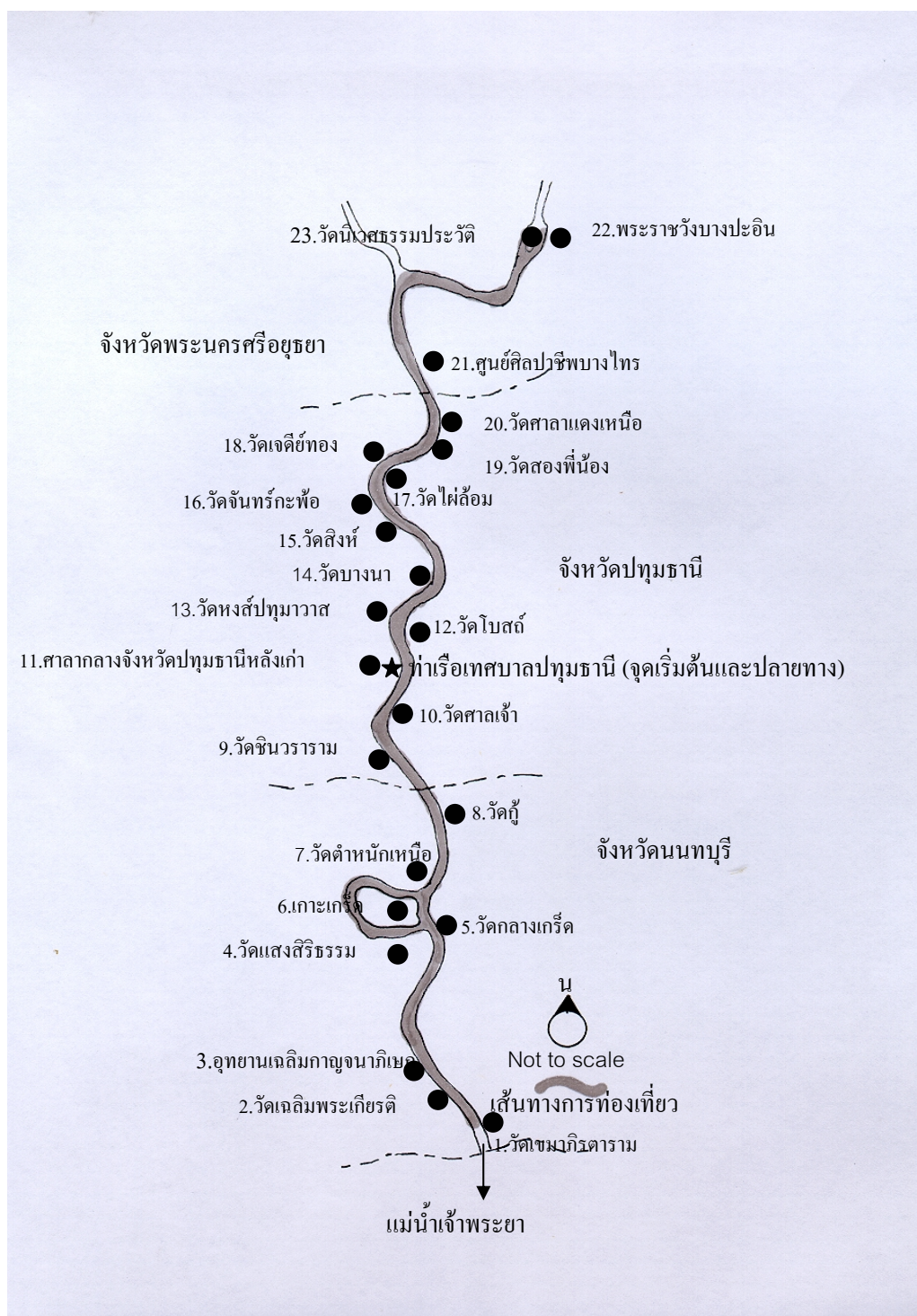
ภาพที่ 13 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวที่เริ่มต้นจากท่าเรือในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

สำหรับนักท่องเที่ยวที่เริ่มต้นเดินทางจากทำนายนันทบุรี แหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวควรแวะชมก็คือแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนนทบุรี หรือจังหวัดปทุมธานี ดังแสดงในภาพที่ 14

ภาพที่ 14 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำที่เริ่มต้นจากทำนายนันทบุรี

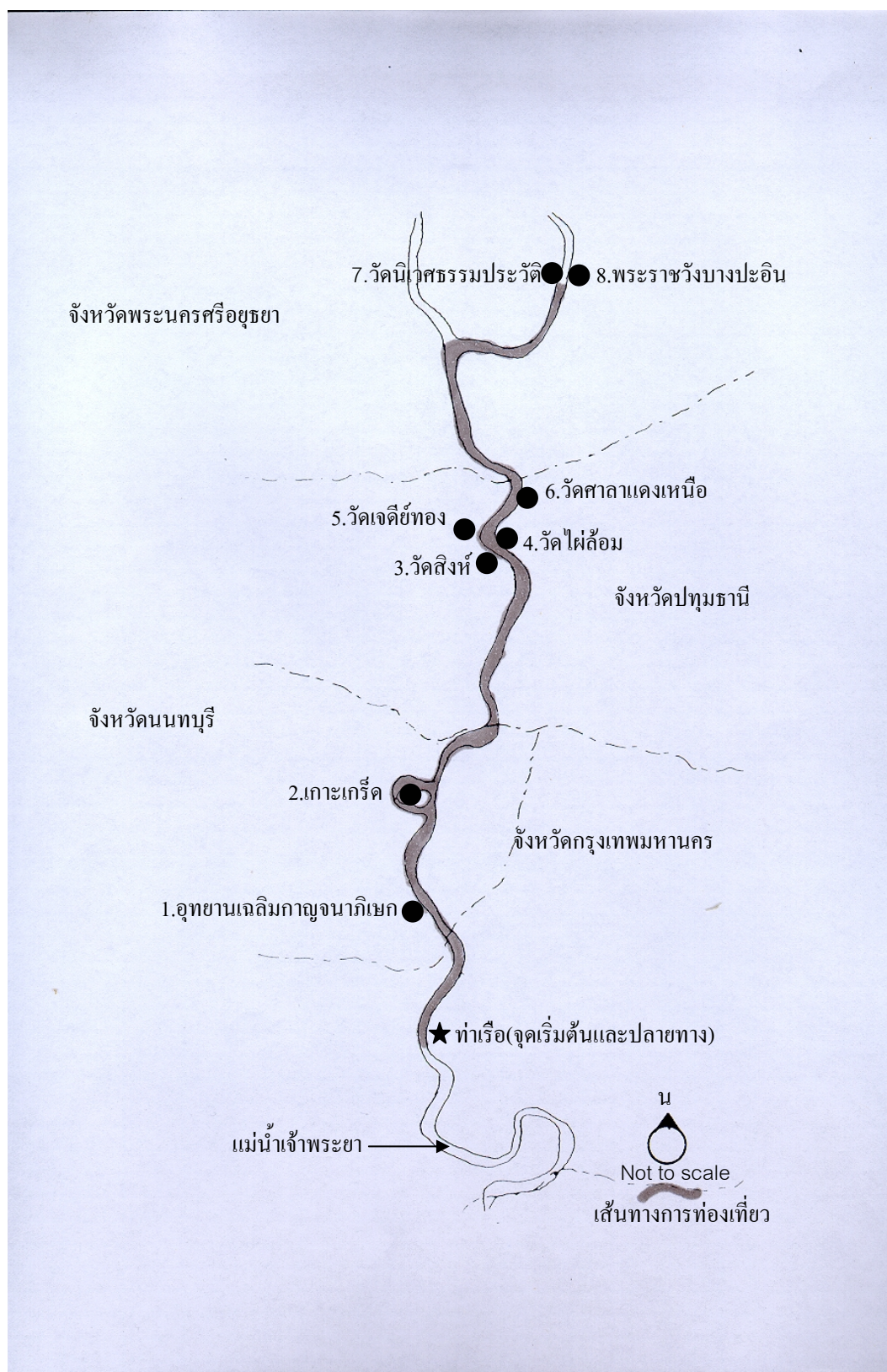
หากนักท่องเที่ยวเริ่มต้นจากท่าเรือเทศบาล จังหวัดปทุมธานี สามารถเลือกแวะชมแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำในจังหวัดปทุมธานี จังหวัดนนทบุรี หรือจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่เกินพระราชวังบางปะอิน ดังแสดงในภาพที่ 15

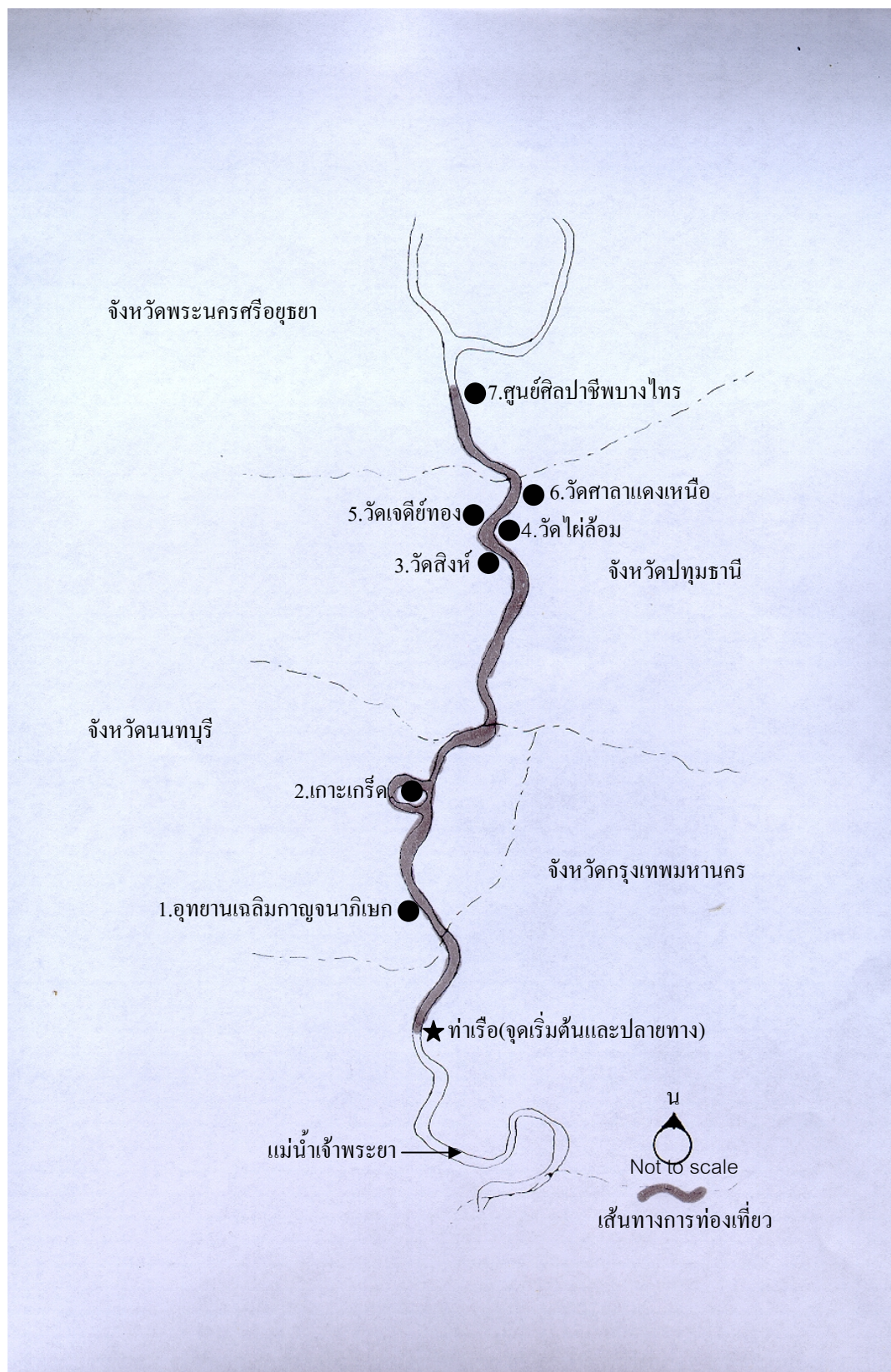
ภาพที่ 15 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำที่เริ่มต้นจากท่าเรือเทศบาลปทุมธานี

2.2 แนวทางในการจัดเส้นทางของเรือทัวร์หรือบริษัทเรือนำเที่ยว

รูปแบบการท่องเที่ยวโดยเรือทัวร์นี้ จะเริ่มต้นเดินทางจากท่าเรือในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ไปสิ้นสุดที่พระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเดินทางกลับในเส้นทางเดิมใช้เวลาเดินทางหนึ่งวันเต็ม โดยการเดินทางเป็นหมู่คณะ ซึ่งเส้นทางเดิมจะมีแหล่งท่องเที่ยวหลักที่แวะชม 3 แห่งคือ วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร และพระราชวังบางปะอิน ส่วนแหล่งท่องเที่ยวรองก็คือ วัดไผ่ล้อม ซึ่งจะแวะชมบางช่วงฤดูกาลที่มีนกปากห่างเท่านั้น แนวทางในการเสนอการจัดเส้นทางการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ก็คือ แวะชมแหล่งท่องเที่ยวหลักคือศูนย์ศิลปาชีพบางไทรหรือพระราชวังบางปะอินแห่งใดแห่งหนึ่งรวมทั้งอาจแวะชมวัดนิเวศธรรมประวัติพร้อมกับพระราชวังบางปะอิน ส่วนที่เหลืออีกไม่เกิน 2 แห่ง ซึ่งในแต่ละเส้นทางควรมีการกระจายจุดแวะชมไปตามแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดนนทบุรีหรือจังหวัดปทุมธานี ทั้งนี้เพื่อเป็นการกระจายความสนใจไปสู่แหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่เหล่านี้ควรจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงหรือปานกลาง และสามารถรองรับนักท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะได้ แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ ได้แก่ เกาะเกร็ด และอุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก อยู่ในจังหวัดนนทบุรี วัดไผ่ล้อม วัดสิงห์และโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง และวัดศาลาแดงเหนือ อยู่ในจังหวัดปทุมธานี และ วัดนิเวศธรรมประวัติ อยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยลักษณะการเดินทางจะออกจากกรุงเทพมหานคร ไปสิ้นสุดที่พระราชวังบางปะอิน หรือศูนย์ศิลปาชีพบางไทรแห่งใดแห่งหนึ่งจากนั้นจึงเดินทางกลับก็จะแวะชมแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดปทุมธานี หรือจังหวัดนนทบุรีได้ไม่เกินสองแห่ง แสดงเส้นทางท่องเที่ยว ดังภาพที่ 16 และ 17

ภาพที่ 16 เส้นทางท่องเที่ยวแบบเรือทัวร์ระหว่างจังหวัดกรุงเทพมหานครถึงพระราชวังบางปะอินจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รูปแบบที่ 1

ภาพที่ 17 เส้นทางท่องเที่ยวแบบเรือทัวร์ระหว่างจังหวัดกรุงเทพมหานครถึงศูนย์ศิลปาชีพบางไทรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รูปแบบที่ 2

จะเห็นได้ว่าแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเส้นทางใหม่นี้เป็นการนำแหล่งท่องเที่ยวเดิมที่มีอยู่แล้วมาทำเป็นรายการนำเที่ยวขึ้นมาใหม่เพื่อเป็นทางเลือกใหม่ให้นักท่องเที่ยวและผู้จัดนำเที่ยว เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวให้มากที่สุด รวมทั้งยังเป็นการช่วยส่งเสริมให้มีการกระจายรายได้ไปยังชุมชนของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

3. แนวทางการพัฒนาการบริการการท่องเที่ยว

การศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องในด้านการบริหารจัดการ การบริการท่องเที่ยวได้แก่ หน่วยงานของรัฐบาล องค์กรเอกชนหรือธุรกิจที่เกี่ยวข้อง และชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยว จากการศึกษาถึงสภาพปัญหาทำให้สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาการบริการจัดการ ด้านการบริการของแต่ละหน่วยงาน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ได้ดังต่อไปนี้

3.1 แนวทางการพัฒนาบทบาทขององค์กรรัฐที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำ

บทบาทที่สำคัญขององค์กรของรัฐก็คือการทำหน้าที่สนับสนุนและควบคุมให้การท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสะดวกและคล่องตัว จากการศึกษาซึ่งพบว่าปัญหาที่สำคัญที่ควรปรับปรุงและพัฒนาภายในองค์กรและบทบาทของรัฐคือ

3.1.1 การพัฒนาบุคลากรของรัฐเองให้มีความรู้ ความเข้าใจงานด้านการท่องเที่ยว และบทบาทของตนเองต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อนำไปปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำ โดยองค์กรของรัฐควรร่วมมือกับสถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานของรัฐเอง ในการจัดอบรมและให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยว แก่บุคลากรของรัฐ รวมทั้งบุคคลทั่วไปเช่นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือผู้ที่ทำหน้าที่ด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้มีความสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.1.2 การพัฒนาบทบาทของรัฐต่อการสนับสนุนการท่องเที่ยวทางน้ำ ได้แก่

- สนับสนุนการพัฒนาทางกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเสริมจุดแข็งของแหล่งท่องเที่ยวให้ทั่วทุกแห่ง รวมทั้งเร่งการฟื้นฟู ปฏิสังขรณ์โบราณสถาน และโบราณวัตถุที่มีคุณค่าในสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งที่อยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมอย่างเร่งด่วน เพื่อเป็นการรักษาโบราณสถานและโบราณวัตถุเหล่านั้นให้คงอยู่ต่อไปและยังสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อีกด้วย
- การส่งเสริมสนับสนุนการลงทุนและการประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น กลุ่มธุรกิจรายเล็กๆ ที่เป็นของประชาชนในท้องถิ่น ที่มีอยู่มากมายในแหล่งท่องเที่ยว ให้มีมาตรฐานและสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ โดยรัฐเข้าไปช่วยแนะนำหรือจัดกองทุนกู้ยืม รวมทั้งฝึกอบรมการประกอบวิชาชีพเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญเพื่อนำมาปรับใช้ และพัฒนาวิชาชีพของตนให้มีคุณภาพและสามารถพึ่งตนเองได้ต่อไป

การประสานงานและร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ ภาคธุรกิจ และชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีการเติบโตอย่างมีทิศทาง จะต้องมีความต่อเนื่อง เพื่อสร้างศักยภาพการบริการและความเข้มแข็งให้แก่ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เช่น ธุรกิจเรือท่องเที่ยว ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก และผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของชุมชน เป็นต้น

- ควบคุมและจัดระเบียบ โดยรัฐออกกฎหมายควบคุมมาตรฐานความสะอาดและราคาของอาหาร คุณภาพและราคาของที่ระลึก การจัดสถานที่ให้ดูเป็นระเบียบและสวยงาม รวมทั้งใช้มาตรการในการควบคุมผู้ประกอบการธุรกิจเรือท่องเที่ยวในด้านมาตรฐานการให้บริการ ความปลอดภัย และราคาค่าบริการ ต้องมีการควบคุมอย่างเข้มงวด เพื่อไม่ให้มีการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว เพื่อความปลอดภัยและสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

ควรสร้างความเชื่อมั่นต่อภาคเอกชน และนักท่องเที่ยวในเรื่องความปลอดภัย โดยรัฐควรจัดให้มีระบบมาตรฐานการบริการ เช่นควรมีพนักงานหรือเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่มีความเคร่งครัดในกฎระเบียบ

- เพิ่มการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทางน้ำมากขึ้น โดยการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลแก่สื่อต่างๆ เพื่อให้มีการกระจายข้อมูลได้อย่างทั่วถึงและทำอย่างต่อเนื่อง และควรมีการจัดตั้งศูนย์การท่องเที่ยวทางเรือให้เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญแก่นักท่องเที่ยว กระจายอยู่ตามท่าเรือที่

สำคัญในแต่ละจังหวัดเช่น ทำน้ำในกรุงเทพฯ ทำน้ำนันทบุรีในจังหวัดนันทบุรี ทำเรือเทศบาล จังหวัดปทุมธานี เป็นต้น

3.2 แนวทางการพัฒนาบริการการท่องเที่ยงขององค์กรเอกชนหรือธุรกิจที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาด้านการบริการการท่องเที่ยงทางน้ำจากบริษัทเอกชนหนึ่งบริษัท ตัวอย่าง จากการศึกษาสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยงได้ดังนี้

3.2.1 การพัฒนาการบริการและจัดการในส่วน of ธุรกิจจัดนำเที่ยว ผู้ประกอบการควรปรับปรุงในเรื่องคุณภาพของการให้บริการเพื่อเพิ่มจุดแข็งให้ธุรกิจการท่องเที่ยงในประเด็นต่อไปนี้

- การปรับปรุงที่นั่งให้เป็นเบาะที่นั่งได้สบายมากขึ้น เนื่องจาก การท่องเที่ยงทางน้ำต้องใช้เวลา นั่งอยู่ในเรือค่อนข้างนาน

- การปรับปรุงห้องน้ำในเรือให้มีความสะอาด ควรมีพนักงานดูแลตลอดเวลาเนื่องจากมีนักท่องเที่ยวใช้บริการจำนวนมากแต่ห้องน้ำมีน้อย และการจัดการขยะและของเสียโดยไม่ทิ้งลงแม่น้ำ

- การปรับปรุงเรื่องการรักษาความปลอดภัย ควรมีจำนวนอุปกรณ์ช่วยชีวิตเพียงพอ มีการบอกตำแหน่ง และมีการสาธิตการใช้อุปกรณ์การช่วยชีวิตในขณะเกิดอุบัติเหตุอย่างถูกวิธี รวมถึงควรจัดเตรียมอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้นไว้ให้พร้อม

- การให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยง ควรจัดมัคคุเทศก์ที่มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยงและสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยงที่แวะชมได้เป็นอย่างดี หรือมีเอกสารข้อมูลแหล่งท่องเที่ยงที่เพียงพอจะแจกจ่ายแก่นักท่องเที่ยงที่สนใจ

- การพัฒนาบุคลากร เช่น การร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐในการอบรม หรือผลิตพนักงานที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเดินเรือ ซึ่งปัจจุบันบริษัทกำลังมีความต้องการบุคลากรเหล่านี้ รวมทั้งการปลูกฝังจิตสำนึกพนักงานในด้านการบริการ และฝึกทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อให้นักท่องเที่ยงประทับใจกับการบริการ

- การปรับแผนการตลาดให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่นควรมีเส้นทางท่องเที่ยงที่แตกต่างไปจากเดิมเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยง เพื่อให้นักท่องเที่ยงมีทางเลือกมากขึ้น

3.2.2 การพัฒนาบริการร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึกและธุรกิจอื่นที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันจะเห็นว่ายังมีลักษณะของธุรกิจแบบเดิมๆ ไม่ทันสมัย ควรมีการจัดการธุรกิจแนวใหม่ เพื่อให้เกิดรูปแบบที่ดูทันสมัย และนักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายจากการบริการมากยิ่งขึ้น รวมทั้งมีระบบการจัดการเรื่อง ความสะอาดของสถานที่ อาหาร และราคาของอาหาร รวมทั้งของที่ระลึกไม่แพงเกินจริง รวมทั้งการแก้ไขปัญหาที่ทำให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศไม่รู้สึกว่าต้องเสียเงินมากกว่านักท่องเที่ยวชาวไทยในการผ่านเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวโดยจัดให้มีการบริการที่พิเศษ หรือแตกต่างจากนักท่องเที่ยวชาวไทย เช่น

- การแจกเอกสารหรือแผ่นพับเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว
- เพิ่มการแสดงหรือการบริการที่พิเศษให้แก่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

โดยที่นักท่องเที่ยวชาวไทย ถ้าจะเข้าชมหรือใช้บริการต้องเสียค่าบริการเพิ่มขึ้น

3.3 แนวทางการพัฒนาบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำ

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้นถือว่าชุมชนในท้องถิ่นมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนาอย่างยิ่ง เพราะชุมชนเป็นองค์ประกอบหลักที่จะต้องมิตบทบาทในการกับดูแลและควบคุมการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยว การบริการ และควบคุมการท่องเที่ยวตลอดจนเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับหน่วยงานของรัฐและเอกชน ฉะนั้นสิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาบทบาทของชุมชนท้องถิ่นก็คือจะต้องสร้างความเข้าใจถึงบทบาทของชุมชนท้องถิ่น ให้ชุมชนเห็นคุณค่าของการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้เกิดความรัก ความหวงแหน ดูแลรักษา ทรัพยากรการท่องเที่ยว วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน เพื่อให้เกิดความต้องการที่จะเข้ามามีบทบาทในการวางแผนพัฒนาควบคุมและกำกับดูแลการท่องเที่ยวด้วยตนเอง

แนวทางในการทำงานของชุมชนในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานและสามารถประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องนั้น ชุมชนควรจัดตั้งเป็นองค์กรของประชาชนขึ้น องค์กรที่จัดตั้งจากการรวมกลุ่มของประชาชนในท้องถิ่นนี้อาจมีรูปแบบที่แตกต่างกันเช่น 1) กลุ่ม เป็นการรวมกลุ่มของประชาชน เช่น กลุ่มผลิตสินค้า กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น 2) ชมรม เป็นการรวมกลุ่มของประชาชนที่จัดตั้งเป็นชมรม มีระเบียบที่ชัดเจนในการรวมเป็นองค์กรที่ไม่ใช่นิติบุคคล เช่น ชมรมท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์บ้านคีรีวงษ์ อำเภอถานสงกา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2540) การจัดตั้งองค์กรประชาชนมีวัตถุประสงค์

เพื่อการพัฒนาอาชีพหรือผลิตสินค้า การอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งองค์กรของประชาชนจะต้องทำงานร่วมกับประชาชนในท้องถิ่น องค์กรเอกชน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โดยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นองค์กรที่มีการทำงานใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด เป็นองค์กรที่เกิดจากนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น และมีอำนาจในการกำหนดนโยบายการพัฒนา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการวางผังเมือง ในการกำหนดนโยบายการพัฒนานั้นจะต้องมีการทำงานร่วมกับท้องถิ่น เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย นอกจากนี้กฎหมายยังได้กำหนดไว้อีกว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ในการคุ้มครอง ดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมเอาแหล่งท่องเที่ยวต่างๆที่เป็นทรัพยากรที่อยู่ในพื้นที่ โดยจะอยู่ในการคุ้มครอง และดูแลด้วยเช่นกัน รวมทั้งหน้าที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การสร้างความเข้าใจถึงบทบาทแก่ชุมชนในท้องถิ่นให้เห็นคุณค่า และบทบาทของตนเองต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวทุกขั้นตอน ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากผลการศึกษาระดับศึกษาทั้ง 2 แห่ง ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยววัดสิงห์และโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง และวัดศาลาแดงเหนือ ทำให้ทราบถึงปัญหาที่สำคัญและสามารถสรุปประเด็นปัญหาของชุมชนท้องถิ่นและองค์กรของรัฐและแนวทางในการแก้ไขปัญหาซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ดังนี้คือ

1. การทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ไม่ควรเน้นที่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและโครงการที่องค์การบริหารส่วนตำบลจัดตั้งขึ้นมาเท่านั้น ควรจะให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นด้วยพร้อมกัน ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาคนในท้องถิ่น จะเห็นได้ว่าปัจจุบันชุมชนในท้องถิ่นบางชุมชนยังไม่เห็นความสำคัญของการเข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแลท้องถิ่นของตนเอง ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่จะต้องชี้ให้เห็นบทบาทและหน้าที่สำคัญขององค์กรประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นในการเข้ามามีส่วนร่วมวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทุกขั้นตอน ในส่วนของการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นนั้นเพื่อให้เกิดการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ไม่ให้ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ที่เกิดจากธุรกิจการท่องเที่ยวตกอยู่ในมือของนักธุรกิจ และยังช่วยสร้างหรือเพิ่มแรงจูงใจให้กับชุมชนท้องถิ่นที่จะเสียสละเวลาเข้ามาช่วยพัฒนาการท่องเที่ยว จะต้องมีการวางแผนร่วมกันระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบล องค์กรประชาชน ประชาชนท้องถิ่นและองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนพัฒนา การจัดการ และการ

จัดสรรผลประโยชน์เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม เมื่อมีการกระจายรายได้สู่ชุมชนมากขึ้นก็จะช่วยทำให้คนในชุมชนมีชีวิตที่ดีขึ้น เห็นความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน และยังทำให้เกิดความรัก ห่วงแค้นที่จะดูแลรักษา ทรัพยากรการท่องเที่ยว และวัฒนธรรมที่ดึงดูดใจของคนไว้ ก็จะช่วยทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ในแนวทางที่ยั่งยืน

2. แม้ในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง มีส่วนร่วมในการกำกับดูแลพื้นที่ของตนเองและมีการร่วมกันทำงานองค์การบริหารส่วนตำบลได้เป็นอย่างดี สิ่งที่สำคัญที่องค์การบริหารส่วนตำบลไม่ควรมองข้ามก็คือ องค์ความรู้ที่ชุมชนยังมีไม่พร้อม เช่น ชุมชนวัดศาลาแดง เหนือยังขาดความรู้ทางวิชาการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมในชุมชนของตนเอง ฉะนั้นถือว่าเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่จะต้องเสริมความรู้ด้านนี้ให้กับชุมชน หากว่าองค์การบริหารส่วนตำบลไม่มีความชำนาญและไม่สามารถให้องค์ความรู้ในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ ก็ควรจะขอความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาที่สามารถให้องค์ความรู้ในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวแก่ชุมชน รวมทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเอง และร่วมกันวางแผนเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวในแนวทางที่เหมาะสมกับชุมชนของตนเองต่อไป

3. การทำงานขององค์กรรัฐเองยังขาดการประสานงาน ทำให้เกิดแนวคิดที่แตกต่างกัน เช่น พัฒนาชุมชนเข้ามาส่งเสริมให้ชุมชนหมู่บ้านศาลาแดงเหนือเป็นหมู่บ้าน OTOP ดันแบบ โดยไม่ได้มีการประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล ที่รับผิดชอบในพื้นที่โดยตรง ซึ่งมีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนที่ต่างกัน รวมทั้งไม่มีการวางแผนร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น จะเห็นได้จากการสร้างเตาเผาเพื่อผลิตเครื่องปั้นดินเผา แต่ประชาชนไม่มีความถนัดในการปั้น รวมทั้งประวัติความเป็นมาของชุมชนศาลาแดงเหนือไม่ได้เป็นชุมชนที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผามาก่อนทำให้โครงการดังกล่าวนี้ไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร นอกจากนี้การจัดสรรงบประมาณภายในหน่วยงานของรัฐแก่องค์การบริหารส่วนตำบลยังไม่เพียงพอ จึงทำให้การพัฒนาพื้นที่มีงบประมาณที่จำกัดส่งผลให้เงินที่จะสนับสนุนกลุ่มอาชีพต่างๆ และกิจกรรมของชุมชน มีจำกัดทำให้เกิดการพัฒนาที่ล่าช้า ดังนั้นแนวทางในการทำงานระหว่างหน่วยงานของรัฐควรจะมีการประสานการทำงานร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนท้องถิ่น และสอดคล้องกับแผนการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 9 (2545-2559) ที่มุ่งเน้นการกระจายผลประโยชน์สู่ประชาชนในท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำกับดูแลท้องถิ่นของตนเอง

สรุป

ในการศึกษาคั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำในแนวทางที่ยั่งยืน รวมทั้งเสนอแนะสถานที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวต่อไปในอนาคต ซึ่งแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวได้แก่ การวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว(อุปทาน) การวางแผนพัฒนาด้านการบริการการท่องเที่ยว และการศึกษาถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ(อุปสงค์) เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้มาใช้วิเคราะห์ร่วมกันในการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และบริการต่างๆ การศึกษาประกอบไปด้วยการสำรวจสถานที่ท่องเที่ยวทางน้ำ สภาพปัญหาของแหล่งท่องเที่ยว การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว เพื่อจัดลำดับความสำคัญในการนำแหล่งท่องเที่ยวมาพัฒนา ตลอดจนข้อมูลของนักท่องเที่ยว พฤติกรรมการท่องเที่ยว ทักษะคติต่อการบริการเรือท่องเที่ยว และสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวแวะชม และปัญหาด้านบริการการท่องเที่ยวของหน่วยงานรัฐบาล เอกชนหรือธุรกิจที่เกี่ยวข้องและการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว จากนั้นจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนา ซึ่งประกอบไปด้วย แนวทางในการพัฒนาด้านกายภาพและบริการภายในแหล่งท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมทั้งแนวทางการพัฒนาด้านการบริการและบทบาทของหน่วยงานรัฐบาล เอกชน และชุมชนท้องถิ่นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งแสดงผลสรุปดังต่อไปนี้

ผลการสำรวจและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ

มีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนทั้งสิ้น 23 แห่ง สามารถแบ่งตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยวได้ 3 ประเภท และแบ่งตามระดับศักยภาพได้ 3 ระดับดังนี้ (ตารางที่ 88)

แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ 10 แห่ง ได้แก่ วัดเขมาภิตารามวรวิหาร วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร วัดกลางเกร็ด และวัดกุฎีอยู่ในจังหวัดนนทบุรี วัดชินวรารามวรวิหาร วัดโบสถ์ วัดบางนา วัดสิงห์และโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง วัดเจดีย์ทอง และวัดสองพี่น้อง อยู่ในจังหวัดปทุมธานี

แหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม 5 แห่ง ได้แก่ อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก ตลาดน้ำ วัดแสงสิริธรรม และ กลุ่มเครื่องหอมบางตะไนย์และบ้านข้าวหมากบริเวณชุมชนวัดคำหนักเหนือ อยู่ในจังหวัดนนทบุรี วัดศาลเจ้า อยู่ในจังหวัดปทุมธานี และศูนย์ศิลป์บางไพร่ อยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม 7 แห่ง ได้แก่ เกาะเกร็ด อยู่ในจังหวัดนนทบุรี ศาลากลางจังหวัดปทุมธานีหลังเก่า วัดหงส์ปทุมวาต วัดจันทร์กะพ้อ และ วัดศาลาแดงเหนือ อยู่ในจังหวัดปทุมธานี พระราชวังบางปะอินและวัดนิเวศธรรมประวัติ อยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ 1 แห่ง ได้แก่ วัดไผ่ล้อม อยู่ในจังหวัดปทุมธานี

ผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งระดับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวได้ 3 ระดับ (ตารางที่ 88) ดังนี้

ระดับสูง 4 แห่ง ได้แก่ อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก อยู่ในจังหวัดนนทบุรี วัดศาลาแดงเหนือ อยู่ในจังหวัดปทุมธานี ศูนย์ศิลป์บางไพร่ และพระราชวังบางปะอิน อยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ระดับปานกลาง 7 แห่ง ได้แก่ วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร เกาะเกร็ด อยู่ในจังหวัดนนทบุรี วัดสิงห์และโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง วัดไผ่ล้อม และวัดเจดีย์ทอง อยู่ในจังหวัดปทุมธานี และวัดนิเวศธรรมประวัติ อยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ระดับต่ำ 12 แห่ง ได้แก่ วัดเขมาภิตารามวรวิหาร วัดกลางเกร็ด วัดกุ่มเครื่องหอมบางตะไนย์และบ้านข้าวหมากบริเวณชุมชนวัดคำหนักเหนือ ตลาดน้ำวัดแสงสิริธรรม อยู่ในจังหวัดนนทบุรี วัดชินวรารามวรวิหาร วัดศาลเจ้า วัดหงส์ปทุมวาต วัดบางนา วัดจันทร์กะพ้อ และวัดสองพี่น้องอยู่ในจังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 88 แสดงประเภทและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำที่ได้ทำการสำรวจ

ลำดับ	แหล่ง ท่องเที่ยว	จังหวัด	ประเภท			ศักยภาพ		
			ธรรมชาติ	ประวัติศาสตร์	วิถีชีวิต วัฒนธรรม ท้องถิ่น	สูง	กลาง	ต่ำ
1	วัดเขมาภิรตา รามวรวิหาร	นนทบุรี		1				1
2	วัดเฉลิมพระ เกียรติวรวิ หาร	นนทบุรี		1			1	
3	อุทยานเฉลิม กาญจนาภิเษก	นนทบุรี			1	1		
4	เกาะเกร็ด	นนทบุรี		1			1	
5	วัดกลางเกร็ด	นนทบุรี		1				1
6	ตลาดน้ำวัด แสงศิริธรรม	นนทบุรี			1			1
7	กลุ่มเครื่อง หอมไทยบาง ตะไนย์และ บ้านข้าว หมากบริเวณ ชุมชนวัด ตำหนักเหนือ	นนทบุรี			1			1
8	วัดกุฎี	นนทบุรี		1				1
9	วัดชินวราราม วรวิหาร	ปทุมธานี		1				1
10	วัดศาลเจ้า	ปทุมธานี			1			1
11	วัดโบสถ์	ปทุมธานี		1				1

ตารางที่ 86 (ต่อ)

ลำดับ	แหล่ง ท่องเที่ยว	จังหวัด	ประเภท			ศักยภาพ		
			ธรรมชาติ	ประวัติศาสตร์	วิถีชีวิต วัฒนธรรม ท้องถิ่น	สูง	กลาง	ต่ำ
12	ศาลากลาง จังหวัด ปทุมธานีหลัง เก่า	ปทุมธานี		1			1	
13	วัดหงส์ปทุมมา वास	ปทุมธานี		1				1
14	วัดบางนา	ปทุมธานี		1				1
15	วัดสิงห์และ โบราณสถาน เตาโอ่งอ่าง	ปทุมธานี		1			1	
16	วัดไผ่ล้อม	ปทุมธานี	1				1	
17	วัดจันทร์ กะพ้อ	ปทุมธานี		1				1
18	วัดสองพี่น้อง	ปทุมธานี		1				1
19	วัดเจดีย์ทอง	ปทุมธานี		1			1	
20	วัดศาลาแดง เหนือ	ปทุมธานี		1			1	
21	ศูนย์ศิลปาชีพ บางไทร	พระนครศรีอยุธยา			1		1	
22	พระราชวัง บางปะอิน	พระนครศรีอยุธยา		1			1	
23	วัดนิเวศธรรม ประวัติ	พระนครศรีอยุธยา		1			1	
รวม			1	17	5	4	7	12

สภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการท่องเที่ยว

สามารถแบ่งสภาพปัญหาที่พบตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยว 3 องค์ประกอบหลักได้แก่ 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) ตลาดการท่องเที่ยวเป็นการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวหรือการบริการต่างๆ และ 3) บริการการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถแยกประเด็นปัญหาเพื่อให้สอดคล้องกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวได้ดังนี้ 1) ปัญหาด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือปัญหาทางกายภาพและบริการภายในแหล่งท่องเที่ยว 2) ปัญหาด้านความต้องการของนักท่องเที่ยว และ 3) ปัญหาการบริการและการพัฒนาการท่องเที่ยว ของหน่วยงานรัฐบาล เอกชน และชุมชนท้องถิ่น ปัญหาต่างๆมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ปัญหาด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว

มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาทางกายภาพและบริการภายในแหล่งท่องเที่ยวพบว่าสภาพปัญหาในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวมีลักษณะคล้ายกัน แต่ต่างกันที่ระดับของปัญหา ซึ่งปัญหาที่พบส่วนใหญ่ได้แก่

1.1 ปัญหาสิ่งแวดล้อมความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยวไม่เพียงพอ เช่น ห้องน้ำ ที่นั่งพักผ่อน ถึงขยะ ทำเรื่องที่ปลอดภัยและได้มาตรฐาน ขาดการจัดทำสื่อความหมายอธิบายและสร้างความเข้าใจให้แก่นักท่องเที่ยวถึงความสำคัญของพื้นที่ เช่น ประวัติความเป็นมา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวมีคุณค่า และมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

1.2 ปัญหาขาดการวางแผนพัฒนาปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว ปัจจุบันมีแหล่งท่องเที่ยวเพียงไม่กี่แห่งเท่านั้นที่มีการวางแผนและจัดสภาพภูมิทัศน์ให้มีสภาพที่สวยงาม เช่น อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร และพระราชวังบางปะอิน แหล่งท่องเที่ยวส่วนที่เหลือสภาพภูมิทัศน์ยังไม่เป็นระเบียบ สถานที่ไม่สะอาด และไม่สวยงาม รวมทั้งยังขาดการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพที่ดีอย่างต่อเนื่อง

1.3 ปัญหาขาดการวางแผนในการอนุรักษ์และบูรณปฏิสังขรณ์ แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีคุณค่าอยู่เป็นจำนวนมากแต่มีสภาพเสื่อมโทรม เช่น วัดสิงห์ และวัดศาลาแดงเหนือเป็นต้น รวมทั้งขาดการจัดรวบรวมโบราณวัตถุเพื่อจัดแสดงให้เหมาะสม

และค่าน่าสนใจยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มความดึงดูดใจ และยกระดับศักยภาพด้านการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น รวมทั้งยังขาดแผนในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมที่อยู่ภายในและโดยรอบแหล่งท่องเที่ยว

1.4 ปัญหาด้านความปลอดภัย ขาดมาตรการในการดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่คอยควบคุมดูแลรักษาความปลอดภัยภายในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยว และผู้จัดนำเที่ยวเกิดความรู้สึกปลอดภัย และสบายใจในขณะที่เยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว

2. ปัญหาตลาดนักท่องเที่ยว

2.1 เส้นทางการท่องเที่ยว (Route trip) ไม่หลากหลายให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเลือกตามความสนใจของตนเอง ถ้ามีเส้นทางท่องเที่ยว (Route trip) ใหม่จะช่วยทำให้นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวได้อีกในเส้นทางท่องเที่ยวที่แตกต่างกันและช่วยทำให้ขยายตลาดการท่องเที่ยวได้อีกด้วย

2.2 ปัญหาขาดการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว ปัญหานี้นับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการขยายตลาดการท่องเที่ยวอย่างยิ่ง เพราะจากการวิเคราะห์แบบสอบถามพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ ได้รับข้อมูลเรื่องเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำนี้จากเพื่อนมากที่สุด ดังนั้นหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้แก่สื่อรูปแบบต่างๆ ที่สามารถให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง

3. ปัญหาการบริการด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยว ของหน่วยงานรัฐบาล เอกชน และชุมชนท้องถิ่น

3.1 ปัญหาหน่วยงานของรัฐบาล

องค์กรบริหารของจังหวัดที่เกี่ยวข้อง และองค์กรบริหารส่วนตำบลที่มีความใกล้ชิดในการทำงานกับชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งยังขาดการประสานงานในด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน

3.2 ปัญหาขององค์กรเอกชนหรือผู้ประกอบการ

3.2.1 สิ่งอำนวยความสะดวกบนเรือ เช่น ที่นั่ง นั่งไม่สบาย ห้องน้ำไม่สะอาด ขาดการประชาสัมพันธ์วิธีช่วยเหลือตนเอง และการใช้อุปกรณ์ในขณะเกิดอุบัติเหตุ ขาดอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น รวมทั้งขาดการให้ข้อมูลด้านสถานที่ท่องเที่ยวโดยมีวัตถุประสงค์บนเรือนำเที่ยว

3.2.2 ขาดการประสานการทำงานระหว่างองค์กรมีผลทำให้ผู้ประกอบการขาดข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและการประสานกับหน่วยงานของรัฐ และชุมชนท้องถิ่นในการร่วมกันวางแผนพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่น่าสนใจมากขึ้น ซึ่งจะช่วยกระจายรายได้ไปสู่แหล่งท่องเที่ยวหรือชุมชนต่างๆภายในท้องถิ่นอย่างทั่วถึง รวมทั้งหน่วยงานเอกชนเองยังขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเดินเรือและการบริการ ซึ่งต้องการความร่วมมือจากหน่วยงานราชการในการร่วมมือกันสร้างบุคลากรเหล่านี้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือต่อไป

3.3 ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากชุมชนในท้องถิ่น

จากผลการศึกษาจากกรณีศึกษา วัดสิงห์และโบราณสถานเตาโอ่งอ่าง ถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่าปัญหาที่สำคัญ ก็คือองค์กรบริหารของรัฐไม่ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน ส่งผลให้ไม่ทราบบทบาทและประโยชน์ที่แท้จริงต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยว การบริการต่างๆในแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งขาดการสนับสนุนการพัฒนาอาชีพเสริมจากหน่วยงานของรัฐที่จะช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน ทำประชาชนในท้องถิ่นยังมองไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับผลประโยชน์และไม่มีแรงจูงใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานกับองค์กรของรัฐ

3.4 ปัญหาขาดความร่วมมือกันทั้งในหน่วยงานของรัฐ เอกชน และชุมชนในท้องถิ่น

ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำในทุกองค์ประกอบในพื้นที่ศึกษาอย่างจริงจัง และเป็นรูปธรรม หากมีการร่วมมือกันระหว่างองค์กรทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการสร้างแผนที่สามารถนำไปใช้ได้จริง ก็จะช่วยให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่น ทำให้ชุมชนในท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ธุรกิจที่เกี่ยวข้องขององค์กรเอกชนมีผลกำไรมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อภาครัฐก็คือมีรายได้เข้าสู่ประเทศมากขึ้น ทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศดีขึ้น ทั้งนี้

นอกจากการพัฒนาการท่องเที่ยวและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจแล้ว ยังต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงาม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปอีกด้วย

แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำแบบยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำอย่างยั่งยืนเป็นการประสานบทบาทและองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมไปพร้อมๆ กัน จากการศึกษาสามารถสรุปแนวทางในการพัฒนาองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ได้ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาด้านกายภาพและบริการของสถานที่ท่องเที่ยวทางน้ำ

1.1 ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำที่เสื่อมโทรม เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้พอเพียงและปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ให้เป็นระเบียบสวยงามมีการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งจัดทำสื่อความหมายให้แก่นักท่องเที่ยวเข้าใจถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง บางแห่งควรสร้างพิพิธภัณฑ์เพื่อแสดงประวัติความเป็นมาของสถานที่ รวมทั้งรวบรวมโบราณวัตถุที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์แสดงที่ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2 อนุรักษ์และดูแลรักษาสภาพแวดล้อมที่ดีภายในแหล่งท่องเที่ยว และบริเวณภายนอกสถานที่ท่องเที่ยว

2. แนวทางการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว

2.1 แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำบนเส้นทางการศึกษา

ปัจจุบันมีรูปแบบการท่องเที่ยวทางน้ำในพื้นที่ศึกษาสองรูปแบบคือ รูปแบบแรกเป็นการท่องเที่ยวระยะทางสั้น โดยนักท่องเที่ยวจะเหมาเรือตามท่าเรือต่างๆ ที่มีเรือให้เช่าและนักท่องเที่ยวอาจกำหนดเส้นทางเองหรือสอบถามแหล่งท่องเที่ยวจากผู้ขับเรือ ใช้เวลาเดินทางประมาณครึ่งวันถึงหนึ่งวัน รูปแบบที่สองคือการท่องเที่ยวโดยเรือทัวร์ หรือบริษัทจัดนำเที่ยวซึ่งมีเส้นทางในการเดินทางตั้งแต่กรุงเทพมหานคร ไปสิ้นสุดที่พระราชวังบางปะอินจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา ใช้เวลาเดินทางหนึ่งวันเต็ม กำหนดเส้นทางโดยบริษัทจัดนำเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวจะต้องสำรองที่นั่งล่วงหน้า

แนวทางในการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวคือนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกมากขึ้น ซึ่งเส้นทางใหม่สำหรับทั้ง 2 รูปแบบจะเน้นการกระจายจุดแวะชมไปตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆให้ทั่วถึง โดยแต่ละเส้นทางการท่องเที่ยวสามารถท่องเที่ยวได้ไม่กี่ปัก เพราะมีข้อจำกัดเรื่องเวลา แต่เน้นให้มีการจัดเส้นทางที่หลากหลาย ช่วยให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้จากแหล่งท่องเที่ยวได้มากขึ้น นักท่องเที่ยวที่เคยมาเที่ยวแล้วยังสามารถมาอีกได้โดยเปลี่ยนเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่ เป็นการขยายตลาดการท่องเที่ยว ทั้งยังช่วยกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึงอีกด้วย เส้นทางท่องเที่ยวทั้ง 2 รูปแบบ มีรายละเอียดดังนี้

1) เส้นทางการท่องเที่ยวในช่วงสั้นๆ มีเส้นทางท่องเที่ยวทั้งสิ้น 3 เส้นทาง ได้แก่

เส้นทางที่ 1 เริ่มต้นเดินทางจากท่าเรือในจังหวัดกรุงเทพมหานครไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำภายในจังหวัดนนทบุรีเท่านั้น จากนั้นจึงเดินทางกลับมายังท่าเรือเดิมในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

เส้นทางที่ 2 เริ่มต้นเดินทางจากท่าหน้านนทบุรีไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ โดยนักท่องเที่ยวสามารถเลือกแวะชมแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดนนทบุรี หรือจังหวัดปทุมธานี จากนั้นจึงเดินทางกลับมายังท่าหน้านนทบุรี

เส้นทางที่ 3 เริ่มต้นเดินทางจากท่าน้ำเทศบาลจังหวัดปทุมธานีไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ โดยนักท่องเที่ยวสามารถเลือกแวะชมแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดปทุมธานี จังหวัดนนทบุรี หรือจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สิ้นสุดที่พระราชวังบางปะอิน จากนั้นจึงเดินทางกลับมายังท่าน้ำเทศบาลจังหวัดปทุมธานี

2) เส้นทางท่องเที่ยวโดยเรือทัวร์ มีเส้นทางท่องเที่ยว 2 เส้นทางหลัก ได้แก่

เส้นทางที่ 1 เริ่มต้นเดินทางจากท่าเรือในจังหวัดกรุงเทพมหานครไปสิ้นสุดที่พระราชวังบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในเที่ยวกลับผู้จัดทัวร์สามารถเลือกแวะชมแหล่ง

ท่องเที่ยวในจังหวัด นนทบุรีและจังหวัดปทุมธานีได้อีกไม่เกิน 2 แห่งตามความเหมาะสมของเวลา จากนั้นจึงเดินทางกลับมายังทำนน้ำในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

เส้นทางที่2 เริ่มต้นเดินทางจากท่าเรือในจังหวัดกรุงเทพมหานครไปสิ้นสุดที่ ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในเที่ยวกลับผู้จัดทัวร์สามารถเลือกแวะชมแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด นนทบุรีและจังหวัดปทุมธานีได้อีกไม่เกิน 2 แห่งตามความเหมาะสมของเวลา จากนั้นจึงเดินทางกลับมายังทำนน้ำในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

2.2 การประชาสัมพันธ์

หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวโดยใช้สื่อรูปแบบต่างๆเพื่อประชาสัมพันธ์นักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. แนวทางการพัฒนาการบริการด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยวของหน่วยงานรัฐบาล เอกชน และชุมชนท้องถิ่น

3.1 แนวทางการพัฒนาบทบาทขององค์กรรัฐที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

3.1.1 พัฒนาบุคลากรของรัฐบาลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้และความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวและบทบาทของตนเองต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้มีความสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.1.2 สนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยจัดสรรงบประมาณและมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าทำการปรับปรุง ปฏิสังขรณ์ แหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรมให้มีสภาพที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.1.3 ส่งเสริมการลงทุน และสนับสนุนการประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

3.1.4 ควบคุมการจัดระเบียบเกี่ยวกับร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ในด้านการจัดสถานที่และราคาให้เหมาะสม

3.1.5 ประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน และชุมชนในท้องถิ่น ในการแก้ปัญหาและพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำ

3.2 แนวทางการพัฒนาองค์กรเอกชนหรือธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางน้ำ

3.2.1 พัฒนาบุคลากร เช่นการผลิตพนักงานที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเดินเรือ และการปลูกฝังจิตสำนึกในด้านการบริการ เพื่อให้พนักงานท่องเที่ยวประทับใจ

3.2.2 พัฒนาการบริการและจัดการในส่วนของธุรกิจจันทนาการโดยปรับปรุงการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เช่น ที่นั่งในเรือ ห้องสุขา การให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

3.2.3 การพัฒนาการบริการ ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึกในแหล่งท่องเที่ยว และธุรกิจอื่นที่เกี่ยวข้องให้มีบริการที่รวดเร็ว พนักงานยิ้มแย้มแจ่มใส สถานที่สะอาดเป็นระเบียบ และทันสมัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

3.3 แนวทางการพัฒนาบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

หน่วยงานที่ใกล้ชิดกับชุมชนท้องถิ่นมากที่สุดคือ องค์กรบริหารส่วนตำบลซึ่งยังขาดความเชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงและให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นได้ ฉะนั้นสิ่งสำคัญที่เจ้าหน้าที่ขององค์กรบริหารส่วนตำบลต้องพัฒนาบุคลากรความรู้ด้านการท่องเที่ยวแก่บุคลากร โดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องในการจัดฝึกอบรมความรู้แก่เจ้าหน้าที่ขององค์กรบริหารส่วนตำบล นอกจากนี้ในด้านการทำงานร่วมกับชุมชนท้องถิ่นนั้น องค์กรบริหารส่วนตำบลควรให้ความสำคัญ และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกัน กิจกรรมที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวนี้มีดังนี้

3.3.1 การสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและกำกับดูแลการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเอง โดยการเสนอรางวัลให้แก่ชุมชนหรือหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเป็นกำลังใจให้ชุมชนที่จะเสียสละและเต็มใจในการเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยว

3.3.2 การพัฒนาความรู้พื้นฐานในด้านบทบาทและหน้าที่ของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน จะช่วยทำให้ประชาชนเข้าใจบทบาทและเห็นความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว

3.3.3 การพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยว และการวางแผนจัดทำโครงการ วางแผนดำเนินงานแต่ละขั้นตอน

3.3.4 การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้แก่ประชาชน โดยจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่างๆที่ประชาชนสนใจ ให้ความรู้ด้านเทคนิคการผลิต การตลาด และการจัดสรรงบประมาณ จะช่วยทำให้เพิ่มการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนที่จะเสียสละเวลาเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยว

3.3.5 ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมต่างๆของชุมชน เพื่อให้เกิดความสามัคคี เกิดจิตสำนึกที่หวงแหน รักท้องถิ่น และต้องการมีส่วนร่วมทำงานกับภาครัฐในการกำกับดูแลแหล่งท่องเที่ยว สภาพแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำในครั้ง นี้ ผลการศึกษาที่ได้ ทำให้ทราบถึงสภาพทางกายภาพโดยทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในพื้นที่ศึกษา ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง และข้อมูลพื้นฐาน ทักษะ ทักษะ และความต้องการของนักท่องเที่ยวเรือ ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ต่อการบริการของเรือท่องเที่ยวและการบริการภายในแหล่งท่องเที่ยว จากผลการศึกษาทั้งหมดดังกล่าวนำมาวิเคราะห์ทำให้ได้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตามจากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า แม้การพัฒนาการท่องเที่ยวจะมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย แต่ผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดที่จะนำแนวทางดังกล่าวไปปฏิบัติและควบคุมให้เป็นไปตามแผนในพื้นที่จริง ก็คือองค์กรของรัฐที่มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจุบันองค์กรของรัฐเองยังมีปัญหาภายในองค์กร เช่น ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการท่องเที่ยว การขาดความร่วมมือประสานงานในการทำงาน และการวางแผนในการจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมเป็นต้น ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนและดำเนินงานไปตามแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาองค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ คือ

- 1) ศึกษาบทบาทและหน้าที่ขององค์กรต่างๆของรัฐที่เกี่ยวข้อง
- 2) ศึกษาถึงระบบการทำงาน การประสานงานระหว่างองค์กรของรัฐเอง องค์กรของรัฐต่อเอกชน และองค์กรของรัฐต่อชุมชน หรือกลุ่มชุมชน
- 3) ปัญหาและอุปสรรคขององค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้การทำงานวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาการนำเที่ยวจากเพียงบริษัทเดียวข้อมูลอาจไม่ครอบคลุม ดังนั้นควรมีการศึกษาข้อมูลจากบริษัทอื่นด้วยก็จะช่วยทำให้ได้ข้อมูลมีความสมบูรณ์มากขึ้น

กล่าวโดยสรุป การมีนโยบายและแผนปฏิบัติงานที่ได้อย่างเดียวนั้นยังไม่เพียงพอ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพและมีความพร้อมควบคู่กันไปเพื่อนำแผนการพัฒนาไปปฏิบัติในพื้นที่จริง จึงจะช่วยทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวครั้งนี้ สามารถบรรลุเป้าหมายตามแผนที่วางไว้และเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนอย่างแท้จริง

สรุปจากผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 เทคนิค พบว่า การประเมินโดยวิธีวิเคราะห์ทางสถิติแบบ Multivariate Analysis ด้วยเทคนิค Cluster Analysis มีความชัดเจนในเรื่องของการจัดกลุ่มตัวแปร ช่วยทำให้ทราบแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีจุดเด่นหรือจุดด้อยในตัวแปรใดบ้าง เพื่อนำผลไปใช้ในการวางแผนพัฒนาจุดเด่นและจุดด้อยของพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม ในขณะที่การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวโดยวิธีการจัดลำดับความสำคัญตามช่วงคะแนน ไม่สามารถแสดงผลในรายละเอียดได้จึงขอเสนอแนะไว้เป็นทางเลือกในการศึกษาวิจัยในลักษณะนี้ต่อไป

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กฤติยากร นวลศรี. 2544. การศึกษาผลจากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในทัศนคติของผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว กรณีศึกษา: เกาะพีพี อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, กรุงเทพฯ.

กองกรรมาธิการสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. 2540. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและให้เกิดศักยภาพในการแข่งขันในยุคของการค้าเสรี. กรรมาธิการการท่องเที่ยวและการกีฬา, กองกรรมาธิการสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, กรุงเทพฯ.

กองวิชาการฝึกอบรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. ม.ป.ป. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2536. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม. อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, กรุงเทพฯ.

_____. 2539 ก. 36 ปี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

_____. 2539 ข. พัฒนาท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

_____. 2540. แผนหลักพัฒนาการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

_____. 2542. ท่องเที่ยวปทุมธานี. งานพัฒนาข้อมูลท่องเที่ยว, กองข่าวสารการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

_____. 2546 ก. ท่องเที่ยวนนทบุรี. งานพัฒนาข้อมูลท่องเที่ยว, กองข่าวสารการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2546 ข. **ท่องเที่ยวพระนครศรีอยุธยา**. งานพัฒนาข้อมูลท่องเที่ยว, กองข่าวสารการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

_____. 2546 ค. **แผนปฏิบัติการการพัฒนาบริการท่องเที่ยว**. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

ฉลองศรี พิมลสมพงษ์. 2546. **การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว**. ภาควิชาศิลปาชีพ คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. 2532. **ปฏิกะบตความทางวิชาการด้านการท่องเที่ยว**. คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____. 2539. ผลกระทบด้านสังคมวัฒนธรรมและการเมืองจากการพัฒนาการท่องเที่ยว. **จุลสารการท่องเที่ยว**. 15(1): 37-41.

สุทธิศรี ชูชาติ. 2538. องค์ประกอบพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว. **จุลสารการท่องเที่ยว**. 14(4): 42-43.

ด้อย ชุมสาย และ ญิบพัน พรหมโยธี. 2527. **ปฐมแห่งวิชาการท่องเที่ยว**. บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, กรุงเทพฯ.

ทวีป สิริรัศมี. 2544. **การวางแผนพัฒนาและประเมินโครงการ**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ.

ทัศนีย์ ทองสว่าง และ ทวี ทองสว่าง. 2532. **การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม**. ทิพย์อักษรพิมพ์, กรุงเทพฯ.

นันทนา อนันต์ไทย. 2537. **การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, สาขาวิชาการวางแผนชุมชนและสภาพแวดล้อม, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, กรุงเทพฯ.

นิวัติ เรืองพานิช. 2538. การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม. คณะวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2544. โครงการศึกษาเพื่อจัดทำดัชนีวัดคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

ประสงค์ เอี่ยมอนันต์. 2543. โครงการกรุงรัตนโกสินทร์. เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษ. โรงแรมรัตนโกสินทร์, กรุงเทพฯ.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. 2538. สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. ศูนย์บริการเอกสารวิชาการ, คณะเศรษฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพฑูรย์ พงสะบุตร. 2535. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. เอกสารประกอบการอบรมมัคคุเทศก์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

วินิจ วีรยางกูร. 2533. การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. ภาควิชาบริหารธุรกิจ, คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิรุณช ไม้ไทย และ นิคม มุสิกะคามะ. 2541. การศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการเพิ่มประสิทธิภาพของสถาบันส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของกรมศิลปากรและการท่องเที่ยวกับการพัฒนาทางวัฒนธรรม. สำนักงานเลขานุการกรม, กรมศิลปากร, กรุงเทพฯ.

ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2546. รายงานฉบับสมบูรณ์แผนแม่บทแผนพัฒนาการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ส. พลายน้อย. 2539. ชีวิตตามคลอง. ดันอ้อแถมมี จำกัด, กรุงเทพฯ.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2544. โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549). การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2533 ก. การศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำประเภทแม่น้ำลำคลอง: การศึกษาเฉพาะด้าน. กองเศรษฐกิจเทคโนโลยี, สาขาวิจัยอุตสาหกรรมการก่อสร้างและสาขาวิจัยสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร, กรุงเทพฯ.

_____. 2533 ข. การศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำประเภทแม่น้ำลำคลอง: แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำ. กองเศรษฐกิจเทคโนโลยี, สาขาวิจัยอุตสาหกรรมการก่อสร้างและสาขาวิจัยสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร, กรุงเทพฯ.

_____. 2537. การศึกษากำหนดแนวทางควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะเต่า เกาะนางยวน: จังหวัดสุราษฎร์ธานี. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

_____. 2540. การดำเนินงานเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

_____. 2541. โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือตามเส้นทางแม่น้ำโขงในกลุ่มประเทศอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2531. แผนหลักพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และบริเวณใกล้เคียง. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

สมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย. 2532. ภูมิศาสตร์กับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สมาคมภูมิศาสตร์แห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2519. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524). โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, กรุงเทพฯ.

_____. 2524. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2524-2529). โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2529. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)**. โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, กรุงเทพฯ.

_____. 2534. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)**. โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, กรุงเทพฯ.

_____. 2539. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)**. โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, กรุงเทพฯ.

_____. 2544. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)**. โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, กรุงเทพฯ.

สำนักงานจังหวัดนนทบุรี. 2544. **วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ แนวทางพัฒนาจังหวัดตามแผนพัฒนาจังหวัดนนทบุรี ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2545-2549**. ฝ่ายนโยบายและแผน, นนทบุรี.

สำนักงานจังหวัดปทุมธานี. 2544. **บรรยายสรุปจังหวัดปทุมธานี**. ฝ่ายข้อมูลและติดตามประเมินผล, ปทุมธานี.

สุนิสา โปธิ์เตี้ย. 2535. **การศึกษารูปแบบการพัฒนาการชุมชนหัวหินอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุพาดา สิริกุดตา และ คณะ. 2543. **การวางแผนและการบริหารโครงการ (Planning and Project Management)**. บ้านเสีร์รัตน์, กรุงเทพฯ.

สุมาลี วงษ์วิฑิต และ ระพีพรรณ ทองห่อ. 2546. **การท่องเที่ยวทางน้ำ: การพัฒนาเศรษฐกิจการค้าบริการภายใต้ข้อตกลง GATS**. คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- Baker, J., Draper, D., Getz, D., Jamal, T., Jamieson, W., Mandke, P., and Sunalai, P. 1995. **Planning for Local Level Sustainable Tourism Development.** Canadian Universities Consortium, Urban Environmental Management Project Training and Technology Transfer Program, Canada.
- Bhirley, E. 1992. **Beyond the Green Horizon: A Discussion Paper on Principles for Sustainable Tourism.** Butterworth-Heinemann, Inc., UK.
- Buckly, R. 1995. **International Centre for Ecotourism Research.** ICER, Gold Coast, Australia.
- Burkart, A. 1981. **Tourism, Past Present and Future.** Heinemann, Inc., London.
- Butler, R. W. 1999. A State of the Art Review Tourism Geographies. **Sustainable Tourism.** 1: 7-25.
- Butler, R. W. and Boyd, S. W. 2000. **Tourism and National Parks: Issues and Implications.** John Wiley, Inc., New York.
- Chadwick, R. 1994. **Concepts, Definitions and Measures Used in Travel and Tourism Research: A Handbook for Managers and Researchers.** Wiley, Inc., New York.
- Coltman, M. M. 1989. **Tourism Marketing.** Van Nostrand Reinhold, Inc., New York.
- Faulkner, B. and Tideswell, C. 1997. A Framework for Monitoring Community Impacts of Tourism. **Sustainable Tourism.** 5: 3-28.
- Goodall, B. 1994. **Environmental Auditing: Current Best Practice.** John Wiley & Sons, Inc., Chichester, UK.

- Gunn, Clare A. 1994 a. A Perspective on the Purpose and Nature of Tourism Research Methods, pp. 3-11. in J.R. Brent Ritchie and Charles R. Goeldner, eds. **Travel, Tourism, and Hospitality Research**. John Wile & Sons, Inc., New York.
- Gunn, Clare A. 1994 b. **Tourism Planning**. Edwards Brother, Inc., USA.
- Henry, I P. and Jackson, G. A. M. 1996. Sustainability of Management Processes and Tourism Products and Contexts. **Sustainable Tourism**. 4 (1996):17-28.
- Hunter, C. 1997. Sustainable Tourism as an Adaptive Paradigm. **Annals of Tourism Research**. 24: 850-867.
- Inskeep Edward. 1999. **Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Development Approach**. Van Nostrand Reinhold, Inc., New York.
- Kerzer, Harold and O'Donnell, Cyril. 1998. **Project Management: A System Approach in Planning, Scheduling and Controlling**. John Wiley & Sons, Inc., Canada.
- Kotler, P. Haider, D. H. and Rein, I. 1993. **Marketing Places: Attracting Investment, Industry and Tourism to Cities**. States and Nations, Free Press. Co. Inc., New York.
- Matherson, Atister and Wall Geoffery. 1982. **Tourism-Economic Physical and Social Impacts**. Longman. Co. Inc., London.
- McKercher Bob. 1993. The Unrecognized Threat to Tourism, Can Tourism Survive Sustainability. **Tourism Management**. 14: 131-136.
- McNulty Robert. 1985. **Conservation and Tourism: Cultural Tourism: New Opportunities of Wedding Conservation Economic Development**. Heritage Trust. Co. Inc., London.

Rose, Edgar A. 1984. **Philosophy and Purpose in Planning: In the Spirit and purpose of Planning**. Hutchinson. Co. Inc., London.

The National Identity Board. 2004. **Thailand into the 2000's**. Amarin Printing and Publishing Public Company Limited, Bangkok.

The World Travel and Tourism Council. 1988. **Green Globe Annual Review**. World Travel and Tourism Council, Oxford.

Tourism Industry of Canada (T.I.A.C). 1995. **Greening the Canadian Tourism Industry**. Tourism Industry Association of Canada. Ottawa, Canada.

Warren, William. 1989. **Bangkok's Waterways: an Explorer's Handbook**. Asia Book, Bangkok.

World Commission on Environment and Development (WCED). 1987. **Our Common Future**. Oxford University Press, Oxford.

World Travel & Tourism Council. 1998. **Travel & Tourism in Asia Pacific**. World Travel & Tourism Council, Brussels.

Worskett, Roy. 1969. **The Character of Town**. The Architectural Press, London.

Yamane, T. 1973. **Statistics: An Introductory Analysis**. Harter & Row. Co. Inc, New York.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามนักท่องเที่ยวชาวไทยในพื้นที่ศึกษา

แบบสอบถาม

โครงการ วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกเรื่อง การศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือ : เส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยาระหว่างกรุงเทพมหานครถึงพระนครศรีอยุธยา

โดย นายศรายุทธ ผลโพธิ์ นิสิตปริญญาเอก ภาควิชาพืชสวน คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ตอนที่1 ข้อมูลโครงสร้างนักท่องเที่ยว

1. ที่อยู่ปัจจุบัน จังหวัด

2. เพศ

ชาย

หญิง

3. อายุ

ต่ำกว่า 15 ปี

15-25 ปี

26-35 ปี

36-45 ปี

46-60 ปี

60 ปีขึ้นไป

4. สถานภาพการแต่งงาน

โสด

แต่งงาน

ม่าย

หย่าร้าง

5. อาชีพ

นักเรียน/นักศึกษา

ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ

ประกอบธุรกิจส่วนตัว

ลูกจ้างบริษัท/พนักงาน

แม่บ้านทั่วไป

อื่นๆ

ประกอบธุรกิจทางการเกษตร

6. การศึกษาสูงสุด

☐ ประถมศึกษา	☐ อนุปริญญาหรือเทียบเท่า
☐ มัธยมศึกษาตอนต้น	☐ ปริญญาตรี
☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย	☐ สูงกว่าปริญญาตรี
☐ อาชีวศึกษาหรือเทียบเท่า	

7. รายได้

☐ ต่ำกว่า 5,000 บาท	☐ 5,000-9,999 บาท
☐ 10,000-14,999 บาท	☐ 15,000-19,999 บาท
☐ 20,000-24,999 บาท	☐ 25,000-29,999 บาท
☐ 30,000-34,000 บาท	☐ 35,000-39,999 บาท
☐ 40,000-49,999 บาท	☐ มากกว่า 50,000 บาท
☐ ไม่มีรายได้เป็นของตนเอง	

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการท่องเที่ยว

8. ผู้ร่วมเดินทาง

☐ เอกเทศ	☐ กลุ่มเพื่อน.....คน
☐ ครอบครัว	☐ มากับทัวร์

9. ประเภทของสื่อหรือหน่วยงานที่ให้ข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวแก่ท่านได้ดีที่สุด (ตอบได้มากกว่าหนึ่งคำตอบ)

☐ ข่าวสารจากบริษัทนำเที่ยว	☐ วารสารนำเที่ยว
☐ โทรทัศน์	☐ ข้อมูลจากโรงแรม
☐ ญาติ	☐ นิตยสาร
☐ ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์	☐ เพื่อน
☐ สารสนเทศ(IT)	☐ วิทยุ โทรทัศน์
☐ ข้อมูลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	
☐ อื่นๆระบุ.....	

10. เคยมาเที่ยวโปรแกรมนี้มาก่อนหรือไม่

- ไม่เคย (กรุณาตอบข้อ 13)
 เคย (.....ครั้ง) (กรุณาตอบข้อ 11 และ 12)

11. ท่านมากับบริษัทนำเที่ยวเดิมหรือไม่

- ใช่
 ไม่ใช่

12. สาเหตุที่มาซ้ำ

- พาเพื่อนมา/พาครอบครัวมา มาเที่ยว/พักผ่อน
 พาลูกเข้ามา/ทำธุรกิจ อื่นๆ ระบุ

13. ท่านคิดว่าจะกลับมาเที่ยวอีกหรือไม่

- กลับ
 ไม่กลับ
 อื่นๆ.....

ตอนที่ 3 ทักษะการท่องเที่ยว

14.

ทัศนคติต่อการบริการของธุรกิจจันทิว	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	ควรปรับปรุง	ข้อเสนอแนะ
1. สิ่งอำนวยความสะดวกในเรื่องเป็นอย่างไร (เช่น ที่นั่ง, ห้องน้ำ ฯลฯ)					
2. ระยะเวลาที่ท่านเดินทางท่องเที่ยวมีความเหมาะสมอย่างไร					
3. ราคาค่าโดยสารเรือมีความเหมาะสมเพียงไร					
4. ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวเป็นอย่างไร					
5. ทำเรือที่มีอยู่เป็นอย่างไร					
6. ได้รับความรู้และความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยวหรือไม่อย่างไร					
7. รายการและกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยธุรกิจจันทิวเหมาะสมเพียงไร					

15.

ทัศนคติต่อข้อมูลการท่องเที่ยวและสิ่ง อำนวยความสะดวกต่างๆ ในสถานที่ ท่องเที่ยวในภาพรวม	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	ควรปรับปรุง	ข้อเสนอแนะ
1.สภาพทั่วไปของแหล่งที่ตั้งรัยขายของที่ ระลึก					
2.ราคาของที่ระลึก					
3.สภาพทั่วไปของร้านอาหารและเครื่องดื่ม					
4.ราคาอาหารและเครื่องดื่มในแหล่ง ท่องเที่ยว					
5. ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับ					
6.ป้ายบอกทางภายในสถานที่ท่องเที่ยว					
7. Street furniture เช่น ที่นั่ง ถังขยะ โคมไฟ ฯลฯ ในสถานที่ท่องเที่ยว					
8.รายการและกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยธุรกิจจัด นำเที่ยวเหมาะสมเพียงไร					

16. ควรมีการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว (Route trip) แตกต่างจากเดิมให้เลือกเดินทางหรือไม่

 ควร ไม่ควร อย่างไร ระบุ.....17. ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ (เรียงตามลำดับความชอบ 1 = มาก, 2 = ปานกลาง
3 = น้อย) สถานที่ท่องเที่ยว ธรรมชาติ สถานที่ท่องเที่ยวศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถานที่ท่องเที่ยว ศิลปะและวัฒนธรรม วิถีชีวิตท้องถิ่น

18. ความคิดเห็นอื่นๆ.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศในพื้นที่ศึกษา

**Project : The Development of Waterway Tourism : A Case Study of the Chao Phraya
River, Bangkok - Ayutthaya Route**

**By: Mr. Sarayut Phonpho, Doctoral Candidate, Department of Horticulture, Faculty of
Graduate School, Kasetsart University**

Section 1: Personal data

1. Country of Residence

Nationality

2. Gender

Male

Female

3. Age

Lower Than 15

15-25

26-35

36-45

46-60

Over 60

4. Marital Status

Single

Married

Widow/Widower

Divorce/Divorcee

5. Occupation

Student/Children

Business Owner

Government Employee

Housewife/Unemployed

Business Employee

Others (please specify)

6. What is your highest level of education?

☐ None	☐ Elementary
☐ Junior high school	☐ High school
☐ Junior college/ Vocational education	☐ College/University
☐ Graduate School	

7. Income (US Dollars/year)

☐ < 5,000	☐ 5,000-9,999
☐ 10,000-14,999	☐ 15,000-19,999
☐ 20,000-24,999	☐ 25,000-29,999
☐ 30,000-34,999	☐ 35,000-39,999
☐ 40,000-44,999	☐ 45,000-49,999
☐ > 50,000	

Section 2 : Traveling Behavior

8. Travel characteristics

☐ Individual	☐ Private group of..... persons
☐ Family	☐ Tourist group

9. Source of media or organizations that provide you information about this trip

(more than one answer accepted)

☐ Tourist agency	☐ Newspaper
☐ Guide book	☐ Friends/Colleagues
☐ Television	☐ Radio
☐ Hotel	☐ Tourism Authority of Thailand
☐ Relatives	☐ IT (Information Technology)
☐ Magazine	
☐ Others (please specify)	

10. Have you ever experienced this type of holidays before?

No (go to # 13)

Yes (..... times) (go to # 11 and 12)

11. Do you join this trip using the same travel agency as your previous ones?

Yes

No

12. Please specify your main reason for this trip

Business

Vacation/pleasure

Others (please specify).....

13. Will you come back on this trip again?

Yes

No

Others (please specify)

Section 3: Tourist' Attitudes

14.

Attitudes to the services of travel agency	Very good	Good	Fair	Must be improved	Comments
1. Facilities provided in the boat : seats, toilets etc.					
2. Appropriation of trip duration					
3. Appropriation of boat fare					
4. Security system provided in the boat					
5. Condition of decks					
6. Knowledge and pleasure gained from the trip					
7. Appropriation of programs and activities organized by travel agency					

15.

Attitudes to tourist information and general conditions of facilities	Very good	Good	Fair	Must be improved	Comments
1. Condition of souvenir shops or shopping areas					
2. Prices of souvenirs					
3. Condition of food stalls/restaurants					
4. Prices of food and drinks					
5. Information available on tourist destinations					
6. Directional signs					
7. Street furniture & facilities : seats, bins, street lamps					
8. Condition of toilets					

16. Should the travel agency provide variety of route trips or more choices of tourist destination?

yes

No

Others (please specify).....

17. What kind of tourist destination are you interested in?

(please range from 1-3, 1 = most interested → 3 = least interested)

Natural destination

Historic, religious or archaeological destination

Cultural destination

18. Other comments and recommendations

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค

แบบประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

**เกณฑ์ในการวิเคราะห์ บทบาท สถานะภาพ และความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวริมน้ำ
(ด้านกายภาพ)**

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว.....ที่ตั้ง.....

หัวข้อการพิจารณา	สูง (3)	กลาง (2)	ต่ำ (1)	คะแนน	หมายเหตุ
ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว					
- วัดและแหล่งประวัติศาสตร์					
- สภาพความเป็นอยู่ของ ประชาชนริมน้ำ (วัฒนธรรม)					
- ธรรมชาติ					
- กิจกรรมเทศกาล					
หมวดที่ 1 คุณภาพของภูมิทัศน์ คุณภาพขององค์ ประกอบของ แหล่งท่องเที่ยว					
1) ธรรมชาติ (ทำเลที่ตั้ง, สภาพ ภูมิประเทศ, พืชพรรณ)	อยู่ริมน้ำมีความ สมบูรณ์ทาง ธรรมชาติ	อยู่ใกล้ ธรรมชาติสมบูรณ์ ปานกลาง	ธรรมชาติ เสื่อม โทรม		
2) มนุษย์สร้างขึ้น (รูปทรงทาง สถาปัตยกรรม, ภูมิสถาปัตย์ การใช้พื้นที่) คุณภาพของ สภาพแวดล้อมรอบแหล่ง ท่องเที่ยว	ดีทั้ง 3 ด้าน	ดี 2 ด้าน ปาน กลาง-ต่ำ 1 ด้าน หรือปานกลางทั้ง 3 ด้าน	ไม่ดี ไม่ น่าดู		
3) สภาพของลำน้ำ (วัชพืช, ขยะ สี กลิ่น)					
4) การใช้ที่ดินโดยรอบแหล่ง (การเสริม/ทำลายคุณค่าของ แหล่งท่องเที่ยว)	เสริมให้แหล่ง เด่นขึ้น	ปานกลาง	ทำลาย คุณค่า		
หมวดที่ 2 บริการและสิ่งอำนวยความสะดวก					
5) ทำเรือ - ที่จอดเรือที่จอดรถ	สภาพดี,อำนวยความสะดวกดี	สภาพค่อนข้างดี อำนวยความสะดวกปานกลาง	ชั่วคราว		

หัวข้อการพิจารณา	สูง (3)	กลาง (2)	ต่ำ (1)	คะแนน	หมายเหตุ
6) การคมนาคมการเข้าถึง	มีเรือโดยสารผ่าน มีถนนเข้าถึงแหล่ง	มีเฉพาะเรือท่องเที่ยว/เรือเหมา มีถนนเข้าถึงแหล่ง	ไม่มีเรือบริการถึงแหล่งแต่ถนนเข้าถึงแหล่ง		
7) การให้บริการ (ร้านค้า-ร้านอาหาร-สุขา)	มีครบ 3 อย่าง	มีครบ 2 อย่าง	มีอย่างเดียว		
8) ความปลอดภัยจากชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวในแหล่ง	โอกาสที่จะเกิดอันตรายมีน้อย มีการดูแลความปลอดภัย	มีอันตรายมาก แต่มีการดูแลความปลอดภัย	มีความเสี่ยงสูง ไม่มีการดูแลความปลอดภัย		
หมวดที่ 3 ข้อจำกัดในการขยายตัว					
9) ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว	มีขนาด/พื้นที่สำหรับการขยายตัวได้มาก	มีข้อจำกัดการขยายตัวของพื้นที่ปานกลาง	ขยายตัวไม่ได้แล้ว		
10) ความไวต่อผลกระทบจากการท่องเที่ยว (กิจกรรมมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ)	มีผลกระทบน้อย	มีผลกระทบปานกลาง	มีผลกระทบมาก		

หัวข้อการพิจารณา	สูง (3)	กลาง (2)	ต่ำ (1)	คะแนน	หมายเหตุ
หมวดที่ 4 คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว					
11) ความสำคัญทางประวัติศาสตร์	มีความสำคัญระดับประเทศหรือภาค	มีความสำคัญปานกลางในระดับจังหวัด	มีความสำคัญในระดับท้องถิ่นอำเภอตำบลหมู่บ้าน		
12) ลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ของแหล่ง	ลักษณะเด่นชัดแห่งเดียวในประเทศ/ภาค	เด่นเป็นที่รู้จักในระดับจังหวัด	เป็นลักษณะสากลทั่วไป		
13) ความสามารถพร้อมในการควบคุมดูแล	มี 1-2 องค์กรรับผิดชอบโดยตรง, เป็นของเอกชน	มี 2-3 องค์กรเกี่ยวข้องไม่ชัดเจน	มีหลายองค์กรเกี่ยวข้องแต่ไม่ชัดเจน		
14) ความยากในการลงทุน - ส่งเสริม	ใช้เงินลงทุนต่ำ ต้องการการจัดการเล็กน้อย ความเป็นไปได้สูง	ต้องใช้เงินลงทุนสูง ต้องการการจัดการอย่างมาก ความเป็นไปได้อันกลาง	ต้องใช้เงินลงทุนสูงมากในการจัดการ มีความเป็นไปได้น้อย		
15) โครงการในการพัฒนา-แก้ไขปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว	มีโครงการและเริ่มดำเนินการไปแล้ว	มีโครงการเสนออยู่ในแผนแต่ยังไม่มีการปฏิบัติ	ยังเป็นเพียงแนวคิดหรือยังไม่มีเลย		

ที่มา: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2533 ก)

ภาคผนวก ง

ผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	วันที่สัมภาษณ์
คุณณรงค์ แก้วนิล	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอสามโคก	28 ตุลาคม 2548
คุณชนิษฐา เมืองเชียงหวาน	นักวิชาการวัฒนธรรม 7ว. ประจำศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ปทุมธานี	28 ตุลาคม 2548
คุณวาสนา แสงงาม	นักวิชาการวัฒนธรรม 7ว. ประจำศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด ปทุมธานี	28 ตุลาคม 2548
คุณวิเชียร พะลายะสุด	เลขานุการศูนย์บูรณาการวัฒนธรรม ไทยสายใยชุมชน โบราณสถานเตา โอ่งอ่าง และมัสยิดเทศกั๊ท้อ่งถิ้น	16 พฤษภาคม 2548 และ 1 พฤศจิกายน 2548
คุณชูชีพ นิมเฉลิม	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เชียง รากน้อย	28 ตุลาคม 2548
คุณอ้อด ดอกพิกุล	ผู้นำชุมชนนิเวศน์ริมน้ำ วัดศาลาแดง เหนือ	21 สิงหาคม 2548 และ 28 กรกฎาคม 2548
คุณพรทิพย์ เปรมกิจ	ผู้จัดการฝ่ายผลประโยชน์ ของบริษัท สุภัทราจำกัด (เรือด่วนเจ้าพระยา)	28 ตุลาคม 2548
คุณไพรวลัย ศรีเทพ	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และ นันทนาการ จังหวัดปทุมธานี	25 ธันวาคม 2548